جواهر البخاري
وشرح القسطلاني

سەھىھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى

ۋە قەستەلانى شەرھى

مىللەتلەر نەشرىياتى

تۈزگۈچى:

مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە [مىسىرلىق]

تەرجىمە قىلغۇچى:

مۇھەممەت سالىھ

تەرجىمىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى:

خوجا ئابدۇللا ئوسمان

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على الأنبياء والمرسلين
وعلى سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه.

ربنا آتنا من لدنك رحمة وهيئ لنا من أمرنا رشدا، واكتبنا
من عبادك الشهداء، وثبتنا على كلمتي الإيمان والهدى، وربنا
لك الحمد على سوابغ آلائك، وجزيل نعمائك، ووافر عطائك
ولك الشكر على توفيقك وإحسانك، وخيراتك وأفضالك، حمداً
وشكراً يليقان بجلالك، ويوجبان رضاك، ويجيران من سخطك
وأشهد أن لا إله إلا الله، شهادة تنجي من النار، وتحشر في الهامع
الأبرار، وأشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله، الذي بعثت
[illegible] رسالته، واستنارت بنوره، وأشرقت الدنيا الآخرة
[illegible] النار، و[illegible] عن [illegible] الظلام، و[illegible]
[illegible] الحق، [illegible] أخلاق الدين، وأصح
[illegible] الفصل، واختص بجوامع الكلم، وروائع الحكم، و[illegible]

ئەسلى ئەرەبچە نۇسخىسىنىڭ 2 ـ بېتى.

ترجمة الإمام البخاري

هو أبو عبدالله بن اسماعيل بن ابراهيم بن المغيرة بن بردزبه ابن بذدزبه الجعفي ولاءه البخاري منشأ . إمام المسلمين ، وقدوة الموحدين ، وسيد المحدثين ، المقدم في قوله وفعله وصاحب الفضل المتواتر ، والعلم الصحيح الكامل الوافر ، قد أشرقت من شروقه أضواء الهداية اللامعة ، وصدح خطيبه على منبر الارشاد بالحجج القاطعة ، وتصدى لاحياء السنة النبوية المطهرة بما أجمع السلف والخلف على قبوله

(ولد) رحمه الله تعالى ببخارى سنة أربع وتسعين ومائة ونشأ يتيما يحفظ القرآن الكريم ، وأخذ يتعلم اللغة العربية وهو صبي وحبب اليه سماع الحديث وهو في المكتب ، فكان أول سماعه سنة خمس ومائتين من علماء بخارى أشهرهم أبو أحمد محمد بن يوسف البيكندي وكان يهابه إذا جلس أمامه لكثرة حفظه وذكائه النادر وبلاغته وقد حفظ عشرات الألوف من الأحاديث وهو في ريعان شبابه وكان أهل المعرفة يتعادون خلفه في طلب

ئەسلى ئەرەپچە نۇسخىسىنىڭ 9 ـ بېتى.

كىتاپخانلارغا:

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سوزلىرى، ھەركەتلىرى ۋە ئۇ سۇكۇت قىلغان ساھابىلەرنىڭ سوزلىرى ۋە ھەركەتلىرى ھەدىس ياكى سۇننەت دەپ ئاتىلىدۇ. ھەدىس ئىسلام دىنىنىڭ دىنىي ۋە ئىجتىمائى تەشەببۇسلىرىنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ، ئىسلام شەرىئىتىدە ھەدىس قۇرئاندىن قالسا ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ھايات ۋاقتىدا ھەدىسلەر يېزىپ قالدۇرۇلمىغان، پەقەت ساھابىلەرنىڭ ئېغىزلىرىدىلا رىۋايەت قىلىنىپ كەلگەن. ئۇ ۋاپات بولغاندىن كېيىنكى دەۋرلەردە ئىسلام خەلىپە-لىكىنىڭ سىياسى، ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيەت جەھەتلەردىكى تەرەققىيا-تىغا ئەگىشىپ، ئىسلام دىنى قىسقا مەزگىل ئىچىدە ئەرەپ زېمىنىدىن ھالقىپ ئوتۇپ، ئاسىيا، ئافرىقا، ياۋروپا قىتئەلىرىگە تارقالدى. ئىسلام دىنىنىڭ تېز راۋاجلىنىشى جەريانىدا، خىلمۇ-خىل مەزھەپلەر ۋە سىياسى گۇرۇھلار مەيدانغا كەلدى. ئۇلار ئوزلىرىنىڭ ئېھتىياجى ۋە باشقا سەۋەپلەر تۇپەيلىدىن، ھەدىسلەرنى تۇرلۇكچە ئىزاھلىدى، شۇنىڭدەك باشقا غەرەزدىكى بەزى كىشىلەرمۇ ھەر خىل ماۋزۇ ھەدىس (يالغاندىن توقۇلغان ھەدىس)لەرنى ئويدۇرۇپ چىقاردى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، ساھابىلەر ۋە تابىئىنلەر ئارىسىدىكى ئىلمى ھەدىس

بىلەن شۈغۇللانغۇچىلار ۋاقتىنىڭ ئۇتۇشى بىلەن ئالەمدىن ئۇتۇپ، تۈگەشكە باشلىدى.

يۇقۇرقى ئەھۋاللارغا ئاساسەن، ئۇرغۇنلىغان ھەدىس ئالىملىرى ھەدىسلەرنى توپلاپ، رەتلەپ، كىتاپ قىلىپ تۈزۈپ چىقىشقا كىرىشتى. 9-ئەسىرگە كەلگەندە، ناھايىتى نۇرغۇن ھەدىس كىتاپلىرى بارلىققا كەلدى. سۈننى مەزھىبىدىكى مۇسۇلمانلار ئارىسىدا كەڭ تارقالغان «سىھاھى سىتتە» ياكى «كۇتۇبى سىتتە» دەپ ئاتالغان 6 پارچە مەشھۇر ھەدىس كىتاۋى ئىچىدە «سەھىھۇلبۇخارى» ئەڭ نوپۇزلۇق ۋە قۇرئاندىن قالسىلا ئەڭ موتىۋەر ۋە ئىشەنچلىك كىتاپ دەپ قارالدى.

ھەدىس—قۇرئاننىڭ ئىزاھاتى ۋە قوشۇمچىسى، ئۇ ئىسلام دىنىنىڭ ئەھكاملىرىنى چۈشەندۈرۈش ۋە قائىدە-تۈزۈملىرىنى بەلگىلەشتە مۇھىم ئاساستۇر. قۇرئان بىلەن ھەدىس كىتاپ بولۇپ شەكىللەنگەندىن كېيىن، قەدەممۇ-قەدەم ئىلمى تەفسىر، ئىلمى ھەدىس ۋە ئىلمى فىقھى قاتارلىق شەرىئەت ئىلىملىرى بارلىققا كەلدى. ھەدىس ئىسلام دىنىنىڭ ئومۇمى دىنىي ئىدىيىسىنىلا ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىش بىلەن قالماستىن، ئەرەپ يېرىم ئارىلىنىڭ ئىجتىمائى ئەھۋالى، سىياسى، ئىقتىسادىي، ھەربى ئىشلىرى، مەدىنىيىتى ۋە ئۆرپ-ئادىتى قاتارلىقلارنىمۇ ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ، ئىسلام دىنى بىلەن تونۇشۇش ۋە ئۇنى تەتقىق قىلىشتا، دەسلەپكى مەزگىللەردىكى ئەرەپ جەمىيىتىنى تەتقىق قىلىشتا بىزنى قىممەتلىك ماتىرىياللار بىلەن تەمىنلەيدۇ.

ئېلىمىز قەدىمدىن تارتىپلا ئەرەپ خەلقلىرى بىلەن ئىقتىسات ۋە مەدىنىيەت جەھەتلەردە يېقىن دوستانە مۇناسىۋەتتە بولۇپ

كەلگەن. تارىخىي خاتىرىلەرگە قارىغاندا، ئىسلام دىنى ئېلىمىزگە تاڭ سۇلالىسى دەۋرىدە يۇڭخۇينىڭ ئىككىنچى يىلى (مىلادىنىڭ 651-يىلى) كىرگەن. ئېلىمىزدە خۇيزۇ، ئۇيغۇر، قازاق، ئۆزبېك، تاجىك، تاتار، قىرغىز، سالا، دۇڭشياڭ، باۋئەن، قاتارلىق ئون مىللەت ئىسلام دىنىغا ئېتىقات قىلىدۇ. ھەدىسنى تونۇشتۇرۇش ئېلىمىزدىكى ئىسلام دىنىغا ئېتىقات قىلىدىغان مىللەتلەرنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى ۋە ئۆرپ-ئادەتلىرىنى تەتقىق قىلىشقا ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىدۇ.

ھەدىس ئېلىمىزدە بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان ئەمەس. «سەھىھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى ۋە قەستەلانى شەرھى»نىڭ ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىنىشى تۇنجى قېتىملىق ئىش.

بۇ كىتاپنى تەرجىمە قىلىش 1979—1985-يىللىق مەملىكەتلىك دىنىي ئىلىم تەتقىقاتى پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن بولۇپ، بۇ خىزمەت شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى دىنىي تەتقىقات ئىنستىتۇتىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئېلىپ بېرىلدى. بۇ ئىشقا جۇڭگو ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى دىنىي تەتقىقات ئىنستىتۇتى باشتىن-ئاخىر قىزغىن غەمخورلۇق قىلدى ۋە زور كۈچ بىلەن ياردەم بەردى. تەرجىمە جەريانىدا، «سەھىھۇلبۇخارى»نىڭ «فەتھۇلبارى»، «ئۇمدەتۇلقارى» («ئەينى»مۇ دېيىلىدۇ) ۋە «ئىرشادۇسسارى» («قەستەلانى»مۇ دېيىلىدۇ) قاتارلىق ئەرەپچە مۇپەسسەل شەرھلىرىدىن پايدىلىنىلدى. كىتاپخانلارنىڭ چۈشىنىشىگە ئوڭاي بولسۇن ئۈچۈن، بەزى ئاتالغۇلارغا ۋە ئايرىم ئىبارىلەرگە، شۇنىڭدەك تېكىستتىكى قۇرئان ئايەتلىرىنىڭ قايسى سۈرە ۋە قانچىنچى ئايەت ئىكەنلىكىگە تىرناق

( ) ئىچىدە "ت" بەلگىسى بىلەن ئىزاھات بېرىلدى، يەنە بىر قىسىم سۆزلەرگە كىتاپنىڭ ئاخىرىدا ئىزاھات بېرىلدى، دىنىي كىتاپلاردا ئادەتتە ساھابىلەرنىڭ ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا قوشۇپ ئىيتىلىدىغان "رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ" (ئاللا ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) دىگەن سۆز ئۆز ئەينى بويىچە ئېلىندى. كىتاپتىكى قەستەلانى شەرھىنىڭ مەزمۇن بىلەن ئانچە مۇناسىۋەتلىك بولمىغان ناھايىتى ئاز جايلىرى قىسقارتىپ ئېلىندى. تەرجىمىدە سۆزلەرنىڭ توغرا، جانلىق چىقىشىغا، مۇمكىن قەدەر تېكىستىنىڭ ئۇسلۇبى ۋە ئىستىلىنى ساقلاشقا تىرىشتىم. بىراق ھەدىس ئۆزىنىڭ ئالاھىدە ئىجتىمائى مۇھىتىغا ۋە تارىخىي ئارقا كۆرۈنۈشكە ئىگە بولغانلىقى، ئەرەپ تىلىنىڭ ئىپادىلەش ئۇسۇلى بىلەن ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىپادىلەش ئۇسۇلى ئوخشاش بولمىغانلىقى، دىنىي تىل ئادەتتىكى تۇرمۇش تىلىدىن پەرقلىق بولىدىغانلىقى، بۇ جەھەتتە بۇرۇن ئىشلىنىپ چىققان ئۈلگە بولغۇدەك بىرەر كىتاپنىڭ بولمىغانلىقى، ئۆزۈمنىڭ ئۇستىگە سەۋىيەم چەكلىك، تەجرىبەم يېتەرسىز بولغانلىقى ئۈچۈن، ھەدىسنىڭ مەنىلىرىنى كىتاپخانلارغا ناھايىتى توغرا يەتكۈزۈپ بېرەلىدىم دەپ ئېيتالمايمەن. شۇڭا، كىتاپخانلارنىڭ كىتاپنىڭ تەرجىمىسى توغرىسىدا قىممەتلىك پىكىرلەرنى بېرىشىنى سورايمەن.

مۇھەممەت سالىھ

1981-يىل مارت.

مۇندەرىجە

ئىمام بۇخارىنىڭ تەرجىمىھالى 11

ئۇستاز قەستەلانىنىڭ تەرجىمىھالى 16

ئەھلى ھەدىسنىڭ پەزىلەتلىرى توغرىسىدا............ 18

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كەلگەن ۋەھيىنىڭ باشلىنىشى توغرىسىدا 24

3) تەقۋىدارلىق، ئىمان، ھىدايەت، ئىسلامنىڭ ئەركانلىرى ۋە ئىمان مەسىلىلىرى توغرىسىدا 27

6) مۇسۇلمانى كامىل توغرىسىدا ۋە ئاللا ئۈچۈن بولغان مۇھەببەت بىلەن نەپرەتنىڭمۇ ئىماننىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا................ 29

7) كىشىلەرگە ئاش-نان بېرىشنىڭ مۇسۇلمانچىلىق جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى، ئۆزى نىمىنى ياخشى كۆرسە، قېرىندىشىغىمۇ شۇنى ياخشى كۆرۈشنىڭ ئىماننىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا 29

9) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈشنىڭ ئىماننىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا 30

10) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ساھابىلىرىنىڭ بەيئەت قىلغانلىقى توغرىسىدا 30

11) سالام بېرىش ئىسلامنىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى
توغرىسىدا 31
12) گۇنا ئىشلارنىڭ جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قالدۇقلىرى
ئىكەنلىكى، خۇداغا شېرىك كەلتۈرۈشتىن باشقا گۇنالارنى
سادىر قىلغان كىشىلەرنىڭ كاپىر ھېسابلانمايدىغانلىقى
توغرىسىدا 32
13) كىشىنىڭ قەلبىگە ئىسلامنىڭ چوڭقۇر سىڭىشى توغرىسىدا . . . 33
14) جىبرىلنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىمان، ئىسلام ۋە
ئېھسان ھەققىدە سورىغان سوئالى توغرىسىدا 34
15) دىندا ئادالىغ بولغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا . . . 36
16) دىنىنىڭ ئاساسى سادىق بولۇش ئىكەنلىكى توغرىسىدا . . . 37
18) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سۆزلەۋاتقاندا بىر كىشىنىڭ
ئۈنىڭدىن قىيامەت توغرىلىق سورىغانلىقى توغرىسىدا 39
19) رەسۇلۇللانىڭ يۇقۇرى ئاۋاز بىلەن مەسىلە ئۆگەتكەنلىكى
توغرىسىدا 39
21) ئالدىن بىلىپ ئاندىن ئېيتىش ۋە ئىشلەش توغرىسىدا . . . 41
23) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلەرگە قېچىپ قالمىسۇن
دەپ ۋەز-نەسىھەتنى ئارىلاپ-ئارىلاپ قىلغانلىقى
توغرىسىدا 42
24) ئىسلام دىنىنىڭ ئەھكاملىرىنى ئۆگىنىش ۋە ئۆگىتىشنىڭ
پەزىلىتى توغرىسىدا 43
26) ئىلىمنىڭ كۆتىرىلىپ كېتىشى ۋە جاھالەتنىڭ تارىلىشى
توغرىسىدا 44
27) رەسۇلۇللانىڭ ئۆز سۆزىنى ئۈچ قېتىم تەكرارلايدىغانلىقى

توغرىسىدا 44
28) سورالغان سوئالغا ئىشارەت قىلىپ جاۋاپ بېرىش
توغرىسىدا 45
29) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يالغاننى چاپلىغان ئادەمنىڭ
گۇنايى توغرىسىدا 46
31) ئىلىم ئۆگىنىش ۋە ئىلىم ئۆگىتىشتىكى تارتىنچاقلىق
توغرىسىدا 47
32) بىتاھارەت ئوقۇلغان نامازنىڭ قوبۇل بولمايدىغانلىقى
توغرىسىدا 47
33) تاھارەت ئېلىشنىڭ پەزىلىتى، تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن
چىراي، قول-پۇتلارنىڭ نۇرانە بولۇشى توغرىسىدا ... 48
34) تازا ئىشەنچ قىلمىغىچە كوڭلىگە شەك كېلىپ قېلىش بىلەن
تاھارەتنىڭ سۇنمايدىغانلىقى توغرىسىدا 48
35) تام ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسە بولمىغان شارائىتتا
قىبلىگە قاراپ چوڭ-كىچىك تەرەت قىلماسلىق
توغرىسىدا 49
36) تەرەت قىلغاندا ئەۋرەتنى ئوڭ قول بىلەن تازىلىماسلىق
توغرىسىدا 49
37) تاھارەت ئالغاندا ئەزالارنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇش
توغرىسىدا 49
38) تاھارەتتە بۇرۇنغا سۇ ئېلىش توغرىسىدا 50
39) تاھارەتتە ۋە غەسلىدە ئوڭدىن باشلاش توغرىسىدا 50
40) ئىت چېپىلىپ قويغان قاچا توغرىسىدا 51
41) مەسچىتتە تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 51

42) قاچىغا قولنى سېلىپ تاھارەت ئېلىش توغرىسىدا 51
43) ھاجەت قىلغاندىن كېيىن چالمىنى تاق تۇتۇش توغرىسىدا 52
44) ئۆيىقۇدىن كېيىن تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇش توغرىسىدا 52
45) سۈيدۈك تېگىپ كېتىشتىن ساقلانماسلىقنىڭ چوڭ گۇنا ئىكەنلىكى توغرىسىدا 52
46) سېرىق مايغا ياكى سۇغا چۈشۈپ قالغان نىجىس نەرسە توغرىسىدا 53
47) تاھارەت بىلەن ياتقان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا . . . 53
48) يالىڭاچ يۇيۇنغان ئادەم توغرىسىدا. 54
49) جۇنۇپ تۇرۇپ تاھارەت ئېلىپ ئۇخلاش توغرىسىدا. . . . 54
50) ھەيزدار ئايالنىڭ ئېرىنىڭ بېشىنى يۇيۇپ ۋە تاراپ قويۇشى توغرىسىدا 55
51) ھەيزدار ئايالغا يۆلىنىپ تۇرۇپ قۇرئان ئوقۇش توغرىسىدا. . 55
52) ھەيزدار ئايالنىڭ روزا تۇتماسلىقى توغرىسىدا. 55
53)ھەيزدىن پاك بولغان ئايالنىڭ غۇسلى قىلغان چاغدا خۇش پۇراق ئىشلىتىشى توغرىسىدا. 56
54) قوساقتىكى بالىنىڭ يارىلىش جەريانى توغرىسىدا. 57
55) قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا. 57
56) نامازغا تۇرغاندا سەرپاس بولۇپ تۇرۇش توغرىسىدا. . . 58
57) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زېمىننىڭ ھەممە يېرى ماڭا سەجدە قىلىشقا بولىدىغان جاي قىلىندى دېگەن سۆزى توغرىسىدا 58

58) مەسچىتتە تاھارەتنىڭ سۇنۇپ كېتىشى توغرىسىدا 59
59) مەسچىتتە قەيەر توغرا كەلسە، شۇ يەردە ئولتۇرۇش
توغرىسىدا 59
60) مومىنلەرنىڭ ئۆزئارا ياردەملىشىشى توغرىسىدا 60
61) نامازنى ۋاقتىدا ئادا قىلغانلىقنىڭ پەزىلىتى توغرى-
سىدا 60
62) بەش ۋاق نامازنىڭ گۇناغا كاپارەت بولىدىغانلىغى
توغرىسىدا 61
63) ئەسرى نامىزىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 61
64) نامازنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ئەزان ئېيتىش
توغرىسىدا 62
65) جامائەت بولۇپ ناماز ئوقۇشنىڭ زورۇرلۇگى توغرىسىدا . . . 63
66) جامائەت بىلەن ئوقۇلغان نامازنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا . . . 63
68) پېشىن نامىزىنى دەسلەپكى ۋاقتىدا ئوقۇشنىڭ ئەۋزەللىگى
توغرىسىدا 64
69) مەسچىتلەرنىڭ پەزىلىتى ۋە ئاللا سايىدىتىدىغان يەتتە
تۈرلۈك ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 65
70) ناماز ۋاقتىدا غىزا تەييار بولۇپ قالسا قانداق قىلىش
توغرىسىدا 65
71) ناماز ئوقۇۋاتقاندا كوڭلىگە شەك چۈشۈپ قالغان ئادەمنىڭ
قانداق قىلىشى توغرىسىدا 66
72) ئاجىزلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 66
73) رۇكۇ ياكى سەجدىدە ئىمامدىن بۇرۇن بېشىنى كوتەرگەن
ئادەمنىڭ گۇنايى توغرىسىدا 66

74) قۇلـنىڭ ۋە ئـازات قىلىنـغان قـۇلـنىڭ ئـمام بولۇشى
توغرىسىدا 67
75) ئـمام بولغان ئادەمنىڭ نـامـازنى يەكـكـەل ئوقۇشـى
توغرىسىدا 67
76) ناماز ئوقۇغاندا سەپتە رۇس تۇرۇش توغرىسـىدا 67
77) نامازغا قۇلاق قاقـقانـدىن كېيـىن نـىمە ئوقۇلىدىـغانـلىغى
توغرىسىدا 68
78) نامازدا تۇرۇپ ئاسمانغا قاراش توغرىسـىدا 68
79) نامازدا تۇرۇپ ئوڭ ـ سولغا قاراش توغرىسىدا 69
80) نامازدا سۈرە فاتىھەدىن كېيىن ئىمامـىنىڭ ئامـىن دىـگەن
سوزنى ئۈنلۈك ئېيتىشى ۋە ئۈنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا. . . 69
81) سەجدە قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسـىدا 70
82) سەجـدىـدە تۇرۇپ تەسبىھ ئېيـتـىش ۋە دۇئا ئوقۇش
توغرىسىدا 73
85) نامازدىـن كېيىن زىكرى ـ تەسبىھ ئېيتىش توغرىسىدا. . . 74
87) جۈمەگە بېرىشتا خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ئىستىمال قىلىش
توغرىسىدا 76
88) جۈمە كۈنى مىسۋاك ئىشلىتىش توغرىسىدا ۋە ھەر بىرىڭلار
پادىچى ھىساپلىنىسىلەر دىگەن ھەدىس توغرىسىدا. 76
90) جۈمە كۈندە يۇيۇنۇش توغرىسـىدا 78
91) جۈمە كۈنـىدىـكى دۇئا ئىـجابەت بولـىدىـغان ۋاقىت
توغرىسىدا 78
92) تەشـرىق كۈنـلىرى (قۇربان ھېيتـىنىڭ 2 ـ، 3 ـ، 4 ـ
كۈنـلـىرى ــ ت) دە قىلىنـغان ئىبادەتـىنىڭ پـەزىـلـىتى

توغرىسىدا 79
93) يەر تەۋرەش توغرىسىدا 79
94) ئاللادىن باشقا ھېچكىم ئالدىن بىلمەيدىغان بەش تۈرلۈك
نەرسە توغرىسىدا 80
95) ئايالىلارنىڭ مۇئامىلىسى ۋە ئۇلارنىڭ سەپەرگە چىقىشى
توغرىسىدا 80
97) كېسەلنىڭ يېنىدا يىغلاش توغرىسىدا 81
98) دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىم كىيگەن ئايالىلارنىڭ ھالى ۋە
شەيتاننىڭ توقۇناق چىگىشى توغرىسىدا 82
100) كېچىنىڭ ئاخىرىدا دۇئا قىلىش توغرىسىدا........... 83
101) قاتتىق ئىبادەت قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا... 83
103) بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولغاندا، پەزىلەتلىك ئەمەل دەپ
ئىستىخارە نامىزى ئوقۇش توغرىسىدا 84
104) جىنازىغا ئەگىشىشكە قىلىنغان ئەمر توغرىسىدا......... 85
105) بالىسى ئۆلگەن ئادەمگە بولىدىغان ساۋاپ توغرىسىدا.... 86
106) مېيىتكە يىغلاشنىڭ يامانلىقى توغرىسىدا 86
107) ياقا يىرتىپ يىغلاشنىڭ رەسۇلۇللانىڭ سۈننىتىگە خىلاپ
ئىكەنلىكى توغرىسىدا 87
108) مالنىڭ ئۈچتىن بىرىنى سەدىقە قىلىش توغرىسىدا 87
109) ھازىدار ئايالنى مۇسىبەتنىڭ بەلگىسى سۈپىتىدە چېچىنى
ئالدۇرۇشتىن مەنئى قىلىش توغرىسىدا 88
110) جىنازىنى كورگەندە ئورنىدىن تۇرۇش توغرىسىدا..... 88
111) ئەرلەرنىڭ جىنازىنى كوتىرىشى توغرىسىدا 88
112) جىنازىغا ھازىر بولغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 89

113) گودەكلەرنىڭ ئىسلامىيىتى توغرىسىدا 89
114) ئۆزىنى ئۆلتۈرىۋالغان ئادەم توغرىسىدا. 90
115) ئۆلۈكلەرنى ھاقارەتلەشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا. . . . 90
116) زاكاتنىڭ پەرز ئىكەنلىكى توغرىسىدا 90
118) زاكاتنى مەنئى قىلغۇچىنىڭ گۇنايى توغرىسىدا. 92
119) پۇل-مالنى ئۆز يولىدا سەرپ قىلىش توغرىسىدا. 92
120) ھالال كەسىپ بىلەن تاپقان مالدىن سەدىقە قىلىش توغرىسىدا. 92
121) سەدىقىنى ئۇنى ئالدىغان ئادەم تېپىلماي قېلىشتىن ئىلگىرى بېرىۋېلىش توغرىسىدا. 93
122) قايسى خىلدىكى سەدىقىنىڭ ئەۋزەل بولىدىغانلىغى توغرىسىدا 93
123) خادىمى ۋاكالىتەن سەدىقە بەرگەن كىشى توغرىسىدا. . . . 94
124) كىشى كەمبەغەل، ئائىلىسى مۇھتاج ۋە قەرزدار تۇرۇپ سەدىقە بېرىشكە بولمايدىغانلىغى توغرىسىدا. 94
126) سېخى بىلەن بېخىل توغرىسىدا 95
128) ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ سەدىقە قىلىشى لازىملىغى توغرىسىدا 96
129) تىلەمچىلىكتىن ئۆزىنى تارتىش توغرىسىدا. 96
131) بېيىش ئۈچۈن تىلەمچىلىك قىلىدىغانلار توغرىسىدا ۋە ھەج قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا. 98
135) مىنادا سوزلەنگەن نوتۇق توغرىسىدا. 99
136) سەپەر قىلىشنىڭ بىر تۈرلۈك ئازاپ ئىكەنلىكى توغرىسىدا 100

137) مەدىنە مۇنەۋۋەرەنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا.........100
140) روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا............101
142) روزا تۇتقاندا يالغان سوزلەش توغرىسىدا.........102
143) بويتاقلىقتىن قورققان ئادەمنىڭ روزا تۇتۇشى توغرىسىدا..102
144) سوهورلۇق يېيىشنىڭ بەرىكەت ئىكەنلىگى توغرىسىدا....103
145) روزىدار ئادەمنىڭ مسۋاك ئىشلىتىشى توغرىسىدا......103
146) رامىزان كېچىلىرىدە ۋە شىبى قەدرى كېچىسىدە ئىبادەت
قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا...............103
147) هالالىنىڭمۇ، هارامىنىڭمۇ ئېنىق ئىكەنلىگى توغرىسىدا....104
148) بالا ئەرنىڭ بولىدىغانلىغى توغرىسىدا...........104
149) هالال كەسىپ بىلەن هارام كەسىپنى پەرق قىلمايدىغان
كىشلەر توغرىسىدا.................105
150) رىزقىنىڭ كەڭ بولۇشى توغرىسىدا.............105
151) كىشىنىڭ كەسپى ياكى ئۆز ئەمگىكى توغرىسىدا......106
152) قىيىنچىلىقتا قالغان قەرزدارغا موهلەت بېرىشنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 107
153) يالغان سوز سودىنىڭ بەرىكىتىنى ئۆچۈرۈۋېتىدىغانلىغى
توغرىسىدا 107
154) جازانىخورلۇق توغرىسىدا.................107
155) يالغان قەسەم توغرىسىدا.................108
156) ياخشى هەمرا ئىزدەش توغرىسىدا.............108
157) نەسىهەت قىلىشقا تەرغىپ قىلىش توغرىسىدا.........109
158) خۇدالىق ئۈچۈن قىلىنغان خالىس ئەمەلىنىڭ نەتىجىسى
توغرىسىدا 109

159) جانسىز نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنى سىزىپ سېتىش
توغرىسىدا 111
160) ھور ئادەمنى ساتقانلارنىڭ گۇنايى توغرىسىدا........ 112
161) قەرزنى باشقىلارغا ھاۋالە قىلىش توغرىسىدا........ 112
162) تېرىقچىلىق قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا........ 112
163) دېخانچىلىق ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىت بېقىش توغرىسىدا... 113
164) يالغان قەسەم ئىچىش توغرىسىدا............ 113
165) مۇساپىرغا سۇ بەرمىگەن ئادەمنىڭ گۇنايى توغرىسىدا.... 113
166) ئات ۋە ئۇلاقلارنى سۇغىرىش توغرىسىدا......... 114
167) كىشىلەردىن پۇل- مال ئالغان ئادەم توغرىسىدا...... 115
168) رەسۇلۇللانىڭ قەرزدىن پانا تىلىگەنلىكى توغرىسىدا... 115
169) پۇل-مالنى ئىسراپ قىلىشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا... 116
170) زۇلۇم ۋە ناھەقچىلىقلاردىن قىساس ئېلىش توغرىسىدا... 116
173) مۇسۇلمان مۇسۇلماننىڭ قېرىندىشى ئىكەنلىكى، ئۆزئارا
ياردەمدە ۋە يار-يۆلەكتە بولۇشى لازىملىقى توغرىسىدا... 117
174) زۇلۇمنىڭ قاراڭغۇ زۇلمەت بولىدىغانلىقى توغرىسىدا.... 118
175) ئۇستىدە بىراۋنىڭ ھەققى قالغان كىشى توغرىسىدا..... 118
176) كىشىنىڭ زېمىنىنى تارتىۋالغان ئادەم توغرىسىدا...... 119
177) دەۋاسىدا قاتتىق ئادەم توغرىسىدا............ 119
180) زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ ئۆز ھەققىنى ئېلىش توغرىسىدا... 120
181) كىشىنىڭ ئۆز تېمىدىن خوشنىسىنىڭ پايدىلىنىۋېلىشىنى
توسىماسلىقى توغرىسىدا.................. 121
182) ئىشىك ئالدىدا ۋە كوچىلاردا ئولتۇرۇش توغرىسىدا ... 121
183) يولدىكى زىيانلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ تاشلىۋېتىش

توغرىسىدا 122
184) ئىگىسىنىڭ رۇخسىتىسىز ئېلىۋېلىنغان مال-مۈلۈك
توغرىسىدا 122
185) سەلىب (ناسارالارنىڭ قارىشىچە ئىسا ئەلەيھىسسالام ئېسىلغان
ياغاچىنىڭ شەكلى. — ت)نىڭ چېقىلىشى ۋە چوشقىلارنىڭ
ئۆلتۈرۈلۈشى 123
186) پۇل-مېلىنى قوغداش يۈزىسىدىن ئۇرۇشقان ئادەم
توغرىسىدا 123
187) سەۋەنلىك، ئۇنتۇپ قالغانلىق توغرىسىدا ۋە ئەمەلنىڭ
نىيەتكە باغلىق ئىكەنلىكى توغرىسىدا 124
190) خىزمەتچىسى تاماق ئېلىپ كەلگەن كىشى توغرىسىدا ... 125
191) خىزمەتچىسىنى ئۇرۇش توغرا كەلگەندە يۈزىگە ئۇرماسلىق
توغرىسىدا 125
192) سوغىغا قىزىقتۇرۇش توغرىسىدا 125
193) بەرگەن سوغىنى قايتۇرۇۋالماسلىق توغرىسىدا 126
194) ئايال كىشىنىڭ ئۆز ئېرىدىن غەيرىگە خەيرى-ساخاۋەت
قىلىشى توغرىسىدا 126
195) ھەق گەپ قىلىش توغرىسىدا 126
196) مومىن ئادەمنىڭ ناھەق ئىشقا گۇۋالىققا تارتىلسا گۇۋا
بولماسلىقى توغرىسىدا 127
198) يالغان گۇۋالىق بېرىش توغرىسىدا، كىشىلەرنى ئەپلەش-
تۈرۈش مەقسىدىدە قىلىنغان يالغان گەپنىڭ يالغان ھېساپ-
لانمايدىغانلىقى توغرىسىدا 128
200) جاۋاپكارنىڭ قەسەم كەلگەن يەردە قەسەم ئىچىشى

توغرسدا 129
202) ۋەدگە ۋاپا قلش، راستلق ۋە ئشەنچ توغرسدا ... 129
203) شەرئەتتە يوق نەرسلەرنڭ قوبۇل قلنمايدغانلغى
توغرسدا 130
204) كشلەرنى ئەپلەشتۈرۈپ قويۇشنڭ پەزلتى
توغرسدا 130
205) نكادا دۇرۇس بولمايدغان شەرتلەر ۋە نادۇرۇس سودا
توغرسدا 131
206) ئۇلدغان ۋاقتدا قلدغان سەدقنڭ پەزلتى
توغرسدا 131
207) خش-ئەقربالرغا سەدقە قلغان كشى توغرسدا ... 132
208) يتملەرنڭ مىلنى يىۋىلشنڭ يەتتە خل ھالاكەتلك
گۇنا قاتارغا كردغانلغى توغرسدا............ 133
209) جهادنڭ ئەۋزلى توغرسدا 133
210) كمنڭ ئەڭ ياخشى ئادەم ئكەنلگى توغرسدا 133
212) جهاد قلغۇچى غازلارنڭ ۋە ئاللا يولدا شەهت بولغان-
لارنڭ مەرتىۋلرى توغرسدا.............. 135
214) ئاللانڭ يولدا جهاد قلپ يارلانغانلارنڭ پەزلتى
توغرسدا 136
215) جەننەتنڭ چاقناپ تۇرغان قلچلار ئاستدا ئكەنلگى
توغرسدا 136
216) يېتەكچمز سۇلەيمان ئەلەيهسسالامنڭ جهاد ئۈچۈن بالا
تەلەپ قلغانلغى توغرسدا 136
217) قورقۇنچاقلقتن ۋە باشقلاردن پانا تلەش

توغرىسىدا 137
218) شەھىتنىڭ بەش تۈرلۈك بولىدىغانلىقى توغرىسىدا 137
219) خۇدالىق ئۈچۈن روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا . . .138
220) ئاللانىڭ يولىدا پۇل-مال سەرپ قىلىشنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 138
222) ئاللانىڭ ئۆز بەندىلىرىدىكى ھەققى توغرىسىدا 140
223) ئۈچ نەرسىنى شۇم نەرسە دەپ قاراش توغرىسىدا 141
224) سەپەر ئۈستىدە ھەمرىيىسىنىڭ يۈك-تاقلىرىنى ئارتىشىپ
بەرگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 141
225) دىن يولىدا جىھاد قىلىش ئۈچۈن تەييارلىنىپ دۈشمەننى
كۈتۈپ تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 142
226) ئاجىزلارغا ھورمەت قىلىش توغرىسىدا 142
227) كىشى قىلغان ئەمەلى بىلەن مەغرۇرلىنىپ كەتمەسلىكى
توغرىسىدا 143
228) يەھۇدىلار بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا 144
229) تۈركلەر بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا 144
230) مۇسۇلمان باشلىقنىڭ گېپىنى ئاڭلاش ۋە ئۇنىڭ ئەمرىگە
ئىتائەت قىلىشنىڭ ۋاجىپلىقى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ
قىلغان ئۇرۇشى توغرىسىدا 145
233) ۋاقىراپ تەكبىر ئېيتىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا . . .147
234) يولۇچىغا ۋە كېسەلگە ئۆيىدىكى چاغدىكى ۋە ساق چاغدىكى
ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى بولۇپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا . . .147
235) يالغۇز يول مېڭىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا 148
236) خىرىستىيان ۋە يەھۇدىلاردىن مۇسۇلمان بولغانلارنىڭ

پەزىلىتى توغرىسىدا 148
237) ئەزىيەت يەتكۈزگۈچى جاندارلارنى ئۆلتۈرۈشنىڭ ھوكمى
توغرىسىدا 149
238) سوقۇش ئۈستىدە دە-تالاش ۋە ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى
ئەمەسلىكى توغرىسىدا 150
239) ئەسىرلەرنى دۈشمەن قولىدىن ئاجرىتىۋىلىش توغرىسىدا. . . 150
240) غەنىيمەتكە قارا ساناشنىڭ ھاراملىقى ۋە ئاللاتائالانىڭ
"كىمكى غەنىيمەتكە قارا سانايدىكەن، قىيامەت كۈنى قارا
سانىغان نەرسىسى بىلەن بىللە ھازىر بولىدۇ" دىگەن سوزى
توغرىسىدا 150
241) غەنىيمەتنىڭ بەشتىن بىرى پەيغەمبەرنىڭ ۋە مىسكىنلەرنىڭ
ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىكەنلىكى ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەھلى سۇففە
(مەدىنىدىكى پەيغەمبەر مەسچىدىدە يېتىپ قوپىدىغان بىر تۈركۈم
ئۆي-ماكانسىز نامرات ساھابىلەر.—ت)، يېتىم ئوغۇل،
تۇل خوتۇنلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆز مەنپەئەتىدىن ئەلا
بىلىپ، غەنىيمەتتىكى ئۆز ھەسسىسىنى ئۇلارنىڭ ئېھتىياجى
ئۈچۈن سەرپ قىلغانلىقى توغرىسىدا. 152
243) كوڭلى ئىسلامغا مايىل قىلىنغانلارغا ۋە باشقىلارغا پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالامنىڭ غەنىيمەتتىن ئالغان ئۆز ھەسسىسىنى
بەرگەنلىكى توغرىسىدا 153
245) دۈنيا قوغلىششىش، يەھۇدى، ناسارا، مەجۇسىلەردىن
جىزيە ئېلىش توغرىسىدا 154
246) دۈشمەننىڭ خىيانەت قىلىشىدىن ساقلىنىش ۋە ئاللاتا-
ئالانىڭ "ئەگەر ئۇلار سېنى ئالدىماقچى بولۇشسا،

ئالـلا سـائـا كۆپايە قىلـغـۇچـىدۇر" دېـگەن سوزى
توغرىسىدا........................156
247) مەيلى ياخشى ئادەمـگە بولـسۇن، مەيـلى يامان ئادەمـگە
بولـسۇن، قىلـغان ۋەدىسـگە ۋاپا قىلـماسلىقـنىڭ گۇنا
ئىكەنلىكى توغرىسىدا...............157
248) دەسلەپكى مەخلۇقاتلارنىڭ يارىلىشى توغرىسىدا.......157
پەرىشتىـلەر توغرىـسىدا ۋە ئالـلا دوست تۇتـقان كىشنى
كىشىلەرنىڭمۇ دوسـت تۇتىدىغانـلىقى، قوساقتىكى بالىنىڭ
تورىلىش جەريانى توغرىسىدا..............158
250) ئېرى توشەككە چاقىرسا ئۇنىمىغان ئايال توغرىسىدا....162
251) جەننەتنىڭ، ئەھلى جەننەتـنىڭ ۋە ئۇلارغا تەيـيارلانـغان
نەرسىلەرنىڭ تەرىپى توغرىسىدا..............162
252) دەۋزەخنىڭ ۋە دەۋزەختىكى ئەھـلى دەۋزەخـنىڭ سۈپـىتى
توغرىسىدا........................164
253) شەيتان ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى توغرىسـىدا.........165
254) زىيانداش ھايۋانلارنى ئۆلتۈرۈش توغرىسىدا........167
255) مۈشۈكنى ئۆلتۈرۈشنىڭ يامانلىقى توغرىسىدا.........167
256) قاچـىغا چـۈشـىن چـۈشۈپ قالـسا قانـداق قىلـىش
توغرىسىدا........................167
257) ئۇسسىغانغا سۇ بېرىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا........168
258) ئادەم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلاتلىرىنىڭ يارىتىلىشتىكى
شەكلى توغرىسىدا....................168
259) كىشىلەرنىڭ روھلىرى ئالىمى ئەرۋاھتا توپلانغان لەشكەرلەر
ئىكەنلىكى توغرىسىدا.................170

260) ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام توغرىسىدا............ 170
260) گوشنىڭ چىرىپ قېلىشىنىڭ سەۋەبى توغرىسىدا....... 171
261) داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوقۇغان نامىزى ۋە تۇتقان
روزىسى توغرىسىدا............... 172
262) كىشىلەرنىڭ دەۋزەخ ئوتىغا ئوزلىرىنى پەرۋانىغا ئوخشاش
ئاتىدىغانلىقى توغرىسىدا.............. 172
263) مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاسماندىن
چۈشىدىغانلىقى توغرىسىدا.............. 173
264) بەنى ئىسرائىل توغرىسىدا............... 174
288) ئوزىنىڭ نەسىبىنى يالغان ئېيتقان ۋە يالغان چۈش بايان
قىلغان ئادەم توغرىسىدا.............. 179
289) پەيغەمبەرلەرنىڭ تۇگەنچىسى ــ رەسۇلۇللانىڭ يوچۇقنى
تولدۇرۇش ئۈچۈن كەلگەنلىكى توغرىسىدا.......... 180
290) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا..... 180
299) ئەنسارلارنى سۆيۈش توغرىسىدا.............. 183
300) ئاللا بىلەن قەسەم قىلىش توغرىسىدا........... 183
301) كىشىنىڭ نىيىتى توغرىسىدا.............. 184
302) ئاللانىڭ ئوزىگىلا مەلۇم ئۈچ مەسىلە توغرىسىدا...... 184
303) نەپەقە توغرىسىدا................. 186
304) بەقەرە سۈرىسىنىڭ ئاخىرىدىكى ئىككى ئايەت توغرىسىدا... 186
305) چوكانىغا ئويلىنىش توغرىسىدا.............. 186
306) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا...... 187
307) زاتۇررىقا غازىتى ۋە رەسۇلۇللانىڭ ئوزىگە زىيانكەشلىك
قىلىشقا ئۇرۇنغۇچىنى ئەپۇ قىلغانلىقى توغرىسىدا...... 188

310) خەيبەر غازىتى ۋە "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا" دىگەن سوزنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 189
311) مەككىنى پەتھى قىلىش غازىتى ۋە مەككىدە قىلىش چەكلەنگەن ئىشلار توغرىسىدا 190
312) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇئازىنى يەمەنگە ئەۋەتىشى ۋە ئۇنىڭغا قىلغان تەۋسىيىسى توغرىسىدا 192
313) ئەمەلگە ئوزرىسى بار تۇرۇقلۇق نىيەت قىلىش توغرىسىدا 192
314) ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشى توغرىسىدا.......... 193
315) پەيغەمبەرلەرنىڭ قەۋرىلىرى ۋە يەھۇدىلار توغرىسىدا... 194
316) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىيامەت كۈنى شاپائەت قىلىدىغانلىغى توغرىسىدا 194
317) قانداق گۇنانىڭ ئەڭ چوڭ ئىكەنلىگى توغرىسىدا...... 197
318) ئاللانىڭ بالىسى بار دىگەنلەرنىڭ سوزى توغرىسىدا.... 197
319) پۇتۇنلەي خەيردىن ئىبارەت بولغان دۇئا توغرىسىدا.... 198
320) كىشىدىن نەرسە تىلىمەيدىغان مىسكىن توغرىسىدا..... 199
321) جاۋاپكارغا قەسەم كېلىدىغانلىغى توغرىسىدا.......... 199
322) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھىرەقلىگە مەكتۇپ يوللىشى.......................... 200
323) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كىسراغا مەكتۇپ يوللىشى... 205
324) ئاللا تائالانىڭ: "ئاللا ھىچ ئادەمگە زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ" دىگەن سوزى توغرىسىدا 206
325) تولا سوزلەشنىڭ گۇنا ئىكەنلىگى توغرىسىدا....... 208
326) مەھشەرگاھ توغرىسىدا 208

327) غەيپنىڭ غەزنىسى ئاللانىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىكى توغرىسىدا.......................209
328) قىيامەتنىڭ قايىم بولۇشى توغرىسىدا..........210
329) "كۈنالىرىنى تونۇغان ئىككىنچى تۈرلۈك ئادەملەرمۇ بار" دىگەن ئايەت توغرىسىدا.............211
330) ئاشۇرا روزىسى توغرىسىدا...............212
331) "رەببىڭ ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا......................212
332) "ئەتىگەنلىك ۋە كەچقۇرۇنلۇق نامازلارنى ئوقۇغىن" دىگەن ئايەت توغرىسىدا...............213
333) ئەرەپلەرنىڭ پەخىرلىنىدىغان نەسىبى توغرىسىدا ۋە دىنىي ئىشلارنى تازا بىلىدىغان ئادەمنىڭ ئەڭ ھورمەتلىك ئىكەنلىكى توغرىسىدا...............214
334) "ئاللا مومىنلەرنى چىن ئىماندا بەرقارار قىلىدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا......................215
335) ئەزان ئېيتقاندىن كېيىن ئوقۇلىدىغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شاپائىتىگە ئېرىشتۈرىدىغان دۇئا توغرىسىدا.......................215
336) "قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى يوقىتا چىقىرىپ، ئېتىۋارغا ئالمايمىز" دىگەن ئايەت توغرىسىدا.......................216
337) "ئۇلارنى ھەسرەت چېكىدىغان كۈندىن قورقۇتقىن" دىگەن ئايەت توغرىسىدا.......................216
338) ئائىشىگە قىلىنغان توھمەت توغرىسىدا............217

337) مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنازىرىسى ۋە "جەننەتتىن چىقىپ كېتىشىڭلارغا سەۋەپ بولمىغاي......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا.......... 225
338) قىيامەت كۈنى "كىشىلەرنى مەس كورىسەن......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا.................. 226
339) "قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقى ئاللاغىلا مەلۇم......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا................. 227
340) "ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئۇلارغا ساقلانغان نەرسىلەرنى ھېچكىم بىلمەيدۇ......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا.......... 229
341) مومىنلەر ئۇچۇن پەيغەمبەرنىڭ ھەممىدىن چارە ئىكەنلىكى توغرىسىدا.................. 229
342) "كۈن ئۆزىنىڭ قارارگاھىغا قاراپ سەير قىلىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا..................... 230
343) "ماڭا مەندىن كېيىن ھېچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشالىقنى بەرگىن......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا.... 231
344) "ئاللانى ئۆز لايىقىدا ئۇلۇغلاشمىدى......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا......................... 232
345) "بىزنى پەقەت زامانلا ھالاك قىلىدۇ" (دەھرىلەرنىڭ سوزى ھكايە قىلىپ ئېيتىلغان. ــ ت) دېگەن ئايەت توغرىسىدا.... 232
346) "سىلە ـ رەھىمىڭلارنى ئۈزۈپ قويۇشۇڭلار كۆتۈلەمدۇ؟" دېگەن ئايەت توغرىسىدا.............. 233
347) "بىز سىنى ھەقىقەتەن گۇۋاچى قىلىپ ئەۋەتتۇق......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا.................. 234
348) "دەۋزەخ يەنە بارمۇ دەيدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا... 235

350) لات ۋە ئۇززا بۇتلىرى توغرىسىدا.............236
351) ئاينىڭ يېرىلغانلىقى توغرىسىدا.............236
352) جەننەتنىڭ چېدىرلىرىدىكى مەستۇرە ھورلەر توغرىسىدا...237
353) بەدەنگە يىڭنە سانچىپ مەڭ قويدۇرغۇچى ۋە چىرايلىق قىلىش ئۈچۈن چىشىغا ئىكەك سالدۇرغۇچى ئاياللار توغرىسىدا.........................238
354) قوپال، ئەسكى ئادەم توغرىسىدا.............239
355) قۇرئان ئوقۇغۇچى توغرىسىدا...............239
356) "......ئۇنىڭغا بىز جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ئەمەللەرنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز" دېگەن ئايەت توغرىسىدا...240
357) ئايەتۇلكۇرسىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا...........241
358) سۈرە ئىخلاس، سۈرە ناس ۋە سۈرە پەلەقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا.........................242
359) قۇرئاننىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا..............243
360) قۇرئان ئۆگەنگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا......244
361) قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ تۇرۇش توغرىسىدا.........244
363) قۇرئان ئوقۇش بىلەن پەخىرلەنگەن ئەمما ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان ئادەم توغرىسىدا...............245
364) ئويلىنىشكە رىغبەتلەندۈرۈش توغرىسىدا..........245
364) ئويلىنىشكە قادىر بولالمىغان ئادەم توغرىسىدا........246
365) ئويلىنىشتە ئاياللاردىكى توت خىسلەت كوزدە تۇتۇلىدىغانلىقى توغرىسىدا..........................247
366) خوتۇننىڭ شۇملۇق تەرىپى توغرىسىدا...........247
367) قېرىندىشى ئالدىغان لايىقنى ئېلىش ئۈچۈن ئېغىز ئاچماسلىق

توغرىسىدا 248
369) نىكادىكى شەرتلەر توغرىسىدا 248
370) نىكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر توغرىسىدا 249
371) تويغا چاقىرسا بېرىشنىڭ لازىملىغى توغرىسىدا 249
373) ئاياللارغا يۇمشاق مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا. 250
374) ئاياللار ھەققىدىكى ۋەسىيەت توغرىسىدا. 250
375) ئايال كىشىنىڭ نەپلى روزا تۇتۇشى توغرىسىدا. 251
376) ئايال كىشىنىڭ ئۆز ئېرىنىڭ ئۆيىگە باشقىلارنىڭ كىرىشىگە
ئىجازەت بېرىشى توغرىسىدا 251
377) ئەھلى جەننەت ۋە ئەھلى دەۋزەخ توغرىسىدا. 251
379) ئاياللارنى ئۇرۇشنىڭ يامان ئىكەنلىكى توغرىسىدا. 253
380) ئاياللار ئۈستىدە قورۇش توغرىسىدا. 253
381) ئاياللارنىڭ مەسچىتكە بېرىشقا ئىجازەت سورىشى
توغرىسىدا 253
382) ئايال كىشى ئېرىگە باشقا ئايالنىڭ سۈپىتىنى دەپ بېرىشى
توغرىسىدا. 254
383) سەپەردىكى ئادەم ئائىلىسىگە كېچىسى قايتىپ كەلمەسلىگى
توغرىسىدا 255
385) يېتىمنى باققۇچى كىشى توغرىسىدا. 255
386) ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن ئايال توغرىسىدا 256
387) خەيرى-ئېھسان قىلىش ۋە نەپەقە بېرىش توغرىسىدا. . . 256
392) ياخشى ئەمەللەرگە ياتىدىغان ئىشلار توغرىسىدا 258
393) تاماق يېيىش ئالدىدا بىسمىللا دېيىش توغرىسىدا 258
394) تاماق يېيىشنى ۋە باشقا ئىشلارنى ئوڭدىن باشلاش

توغرىسىدا 259
395) تاماقنىڭ بەرىكەت توغرىسىدا 259
397) تاماققا ئولتۇرۇش توغرىسىدا 260
399) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاماقنى كەمسىتمىگەنلىكى
توغرىسىدا 261
400) كۆمۈش يالىتىلغان قاچىدا تاماق يېيىشنىڭ ھوكمى
توغرىسىدا 261
401) خورمىنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا 262
402) ئەجۋە خورمىسى توغرىسىدا 262
403) سامساق ۋە پىياز يېيىش توغرىسىدا 262
404) بارماقلارنى يالاش توغرىسىدا 263
405) تاماقتىن كېيىن ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا 263
406) ئەقىقە توغرىسىدا 264
407) مالنى قان ئېقىتالايدىغانلىكى نەرسىلەر بىلەن بوغۇزلاشنىڭ
دۇرۇس ئىكەنلىگى توغرىسىدا 264
408) ئايالنىڭ ۋە دىدەكنىڭ بوغۇزلىغان مېلى توغرىسىدا 265
409) قىرلىقلارنىڭ ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرى
توغرىسىدا 265
410) ھايۋانلارنى تىرىك تۇرغۇزۇپ ئەزالىرىنى كېسىشنىڭ ۋە
تىرىك ھايۋاننى باغلاپ قويۇپ قارىغا ئېتىپ ئولتۇرۇشنىڭ
يامان ئىكەنلىگى توغرىسىدا 266
411) قۇربانلىق قىلىنغان مالنىڭ گوشىنى يېيىش توغرىسىدا ... 266
412) هاراق ئىچىش توغرىسىدا 267
413) هاراقنى هالال سانايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا 267

414) سۇت ئىچىش ۋە نىل، فۇرات دەريالىرى توغرىسىدا. . . . 267
415) ئۆرە تۇرۇپ ئىچىش توغرىسىدا 268
416) قاچىغا تىنىپ ئىچىش توغرىسىدا. 268
417) كۈمۈش قاچىلارنى ئىشلىتىش توغرىسىدا 269
418) ئىچىلگەن بەرىكەتلىك سۇ توغرىسىدا. 269
419) ئاغرىق-سىلاقىنىڭ گۇناغا كاپارەت بولىدىغانلىقى
توغرىسىدا 270
424) كوزىدىن ئايرىلغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا. 272
425) كىچىك بالىلارنىڭ كېسىلىنى يوقلاش توغرىسىدا. 272
426) كېسەل ئادەمنىڭ ئولۇمنى ئارزۇ قىلىشى ۋە ئۇنىڭ
قىلىدىغان دۇئاسى توغرىسىدا 273
429) كېسەلگە ئاللانىڭ شىپا بېرىدىغانلىقى توغرىسىدا. 274
432) بەزگەك، ۋابا، كوز تېگىش ۋە دەم سېلىش توغرىسىدا. . . 275
437) كاھىنلىق، كېسەلنىڭ يۇقۇشى ۋە زەھەر ئىچىش
توغرىسىدا. 277
440) كىيىم-كېچەك ۋە تەكەببۇرلۇق توغرىسىدا 278
444) بورىدا ئولتۇرۇش توغرىسىدا. 281
445) ئاياللاردەك بولۇۋالغان ئەرلەر توغرىسىدا. 281
446) بۇرۇتنى قىرقىش توغرىسىدا. 282
449) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا. . . . 282
450) چاچنى تاراش توغرىسىدا. 283
451) رەسىم سىزغۇچىلارنىڭ ئازاپقا قالىدىغانلىقلىرى ۋە سىزىلغان
رەسىملەرنى بۇزۇۋېتىش توغرىسىدا. 284
454) ياخشىلىق قىلىشقا ئەڭ ھەقلىق ئادەم توغرىسىدا. 286

455) جىھادقا ئاتا-ئانىنىڭ رۇخسىتى بىلەن چىقىش
توغرىسىدا 286
456) كىشىنىڭ ئۆز ئاتا-ئانىسىنى تىللىماسلىقى توغرىسىدا 287
457) ئاياللىڭ ئۆز ئانىسىغا سىلە-رەھىم قىلىشى توغرىسىدا 287
458) سىلە-رەھىمنى ئۈزۈپ قويغۇچىنىڭ گۇناھى، بالىغا
كويۇنۇش ۋە ئۇزئارا كوڭۇل بولۇش توغرىسىدا 288
465) ھەقەمسايىغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشنىڭ گۇناھى ۋە
ھەقەمسايىغا ياخشىلىق قىلىش توغرىسىدا 290
468) ياخشى ئىش ۋە ياخشى سوزنىڭ ھەممىسى سەدىقە
ھىساپلىنىدىغانلىقى توغرىسىدا 291
470) ھەممە ئىشتا مۇلايىم بولۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 292
471) خەيرلىك ئىشلار ئۈستىدە شاپائەت قىلىش توغرىسىدا ... 292
472) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەتئەخلاق ئەمەسلىكى
توغرىسىدا 293
474) گۈزەل خۇلق ۋە سېخىلىق توغرىسىدا 294
476) ئاللا ئۈچۈن دوست بولۇش توغرىسىدا، تىللاش ۋە قاغاش
توغرىسىدا 295
479) سۇخەنچىلىك ۋە ئىككى يۈزلىمىلىك توغرىسىدا 296
481) مۇسۇلمان ئادەمنىڭ ئۆز ئەيىۋىنى يوشۇرۇشى ۋە مۇسۇلمان
قېرىندىشىغا ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇشى
توغرىسىدا 297
483) يالغانچىلىق، ئاللا ھەققىدە غەزەپلىنىش ۋە غەزەپتىن
ساقلىنىش توغرىسىدا 298
488) ھايا قىلىش، كىشىلەر ئارىسىدا خۇش خۇي بولۇش ۋە

ئۇلارغا مادارا قىلىش توغرىسىدا 300
491) مومىن ئادەمنىڭ يىلان چېقىۋالغان توشۇككە قايتا قول
سالمايدىغانلىقى ۋە رەسۇلۇللانىڭ شېئىرغا ئائىت سۆزلىرى
توغرىسىدا 301
497) ئاللاتائالانى سۆيۈشنىڭ ئالامىتى توغرىسىدا 302
498) چۆشكۈرۈش، ئەسنەش ۋە ئاز سانلىقنىڭ كۆپ سانلىققا
سالام بېرىشى توغرىسىدا 303
500) ئەزالارنىڭ زىناسى ۋە گۆنا قىلغۇچىلارغا سالام قىلماسلىق
توغرىسىدا...................... 304
502) باشلىققا ئورنىدىن تۇرۇش ۋە كىشىنى ئولتۇرغان ئورنىدىن
قوپقۇزۇۋېتمەسلىك توغرىسىدا.............. 305
505) ئۈچ ئادەم بار يەردە ئىككى ئادەمنىڭ ئۈچىنچى ئادەمدىن
يوشۇرۇن پىچىرلاشماسلىقى ۋە ئۇخلايدىغان چاغدا ئوتنى
يېنىقلىق قويماسلىق توغرىسىدا.............. 306
506) دۇئالار، سەيىيدۇلئىستىغفار ۋە ئۇنىڭ پايدىلىرى
توغرىسىدا...................... 307
509) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەغپىرەت تەلەپ قىلغانلىقى،
تەۋبە قىلغانلىقى ۋە قىلغان تەھەججۇد دۇئاسى
توغرىسىدا...................... 309
513) ھاجەتخانىغا كىرگەندە ۋە دىشۋارلىققا يولۇققاندا قىلىنىدىغان
دۇئا توغرىسىدا.................... 311
515) بېخىللىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش، گۇنالارنىڭ
كەچۈرۈلۈشىنى تىلەش توغرىسىدا............ 311
517) ئاللاغا تەسبىھ ۋە زىكرى ئېيتىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا... 312

521) ئاللانىڭ گۈزەل ئىسملىرى، تەن ساقلىق، بوش ۋاقىت ۋە دۇنيادا مۇساپىردەك ئۆتۈش توغرىسىدا.......... 315
525) تۈگىمەس ئارزۇ توغرىسىدا، ئەمەلنى ئاللانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن قىلىش ۋە پۇل-مالنىڭ پىتنىسى توغرىسىدا.... 317
531) روھىي بايلىقنىڭ ھەقىقى بايلىق ئىكەنلىكى، كەمبەغەللىك-نىڭ پەزىلىتى ۋە تىلنى ساقلاش توغرىسىدا 319
535) ئاللادىن قورقۇش، گۇنادىن يېنىش ۋە جەننەتنىڭ يېقىنلىقى توغرىسىدا........................ 321
539) ئۆزىدىن تۆۋەنلەرگە قاراش توغرىسىدا ۋە ياخشىلىقنى ياكى يامانلىقنى كوڭلىگە كەلتۈرگەن كىشى توغرىسىدا 323
541) باشقىلار كورسۇن ۋە ئاڭلىسۇن دەپ رىيا بىلەن قىلىنغان ئەمەل ۋە كەمتەرلىك توغرىسىدا 323
543) ئاللاتائالاغا مۇلاقات بولۇشىنى ياقتۇرىدىغان ئادەم توغرىسىدا، سەكرات توغرىسىدا، ئاللانىڭ قىيامەت كۈنى زېمىننى گۇمران قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا 324
546) قىيامەت كۈنى دەۋزەختىن ساقلىنىش، جەننەت، دەۋزەخ ۋە ھەۋزى كەۋسەر توغرىسىدا.............. 326
555) ئاللا گۇنادىن ساقلىغان ئادەمنىڭ گۇناسىز بولىدىغانلىقى، ئىمان ۋە ئەلڭ ئەۋزەل سوز توغرىسىدا 329
559) نەزر قىلىش (شەرىئەتتە يوق ئىبادەتنى قىلىمەن دەپ ئۈستىگە ئېلىۋېلىش. — ت)، ئىستائەت قىلىش، ھاراق ئىچكەننى ئۇرۇش، ئوغرىنىڭ قولىنى كېسىش ۋە دىيەت (قىساس ئۈچۈن ئېلىنىدىغان تولەم، — ت) توغرىسىدا.......... 331
564) ئادەم ئولتۈرگەننى ئولتۈرۈش، ناھەق قان توكۇش،

قساس ئېلىش توغرىسىدا 334
567) قەسەم ئىچىش، كان بېسىۋېلىپ ئۆلگەنگە تولەم كەلمەسلىك
ۋە زىممى (مۇسۇلمانلار ھامىلىقىدىكى مۇسۇلمان ئەمەس
ئادەم. — ت)نى ئۆلتۈرگەننىڭ كۈنايى توغرىسىدا. 335
570) ئاللاغا شېرىك كەلتۈرۈش، زاكاتنى مەنئى قىلىش ۋە
ھىلىگەرلىك توغرىسىدا 336
573) نىكا ۋە ھەدىيە توغرىسىدا. 337
575) ياخشى بەندىلەرنىڭ كورگەن چۈشى، چۈشنىڭ ئاللا
تەرىپىدىن بولىدىغانلىقى ۋە بېشارەتلىك چۈشلەر
توغرىسىدا 338
578) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى چۈشىدە كورۇش توغرىسىدا. . . 339
581) يالغاندىن چۈش كوردۇم دېيىش توغرىسىدا 340
582) يامان چۈش كورگەندە قانداق قىلىش، بامدات نامىزىدىن
كېيىن چۈش ئورۇش توغرىسىدا 341
585) سۇلتانغا ئىتائەت قىلىش ۋە بىزگە قارشى قورال كوتەرگەنلەر
دىگەن ھەدىس توغرىسىدا. 346
591) بىرەر قەۋمنى ئاللانىڭ جازالىشى، پۇقرالارنى ياخشى
باشقۇرۇش، گورىستانلىقنى ئارزۇ قىلىش توغرىسىدا. . . . 347
593) كىشى قازى بولۇشقا ۋە ئادالەت بىلەن ھوكۇم چىقىرىشقا
قاچان لايىق بولىدىغانلىقى توغرىسىدا. 349
594) سۇلتاننى ماختاش توغرىسىدا. 350
595) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىگە ئەگىشىش ۋە
ئاياللارغا دىننى تەلىم بېرىش توغرىسىدا 350
597) بۇرۇنقىلارنىڭ يولىغا ئەگىشىش ۋە گۇمراھلىققا دەۋەت

قىلغان ئادەمنىڭ گۇنايى توغرىسىدا.............352
598) ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى ۋە ئاللانىڭ رىزقى بەرگۈچى ئىكەنلىكى توغرىسىدا 353
599) ئۇخلاش ۋاقتىدا ئاللاتائالانىڭ ئىسىملىرىنى ۋاستە قىلىپ تىلەش توغرىسىدا ۋە "ئاللا سىلەرنى ئۇنىڭغا ئاسىلىق قىلىشتىن ئاگاھلاندۇرىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا 354
600) ئاللانىڭ ناھايىتى باي ئىكەنلىكى، ئاللانىڭ ھەممىدىن بەك قورۇيدىغانلىقى ۋە غەم-قايغۇ دۇئاسى توغرىسىدا 356
601) پەرىشتىلەرنىڭ ئاللانىڭ دەرگاھىغا چىقىپ تۇرىدىغانلىقى، قىيامەت كۈنى مومىنلەرنىڭ ئاللانىڭ جامالىنى كورىدىغان-لىقى ۋە چىھرىلىرىنىڭ نۇرانە بولىدىغانلىقى توغرىسىدا...357
604) بۈيۈك ئاللانىڭ كالامى توغرىسىدا 362
605) قۇرئان بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئادەم، قۇرئان ئوقۇشتا ئۇستا ئادەم ۋە قۇرئاننى ياخشى ئوقۇش توغرىسىدا 364
608) مۇئەززىننىڭ ئاۋازى، ئاللانىڭ سىلەرنى ياراتقانلىقى ۋە مىراج توغرىسىدا.....................365
611) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ناماز ئوقۇش رەۋىشى ۋە يولىدىكى پۈتلىشىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىۋېتىش توغرىسىدا 371
613) خۇپتەندىن بۇرۇن ئۇخلاشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى، ئەللا-ھۇممە رەببەنا دۇئاسىنىڭ پەزىلىتى ۋە سەجدىگە بارغاندا بىلىگىنى كەڭ ئېچىش توغرىسىدا 372
616) يەتتە ئەزانى يەرگە تەككۈزۈپ سەجدە قىلىش توغرىسىدا.......................373

617) ئىمامنىڭ جامائەتكە ئالدىنى قىلىشى ۋە جۇمە كۈنىدە غۇسلى قىلماقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 373

619) ئىمامنىڭ زىيادە بولۇشى ۋە مەسچىتكە بېرىش توغرىسىدا . . . 374

622) بايىغا قىلىنغان سەدىقە، سوزلىگەن بوۋاق ۋە ئامانەت تەغرىسىدا 375

625) ئۇلۇمنى تاللىغان ۋە ئولتۇرۇلۇش ۋاقتىدا ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇشىنى سۈننەت قىلىپ قالدۇرغان ئادەم توغرىسىدا 378

626) ۋىترى نامىزى ئوقۇش، يامغۇر تەلەپ قىلىش، جۇمە خۇتبىسىنى ئاڭلاش ۋە كېچىسى بىدار بولۇش توغرىسىدا . . . 382

630) جىنازىنى تېز كوتىرىپ مېڭىش، مېيىتنىڭ تىرىكلەرنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تۇرىدىغانلىغى، ئوزىنى ئولتۇرۇۋالغۇچى ۋە كىشىلەرنىڭ مېيىتنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىشى توغرىسىدا 384

634) ھەج سەپىرىدە ئوزۇق ـ تۈلۈك ئېلىۋېلىش، تەلبىيە ئېيتىش ۋە مەككە بىلەن مەدىنىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 386

638) تەھىيە تۇلمەسجىد نامىزى (پەرز نامازدىن باشقا، مەسچىتكە كىرگەندە مەسچىتكە سالام بېرىش يۈزىسىدىن ئوقۇلىدىغان ئىككى رەكئەت ناماز. ـــ ت)، ئويىدە ئوقۇلىدىغان چاچىكا نامىزى، نەپلى ناماز ۋە رامىزان ئېيى توغرىسىدا 388

642) روزىدار ئادەمنىڭ بىر نەرسە يەپ سېلىشى ۋە گەدىنىدە قازا روزىسى قېلىپ ئولۇپ كەتكەن ئادەم توغرىسىدا . . . 389

646) ئېپتارنى بالدۇر قىلىش ۋە جۇمە كۈنىدە روزا تۇتۇش توغرىسىدا 390

648) ساتقۇچىنىڭ ۋە بەرگۈچىنىڭ ئۆلچەپ بېرىشى، ئالتۇننى
ئالتۇنغا سېتىش، شاختىكى ھۆل خورمىنى قۇرۇق خورمىغا
سېتىش توغرىسىدا 390
653) ئېتىنىڭ پۇلى، ئىشەنچلىك ئادەمنى يالـلاپ ئىشلىتىش،
باللار ئارىسىدا ئادىل بولۇش ۋە مەھرىدىكى شەرتلەر
توغرىسىدا.................... 392
658) ۋەخپىنىڭ شەرتلىرى، ئۇنى باشقۇرغۇچىلارنىڭ تەسەررۇپ
قىلىشى ۋە روزا تۇتقۇچىنىڭ جەننەتكە رەيىيان دىگەن
دەرۋازىدىن كىرىدىغانلىغى توغرىسىدا........... 393
661) تەۋبە توغرىسىدا ۋە ئۇرۇشتا ئايالـلارنى ئۆلتۈرۈشنى
مەنئى قىلىش توغرىسىدا................... 395
663) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرى توغرىسىدا 396
664) تويغا چاقىرىش، قان ئېلىپ داۋالاش ۋە گال ئاغرىغى
توغرىسىدا...................... 396
667) پۇتنى مىنگەشتۈرۈش ۋە ئائىلىدە قانداق بولۇش
توغرىسىدا...................... 398
669) كىشىلەرنى كوككە كوتىرىپ ماختاش ۋە قىيامەتنىڭ ئالامەت-
لىرى توغرىسىدا 398
671) ئۇخلايدىغان چاغدا، ئۇيقۇدىن ئويغانغان چاغدا ئوقۇلىدى-
غان دۇئالار ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇد ئوقۇشنىڭ
رەۋىشى توغرىسىدا 399
673) كېچىسى ئويغانغان چاغدا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا... 400
674) مېيىت قەۋرىدە قويۇلغاندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە
قالىدىغان نەرسىلەر ۋە قايتىپ كېتىدىغان نەرسىلەر

توغرىسىدا، نەزىر قىلىش ۋە ئەمەل تۇتۇشقا بولغان ھېرىس-
لىق توغرىسىدا 401
677) ئىككى يۇزلىمىلىكنىڭ يامانلىقى ۋە ئاللاتائالانىڭ ئاللاغا
زىكرى قىلغانلار بىلەن بىللە بولىدىغانلىقى توغرىسىدا.... 402
679) ئىمانىنىڭ ھالاۋىتى، تاھارەتنى تولۇق ئېلىش ۋە ھاجەتخانىغا
كىرگەندە ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا 403
682) باشقىلارنى ئوزىدىن ئەلا بىلىش ۋە تاھارەتنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 404
684) ناماز ئوقۇۋاتقاندا ئانىسى چاقىرغان بالا ۋە ئاياللارنىڭ
جىنازىغا ئەگىشىشى توغرىسىدا 405
686) بازارلاردا سۇرەن سېلىشنىڭ يامانلىقى ۋە رەسۇلۇللانىڭ
تەۋراتتىكى سۇپىتى توغرىسىدا 407
687) ئەركەك ھايۋانلار ئۇچۇن چاپتۇرۇش ھەققى ئېلىشنى مەنئى
قىلىش توغرىسىدا 407
688) غۇسلى قىلغان ئادەمنىڭ ئوزىنى دالدىغا ئېلىشى، يېتىمنى
باقىقان ئادەم ۋە جۇمەگە ھازىر بولغانلارنى پەرىشتىلەر
خاتىرىلەپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا 408
691) كېچىسى ئىبادەت قىلىش ۋە "بەرگەن سەدىقەڭلارنى
مىننەت قىلىپ بىكار قىلىۋەتمەڭلار" دېگەن ئايەت
توغرىسىدا........................ 409
693) باي تۇرۇپ قەرزىنى ئارقىسىغا سورەش، ۋاقتىدا بەرمەسلىك
توغرىسىدا، توقلۇققا شۇكرى قىلغۇچى، ئاچلىققا سەۋرى
قىلغۇچى توغرىسىدا 411
695) ھەسەلنىڭ داۋا بولىدىغانلىقى، كوز تېگىشنىڭ راست

ئىكەنلىكى، كېسەلنىڭ كۈچەيدىغانلىقى ۋە ماخاۋ
كېسىلىدىن قېچىش توغرىسىدا 412
غەيۋەت قىلماسلىق، ئادىل بولۇش، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ
كەچۈرۈشى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سوزلىرىدىن
تاللانغان دۇئالار ۋە داۋاملىق دۇئا قىلىپ تۇرۇشقا تەرغىپ
قىلىش توغرىسىدا 414

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىۋان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

جىمى ھەمدۇ-سانا پۈتكۈل ئالەمنى پەرۋىش قىلغۇچى ئاللاغا خاستۇر، ھەممە پەيغەمبەرلەرگە ئاللادىن رەھمەت ۋە ئامانلىق تىلەيمەن، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىغىمۇ ئاللادىن رەھمەت ۋە ئامانلىق تىلەيمەن.

رەببىمىز، سەن بىزنى رەھمىتىڭگە ئېرىشتۈرگىن، ئىشلىرىمىزدا بىزنى توغرا يولغا سالغىن، بىزنى سائادەتمەن بەندىلىرىڭ قاتارىدا قىلغىن، بىزنى بۇ دۇنيادىن ئىمان ۋە ھىدايەت بىلەن كېتىشكە مۇۋەپپەق قىلغىن. رەببىمىز، سېنىڭ زور ۋە مول نېمەتلىرىڭدىن، ئۇلۇغ سوغا ئاتالىرىڭدىن مىننەتدارمىز، سېنىڭ بەرگەن تەۋپىقىڭگە، ئېھسانىڭغا، قىلغان مەرھەمەتلىرىڭگە، ئىلتىپاتلىرىڭغا تەشەككۈر ئېيتىمىز، بۇ شۇنداق تەشەككۈركى، شۇ ئارقىلىق سېنىڭ رازىلىغىڭغا، غەمخورلۇغۇڭغا ئېرىشىمىز، غەزىۋىڭدىن ساقلىنىمىز. بىر ئاللادىن باشقا ھېچ خۇدا يوق، يولباشچىمىز مۇھەممەد ئاللانىڭ بەندىسى ۋە بەرھەق پەيغەمبىرى دەپ كەلىمە شەھادەت ئېيتىمىزكى، بۇنى ئېيتقۇچىلار دوۋزەختىن نىجات تاپىدۇ ۋە مەھشەرگاھدا ياخشى

بەندىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ. مۇھەممەد شۇنداق پەيغەمبەركى، ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىك چوڭ دەرىخى پەلەككە يەتكەن، پەيغەمبەرلىك باغچىلىرى بۇك-باراقسانلاشقان، ئۇنىڭ نۇرپۇزىدىن كىشىلەرنىڭ ۋۇجۇدى لەرزىگە كەلگەن. مۇنبەرلەردە ئۇنىڭ نامى تىلغا ئېلىنىش بىلەن مۇنبەرلەر شەرەپكە ئېرىشكەن. ئۇنىڭ تەرىپىنى يېزىشقا قەغەزلەر تارلىق قىلىدۇ، سىيالار يېتىشمەيدۇ. ئۇ شۇنداق پەيغەمبەركى، شەرەپ ئۈستىگە شەرەپ قازانغان، ھەل قىلغۇچ سۆز قابىلىيىتى بىلەن كىشىلەرنى ھەيران قالدۇرغان، ئۇزى ئىخچام، مەنىسى چوڭقۇر سۆزلەرنى، گۈزەل ھېكمەتلەرنى سۆزلەش ئالاھىدىلىكىگە ئىگە بولغان، ئەرەپ ۋە غەيرى ئەرەپ سۆز ئۇستىلىرى نىشان قىلغان يۇقۇرى دەرىجىنى قولغا كەلتۈرگەن. يۈكسەكلىك دەرۋازىلىرىنى ئاچقان، بەخت ۋە ھىدايەتكە يېتىشنىڭ ۋاستىچىسى بولغان، شەخسى غەرەز بىلەن سۆزلىمەيدىغان، ئىلىملەرنىڭ بايراقدارى بولغان، ئادالەت قىلىچىنى كوتەرگەن، ئىسلام دىنىنى بەرپا قىلغان ۋە كۈچەيتكەن، ھەققانى ھاكىمىيەت تىكلىگەن شۇ پەيغەمبەرگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ۋە ھەقپەرۋەر ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ تولۇق، پاك رەھمىتى بولغايكى، شۇ ئارقىلىق پەيغەمبىرىمىزنىڭ بىزدىكى ئۇلۇغ ھەققى ئادا بولغاي ۋە شۇ ئارقىلىق بىز ئۇنىڭغا يېقىنلاشقايمىز، ھەۋزى كەۋسەرگە ئېرىشكەيمىز. ئاللا ئىسلام دىنىنىڭ يولباشچىلىرى ۋە ئۆلىمالىرىدىن رازى بولغايكى، مۇسۇلمان ئالىملىرى ئىسلام ئىلىملىرىنى تارقىتىشقا كۈكۈل بولدى، شەرىئەتنى ئەڭ پۇختا ئاساسقا بەرپا قىلدى، شەرىئەتنىڭ ئىنچىكە نۇقتىلىرىنى ئىگەللەپ، ماھىيىتىنى بايان قىلىپ بەردى، چوڭقۇر ۋە مۇرەككەپ ئىلىملىرىنى قولغا كەلتۈرۈپ، تەرتىپلىك

ئاساستا رەتكە سالدى، ئۇزلىرىگە تاپشۇرۇلغان پەيغەمبەرنىڭ سۈننىتىنى بەرپا قىلىپ چىقىش ۋەزىپىسىنى ئادا قىلدى، پارلاق شەرىيەتنىڭ يۈكىنى ئۈستىگە ئالدى، ئىسلام شەرىئىتى شۇلار ئارقىلىق دۇنيانىڭ ھەممە يېرىگە تارالدى. ئىلاھىم، شۇ ئالىملارغا رەھمەت قىلغىن، ئۇلارغا بىزنى يېقىن قىلغىن، بىزنى ئۇلارنىڭ يولىغا يېتەكلىگىن. ئىشىمدا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىم ئاللانىڭ ياردىمىگىلا باغلىق، ئاللاغا تەۋەككۇل قىلدىم ۋە يۈزلەندىم، ئىشىمنى ئاللاغا تاپشۇرىمەن. ئاللا ھەقىقەتەن بەندىلىرىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ.

بۇ دۇنيادا لەززەتلىنىش ۋە ئۇ دۇنيادا مەنپەئەتلىنىش مەقسىدىدە، مۇقەددەس، ئۇلۇغ ئاللانىڭ كالامىنىڭ مۇشىلىرىنى ئۇزۇش ئويى، ئۇ دۇنيادىمۇ، بۇ دۇنيادىمۇ مەن ئۈچۈن قورال ۋە بايلىق بولۇپ قالىدىغان بىر خاتىرە ئەسەر ئىشلەپ چىقىش ئويى كۆڭلۈمگە كىرىپلا ئالدى، يۈرىكىم بۇ ئويدىن خۇش ھىد ئالدى. ئەستە تۇتۇش قۇۋۋىتىمنىڭ ئاجىزلىقى، ئەقلىمنىڭ سۇسلىشىپ كېتىشى، ئۇنتۇغاقلىقىم، سەۋەنلىكنى كۆپ سادىر قىلىدىغانلىقىم ۋە ئۇرۇق-تۇققان، يېقىنلىرىمنىڭ رەسۇلۇللانىڭ ئۇلۇغ ھەدىسلىرىنى ئاڭلاشقا ۋە چۈشىنىدۇرۇپ بېرىشكە بولغان ئېھتىياجى مېنى بۇ ئىشقا قىزىقتۇردى. مېنى ھۆرمەتلەپ كۈتۈۋالغان، ياخشى مېھمان قىلغان يار-بۇرادەرلىرىمنى زىيارەت قىلغان ۋاقتىمدا، بۇ ھال ئوچۇق كۆرۈلدى. ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى ئاللادىن ساۋاپ ئۈمىت قىلىپ، ئۇلارغا ئەمرى-مەرۇپ قىلىشقا باشلىدىم، مۇمكىن قەدەر ئۇلارنىڭ دىنىي ئىشلىرىنى ئەسلىتىپ ئۆتتۈم، بۇنىڭ بىلەن مېنىڭ يارامسىزلىقىم ۋە نادانلىقىم ئاشكارا بولۇپ قالدى. ئوزەمنىڭ ئۆزۈن ۋە ئاساسلىق چوڭ كىتاپلارنى مۇتالىە قىلىپ ئوقۇپ چىقىشقا زور دەرىجىدە مۇھتاج ئىكەن-

لىگىنى بايقىدىم. بۇ چاغدا، «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىنىڭ باغچىسىدا
سەيلە قىلىشقا، ئۇنىڭ يېتىلگەن مېۋىلىرىدىن ئۈزۈشكە ۋە تاڭدەك
روشەن نۇرى بىلەن نۇرلىنىشقا ئاساس ھازىرلاندى. شۇ باغچىنىڭ
نۇرلۇق چېچەكلىرىدىن ئۇرۇق-تۇققانلىرىمغا تەرگەچ باردىم.
ياخشىلارنىڭ سەردارى بولغان پەيغەمبەرنىڭ ھەدىسلىرىنى تاللاپ
چىقىش يۈزىسىدىن، شۇ مەيداندا بىرقەدەر ئىلگىرىلىدىم. ئۇرۇق-
تۇققانلىرىمنىڭ ھەدىسنىڭ مول يامغۇرىدىن پايدىلىنىشىنى ۋە ئۇنىڭ
خۇش پۇراقلىرىدىن خۇش بۇي ئېلىشىنى كوزدە تۇتتۇم. قەتئىي
ئىرادە باغلاپ، ئىشقا كىرىشتىم، مەن بۇ مەقبۇل كىتاپقا
بېرىلگەنسېرى نۇرغا نۇر قوشۇلدى، دىلنىڭ ئىللەتلىرى ئۈچۈن
شىپا ئۈستىگە شىپا قوشۇلدى، گۈزەل، كامالەتكە يەتكەن، پاساھەت-
لىك، پايدىلىق ھېكمەتلەر قوشۇلۇپ باردى. ئاللانىڭ ياردىمىگە
يۆلىنىپ، «سەھىھۇلبۇخارى»دىكى پايدىلىق، گوھەر سۈپەت بەزى
ھەدىسلەرنى قەغەزگە قەيت قىلىپ باردىم، ئاللاتائالاغا ئىستىخارە
(بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولغاندا، ئاللادىن شۇ ئىشنىڭ خەيرلىك بولۇشىنى
تىلەش. — ت) قىلدىم. ئىمام بۇخارىنىڭ نۇرلىرىدىن، ھورمەتلىك
قەستەلانى شەرھىنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىدىن ئېلىپ، بۇ توپلامنى تۈزۈپ
چىقتىم. خۇداغا شۈكرى، خۇداغا مەدھىيە-سانالار بولسۇنكى، بۇ توپلام
ھاجەتكە يارايدىغان، كوزگە لەززەت بېغىشلايدىغان، كوڭۇلگە ياقىدى-
غان بىر كىتاپ بولۇپ چىقتى. بۇ كىتاپ بەدىئىلىگى يۇقۇرى بولغان
گوھەردەك سوزلەرنى، شانلىق ۋەزلەرنى، گۈزەل نەسھەتلەرنى ئۆز
ئىچىگە ئالغان بولۇپ، چىرايلىق ئۇسلۇپتا، پۇختا ئاساستا نەپىس
تۈزۈلگەن. بۇ كىتاپ مۇتتەقىلەر ئۈچۈن ۋەزدۇر، ھەقىقەتنىڭ
چىرىغىدۇر، ھەممىگە يول كورسەتكۈچىدۇر، تەشنالارنىڭ بۇلىقىدۇر،

قورقۇنچقا دۇچار بولغانلارنىڭ پانايىدۇر، ئاسىيلارنى مات قىلىدىغان پاكىتتۇر، ئىزدەنگۈچىلەرنىڭ دىلىنى يورۇتىدىغان گۈزەل ھېكمەتتۇر، گۇمراھلار ھىدايەت تاپىدىغان، سوزى ئىخچام، مەنىسى چوڭقۇر، تولۇن ئايدەك ھەدىسلەردۇر، پەيغەمبەرنىڭ جانلارنىڭ دىماقلىرىنى خۇش بۇي قىلىدىغان خۇش نەپەسلىرىدۇر، چىرىگەن جەسەتلەرگە ھايات بەخش ئېتىدىغان ئۇلپەتچان ئىلھاملاردۇر، راۋانلىقىدىن جاملارغا قۇيۇپ ئىچىدىغان، نازاكەتلىكلىكىدىن جانلارغا ئارىلىشىپ كېتىدىغان پەيغەمبەر سوزلىرىدۇر، گوھەر ياغلىغ ساھىپ-جامالدۇركى، پەردىلەرنىڭ مەڭزىگە نۇر بىلەن يېزىشقا تېگىشلىكتۇر. كىتابىنىڭ قىسقىچە شەرھى كىشىنىڭ زوقىنى قوزغايدۇ، ئىخچام مەنىسى قۇلاققا ياقىدۇ. ئۇ سۈزۈك، تازا، ئېقىن سۇدىنمۇ شېرىن، سېھرى ھالال (دىنغا خىلاپ كەلمەيدىغان ئۇسۇل بىلەن مەيدانغا كەلتۈرۈلگەن، كىشىلەرنىڭ ئەقلىنى ھەيرەتتە قالدۇرىدىغان ئاجايىپ ئىشلار. — ت) دىنمۇ نازۇك. ئەگەر ئۇ تاشقا ئوقۇلىدىغان بولسا، تاش چوقۇم يېرىلىپ كېتەتتى، يۇلتۇزلارغا ئوقۇلىدىغان بولسا، يۇلتۇزلار چېچىلىپ كېتەتتى. ئۇنىڭ نادىر مەزمۇنلىرى غەمكىننى خوشاللاندۇرىدۇ، ھوسنىلەر غەزنىسىدىكى گوھەرنى خىجىللىقتا قالدۇرىدۇ، شاراپتىنمۇ سۈزۈك، ياشلىق چاغلاردىنمۇ گۈزەل مەزمۇنلارنى بايان قىلىدۇ. بۇ كىتابىنىڭ يۇقۇرقىدەك ئارتۇقچىلىقلارغا ئىگە بولۇشى ئاللانىڭ ئاتاسىدۇر. ئاللا يېتەرلىككى، ئۇ ھەممىنى بىلىپ تۇرىدۇ. ئاللا خالىغان ئادەمگە ئىلىم ئاتا قىلىدۇ، ئىلىم ئاتا قىلىنغان ئادەم كوپ ياخشىلىققا ئىگە بولغان بولىدۇ.

ئى ياخشى بۇرادەر! 3-قېتىم نەشر قىلىنغان بۇ كىتاۋىمنى سىزگە زور ھورمەت بىلەن تونۇشتۇرماقچىمەن. بۇ كىتاپ ئىمام

بۇخـارى، شەيخ قەسـتەلانى (ئاللا بۇلاردىـن رازى بولـسۇن)دىن ئىبارەت ئىككى ئالىمنىڭ يازغان ئىككى ئەسىرىـدىن تاللاپ ئېلىنغان سەھىھ ھەدىسـلەرنى ۋە شەرھلەرنى ئۇز ئىچىگە ئالىـدۇ. بۇ كىتاپ ئۇلارنىڭ قالدۇرغان بىر ياخشى خىزمىتى ۋە قىزىلگۇلى ھىساپلىنىدۇ. بۇ كىتاپـنىڭ باغچىسىغا كوز يۇگۇرۇتۇپ چىقىپ، ئۇنىڭ كولـلىرىدە ئەقلىڭـنى سۇغارغىن، تەبىـئىتىڭـنى ئۇنىڭ باغچىسـىدا ئوتلاتـقىن، ئۇنىڭ قۇياشىدىن ئىلىم نۇرلىرىـنى ئالـغىن، ئۇنى تەلەپـكارلاردىن ئايىما، قىزىقمىغانلارنىڭ ئالدىدا خار قىلما. بۇ كىتاپ قىزىلـگۇللىرى پورەكلەپ ئېچىلغان باغچىدۇر، شايى ـ كىمخاپـتىن تىكىلگەن ھەشەـ مەتلىك كىيىملەرگە ئورالغان مەگزى قىزىل نازىنىن رەنا قىزدۇر. بۇ كىتاپنى يالغۇزلۇغۇڭدا ھەمرا، زېرىكـكىنىڭدە ئىچ پۇشۇغى، غەم ـ قايغۇدا قالغىنىڭدا شاتلىق بېغىشلىـغۇچى، خالى جايـدا بولغىنىڭدا سىرداش، سەپىرىڭدە يولـداش، ئويۇڭدە بولغىنىڭـدا ئۇلپەت قىلىـ ۋالغىن. چۇنكى ئۇ سەن ئۇچۇن كويۇنـگۇچى خوشـنا، خاپىلىغىڭنى ئالغۇچى سوھبەتداش، ئىتائەتـچان مۇئەلـلىم، كەمـتەر ئۇسـتاز ۋە ئىشەنچلىك رەھـبەردۇر، توغرا يولـغا يېتەكلـگۇچـدۇر، دائـىمى بەختكە ئېرىشـتۇرگۇچىدۇر. بۇ كىتاپنى «سەھىھۇلـبۇخارى جەۋھەرـ لىرى» دەپ ئاتىـدىم. بۇ كىـتاپ «سەھىـھۇلبۇخارى»دىن تالـلاپ ئېلىنـغان ھەدىسلەر توپلىمىدۇر. بۇخارىنىڭ ھەدىسلىرىنىڭ جىمىسى جىلۋىدار مەرۋايىتلارغا، جەۋھەرلەرگە ئوخشايدۇ، نۇر چېچىپ تۇرغان قۇياشقا ۋە بەخت يۇلتۇزلىرىغا ئوخشايـدۇ. مېنىڭ بۇ كىـتاۋىم ئەنە شۇ «سەھىھۇلبۇخـارى»دىن تالـلاپ ئېلىنغانـلىغى ئۇچۇن، ئۇنىڭ شەرىپىدىن كىتاۋىمنىڭ ھەسسىدار ئىكەنلىگىگە ئىشىنىمەن. بۇ قىممەتـ لىك غەزىنىـدىن ۋە بىباھا گوھەرلەردىن ھەر بىر مۇسۇلمان ئوينىڭ

خالى بولماسلىغىنى ئۈمىت قىلىمەن. ئاللانىڭ رەھمەت قىلىپ مول ساۋاپ بېرىشىنى، ئىشىنىڭ ئاخىرىدا بىزنى بەختكە ۋە ئۆزىنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشتۈرۈشىنى تىلەيمەن. كىتاپنى تۈزۈشتە، ئالدى بىلەن ھەدىسلەرنىڭ ئۆزىنى بەردىم، ئاخىرىغا بىر سىزىق تارتىپ، سىزىقنىڭ ئاستىغا ھەدىسلەرنىڭ شەرھىنى بەردىم. كىتاپخانلارنىڭ ئېلىنغان ھەدىسلەرنىڭ ئەسلىگە مۇراجەت قىلىشتا ۋاقتىنى زايا قىلىپ قويماسلىقى ۋە مالال بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن، بۇ كىتاپ «سەھىھۇلبۇخارى» تەرتىۋى بويىچە تۈزۈلدى. ھەدىسنىڭ قايسى باپتىن ئېلىنغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن ھەدىسلەرنى رەقەم بىلەن بەردىم. ئىمام بۇخارى قايسى ھەدىسنى قايسى باپتا بەرگەن بولسا، بۇ كىتاپتىمۇ شۇنداق بېرىلدى. مېنىڭ بۇ كىتاپنى ئىشلەشتىن مەقسىدىم كىتاۋىمدىن پايدىلىنىدىغان پاك ئىخلاسمەن ياخشى ئادەملەرنىڭ مېنىڭ ھەققىمدە قىلىدىغان، ئۆلگەندىن كېيىن قەۋرەمدە پايدىسى تېگىپ تۇرىدىغان دۇئاسىنى ئۈمىت قىلىشتىنلا ئىبارەت. بۇ ئىشىمنىڭ باشقىلارنىڭ ماختىشىغا ئېرىشىش ياكى پۇل تېپىش ياكى شوھرەت قازىنىش مەقسىدىدە بولۇشىدىن خۇدا ساقلىسۇن. بۇ خىزمىتىمنىڭ خالىس، خۇدالىق ئۈچۈن بولۇشىنى ۋە نازۇ-نېمەتلىك جەننەتكە كىرىشىمگە سەۋەپ بولۇشىنى پۈتۈن كۈچ-قۇدرىتىم بىلەن ئاللادىن تىلەيمەن ۋە ئىلتىجا قىلىمەن. ئاللا ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە رەھىمدىلدۇر، خالىغانلارغا مەرھەمەت قىلغۇچى، دانا، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر. بىزنى ئىمانغا ھىدايەت قىلغان ئاللاغا مىننەتدارلىق بىلدۈرىمىز. بىزنى ئاللا توغرا يولغا يېتەكلىمىگەن بولسا، ھىدايەت تاپمىغان بولاتتۇق.

مۇرادىمغا مۇۋاپىق خەيرلىك ئىش
پۈتۈپ چىقتى، ئەمەسمەن قىلچە مەغرۇر.
ساۋاپ ئىزدەپ خۇدانىڭ رەھمىتىدىن،
دۇرۇد ئېيتاي رەسۇلۇللاغا بىر قۇر.

يولداش كىتاپخانىدىن خاتا بولۇپ قالغان ياكى قەلىمىم سەۋەن كەتكەن تەرەپلىرىنى كەچۈرۈشنى ئۈمىت قىلىمەن.

ئاقلىمايمەن ئۆزەمنى چۈنكى ئاجىز ئىنسانمەن،
ساقلىسا خۇدايىم خاتالىقتا سەرسانمەن.

ئاللا ماڭا كۆپايە قىلىدۇ، ئۇ نىمە دىگەن ياخشى يولەنچۈك. ئاللانىڭ پەزلى كوپ، ئۇ ماڭا نۇسرەت بەرگۈچى، ھەممىگە قادىر، مىنىڭ دۇئايىمنى ئىجابەت قىلىشقا لايىقتۇر. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋاباتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولسۇن. بۇ كىتاپ تولۇن ئايدەك تاماملانغان ۋە خۇش پۇراق چاچقان چاغدا، بىسمىللانى تىلىمغا جارى قىلىپ دۇرۇد ئېيتىپ، توۋەندىكى قەسىدىنى يازدىم:

مۇسۇلمانلار، قولۇمدا پۇر باھا قىممەت كىتاۋىم بار،
بۇخارىنىڭ سەھىھىدىن* گوھەرلەردۇركى بەك داڭدار.
بېغىشلاپ شەنىگە ئىزدىم شېھردىن ئۈنچە-مارجانلار،
گوھەر قويغان بىلەيزۈكتەك كىشىنىڭ زەۋقىنى قوزغار.
نەدۇر ئالتۇن گۈزەللىكتە بۇ توپلام ئالدىدا ھەيھات،
يېتەلمەس ھەم ئۇنىڭ ھوسنىگە زىبا نازىنىن-دىلدار.

* «سەھىھۇلبۇخارى» كوزدە تۇتۇلىدۇ. — ت.

بېيىتتى شۇ كىتاپ شەرھىنى قەستەلانى* بىر-بىرلەپ،
دېگىنىزدەك كاتتا-چوڭقۇر مەنىلەرنى كەڭ قىلىپ ئىزھار.
خۇداغا شۈكرىكىم مەيدانغا كەلدى بۇ گۈزەل نۇسخا،
ھەدىسلەرنىڭ ئاساسى چىقتى ساغلام تاللىنىپ تەكرار.
يورۇق يۇلتۇز بولۇپ قالدى ئۇنىڭ مەزمۇنى بىزلەرگە،
زەلالەت زۇلمىتى ئىچرە ئېزىپ قالغانغا يول باشلار.
ئالار مۇندىن مۇسۇلمان تەقۋىدارلار ھەرقاچان مەنپەت،
ھىدايەت يولىدا يانغان ماياك ئۇ نۇر چېچىپ چاقنار.
بۇخارى مەتنىگە** سادىق بولۇپ تاللاپ كۆچۈردۈم مەن،
يېنىمدىن قوشمىدىم ھېچ نەرسە، تاللاشتا بولۇپ ھوشيار.
مېنىڭ بۇ خىزمىتىم تاللاپ ئېلىشتىنلا ئىبارەتتۇر،
تەشەككۇر يا مۇكاپاتقا ئەمەسمەن مۇستەھىق زىنھار.
خۇدا بولدى مەدەتكارىم بۇ ئىشتا ئىپتىخارىمدۇر،
تېپىلماس مەندە ھېچ خىسلەت، مېنىڭدىن بولما مىننەتدار.
جىمى ئارتۇقچىلىقلار قۇدرىتى چوڭ تەڭرىگە خاستۇر،
بۇخارى شەنىگە مەنسۇپ پەزىلەتلەر ھامان بىسيار.
ھەمىشە ھەي مۇسۇلمان تەرك ئەتمە ئەمرى-مەرۇپنى،
كى غاپىل بەندىلەر بولسۇن بۇنىڭدىن ئويغىنىپ بىدار.
ھەدىس-سۈننەتكە خىزمەت قىل قىلىپ تەبلىغ ئۇنى تاكى
مۇسۇلمانلار ئارا ئەڭ كەڭ تارالغاي سۈننىتى مۇختار.***

* «سەھىھۇلبۇخارى»غا شەرھى يازغان ئىمام قەستەلانى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. — ت.

** مەتنى — تېكىست مەنىسىدە. — ت.

*** مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتى. — ت.

ھەدىسلەر روھنى سگدۇر كشلەر قەلبگە ھەتتا،
سائادەت ئەسرى*، دىندارلىق زامانى ئەسلىگە قايتار.
ئەدەپ-ئەخلاق گۇلدۇر بۇ ئېچىلغان زەپمۇ پورەكلەپ،
ئاۋايلاپ-پەپىلەپ ئۇستۇر ئۇ توزۇپ كەتمسۇن بىكار.
قاساۋەتلىك** دىلگنى پاكلىغىن، بۇ باغدا يايراتقىن،
يېتىلگەن مىۋىلىك باغ بۇ، مۇئەتتەر يىلدىساك ھەر بار.
ئىلاھىم، ئىلتىجا ئەيلەپ تىلەيمەن مەغپىرەت سەندىن،
تىلەيمەن كەڭناشا تۇرمۇش، جاھاندا قىلمىغايسەن خار.
ساڭا سۇندۇم كىتاۋىمنى يېزىپ ئىخلاس بىلەن يا رەب،
كەرەم ئەيلەپ قوبۇل قىلغىن مۇئەللىپتىن ئېتى ئەممار.
رەھىم ئەيلەپ ئۇنى تىرگۇز مەئەلئەبرار*** قىيامەتتە،
نېسىپ ئەيلە ئاڭا جەننەتنى تەجرى تەھتەھەلئەنھار.****

بۇ كىتاپ ھىجرىيىنىڭ 1341-يىلى (مىلادى 1922) 1-قېتىم نەشر قىلىنغان. 1345-يىل شەۋۋال ئېيىنىڭ 10-كۇنى 2-قېتىم نەشر قىلىنغان. 1348-يىل زۇلھەججە ئېيىنىڭ 8-كۇنى 3-قېتىم نەشر قىلىندى.

مىسىر پادىشالىق مەدرىسىلىرىنىڭ
مۇدەررىسى مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە.

* مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ ۋە چارىيالارنىڭ دەۋرى. — ت.
** قاساۋەت — گۇنا بىلەن دىلى كىرلىشىپ قاتتىقلىشىپ كەتكەن دىگەن مەندە. — ت.
*** مەئەلئەبرار — ياخشىلار بىلەن دىگەن مەندە. — ت.
**** تەجرى تەھتەھەلئەنھار — ئاستىدىن ئۇستەڭلەر ئېقىپ تۇرغان دىگەن مەندە. — ت.

ئىمام بۇخارىنىڭ تەرجىمھالى

ئىمام بۇخارىنىڭ ئىسمى ئەبۇ ئابدۇللا مۇھەممەد بولۇپ، ئۇ
ئىسمائىلنىڭ ئوغلى، ئىسمائىل ئىبراھىمنىڭ ئوغلى، ئىبراھىم مۇغىرە-
نىڭ ئوغلى، مۇغىرە بەردىزبىنىڭ ئوغلى، بەردىزبى بەزىزبىنىڭ
ئوغلى ئىدى. ئىمام بۇخارىنىڭ چوڭ بوۋىسى مۇغىرە يەمانى جۇئفى
ئىسىملىك مەشھۇر بىر ئادەمنىڭ قولىدا مۇسۇلمان بولغانلىقى ئۈچۈن،
ئىمام بۇخارى شۇنىڭغا مەنسۇپ قىلىنىپ جۇئفى دەپ ئاتالغان،
بۇخارادا تۇغۇلۇپ ئۆسكەنلىكى ئۈچۈن بۇخارى دېيىلگەن. ئىمام
بۇخارى ئەھلى ئىسلامنىڭ يېتەكچىسى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆلگىسىدۇر،
ئۇ مۇھەددىس (ھەدىس ئىلمى بىلەن شۇغۇللانغۇچى ئالىم. — ت) لەرنىڭ
پېشۋاسى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭ سۆز-ھەركىتى ھەممى-
دىن نوپۇزلۇقتۇر، ئۇ ھەممە ئېتىراپ قىلغان چوڭ پەزىلەتكە ۋە
ناھايىتى مول، ھەقىقى، ساغلام بىلىمگە ئىگە ئىدى. ئىمام بۇخارىنىڭ
ئىلىم ۋاراقلىرىدىن ھىدايەتنىڭ پارلاق نۇرلىرى چاقنىدى. ئىرشاد
(توغرا يولغا يېتەكلەش. — ت) مۇنبىرىدىكى ئۇنىڭ جاراڭلىق
ئاۋازى يىمىرىلمەس دەلىللەر بىلەن ياڭرىدى. پەيغەمبەرنىڭ سۇننى-
تىنى گۈللەندۈرۈش يولىدا ئۇنىڭ جان كويدۇرۇپ ئىشلىگەن
خىزمەتلىرى بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى ئىسلام ئۆلىمالىرى تەرىپىدىن

بىردەك ماقۇللاندى.

ئىمام بۇخارى (ئاللا ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن) (ھىجرىيىنىڭ) 194 ـ يىلى بۇخارادا تۇغۇلدى. ئاتىسىدىن كىچىك قېلىپ يېتىمچىلىكتە ئۆستى، ئۇ بالىلىق چاغلىرىدىلا قۇرئان كەرىمنى ياد ئالدى ۋە ئەرەپ تىلى بىلىملىرىنى پۇختا ئىگەللىدى. ئۇ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چېغىدىلا ھەدىس ئىلمىنى ئۆگىنىشكە ئىشتىياق باغلىدى. ھەدىس ئىلمىنى 205 ـ يىلى بۇخارا ئۆلىمالىرىدا ئوقۇشقا باشلىدى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە بىبىكەندلىق ئەبۇ ئەھمەد مۇھەممەد ئىبنى يۈسۈپ ئەڭ ئاتاق-لىق ئالىم ئىدى. ئىمام بۇخارى ئۇستازى ئەبۇ ئەھمەدنىڭ ھوزۇرىدا بولغان چاغدا، ئۇنىڭ ياد ئېلىپ ئوقۇغان ھەدىسلىرىنىڭ كۆپلۈگىدىن، كەم ئۇچرايدىغان زېرەكلىكىدىن ۋە سوز ماھارىتىدىن ئەبۇ ئەھمەد تەپ تارتاتتى. ئىمام بۇخارى ياپ ـ ياش تۇرۇپلا ئون مىڭلىغان ھەدىسلەرنى ياد ئېلىپ ئوقۇدى. ئىلىم ئەھلىلىرى ھەدىس ئۆگىنىش ئۈچۈن ئىمام بۇخارىنىڭ ئارقىسىدا چېپىپ يۈرۈشەتتى. يول ئۈستىدە كېتىۋاتقان يېرىدە ئۇنىڭدىن ھەدىس ئىلمى تەھسىل قىلغۇچىلاردىن نۇرغۇن ئادەم كېلىپ ئۇنىڭ چۆرىسىگە ئولىشىۋالاتتى.

210 ـ يىلى ئىمام بۇخارى ئانىسى ۋە ئاكىسى بىلەن ھەج قىلىش نىيىتىدە مەككىگە سەپەر قىلدى، ھەج پائالىيەتلىرى تاماملانغاندىن كېيىن، ئۇ ھەدىس ئىلمى تەھسىل قىلىش ئۈچۈن مەككىدە قېلىپ قالدى. خۇراسان، جەبەلئىراق، ھىجاز، مىسىر، شام قاتارلىق كۆپلىگەن شەرق مەملىكەتلىرىگە باردى. ئۇ يەرلەرنىڭ ئۆلىمالىرى ۋە دىنىي ئەرباپلىرى ئۇنىڭدىن ھەدىس ئۆگەندى، ھەزرىتى ئىمام ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل (ئىسلام دىنىدىكى مەشھۇر 4 مەزھەپنىڭ بىرى بولغان ھەنبەلى مەزھىبىنىڭ ئاساسچىسى. ـــ ت) شۇلارنىڭ جۈملىسىدىن ئىدى.

ئىمام بۇخارى بولسا ھەزرىتى ئىمام شافىى مەزھىبىنىڭ فىقھى بىلىملىرىنى تولۇق ئىگەللىگەن ئىدى.

ئىمام بۇخارى ئىلمىي جەھەتتىن ئۇسۇپ يېتىلگەن ۋە ھەدىسلەرنى ئېنىقلاش جەھەتتە كوڭلىدە زەررىچە غۇبار قالمىغان چاغدا، سەھىھ ھەدىس (سەنەدى پەيغەمبەرگە ئۈزلۈكسىز تۇتاشقان ۋە ئىشەنچلىك كىشىلەر تەرىپىدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس. — ت) لەرنى غەيرى سەھىھ ھەدىسلەردىن ئايرىپ چىقىشقا كىرىشتى، ھەدىسلەرنىڭ تۈرلىرىنى، دەرىجىلىرىنى ۋە ئۇسۇل-قائىدىلىرىنى مىسلى كورۇلمىگەن دەرىجىدە پۇختا ئىگەللىدى. ھەتتا بۇ جەھەتتە زامانىنىڭ ئالدىنقى كىشىسى، دەۋرىنىڭ مىسلىسىز يەككە-يىگانىسىگە ئايلاندى ۋە يەر يۈزىدىكى ئۇلىمالارنىڭ سەردارى بولۇپ قالدى.

ئۇ «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىنى 600 مىڭ ھەدىس ئىچىدىن تاللاپ، 16 يىل ئىچىدە يېزىپ چىقتى. ھەر بىر ھەدىسنى يازغاندا، ئالدى بىلەن غۇسلى قىلىپ ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇپ، شۇ ھەدىس ئۇستىدە ئاللاتالاغا ئىستىخارە قىلىپ ئاندىن يازاتتى. ئۇ، كىتاپنى ئاللا بىلەن مېنىڭ ئارامدا دەلىل-ئىسپات قىلدىم، دەيتتى. «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋى تەكرارلانغانلىرى قوشۇلۇپ 9 مىڭ ھەدىسنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ ھەدىسلەرنىڭ بىر قىسمى مەنە جەھەتتىنلا تەكرار ھىساپلىنىدۇ. ھەدىس ساھەسىدە «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىدىنمۇ دۇرۇس كىتاپنىڭ يوق ئىكەنلىگى توغرىسىدا ھەدىس ئالىملىرىنىڭ پىكرى بىردەك. ئالىملار بۇ كىتاپقا شەرھى يېزىش، ئۇنى قىسقارتىش، تاللاپ ئېلىش ۋە باشقىچە تەرتىپتە تۈزۈش جەھەتلىرىدە سانسىز ئىشلارنى ئىشلىدى. ئاللانىڭ ئەزمەتى ۋە بۈيۈكلۈگى ئالدىدا بوي ئېگىپ تۇرغان، ئوزىنىڭ بىلىمسىزلىگى ۋە

ئاجىزلىغىغا ئىقرار كەمتەرىن پەقىر مۇستەفا ئىبنى مۇھەممەد ئەمارە مەزكۇر ئۇلىمالارنىڭ ئەڭ ئەدناسى بولۇپ، «سەھىھۇلبۇخارى»دىن ئىبارەت بۇ مەقبۇل كىتاپتىكى رەسۇلۇللانىڭ سوزلىرىدىن 700 ھەدىسنى تاللاپ ئالدىم. شۇنداقلا «سەھىھۇلمۇسلىمدىن تاللانمىلار» دىگەن كىتاۋىمىغمۇ رەسۇلۇللانىڭ سوزلىرىدىن 2 مىڭ ھەدىسنى تاللاپ كىرگۈزگەن ئىدىم. مەن خۇددى پاراخوتلىرى گوھەرلىرى بىلەن تولغان، دولقۇنلىرى تەپەككۇر كېمىلىرى بىلەن ئويناقشىپ تۇرغان شىرىن سۇلۇق دېڭىزغا ئوخشايدىغان «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىدىن قېنىپ ئىچتىم، ئۇنىڭ مۇئەتتەر بويىنى يىلدىدىم، مۇشىسى بىلەن ئوزۇقلاندىم. يېشىلمىگەن نۇرغۇن مەسىلىلەر ئىمام بۇخارىنىڭ شۇ كىتاۋىنىڭ بەرىكىتىدىن روشەنلىشىپ، ئۇلار ئۈستىدە قانائەت ھاسىل قىلدىم، ۋەز-نەسىھەتلەرنى بايان قىلىشتا ئەڭ چوڭ موجىزە، ئىخچام، مەزمۇنلۇق ھىكمەتلەرنى بايان قىلىشتا غايىۋى دەرىجە ھىساپلانغان بىر كىتاپنى مەيدانىغا قويدۇم. بۇ كىتاپ دۇردانىلىرىنىڭ كوپلۇگى، پايدىسىنىڭ موللۇغى بىلەن مىسلىبىسىز بولۇپ چىقتى. رىۋايەتچىلەر شۇنى مۇقىملاشتۇردىكى، بۇ كىتاپنىڭ مەنبەسى شىرىن بولغانلىقتىن، ئۇ ئىپاردىن ئىشلەنگەن قارا سىيا بىلەن كافۇر (بىر خىل خۇش پۇراقلىق نەرسە.—ت) دىن ياسالغان ئاق قەغەز ئۈستىگە يېزىلىشقا، نۇردىن ئىشلىگەن يىپ بىلەن ئاي يۇزلۇك پەرىلەرنىڭ بويۇنلىرىغا ئېسىلىشقا ھەقلىقتۇر. ئىمام بۇخارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئومۇر بويى شەھەرلەرنى ئايلىنىپ يۇردى. باغداتتىمۇ، نىسابۇردىمۇ ۋە باشقا شەھەرلەردىمۇ بولدى. ئاخىرىدا يۇرتىنى سېغىنىپ قايتىپ كەلدى. بۇ يەردە ئۇ قۇرئاننى مەخلۇق دەيدىغان پىتنىگە دۇچ-كەلدى. بۇ مەسىلىدە ئۇ ئوتتۇرا يول تۇتۇپ: قۇرئاننىڭ لەفزى

ۋە خېتى مەخلۇقتۇر. ئاللاتائالانىڭ زاتىدا ئەزەلدىنلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان كالامۇللانىڭ ئۆزى ئەزەلى بولۇپ، ئەلۋەتتە مەخلۇق ئەمەس دەپ قارىدى. شۇنىڭ بىلەن بۇخارانىڭ ھاكىمى كىشلەرنى ئىمام بۇخارىغا قارشى تۇرۇشقا قوزغاپ، ئۇنى بۇخارادىن ھەيدەپ چىقاردى. ئىمام بۇخارى ھىجرىيىنىڭ 256-يىلى سەمەرقەنتتىن ئۈچ فەرسەخ (بىر فەرسەخ 6.24 كىلومېتىرغا تەڭ. — ت) نېرىدىكى خەرتەڭ دىگەن يېزىدا يول ئۈستىدە قازا تاپتى. ئىمام بۇخارى ئون ئۈچ كۈنى كەم ئاتمىش ئىككى يىل ياشىدى.

ئاللا ئۇنىڭغا كوپ رەھمەت قىلغاي، ئۇنىڭ خادىمى (مۇئەللىپ ئۆزىنى دىمەكچى. — ت) مۇستەفانىمۇ مەھشەرگاھدا ئۇنىڭ يېنىدا قىلغاي ۋە ئۇنىڭغا كەڭ جەننەتتىدىن ئورۇن بەرگەي. ئىلاھىم، سېنىڭ رازىلىغىڭ ئۈچۈن مۇسۇلمانلار ئارىسىدا بۇ كىتاپنى تارقىتىشقا ئىمام بۇخارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بەركاتى يۈزىسىدىن مەدەت قىلغايسەن. سېنىڭ ماڭا رەھمەت قىلىشىڭ، كەچۈرۈشىڭ ۋە رازى بولۇشىڭدىن باشقا، ھېچ ئادەمدىن بۇ ئىشىم ئۈچۈن مۇكاپاتقا ۋە تەشەككۈرگە ئېرىششنى خالىمايمەن. رەببىم، مېنى ئۆزەڭ ياراتقان نەرسگە خاس قىلغىن، مېنى كېپىل بولغان نەرسەڭدىن باشقا ئىش بىلەن شۇغۇللاندۇرمىغىن. مېنى مەھرۇم قىلمىغىن، ھالبۇكى، سەندىن سوراپ تۇرۇۋېتىمەن، ماڭا ئازاپ قىلمىغىن، ھالبۇكى، سەندىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋېتىمەن. رەببىم، سېنى پاك دەپ ھىساپلايمەن، ساڭا بولغان مەدھىيىلەرنى تۈگىتىپ بولالمايمەن، ئۆزلۈكسىز مەدھىيىلەر، ئىنچىل تەشەككۈرلار ساڭا مەنسۇپ. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىاتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولغاي.

ئۇستاز قەستەلانىنىڭ تەرجىمھالى

پەيغەمبەرلەر سەردارىنىڭ ھەدىسلىرىنى شەرھىلىگۈچى، ئىسلام دىنىنىڭ زىنىنىتى، ئۇتكۇر زېھىنلىك، تەقۋىدار، ئاتاقلىق ئالىم قەستەلانىنىڭ ئىسمى ئەھمەد ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى ئەبى بەكرى ئىبنى ئابدۇلمەلىك ئىبنى ئەھمەد ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى ھۈسەين ئىبنى ئەلى بولۇپ، قاھىرىنىڭ قەستەلانى دىگەن جايىدىن. ئۇ شافىي مەزھىبىدە ئىدى. مەرھۇم قەستەلانى ھىجرىيىنىڭ 851 - يىلى زۇلقەئدە ئېيىنىڭ 22 - كۈنى مىسىردا دۇنياغا كەلگەن. ئۇ بىرمۇنچە كىتاپلارنى، جۈملىدىن شاتىبىيە كىتاۋىنى ياد ئېلىپ ئوقۇغان. بۇرھان ئەجلۇن، جەلال كەبىر، ئۇستاز خالىد ئەزھەرى، ھاپىز سەخاۋى، شەيخۇل-مۇسلام (بىر خىل دىنىي مەرتىۋە بولۇپ، ئىسلامنىڭ پىشۋاسى مەنىسىدە. — ت) زەكەرىيا ئەنسارى قاتارلىق ئالىملاردا ئوقۇغان، قەستەلانى ئېھتىياجىنى قاندۇرىدىغان بۇ مۇكەممەل شەرھىنى يېزىپ چىققان. ھەدىسلەرنىڭ مەنىسىنى ھاۋادىنمۇ نازۇك، سۇدىنمۇ شىرىن جۈملىلەر بىلەن ئەستايىدىل بايان قىلغان. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كەڭ ئىلىم دېڭىزىغا، پەزلى ۋە ئېپتىخارنىڭ قىبلىسىگە ئايلانغان، پەزىلەت ۋە خىسلەتلەرنىڭ چوققىسىغا مىنگەن. ئۇنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرى يورۇق يۇلتۇزلاردەك ئاشكارا بولدى. ئۇ يازغان گۈزەل شەرھى مېنىڭ گال زېھنىمگە ياردەم بېرىپ، ئۇنى ئۇتكۇر قىلىچتەك ئىتتىك قىلىۋەتتى، شۇنداق قىلىپ، مەن ھەدىسلەرنى تاللاپ چىقىش بىلەن، ھەدىسلەردە ئۇچرايدىغان بىر قىسىم قىيىن سوزلەرنىڭ ۋە يوشۇرۇن مەنىلەرنىڭ چۈشەندۇرۇشلىرىنىمۇ ئۇنىڭغا قوشۇپ قەستەلانىنىڭ شەرھىدىن

تالـلاپ ئالـدىم. بەتـلەرنىڭ يۇقۇرىسـىدا ھەدىسـلەرنى بەردىـم، ئوتتۇرىسىغا بىر سىزىق تارتىپ، ئۇنىڭ ئاستىغا ئىزاھاتلارنى بەردىم، ھەدىسلەرنى زىر-زەۋەرلىرى بىلەن، ئىزاھاتلارنى بولسا زىر-زەۋەر-سىز بەردىم. ئىلاھىم، پەقىر بەندەڭنىڭ بۇ خىزمىتىنى قوبۇل قىلىپ، مېنى ئۇلۇغ جامالىڭنى كورۇشكە مۇشەررەپ قىلغايسەن.

ئۇسـتاز قەسـتەلانى «سەھـىھـۇلبۇخـارى»غا يازغان شەرھـىنىڭ «ئەلئىرشاد» ناملىق قىسقارتىلمىسىنى ئىشلەپ چىقـقان بولـسىمۇ. بۇ كىتاپ تاماملانماي قالغان. ئۇ يەنە «سەھىھۇلمۇسلىم» كىتاۋىنىڭ ھەج توغرىسىدىكى بابـىنىڭ يېـرىمىغىچە شەرھـى يازغان، شۇنىڭـدەك ئۇ «شاتىبىيە»، «قەسـىدە بۇردە»لەرگە شەرھـى يازغان. «مەسالـكۇل-ھـۇنەفا»، «مەۋاھىـبۇلـلەدۇنـىيە»، قۇرئانـىنىڭ 14 خـىل ئوقۇلۇشى ئۇستىدە يېزىلغان «لەتائىـفۇلئىشارات» دىـگەن كىتاپـلارنى ۋە باشقا ئەسەرلەرنى تەسـنىپ قىلـغان. ئۇ شەيـخ ئىبـراھىـم مەتبۇلـىنىڭ سوھبىتىـدە بولغان ۋە ئەتىق جامەسـىدە ۋائىزلىـق ۋەزىپىسـىدىمۇ بولغان ئىدى. ئۇستاز قەستەلانى ئەينىيەدىكى خانىسىدا ھىجرىيىنىڭ 923-يىـلى مۇھەررەم ئېيىـنىڭ بېشىدا پەيشەمـبە كۇنى ئالەمـدىن ئوتـتى. ئۇنىڭ ۋاپات بولغان كۇنى سۇلـتان سەلىمـنىڭ مىـسىرغا كىرگەن كۇنىگە توغرا كېلىـپ قالغانلىقـتىن، ئۇنى سەھـراغا ئېلىپ چىقىپ دەپنە قىلىش قىيىن بولدى. قەسـتەلانى قانـداقتۇر روھىـي كېسەللىكتەك بىر كېـسەلگە دۇچار بولۇپ قازا تاپـتى. جامىئۇلئەز-ھەرنىڭ يېنىدىكى مەدرىسىگە «سەھىھۇلبۇخـارى»غا شەرھى يازغۇچى ئىمام ئەينىنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىندى. ئالـلاتائالا ئۇلارنى ۋە بىزنى رەھمىتىگە چومدۇرۇپ، جەننەت ئىچىدە دەرقەمتە قىلغاي ۋە ئىلىم-ئەمەل جەھەتـلەردىـن بىزگە مەدەت بەرگەي، ئى مەدەتـكار ئاللا،

دۇئايىمىزنى قوبۇل قىلغىن، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولسۇن.

فاھىيتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىۋان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەھلى ھەدىسنىڭ پەزىلەتلىرى توغرىسىدا

ئۇلۇغ ئاللادىن ياردەم، روشەنلىك، تەۋپىق ۋە رازىلىق تىلەيمەن، ئىشىمنىڭ خۇدانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن بولۇشىنى تىلەيمەن، ئىلمىمىزنى زىيادە قىلىشىنى، تائەت-ئىبادىتىمىزگە مەدەت بېرىشىنى ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىنى تارقىتىشقا يار-يۆلەك بولۇشىنى تىلەيمەن، مېنىڭ چوڭ مەقسىدىم ئەنە شۇ. ئاللانى پاك دەپ ھىساپلايمەنكى، ئۇ مېنىڭ ئىشەنچىم ۋە يۆلەنچۈكۈمدۇر. ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "مېنىڭ سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ ئېسىدە قالدۇرۇپ، ئۇنى باشقىلارغا يەتكۈزگەن ئادەمنى ئاللا شاتلاندۇرغاي، فىقھى سەۋىيىسى تۆۋەنلەر فىقھىنى ئۆزلىرىدىن سەۋىيىسى يۇقۇرى بولغانلارغا يەتكۈزۈشى مۇمكىن." بۇ ھەدىسنى شافىي ۋە بەيھەقى رىۋايەت قىلغان (مەزكۇر ھەدىسنىڭ مەنىسى شۇكى، ئۇ ئادەم ئىلمنى جانلاندۇرۇش ۋە پەيغەمبەرنىڭ سۈننىتىنى گۈللەندۈرۈشكە ھەركەتلەنگەنلىكى ئۈچۈن، ئاللا مەخسۇس ئۇنى شاتلىققا ئىگە قىلدى. پەيغەمبەر ئۆزىنىڭ كىشىلەر بىلەن مۇئامىلە قىلىشتىكى

هالىغا مۇناسىپ رەۋىشتە ئۇنىڭغا خەيرلىك دۇئا قىلىدى. كىمكى ئاڭلىغىنىنى ئىپسىدە تۇتۇپ، ئۆزگەرتمەي، شۇ پېتى باشقىلارغا يەتكۈزسە، گويا ئۇ ئادەم مەنىنى يېپ-يېڭى قىلغان بولىدۇ. بۇ ھەدىستە فىقھى دىگەن سوز تىلىغا ئېلىنىپ، ئىلىم دىگەن سوز تىلىغا ئېلىنماسلىقى يەتكۈزگۈچىنىڭ ئىلىمسىز ئەمەسلىكىنى بىلدۇرۇش ئۈچۈندۇر، چۈنكى فىقھى دىگەن قىياس ئارقىلىق ھاسىل قىلىنىغان نازۇك ئىلىملەرنى بىلىشتىن ئىبارەت. مۇبادا يەتكۈزگۈچى ئىلىمسىز دىيىلگەن بولسا، يەتكۈزگۈچىنىڭ نادانلىقى كېلىپ چىقاتتى، يەنى فىقھى سەۋىيىسى تۆۋەنلەر ئۆزلىرىدىن فىقھى سەۋىيىسى يۇقۇرى بولغانلارغا چۈشەنمەي تۇرۇپ يەتكۈزۈشى مۇمكىن دىگەن مەنە چىقىپ قالاتتى).

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "ئى ئاللا، مېنىڭ خەلىپىلىرىمگە رەھىم قىلغىن" دىدى. بىز: ئى رەسۇلۇللا، سىنىڭ خەلىپىلىرىڭ كىملەر بولىدۇ؟ دەپ سورىدۇق، رەسۇلۇللا: "مېنىڭ خەلىپىلىرىم مېنىڭ ھەدىسلىرىمنى رىۋايەت قىلىدىغان ۋە كىشىلەرگە ئۆگىتىدىغان ئادەملەردۇر" دىدى. بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان. شۈبھىسىزكى، مۇسۇلمانلارغا سادىق بولۇش يۈزىسىدىن، ئۇلارغا سۈننەتلەرنى يەتكۈزۈش پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋەزىپىلىرى جۈملىسىدىندۇركى، پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولغاي. كىمكى بۇ ۋەزىپىنى ئادا قىلىدىكەن، ئۇ رەسۇلۇللانىڭ خەلىپىسى بولغان بولىدۇ. پەيغەمبەرلەر (ئۇلارغا ئاللانىڭ سالاملىرى بولغاي)نىڭ ئۆز دۈشمەنلىرىنى تاشلىۋېتىشى ۋە ئۇلارغا نەسىھەت قىلماسلىقى لايىق بولمىغىنىدەك، ھەدىس تەھسىل قىلغۇچى ۋە

سۈننەتنى يەتكۈزگۈچىلەرنىڭ ئۆز دوستلىرىغا ئۆگىتىپ، دۈشمەنلىرىگە ئۆگەتمەسلىكى ياخشى ئەمەس. ھەدىسنى تارقىتىش سۈننەت ئالىملىرىنىڭ ئەڭ چوڭ مەقسىدى بولۇشى كېرەك. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆز ھەدىسلىرىنى يەتكۈزۈش توغرىسىدا: "مەندىن بىرەر ئايەت بولسىمۇ يەتكۈزۈڭلار" دېگەن، بۇنى مەرھۇم ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان. مەزھەرى ئۇ ھەدىسنى: مېنىڭ ھەدىسلىرىمنى ئاز بولغان تەقدىردىمۇ يەتكۈزۈڭلار، دېگەن بولىدۇ دەپ چۈشەندۈرىدۇ. مەرھۇم بەيزاۋى: ھەدىستە بىرەر ھەدىس بولسىمۇ دېيىلمەي، بىرەر ئايەت بولسىمۇ دېيىلىشىدىكى سەۋەپ شۇكى، بۇ سۆزدىن ھەدىسنى يەتكۈزۈشكە بۇيرۇغانلىقى تېخىمۇ ئىپادىلىنىدۇ. چۈنكى قۇرئان ئايەتلىرىنىڭ كەڭ تارالغانلىقى ۋە ئۇنى ياد ئالغۇچىلارنىڭ كۆپ بولغانلىقىدىن، ئاللا ئۇنى يوقىلىپ كېتىش ۋە ئۆزگەرتىلىپ كېتىشتىن ساقلاشقا كېپىللىك قىلغان، دەيدۇ. ئۇلۇغ، پاك ئاللانىڭ رازىلىقىنى تىلەش، دىنغا، مۇسۇلمانلارغا خىزمەت قىلىش ۋە ھەممە پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەۋزەلى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈش يۈزىسىدىن، بۇ ھەدىسلەرنى تاللاپ چىقىپ ۋە نەشر قىلدۇرۇپ، جاھاننىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تارقىتىشىمغا، ئارقىدىنلا «سەھىھۇلمۇسلىم» كىتاۋىدىن 2 مىڭ ھەدىسنى تاللاپ توپلام قىلىپ چىقىشىمغا تۈرتكە بولغان نەرسە ئەنە شۇ ھەدىستۇر.

ئۆلىمالارنىڭ پېشۋاسى مەرھۇم ئىمام مالىكنىڭ ئېيتىشىچە: پەيغەمبەرلەر (ئۇلارغا ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولغاي)دىن قىيامەت كۈنى دىنغا دەۋەت قىلغانلىقى سورالغىنىدەك، ئۆلىمالاردىنمۇ دىنىي ئىلىملەرنى يەتكۈزگەنلىكى سورىلىدۇ. سۇفيان سەۋرى: ئاللانىڭ رازىلىقىنى كۆزلىگەنلەرنىڭ شۇغۇللىنىشى ئۈچۈن ھەدىس

ئىلمدىن ئەۋزەل ئىلمىنىڭ بارلىقىنى ئۇقمايمەن، كىشىلەر ھەتتا ئۆزلىرىنىڭ يېمەك-ئىچمەك ئىشلىرىدا ھەدىس ئىلمىگە مۇھتاج بولىدۇ. ھەدىس ئىلمى بىلەن شۇغۇللىنىش پەرز كۇپايە (بىر قىسىم مۇسۇلمانلار ئادا قىلسا، قالغانلارنىڭ گەدىنىدىن ساقىت بولىدىغان پەرز.— ت) بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ نەپلى ناماز ۋە نەپلى روزىدىن ئەۋزەل ھېساپلىنىدۇ. دېگەن.

ئۇسامە ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "ھەدىس ئىلمىنى ھەر ئەۋلادنىڭ ھەققانى كىشىلىرى ئۈستىگە ئالىدۇ. ئۇلار ساختىپەزلەرنىڭ ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈشىنى، بۇزۇقلارنىڭ رەڭۋازلىقلىرىنى ۋە نادانلارنىڭ بۇرمىلاشلىرىنى رەت قىلىدۇ." بۇ ھەدىسنى ساھابىلەردىن بىر تۈركۈم كىشى رىۋايەت قىلغان. مەرھۇم نەۋەۋى «تەھزىب» ناملىق كىتاۋىنىڭ بېشىدا: بۇ بولسا ھەدىس ئىلمىنى قوغداش، مۇھاپىزەت قىلىش ۋە راۋىلىرىنىڭ توغرىلىقى ھەققىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەرگەن بىشارەتتۇر، دەيدۇ. ئاللاتائالا ھەر بىر ئەسىردە ھەدىس ئىلمى ئۈچۈن، ئۇنى ئۈستىگە ئالىدىغان، ئۇنىڭغا ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈپ يوقىتىۋېتىشنى رەت قىلىدىغان ھەققانى ئەۋلادلارنى يەتكۈزۈپ بېرىدۇ. مانا بۇ ھەر بىر ئەسىردىكى ھەدىس ئىلمىنى ئۈستىگە ئالغۇچىلارنىڭ ئادىللىقىنى ئوچۇق كۆرسىتىپ بېرىدۇ. خۇداغا شۈكرى، ئەمەلدىمۇ شۇنداق بولدى. بۇ، پەيغەمبەرلىكنىڭ ئالامەتلىرىدىندۇر، بىر قىسىم پاسىق ئادەملەرنىڭ ھەدىس ئىلمىدىن ئاز-تولا بىر نەرسە بىلىشى ئۇنىڭغا نۇقسان يەتكۈزەلمەيدۇ. مەزكۇر ھەدىس پەقەت ھەدىس ئىلمىنى ھەققانى ئادەملەرنىڭلا ئۈستىگە ئالىدىغانلىقىدىن بىشارەت بېرىدۇ. بۇنىڭدىن ئۇلاردىن باشقىلار

ھەدىستىن ھىچ نەرسە ئۇقمايدۇ، دىگەن مەنە چىقمايدۇ. شۇنىسى باركى، پاسىقلارنىڭ ھەدىس ئىلمىدىن بىلگەنلىرى ئۇلار ئەمەل قىلمىغانلىقى ئۈچۈن ھەقىقى ئىلىم ھىساپلانمايدۇ. ئىمام شافىى بۇ ھەقتە: ھەقىقى ئىلىم تەقۋىدارلىق بىلەنلا بولىدۇ، ئەقىل دىگەن ئەدەپ بىلەنلا بولىدۇ، دەيدۇ.

ئىبنى قەتتان: دۇنيادا بىدئەتچىلەرلا بولىدىكەن، ئۇ ئەھلى ھەدىس (ھەدىس ئىلمى بىلەن شۇغۇللانغۇچى. ـــ ت)نى يامان كورىدۇ، دەيدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلغان مۇنۇ ھەدىسمۇ ئەھلى ھەدىسنىڭ شەرەپلىك ئىكەنلىگىنى كورسىتىپ بېرىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ”قىيامەت كۈنى ماڭا ئەڭ يېقىن بولىدىغان كىشىلەر ماڭا ئەڭ كوپ دۇرۇد ئېيتىدىغان ئادەملەردۇر“ دىگەن. ئىبنى ھىببان ئوزىنىڭ «سەھىھى ئىبنى ھىببان» دىگەن كىتاۋىدا مەزكۇر ھەدىس توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ: قىيامەت كۈنى رەسۇلۇللاغا ئەڭ يېقىن تۇرىدىغان ئادەملەرنىڭ ئەھلى ھەدىس ئىكەنلىگى بۇ ھەدىستە ئوچۇق بايان قىلىندى، چۈنكى مۇسۇلمانلار ئىچىدە ئەھلى ھەدىستىن كوپ دۇرۇد ئېيتىدىغانلار يوق.

يەنە ئەبۇلىيۇمنى ئىبنى ئەساكىر: بۇ بىشارەت بىلەن ئەھلى ھەدىس (ئاللا ئۇلارنىڭ سانىنى كوپ قىلسۇن) كە مۇبارەك بولسۇن، ئاللاتائالا مۇشۇ چوڭ شاراپەت بىلەن ئەھلى ھەدىسكە بەرگەن نىمەتـ لىرىنى تولۇقلاپ بەردى، خۇدا خالىسا ئۇلار قىيامەت كۈنى رەسۇـ لۇللاغا ئەڭ يېقىن ئادەملەر بولۇپ، رەسۇلۇللانىڭ شاپائىتىگە ئەڭ ئالدىدا ئېرىشىدىغانلاردۇر، چۈنكى ئۇلار پەيغەمبەرنىڭ نامىنى قەغەزلەردە مەڭگۈ قالدۇرىدۇ، كوپ قىسىم ۋاقىتلىرىدا پەيغەمبەرـ نىڭ ھەدىسلىرىنى ئۈگىنىپ، يەتكۈزۈپ ۋە مۇزاكىرە قىلىپ، رەسۇـ

لۇللاغا ئۇزلۇكسىز دۇرۇد ئېيتىپ تۇرىدۇ، خۇدا خالىسا پىرقە ناجىيە
(مەسلىگى، تۇتقان يولى توغرا بولۇپ، ئاللانىڭ دەرگاھىدا نىجات تاپقۇچى
گۇرۇھ. ـــ ت) ئەنە شۇلار بولغۇسى، دەيدۇ. پاك ئاللا بىزنى شۇلار-
نىڭ قاتارىغا كىرگۈزۈپ، قىيامەت كۈنى شۇلارنىڭ توپىدا قىلغاي،
بىزنى توغرا يولغا مۇۋەپپەق قىلغاي، بىزگە ياخشىلىق ۋە بەخت
ئاتا قىلغاي. ئى ئاللا، مېنىڭ بۇ ئىشىمنى قوبۇل قىلىپ مەدەت بەرگەي-
سەن. ئىمام بۇخارىدىن ۋە ئۇستاز قەستەلانىدىن ئاللا رازى
بولغايكى، ئۇلار مېنىڭ بۇ ئەمگىكىمنىڭ مەنبەسى ۋە كىتاۋىمغا كوركەم-
لىك بېغىشلىغۇچىلاردۇر. "قۇدرەتلىك رەببىڭ مۇشرىكلەرنىڭ
قىلغان تۆھمەتلىرىدىن پاكتۇر. پەيغەمبەرلەرگە سالام بولسۇن،
بارلىق ھەمدۇ-سانا ھەممە ئالەمنى پەرۋىش قىلغۇچى ئاللاغا
مەنسۇپ." (سۈرە سافقات، 180-، 181-، 182-ئايەتلەر. ـــ ت) "ئى ئىن-
سانلار، سىلەرگە رەببىڭلار تەرىپىدىن ھىكمەتلىك ۋەز-نەسىھەتلەر
بىلەن تولغان، دىلىڭلاردىكى شەك-شۈبھىلەرگە شىپا بولىدىغان،
مۆمىنلەر ئۈچۈن ھىدايەت ۋە رەھمەت بولغان قۇرئان چۈشتى،
ئى مۇھەممەد، ئېيتقىنكى، مۆمىنلەر ئاللادىن بولغان پەزلى مەرھە-
مەتتىن شات بولۇشسۇن، بۇ ئۇلارنىڭ يىققان ماللىرىدىن ياخشى-
دۇر." (سۈرە يۇنۇس، 57 ـــ 58 - ئايەتلەر. ـــ ت)

تۈزگۈچى: مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كەلگەن ۋەھيىنىڭ باشلىنىشى توغرىسىدا

مۆمىنلەرنىڭ ئانىسى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ھارىس ئىبنى ھىشام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ئى رەسۇلۇللا، ساڭا ۋەھيى قايسى رەۋىشتە كېلىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا جاۋابەن: ۋەھيى ماڭا گاھىدا قوڭغۇراق ئاۋازىدەك جاراڭلىق كېلىدۇ، بۇ خىلى ماڭا ئەڭ قىيىن تۇيۇلىدۇ، پەرىشتە مەندىن ئايرىلىدۇ-دە، ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئېسىمگە ئېلىۋالىمەن، گاھىدا پەرىشتە ماڭا ئىنسان سۈرىتىدە كۆرۈنۈپ سۆزلەيدۇ، ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئېسىمگە ئېلىۋالىمەن، دېدى. ئائىشە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قاتتىق سوغاق كۈنلەردە ۋەھيى كېلىپ، پەرىشتە ئۇنىڭدىن ئايرىلغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پېشانىسىدىن چىپىلداپ تەر ئېقىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم①.

ئائىشە يەنە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كېلىدىغان ۋەھيى دەسلىۋىدە راست چۈشلەردىن باشلانغان، ئۇنىڭ كۆرگەن چۈشلىرى تاڭ نۇرىدەك روشەن ئىدى. كېيىن ئۇ يالغۇزلۇقنى ياقتۇرۇپ قالدى، ئۇ ھىرا غارىدا ئۆيگە قايتماي قانچىلىغان كېچىلەر

---

① بۇ ئەھۋال بىرىنچىدىن، ۋەھيى نازىل بولۇۋاتقاندا قاتتىق چارچاش ھېس قىلغانلىقتىن بولاتتى، چۈنكى ۋەھيى ئىنساننىڭ تەبىتىگە تاسادىپى تۇيۇلىدىغان ئىش؛ ئىككىنچىدىن، پەيغەمبەرلىك يۈكىنى كۆتىرەلەيدىغان قىلىپ چىنىقتۇرۇش يۈزىسىدىن، پەيغەمبەرنىڭ چىداملىقلىغىنى سىناش ئۈچۈن ئىدى.

يالغۇز ئىستىقامەت قىلاتتى، ئىستىقامەتكە چىققاندا ئوزۇقلۇق ئېلە-
ۋالاتتى. ئىستىقامەتتىن بوشىغاندا خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا
قايتىپ كېلىپ، ئىككىنچى قېتىم چىقىش ئۈچۈن تەييارلىناتتى. بۇ
ئىش ھىرا غارىدا ئۇنىڭغا پەيغەمبەرلىك ۋەھيى كەلگەنگە قەدەر
داۋام قىلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىغا
پەرىشتە كېلىپ: ئوقۇ، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:
ئوقۇشنى ئۇقمايمەن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام
مۇنداق دەيدۇ: پەرىشتە مېنى تۇتۇپ قاتتىق سىقىپ
قويۇۋېتىپ، ئوقۇ، دېدى. مەن، ئوقۇشنى ئۇقمايمەن، دېدىم. مېنى
ئىككىنچى قېتىم تۇتۇپ قاتتىق سىقىپ قويۇۋېتىپ، ئوقۇ، دېدى.
مەن، ئوقۇشنى ئۇقمايمەن، دېدىم. مېنى ئۈچىنچى قېتىم يەنە
تۇتۇپ سىقىپ قويۇۋەتكەندىن كېيىن: "ئىنسانىنى ئۇيۇل قاندىن
ياراتقان رەببىڭنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇ، ئوقۇغىن، رەببىڭنىڭ كەرەمى
كەڭدۇر" دېدى. (سۈرە ئەلەق، 1-، 2-، 3- ئايەتلەر. — ت) پەي-
غەمبەر ئەلەيھىسسالام پەرىشتە بىلەن تۇنجى قېتىم ئۇچراشقاندا
پەيدا بولغان قورقۇنچ بىلەن خۇۋەيلىدنىڭ قىزى خەدىچە (مۇمىن-
لەرنىڭ ئانىسى)نىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىپ، قورقۇنچىسىنى بېسىش
ئۈچۈن، مېنى يوگەپ قويۇڭلار، يوگەپ قويۇڭلار، دېدى. ئۇ
قورقۇنچىسى تۈگىگىچە يۈگەپ قويۇلدى، ئۇ خەدىچىگە ئەھۋالىنى
مەلۇم قىلىپ، ئۆزەم توغرىسىدا قورقۇپ قالدىم، دېدى. خەدىچە:
ئۇنداق ئەمەس، ئەزىبرايى خۇدا، ئاللا سېنى ھەرگىز رەسۋا
قىلمايدۇ، چۈنكى سەن خىش-ئەقرىبالارغا شەپقەت قىلىسەن،
ئاجىز، بىچارىلەرگە ياردەم قىلىسەن، يوقسۇللارنىڭ ھالىدىن خەۋەر
ئالىسەن، مېھمانلارنى ياخشى كۈتۈۋالىسەن، بېشىغا كۈن چۈشكەن-

لەرگە ياردەم قىلسەن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن خەدىچە ئۇنى تاغىسى-
نىڭ ئوغلى ۋەرەقە ئىبنى نەۋفەل ئىبنى ئەسەد ئىبنى ئابدۇل-
ئۇززانىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. ۋەرەقە جاھىلىيەت دەۋرىدە
(ئىسلام دىنى مەيدانغا كېلىشتىن بۇرۇنقى دەۋر. — ت) خىرىستىيان دىنىغا
كىرگەن ئىدى، ئىبرانى يېزىقىنى بىلەتتى، ئىبرانى يېزىق بىلەن
ئىنجىلدىن كوپ نەرسىلەرنى يازاتتى. ئۇ ياشانغان، كوزى ئەما
بولۇپ قالغان بوۋاي ئىدى. خەدىچە ۋەرەقەگە: ئى تاغامنىڭ ئوغلى،
قېرىندىشىڭنىڭ① ئوغلىنىڭ سوزىگە قۇلاق سال، دېدى. ۋەرەقە
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ئى قېرىندىشىمنىڭ ئوغلى، نىمە
بولدۇڭ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا كورگەنلىرىنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ
بەردى. ۋەرەقە ئۇنىڭغا: ئاللا مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرگەن شەرىيەت
مۇشۇ، ئىسست، مەن سېنىڭ دىنىغا دەۋەت قىلغان ۋاقىتلىرىڭدا ياش
يىگىت بولغان بولسامچۇ، ئىسست، مەن خەلقىڭنىڭ سېنى يۇرتۇڭدىن
ھەيدەپ چىقارغان ۋاقىتىدا ھايات بولسامچۇ، دېدى. رەسۇلۇللا
ئەجەپلىنىپ: خەلقىم مېنى يۇرتۇمدىن ھەيدەپ چىقىرارمۇ؟ دېدى.
ۋەرەقە: ھەئە، ھەيدەپ چىقىرىدۇ، پەيغەمبەر بولغان ئادەم دۇشمەن-
لىك بولىدۇ، سېنىڭ دىنىغا دەۋەت قىلغان چاغلىرىڭدا ھايات بولغان
بولسام، ساڭا يېقىندىن ياردەم قىلاتتىم، دېدى. ئۇزاق ئوتمەي
ۋەرەقە ۋاپات بولۇپ كەتتى. ۋەھيى ئۈزۈلۈپ قالدى.

---

① ۋەرەقەنىڭ 3 - بوۋىسى رەسۇلۇللانىڭ 4 - بوۋىسىنىڭ قېرىندىشى
ئىدى.

3) تەقۋدارلىق، ئىمان، ھىدايەت، ئىسلامنىڭ ئەركانلىرى ۋە ئىمان مەسىلىلىرى توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بەندە كوڭلىدىكى شۈبھىلىك نەرسىلەرنى تەرك ئەتمىگىچە، تەقۋدارلىقنىڭ ماھىيىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ.

ھەنزەلە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان ئىكرەمە ئىبنى خالىددىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئىكرەمە ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىسلام دىنى بەش نەرسە ئۈستىگە قۇرۇلغان، ئۇ بولسا: بىر ئاللادىن باشقا ھىچ خۇدا يوق، مۇھەممەد ئاللانىڭ بەرھەق پەيغەمبىرى، دەپ كەلىمە شاھادەت ئېيتىشتىن، پەرز نامازلارنى ئادا قىلىشتىن، زاكات بېرىشتىن، ھەج قىلىشتىن، رامىزان روزىسىنى تۇتۇشتىن ئىبارەت. قۇرئاندا ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "سىلەرنىڭ كۈن چىققان ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ. بەلكى ئاللاغا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، مۇقەددەس كىتاپلارغا، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، ئاللانى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش ـ ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، مۇساپىرلارغا، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازاتلىقىغا ئېرىشىشىگە ياردەم بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، ۋەدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇقتا، كېسەللىكتە ۋە ئۇرۇشتا سەۋرى قىلىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار (يۇقۇرىدىكى ئەمەللەرنى ئىشلىگۈچىلەر) راستچىل ئادەملەردۇر (مۇسۇلمانچىلىق دەۋاسىدا)،

ئەنە شۇلار تەقۋىدار ئادەملەر دۇر.“① (سۈرە بەقەرە، 177 ـ ئايەت. ـــ ت) ”قەدئەفلەھەلمۇئمىنۇن“ (شۈنداق مومىنلەر نىجاتلىققا ئېرىشتى) دىگەن ئايەتتە ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى بىرنەچچە ئايەتتىمۇ مۇسۇلمانچىلىق ئەمەللىرى بايان قىلىنغان.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىمان ئاتمىش نەچچە شاخچىدىن تەركىپ تاپقان، ھايامۇ② ئىماننىڭ بىر شاخچىسى.

---

① بۇ ئايەت ئىنسانلاردا بولىدىغان كامالەتلەرنىڭ ھەممىسىنى ئوچۇق ـ يېپىق رەۋىشتە ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئۇلار كوپ ۋە خىلمۇ ـ خىل بولۇش بىلەن مۇنداق ئۈچ نۇقتىغا يىغىنچاقلانغان: 1) دۇرۇس ئەقىدە، بۇ مەزمۇن ئايەتتىكى ”ئاللاغا.....پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان كەلتۈرۈش ئەمەللىرى“ دىگەن يەرگىچە سىگدۇرۇلگەن. 2) كوركەم مۇناسىۋەت، بۇ مەزمۇن ئايەتتىكى ”خىش ـ ئەقرىبالارغا.....قۇللارنىڭ ئازاتلىققا ئېرىشىشىگە ئىقتىسادىي جەھەتتىن ياردەم بېرىش ئەمەللىرى“ دىگەن يەرگىچە سىگدۇرۇلگەن. 3) ئۆز ئۆزىنى تەربىيلەش، بۇ مەزمۇن ئايەتتىكى ”ناماز ئوقۇش“ دىگەن يەردىن ئايەتنىڭ ئاخىرىغىچە سىگدۇرۇلگەن.

② شەرىئەتتە كوزدە تۇتۇلىدىغان ھايا سەت ئىشلاردىن ساقلىنىشقا، ھەقدارنىڭ ھەققىنى تولۇق ئادا قىلىشقا تۈرتكە بولىدىغان بىر خىل ئەخلاقتۇر. ھايانىڭ ئالاھىدە تىلغا ئېلىنىشى ئۇنىڭ ئىماننىڭ باشقا شاخچىلىرىنىڭ ئورۇنلىنىشىغا سەۋەپ بولىدىغانلىغىدىندۇر. چۈنكى ھايا كىشىدە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە رەسۋا بولۇپ قالارمەنمۇ دىگەن قورقۇنچنى پەيدا قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇبدان ئىشلارنى قىلىپ، ناچار ئىشلاردىن ساقلىنىدۇ. ھايانىڭ مەنىسى ئۈستىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سوزى مۇلاھىزە قىلىنسا بولىدۇ: ئاللادىن ھەققى رەۋىشتە ھايا قىلىڭلار. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا،

6) مۇسۇلماننى كامىل توغرىسىدا ۋە ئاللا ئۈچۈن بولغان مۇھەببەت بىلەن نەپرەتنىڭمۇ ئىماننىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سۆزى ۋە ھەركىتى ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەن ئادەم ھەقىقى مۇسۇلمان ھېسابلىنىدۇ، ئاللا مەنئى قىلغان نەرسىلەرنى تەرك ئەتكەن ئادەم مۇھاجىرلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مەككىدىن مەدىنىگە كۆچۈشىنىڭ ئالدى-كەينىدە مەككىدىن مەدىنىگە كۆچۈپ بارغان مۇسۇلمانلار. — ت) قاتارىدا سانىلىدۇ.

7) كىشىلەرگە ئاش-نان بېرىشنىڭ مۇسۇلمانچىلىق جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى، ئۆزى نېمىنى ياخشى كۆرسە، قېرىندىشىغىمۇ شۇنى ياخشى كۆرۈشنىڭ ئىماننىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، بىر كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىسلام دىنىنىڭ ياخشى خىسلەت-

---

بىز ئەلۋەتتە ئاللادىن ھايا قىلىمىز دېگەنىدە، رەسۇلۇللا: ئۇنداق ئەمەس، ئاللادىن ھەقىقى رەۋىشتە ھايا قىلىش دېگەن بەدەندىكى پۈتۈن ئەزالىرىنى گۇنادىن ساقلاشتىن، ئۆلۈمنى ۋە ئۆلگەندىن كېيىن چىرىشنى ياد ئېتىشتىن ئىبارەت، ئاخىرەتنى كۆزلىگەن ئادەم دۇنيانىڭ زىبۇ-زىننەتلىرىنى تەرك ئېتىدۇ، ئاخىرەتنى دۇنيادىن ئەلا بىلىدۇ، ئەنە شۇ يۇقۇرىدىكىلەرنى ئورۇندىغان ئادەم ئاللادىن ھەقىقى ھايا قىلغان بولىدۇ، دېگەن.

لىرى نىمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: كىشىلەرگە ئاش-نان بېرىش، تونۇيدىغان ئادەملەرگىمۇ، تونۇمايدىغان ئادەملەرگىمۇ① سالام قىلىش، دەپ جاۋاپ بەردى.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن ھەرقانداق بىر كىشى ئۆزى ياخشى كورگەن نەرسىنى قېرىندىشىغىمۇ② ياخشى كورگەندىلا ئاندىن مۇسۇلمانى كامىل ھىساپلىنىدۇ.

9) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈشنىڭ ئىمانىنىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن ھەرقانداق بىر كىشى مېنى ئۆزىنىڭ ئاتىسىدىنمۇ، بالىسىدىنمۇ ۋە بارلىق كىشىلەردىنمۇ ئارتۇقراق كورگەندىلا، ئاندىن ھەقىقى مومىن ھىساپلىنىدۇ.③

10) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ساھابىلىرىنىڭ بەيئەت قىلغانلىغى توغرىسىدا

بەدرى غازىتىغا قاتناشقان ۋە ئەقەبە بەيئىتىگە (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە ھىجرەت قىلىش ھارپىسىدا مەدىنىلىكلەردىن ئون ئىككى ئادەم

---

① مۇسۇلمان ئادەملەر.

② دىنىي قېرىندىشى.

③ ئاللاتائالا قۇرئاندا: پەيغەمبەر مومىنلەرگە ئۆلارنىڭ ئۆزلىرىدىنمۇ چارىدۇر، دىگەن.

مەككىكە كىلىپ مۇسۇلمان بولۇپ ئۇنىڭغا بەيئەت قىلغان ۋەقە. — ت) ھازىر بولغان ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر توپ ساھابىلىرىنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ: سىلەر ئاللاغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك، ئوغرىلىق قىلماسلىق، زىنا قىلماسلىق، بالىلىرىڭلارنى ئۆلتۈرمەسلىك، بوھتان چاپلىماسلىق، پەيغەمبەر بۇيرۇغان خەيرلىك ئىشلاردىن باش تارتماسلىق جەھەتلىرىدە ماڭا بەيئەت قىلىڭلار، سىلەردىن كىمكى يۇقۇرقى ئىشلارغا ئەمەل قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا جەننەت ئاتا قىلىدۇ، كىمكى يۇقۇرىدىكى ئىشلارنىڭ بىرەرسىنى قىلىپ سېلىپ بۇ دۇنيادا جازاغا تارتىلغان بولسا (شەرىئەتنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە جازاغا تارتىلغان بولسا. — ت)، بۇ ئۇنىڭ گۇناھىغا كاپارەت بولىدۇ (ئاخىرەتتە جازاغا تارتىلمايدۇ). كىمكى يۇقۇرقى ئىشلارنىڭ بىرەرسىنى قىلىپ سالغان ۋە ئاللا ئۇنى ئاشكارىلىمىغان بولسا، بۇ ئىش ئاللانىڭ ئىلكىدە بولىدۇ، ئاللا خالىسا كەچۈرىدۇ، خالىسا جازالايدۇ، دېدى. بىز يۇقۇرقى گەپ بويىچە رەسۇلۇللاغا بەيئەت قىلدۇق.

11) سالام بېرىش ئىسلامنىڭ جۇملىسىدىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەممار ئىبنى ياسىر① مۇنداق دېگەن: ئۈچ تۈرلۈك خىسلەت بار، كىمكى بۇ خىسلەتلەرنى ئۆزلەشتۈرسە، ئىماننى تولۇق ئۆزلەشتۈرگەن بولىدۇ، بۇ خىسلەتلەر ئۆزىگە قارىتا ھەققانىي بولۇش②،

① ئۇ — ئەڭ ئىلگىرى مۇسۇلمان بولغان چوڭ ساھابىلەردىن بىرى.

② ئۆزىگە قارىتا ھەققانىي بولۇش دېگەنلىك ئاللا تەرىپىدىن تەكلىپ قىلىنغان ئىشلارنى تولۇق ئورۇنلاش، ئاللا چەكلىگەن ئىشلارنى قەتئىي قىلماسلىق دېمەكتۇر.

ۇلمانغا سالام بېرىش، يوقسۇل تۇرۇقلۇق كەڭ قول①
ارەت.

12) گۇنا ئىشلارنىڭ جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قالدۇقلىرى ئىكەنلىكى، خۇداغا شېرىك كەلتۈرۈشتىن باشقا گۇنالارنى سادىر قىلغان كىشىلەرنىڭ كاپىر ھېساپلانمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن بىر ئادەم بىلەن تىللىشىپ قېلىپ، ئۇنى ھەي قارا خوتۇننىڭ بالىسى دەپ تىللىغان ئىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى ئەبۇ زەر، ئۇنىڭ ئانىسىنى تىلغا ئېلىپ تىللىدىڭمۇ، سەندە جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ ئەخلاقى بار ئىكەن. سىلەرنىڭ خىزمەتكارلىرىڭلار سىلەرنىڭ قېرىن- داشلىرىڭلار ھېساپلىنىدۇ، ئاللا ئۇلارنى سىلەرنىڭ ئىلكىڭلاردا قىلدى. كىمكى قېرىندىشى (خىزمەتچىسى ياكى قۇلنى دېمەكچى. — ت) ئۆزىنىڭ قول ئاستىدا ئىشلەۋاتقان ئىكەن، ئۆزى نېمە يېسە ئۇنىڭغا شۇنى يېگۈزسۇن، ئۆزى نېمە كىيسە ئۇنىڭغا شۇنى كىيگۈز- سۇن، ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلارغا سالماڭلار②، شۇنداق ئىشلارغا سېلىپ قالساڭلار، ئۇلارغا ياردەمدە بولۇڭلار، دېدى.

---

① بۇنىڭدىن ئىنتايىن سېخىلىق چىقىدۇ، چۈنكى يوقسۇل تۇرۇقلۇق كەڭ قول بولغان يەردە، قولىدا بار بولغاندا تېخىمۇ كەڭ قول بولىدىغانلىقى تەبىي.

② بۇ ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلارغا سېلىش ھارام دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ، بۇ ھەدىس قۇللارنى، خىزمەتكارلارنى، مېھمانلارنى، ئۇلاقلارنى

13) كىشىنىڭ قەلبىگە ئىسلامنىڭ چوڭقۇر سىڭىشى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان: بىرەر بەندە مۇسۇلمان بولۇپ ئىسلام دىنى ئۇنىڭ قەلبىگە چوڭقۇر سىڭسە، ئاللا ئۇنىڭ قىساس گۇنايىدىن باشقا ئىلگىرىكى گۇنالىرىنىڭ ھەممىسىنى يۇيۇۋېتىدۇ، بەندىسىنىڭ بىر ياخشى ئىشى ئۈچۈن ئاللا ئون ھەسسىدىن يەتتە يۈز ھەسسىگىچە ساۋاپ بېرىدۇ، بىر يامان ئىشىغا بىر جازا بېرىدۇ، ئاللا كەچۈرگەن بولسا① جازا بەرمەيدۇ.

ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، شۇنىڭدەك بۇ ھەدىستە قۇللار ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارنى تىللاش مەنئى قىلىنىدۇ، ئۇلارغا خەيرىخاھلىق قىلىش ۋە مۇلايىم مۇئامىلە قىلىش تەرغىپ قىلىنىدۇ، مۇسۇلمانلارنىڭ بىر بىرىدىن ئارتۇقلۇغى تەقۋادارلىق بىلەن ئۆلچىنىدۇ. قۇرئاندا "ئەڭ تەقۋادارلىرىڭلار ئاللانىڭ نەزىرىدە ئەڭ ھورمەتلىك ھىساپلىنىسلەر" دىيىلگەن. تەقۋادار بولمىسا، پەيغەمبەر ئەۋلادىغمۇ ئۇنىڭ نەسىبى پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ، تۆۋەن نەسەپلىكلەرگە ئۇلارنىڭ تەقۋادارلىقى پايدا يەتكۈزىدۇ.

① ئاللا خالىغان ئادەمنىڭ گۇنايىنى ئەپۇ قىلىدۇ دىمەكچى. بۇ ئەھلى سۈننەت (قۇرئان ۋە ھەدىسنىڭ ھوكمى بويىچە ئىش قىلغۇچىلار. — ت)نىڭ دەلىلى بولۇپ، ئۇلار: بەندىنىڭ گۇنايى ئاللانىڭ خاھىشىغا باغلىق، خالىسا كەچۈرىدۇ، خالىسا جازالايدۇ دەپ قارايدۇ. يەنە بۇ ھەدىس مۇئتەزىلە (ئىسلام دىنىدىكى بىر فىرقە. — ت)لەرنىڭ، گۇنايى كەبىرەلەرنى قىلغۇچىلار چوقۇم دەۋزەخقە كىرىدۇ، دەيدىغان قارىشىغا رەددىيە بولۇپ ھىساپلىنىدۇ.

14) جىبرىلنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىمان، ئىسلام ۋە ئېھسان ھەققىدە سورىغان سوئالى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كۈنى كىشىلەرنىڭ ئالدىدا تۇراتتى، بىر ئادەم① كېلىپ ئۇنىڭدىن: ئىمان دېگەن نىمە؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىمان دېگەن ئاللاغا②، ئاللانىڭ پەرىشـتىلىرىگە③، ئاللاغا مۇلاقەت بولۇشقا④، ئاللانىڭ پەيغەمبەرلىرىگە⑤ ۋە ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە⑥ ئىشەنچ قىلىش دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئىسلام دېگەن نىمە؟ دەپ سورىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىسلام: دېگەن ئاللاغا ئىبادەت قىلىش⑦، ئاللاغا

---

① ئادەم سۈرىتىدە كۆرۈنگەن پەرىشتە.

②ئاللانىڭ بارلىقىغا ۋە ئۇنىڭ تېگىشلىك سۈپەتلىرىگە ئىشەنچ قىلىش.

③خالىغان شەكىلگە كىرەلەيدىغان نۇرانە مۇقەددەس جىسىملار بولۇپ، ئۇلارغا ئىشەنچ قىلىش دېگەنلىك ئۇلارنىڭ بارلىقىغا، ئاللا ئۇلارنى سۈپەتلىگەندەك، ئۇلارنىڭ ئاللانىڭ ھۆرمەتلىك بەندىلىرى ئىكەنلىكىگە ئىشەنچ قىلىش دېگەنلىك بولىدۇ.

④ ئاخىرەتتە ئاللاتائالانى كۆرۈشكە ئىشەنچ قىلىش.

⑤ ئۇلارنىڭ ئاللا تەرىپىدىن بەرگەن خەۋەرلىرىنىڭ راست ئىكەنلىكىگە ئىشەنچ قىلىش.

⑥ قەۋرىدىن قايتا تىرىلىپ تۇرۇشقا، پىلسىرات كۆۋرۈكى، تارازا، جەننەت ۋە دەۋزەخلەرنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىش.

⑦ ئاللاغا ناھايىتى تۆۋەنچىلىك بىلەن ئىتائەت قىلىش ياكى كەلىمە شاھادەت ئېيتىش.

شېرىك كەلتۈرمەسلىك، پەرز نامازلارنى ئوقۇش، پەرز زاكاتىنى بېرىش، رامىزان روزىسىنى تۇتۇش① دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئېھسان دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئېھسان دېگەن ئاللاغا خۇددى ئاللانى كۆرۈپ تۇرۇۋاتقاندەك ئىبادەت قىلىش، گەرچە سەن ئاللانى كۆرمىسەڭمۇ ئاللا سېنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: جاۋاپ بەرگۈچى ئادەم سورىغۇچىدىن ئارتۇق كەلمەيدۇ، قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىغان ئالامەتلىرىدىن خەۋەر بېرەي، دېدەك ئۆزىنىڭ خوجايىنىنى تۇغقان چاغدا②،

---

① بۇ يەردە رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ سەۋەنلىكى يا ئۇنتۇپ قالغانلىقى سەۋەبىدىن، ھەج قىلىش تىلغا ئېلىنمىغان. باشقا رىۋايەتلەردە بۇ سۆز بار. بۇنىڭ تىلغا ئېلىنماسلىقىدىكى سەۋەب ئۇ چاغدا تېخى ھەج پەرز قىلىنمىغان ئىدى دېگۈچىلەرمۇ بار. سۇلەيمان تەمىمىنىڭ رىۋايىتىدە بۇ ھەدىسنىڭ ئاخىرىغا ھەج قىلىش، ئۆمرە قىلىش (ھەج مەزگىللىرىدىن باشقا چاغدا بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىش.ــت)، غۇسلى قىلىش، تاھارەتنى تولۇق ئېلىش سۆزلىرى قوشۇلغان.

② بۇ سۆز دېدەكنىڭ بالىلىرىدىن كىنايە بولۇپ، دېدەكنىڭ خوجايىنى دېدەكنىڭ بالىلىرىنىڭ دادىسى بولغانلىقتىن، خوجايىن ئۆلگەندىن كېيىن دېدەكنىڭ بالىلىرى دېدەكنىڭ خوجايىنى بولۇپ قالىدۇ دېگەن مەنىنى ياكى پادىشانىڭ كېنىزىكىدىن تۇغۇلغان بالا كېيىن پادىشا بولۇپ، ئۇنىڭ ئانىسى بولغان كېنىزەك پادىشانىڭ پۇقرالىرىدىن بولۇپ قالىدۇ دېگەن مەنىنى ــ پادىشا دېگەن پۇقرانىڭ خوجايىنى ھېساپلىنىدۇ ــ، ياكى خوجايىنلىرىدىن بالىلىرى بار دېدەكلەرنى سېتىش ئىشلىرى كۆپىيىپ، پادىشالار ئۇلارنى سېتىۋېلىش بىلەن ئۇقماستىن ئۆزلىرىنىڭ ئانىلىرىنى سېتىۋالغانلىقى سەۋەبىدىن ئەھۋالنىڭ بۇزۇلىدىغانلىقىنى ياكى بالىلار ئانىلىرىغا خوجايىنلار دېدەكلىرىنى تىللاپ ئۇرۇپ، ئىشلىتىپ، خارلاپ مۇئامىلە قىلغىنىدەك مۇئامىلە قىلىپ ئانىلارنى قاخشىتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ يەردە بالا خوجايىنغا تەمسىل قىلىنغان.

پادىچىلار چوڭ ئىمارەتلەرنى① سېلىش بىلەن پەخىرلەنگەن چاغدا، قىيامەت يېقىنلاشقان بولىدۇ. قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى بىلىش مەسلىسى ئاللادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدىغان بەش تۈرلۈك غايىپ نەرسىنىڭ ئىچىدە بار، دېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى پەقەت ئاللا بىلىدۇ" دېگەن ئايەتنى ئاخىرغىچە ئوقۇدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئادەم بۇرۇلۇپ چىقىپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە ئۇنى قايتۇرۇپ كېلىڭلار دېدى، ساھابىلەر قارىشىدى، ھېچ نەرسە كۆرۈنمىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ جىبرىل بولىدۇ، كىشىلەرگە ئىسلام دىنىنىڭ ئاساسلىرىنى تەلىم بەرگىلى كەلگەن، دېدى. ئەبۇ ئابدۇللا: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەدىستىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىماننىڭ جۈملىسىدىن سانىدى، دەيدۇ.

15) دىندا ئادىلىق بولغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئاسىر مەن نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئاڭلىدىم دەيدۇ، ئىبنى بەشىر رەسۇلۇللادىن ئاڭلىدىم دەيدۇ، رەسۇلۇللا مۇنداق دېگەن: ھالال ئىشلارمۇ ئېنىق كۆرسىتىلگەن، ھارام ئىشلارمۇ ئېنىق كۆرسىتىلگەن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قالغان

---

① بۇ — قىر خەلقلىرىنىڭ چوڭ ئىمارەت سېلىش، ھاكىمىيەتنى ئىگەللەش، غەلىبە قىلىش ۋە كۈچ بىلەن شەھەرلەرنى ئىشغال قىلىش، دۇنياغا كېڭىيىش بىلەن پەخىرلەنگەن ۋاقتى، مانا بۇ قۇل، پادىچى قاتارلىق تۆۋەن تەبىقىدىكىلەرنىڭ دەرىجىسى يۇقىرى كۆتۈرۈلگەنلىكتىن ئىبارەت.

شۇبھىلىك① ئىشلار بار، بۇنى نۇرغۇن ئادەملەر بىلمەيدۇ، شۇبھىلىك ئىشلاردىن ھەزەر قىلغان ئادەم دىننى ۋە نامۇسنى ئادالىغ تۇتىقان بولىدۇ. شۇبھىلىك ئىشلارنى قىلغان ئادەم چارگاھىنىڭ چۆرىسىدە پادا باققۇچى پادىچىغا ئوخشايدۇ، پادا چارگاھقا كىرىپ قېلىشى مۇمكىن، ھەر پادىشانىڭ بىر چارگاھى بولىدۇ، ئاللانىڭ زىمىندىكى چارگاھى ئاللانىڭ ھارام قىلىپ بېكىتكەن ئىشلىرىدىن ئىبارەت. قۇلاق سېلىڭلار، ئىنسانىنىڭ بەدىنىدە بىر پارچە گوش بولىدۇ، بۇ گوش تۈزەلسە، پۈتۈن بەدەن تۈزىلىدۇ. ئۇ بۇزۇلسا، پۈتۈن بەدەن بۇزۇلىدۇ، ئۇ بولسا يۈرەكتىن② ئىبارەت.

16) دىننىڭ ئاساسى سادىق بولۇش ئىكەنلىكى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دىننىڭ ئاساسى ئاللاغا سادىق بولۇش③، ئاللانىڭ پەيغەمبىرىگە سادىق

---

① ھالالغىمۇ، ھارامغىمۇ ئوخشاپ كېتىدىغان، ھوكمى ئېنىق بەلگىلەنمىگەن ئىشلار.

② چۈنكى يۈرەك بەدەننىڭ قوماندانى ھىساپلىنىدۇ، قوماندان تۈزەلسە، خەلق تۈزىلىدۇ، قوماندان بۇزۇلسا، خەلقمۇ بۇزۇلىدۇ. يۈرەك بولسا بەدەندىكى ئەڭ شەرەپلىك ئەزا، چۈنكى ئۇ ئاللاتائالانى تونۇيدۇ، قالغان ئەزالار يۈرەكنىڭ خىزمەتكارلىرى ئورنىدا تۇرىدۇ. ئۆلىمالار بۇ ھەدىسنىڭ ئەھمىيىتىنىڭ چوڭلۇغىغا قارىتا ئورتاق پىكىردە.

③ ئاللاغا سادىق بولۇش دىگەن ئاللاغا ئىشىنىش، ئاللانى ئۆز لايىغىدا سۈپەتلەش، ئاللاغا دىلىدىمۇ ۋە ھەركىتىدىمۇ بويسۇنۇش، ئاللاغا تائەت ـ ئىبادەت قىلىش بىلەن ئاللانىڭ مۇھەببىتىگە قىزىقىش، گۇنادىن ساقلىنىش

بولۇش①، مۇسۇلمانلارنىڭ يولباشچىلىرىغا سادىق بولۇش② ۋە مۇسۇلمانلار ئاممىسىغا سادىق بولۇشتىن③ ئىبارەتتۇر. ئاللاتائالا قۇرئاندا "ئەگەر ئۇلار ئاللاغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە سادىق بولسا......" دىگەن. (سۈرە تەۋبە، 91 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

جەرىر ئىبنى ئابدۇللا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش ۋە ھەر بىر مۇسۇلمانغا نەسىھەت قىلىش جەھەتلىرىدە بەيئەت قىلدىم.

بىلەن ئاللانىڭ غەزىۋىدىن ساقلىنىش، ئاللاغا ئاسىلىق قىلغۇچىلارنى ئۇلارغا ۋەز ـ نەسىھەت قىلىش بىلەن قايتۇرۇشقا تىرىشىشتىن ئىبارەت.

① پەيغەمبەرگە سادىق بولۇش دىگەن ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە تەستىق قىلىش، بارلىق تەلىماتىغا ئىشىنىش، رەسۇلۇللانىڭ ھاياتىدا بولسۇن، ۋاپاتىدىن كېيىن بولسۇن، ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلدۈرۈش ۋە ياردەمدە بولۇش، ئۇنىڭ سۈننىتىنى ئۆگىنىش ۋە ئۆگىتىش ئارقىلىق گۈللەندۈرۈش، رەسۇلۇللانىڭ ئەدەپ ـ ئەخلاقىنى ئۈزلەشتۈرۈش، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتىنى، ساھابىلىرىنى، يار ـ بۇرادەرلىرىنى دوست تۇتۇشتىن ئىبارەت.

② مۇسۇلمانلارنىڭ يولباشچىلىرىغا سادىق بولۇش دىگەن ئۇلارنىڭ توغرا ئىشلىرىغا يار ـ يۆلەك بولۇش، شۇ ئىشلاردا ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش، ئۇلار توغرا ئىش قىلمىسا مۇلايىملىق بىلەن دوستلۇقنى ئۈزۈش ئارقىلىق ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش، ئۇلاردىن يىراقلاشقان كىشىلەرنى ئۇلارغا يېقىنلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت؛ دىنىي رەھبەرلىرىگە سادىق بولۇش بولسا ئۇلارنىڭ قالدۇرغان ئىلىملىرىنى گۈللەندۈرۈش، ئۇلارنىڭ پەزىلەتلىرىنى تارقىتىش، ئۇلارغا قارىتا ياخشى ئويلاردا بولۇشتىن ئىبارەت.

③ مۇسۇلمانلار ئاممىسىغا سادىق بولۇش دىگەن ئۇلارغا كۆيۈنۈش، ئۇلارغا پايدا يەتكۈزىدىغان ئىشلارنى قىلىش، ئۇلارغا پايدىلىق نەرسىلەرنى ئۆگىتىش، ئۇلارغا ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان ئىشلارنى توساش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

18) پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام سوزلەۋاتقاندا بىر كىشىنىڭ ئۇنىڭدىن قىيامەت توغرىسىدىكى سورىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام بىر ئولتۇرۇشتا خەلققە سوز قىلىۋاتاتتى، بىر ئەرابى كېلىپ: قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام ئۇنىڭغا جاۋاپ بەرمەي سوزلەۋەردى. بەزىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام ئەرابىنىڭ سوئالىنى ئاڭلىدىيۇ، ئۇنى ياقتۇرمىدى، دىسە، بەزىلەر ئۇنى ئاڭلىمىدى، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام سوزلەپ بولغاندىن كېيىن: قىيامەت توغرىلىق سورىغۇچى قېنى؟ دىدى. ئەرابى: مانا مەن، ئى رەسۇلۇللا، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: ئىشەنچ يوقالغان چاغدا قىيامەتنى كۈتسەڭ بولىدۇ، دىدى. ئەرابى: ئىشەنچنىڭ يوقالغانلىغى قانداق بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: ئىش① شۇ ئىشنىڭ ئەھلى بولمىغان ئادەملەرگە تاپشۇرۇلغان چاغدا قىيامەتنى كۈتسەڭ بولىدۇ، دىدى.

19) رەسۇلۇللانىڭ يۇقۇرى ئاۋاز بىلەن مەسىلە ئۇگەتكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر قېتىم

① خەلىپىلىك، قازىلىق، مۇپتىلىق قاتارلىق دىنغا تەئەللۇق ئىشلار.

مەككىدىن مەدىنىگە قىلغان سەپىرىمىزدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارقىمىزدا قالغان ئىدى، ئەسىر نامىزىنىڭ ۋاقتى قىستاپ قالغان چاغدا، ئۇ ئارقىمىزدىن يېتىپ كەلدى، بىز تاھارەت ئېلىپ پۇتىمىزنى يۇزەكىنە يۇيىۋاتاتتۇق، بۇ چاغدا ئۇ، تاپانلىرىنى چالا يۇغانلارغا دەۋزەخ ئازاۋىدىن ۋاي، دەپ ئىككى-ئۈچ قېتىم توۋلىدى. ئاللاتائالا قۇرئاندا: "رەببىم، ئىلمىمنى زىيادە قىل دىگىن" دىگەن.

شەرىك ئىبنى ئابدۇللا ئىبنى ئەبۇ نەمىر رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مەسچىتتە ئولتۇراتتۇق، توگە مىنگەن بىر ئادەم مەسچىتكە كىرىپ كەلدى. ئۇ توگىسىنى چوكتۇرۇپ باغلاپ قويغاندىن كېيىن، بىزدىن قايسىڭلار مۇھەممەد بولىسىلەر؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارىمىزدا ھاسىغا يولىنىپ ئولتۇراتتى. بىز ئۇنىڭغا، بۇ يۆلىنىپ تۇرغان ئاق ئادەم شۇ، دىدۇق. ئۇ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، ئابدۇلمۇتتەلىپنىڭ ئوغلىمۇ، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا، سوزۇڭنى ئاڭلاۋاتىمەن، دىدى. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، مەن سەندىن قوپاللىق بىلەن مەسىلە سورايمەن، ئاچچىغىڭ كەلمىسۇن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا، خالىغان نەرسىلىرىڭنى سوراۋەرگىن، دىدى. ئۇ ئادەم، سېنىڭ ۋە سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ھەققى بىلەن سەندىن سورايمەنكى، ئاللا سېنى پۈتۈن ئىنسانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەلۋەتتە شۇنداق، دىدى. ئۇ يەنە، سەندىن ئاللا ھەققى سورايمەنكى، ئاللا سەن ئارقىلىق بىزنى بىر كېچە-كۈندۈزدە بەش ۋاق ناماز ئوقۇشقا بۇيرۇدى؟

رەسۇلۇللا، ئەلۋەتتە شۇنداق، دىدى. ئۇ يەنە، سەندىن ئاللا ھەققى سورايمەنكى، ئاللا سەن ئارقىلىق بىزنى ھەر يىلى رامىزان ئېيىدا بىر ئاي روزا تۇتۇشقا بۇيرۇدى؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەلۋەتتە شۇنداق، دىدى. ئۇ يەنە، سەندىن ئاللا ھەققى سورايمەنكى، ئاللا سىنى بايلىرىمىزدىن زاكاتنى ئېلىپ كەمبەغەللىرىمىزگە تەقسىم قىلىپ بېرىشكە بۇيرۇدى؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەلۋەتتە شۇنداق، دىدى. بۇ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، سىنىڭ تەلىماتلىرىڭغا ئىشەنچ قىلدىم، مەن بولسام خەلقىمنىڭ ساغا ئەۋەتكەن ئەلچىسى، سەئد ئىبنى بەكرى ئايمىقىدىن زىمام ئىبنى سەئلەبە بولىمەن، دىدى.

21) ئالدىن بىلىپ ئاندىن ئېيتىش ۋە ئىشلەش توغرىسىدا

ئىمام بۇخارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئاللاتا ئالا ”بىلگىنكى، ھەقىقەتەن بىر ئاللادىن باشقا ھىچ مەبۇد يوق“ دىگەن كالامنى ”بىلگىنكى“ دىگەن سوز بىلەن باشلىغان، ئۆلىمالار ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋارىسلىرىدۇر، پەيغەمبەرلەر ئۇلارغا ئىلىمنى مىراس قىلىپ قالدۇرغان، ئىلىم ئىگەللىگەن ئادەم مول نىسۋىگە ئىگە بولغان بولىدۇ، ئىلىم تەلەپ قىلىش يولىدا ماڭغان ئادەمگە ئاللا جەننەتكە كىرىش يولىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بىرىدۇ. ئاللاتائالا قۇرئاندا: ”ئاللانىڭ ئالىم بەندىلىرى ئاللادىن ھەقىقەتەن قورقىدۇ“ دىگەن. ئاللاتائالا يەنە قۇرئاندا: ”شۇ تەمسىللەرنى پەقەت ئالىملارلا چۈشىنىدۇ“ دىگەن. ئاللاتائالا يەنە قۇرئاندا كاپىرلارنىڭ سوزىنى

ھىكايە قىلىپ: "ئۇلار پەيغەمبەرلەرنىڭ سوزلىرىنى ئاڭلاپ قوبۇل قىلغان بولساق ياكى چۈشەنگەن بولساق، دەۋزىخىلەرنىڭ قاتارىدا بولماس ئىدۇق دىيىشتى" دىگەن، ئاللاتائالا يەنە: "بىلگەن كىشىلەر بىلەن بىلمىگەن كىشىلەر باراۋەر بولامدۇ" دىگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا كىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، شۇنى دىنىي ئىلىملەرگە باي قىلىدۇ. ئىلىم بولسا ئۇگىنىش ئارقىلىق ھاسىل بولىدۇ.

ئەبۇ زەر مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر سىلەر كاللامنى ئالماقچى بولۇپ ئۇتكۇر قىلىچنى بوينۇمغا تەگلەپ تۇرغاندا مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاڭلىغان بىرەر سوزنى يەتكۇزمەكچى بولغان بولسام، بوينۇمغا قىلىچ چۈشۈشتىن ئىلگىرى ئۇنى ئەلۋەتتە يەتكۇزۇۋېرەتتىم.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سىلەر رەببانى، مۇلايىم، فەقىھ (شەرىئەت ئەھكاملىرىنى تولۇق بىلىدىغان ئادەم.ــت)، ئۆلىمالاردىن بولۇڭلار، دىگەن. ئىبىتىشالارغا قارىغاندا، كىشىلەرنى ئاۋال ئاددى ئىلىملەر بىلەن تەربىيلەپ، ئاندىن چوڭقۇر ئىلىملەر بىلەن تەربىيلەيدىغان ئادەم رەببانى دەپ ئاتىلىدۇ.

23) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلەرگە قېچىپ قالمىسۇن دەپ ۋەز-نەسىھەتنى ئارىلاپ-ئارىلاپ قىلغانلىقى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق

دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە مالال كېلىپ قالسۇن دەپ ۋەز-نەسىھەتنى كۆن ئارىلاپ قىلاتتى.

24) ئىسلام دىنىنىڭ ئەھكاملىرىنى ئۆگىنىش ۋە ئۆگىتىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: سىلەر باشلىق بولۇشۇڭ-لاردىن① ئىلگىرى دىنىي ئەھكاملارنى بىلىۋېلىڭلار، دېگەن.

ئەبۇ مۇسادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن ئاللا تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەت ۋە شەرىئەت ئىلمى زېمىنغا ياققان مول يامغۇرغا ئوخشايدۇ، بەزى يەرلەر مۇنبەت بولۇپ يامغۇرنى ئۆزىگە سىڭدۈرۈپ، ئوسۇملۇكلەرنى ۋە نۇرغۇن ئوت-چۆپلەرنى ئۆندۈرۈپ بېرىدۇ. بەزى يەرلەر گىيا ئۈنمەس، سۇ سىڭمەس تېتىر بولۇپ، ئۈستىدە سۇ لەيلەپ تۇرىدۇ. ئاللا ئۇنىڭدىن كىشىلەرنى مەنپەئەتلەندۈرىدۇ. شۇ سۇدىن كىشىلەر ئىچىدۇ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇلاقلىرىنى زىرائەتلىرىنى سۇغىرىدۇ. يەنە بىر قىسىم تۈزلەڭ، شور يەرلەر بولۇپ، ئۈستىدە سۇمۇ تۇرمايدۇ، گىيامۇ ئۈنمەيدۇ. ئەنە شۇ يۇقۇرىدىكىلەر ئاللانىڭ دىنىنى چۈشىنىپ، مەن ئاللا تەرىپىدىن كەلتۈرگەن تەلىماتتىن پايدىلىنىپ، ئۇنى ئۆگەنگەن

---

① كىشى باشلىق بولغاندىن كېيىن ئۆزىدىن تۆۋەن ئادەمدىن ئۆگىنىش-تىن باش تارتىدۇ-دە، بىلىمسىز بولۇپ قالىدۇ، شۇڭىدەك باشلىقنى ئۇنىڭ غۇرۇرى ۋە سولتى ئۆگەنگۈچىلەر قاتارىدا ئولتۇرۇشقا قويمايدۇ.

ۋە ئۆگەتكەن كىشىنىڭ مىسالىدۇر، تەكەببۇرلۇق قىلىپ ئۇ تەلىماتقا باقمىغان ۋە مەن ئاللا تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەتنى قوبۇل قىلمىغان ئادەمنىڭ مىسالىدۇر.

26) ئىلىمنىڭ كۆتىرىلىپ كېتىشى ۋە جاھالەتنىڭ تارىلىشى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىلىمنىڭ كۆتىرىلىپ كېتىشى①، جاھالەتنىڭ يىلتىز تارتىشى، ھاراقلارنىڭ ئىچىلىشى، زىنانىڭ تارىلىشى، ئاياللارنىڭ كۆپىيىشى، ئەرلەرنىڭ ئازىيىشى ھەتتا ئەللىك ئايالنىڭ بىر ئەر كىشىگە قاراشلىق بولۇشى قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىغان ئالامەتلىرىدۇر.

27) رەسۇلۇللانىڭ ئۆز سۆزىنى ئۈچ قېتىم تەكرارلايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرەر سۆز قىلسا، چۈشىنىشلىك بولسۇن ئۈچۈن سۆزىنى ئۈچ قېتىم تەكرارلايتتى. كىشىلەرنىڭ قېشىغا كېلىپ سالام بەرسە، سالامنى ئۈچ قېتىم تەكرارلايتتى.

① ئىلىم ئىلىم ئەھلى بولغانلارنىڭ دىللىرىدىن كۆتىرىلىپ كېتىشى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ ئۆلۈپ تۈگىشى بىلەن تۈگەيدۇ، دېگەن مەنىدە.

28) سورالغان سوئالغا ئىشارەت قىلىپ جاۋاپ
بېرىش توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئەسما رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئائىشەنىڭ يېنىغا كەلسەم، ئۇ ناماز ئوقۇۋاتقان ئىكەن. مەن كىشىلەرگە نېمە بولدى، دېدىم. ئائىشە ئاسمانغا ئىشارەت قىلدى. بۇ چاغدا كىشىلەر كۇسۇف نامىزى (كۈن تۇتۇلغاندا ئاللاغا ئىلتىجا قىلىپ ئوقۇلىدىغان ناماز. — ت) ئوقۇۋاتقان ئىكەن، ئائىشە سۇبھانالللا، دېدى. مەن كۈننىڭ تۇتۇلۇشى ئازاپنىڭ ئالامىتىمۇ؟ دېدىم. ئائىشە بېشىنى لىڭشىتىپ سۆزۈمنى ماقۇللىدى. مەن نامازغا تۇردۇم، بېشىم قېيىپ، كۆزۈم قاراڭغۇلىشىپ كەتتى. مەن بېشىمغا سۇ قۇيۇشقا باشلىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلۇغ ئاللاغا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ ھەمدۇ-سانا ئېيتقاندىن كېيىن: ئەقلىگە سىغمىدىغانلىكى شەيئىلەرنىڭ ھەممىسىنى، ھەتتا جەننەت بىلەن دەۋزەخنىمۇ مۇشۇ ئورنۇمدا ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم، ماڭا ۋەھيى كەلدىكى، سىلەر قەۋرەڭلاردا دەججالنىڭ پىتنىسىگە ئوخشايدىغان ياكى ئوخشاپ كېتىدىغان (بۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلغۇچى ئەسما ئوخشايدىغان دىگەن سۆز بىلەن ئوخشاپ كېتىدىغان دىگەن سۆزنىڭ قايسىسى ئىكەنلىگى ئېسىمدە يوق دەيدۇ) پىتنە بىلەن سىنىلىسىلەر، بۇ ئادەمنى بىلەمسىلەر؟ دەپ سورىلىدۇ، مۆمىن ئادەم ياكى پەيغەمبەرنىڭ پەيغەمبەرلىگىنى تەستىقلىغۇچى (ئەسما بۇ ئىككى سۆزنىڭ قايسىسى ئىكەنلىگى ئېسىمدە يوق دەيدۇ) ئادەم: ئۇ بولسا بىزگە موجىزە ۋە ھىدايەت بىلەن كەلگەن ئاللانىڭ ئەلچىسى مۇھەممەددۇر،

بىز ئۇنىڭ دەۋىتىگە ئاۋاز قوشتۇق ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشتۇق، ئۇ مۇھەم-
مەددۇر دەپ، بۇ سوزنى ئۇچ قېتىم تەكرارلايدۇ، ئۇ ئادەمگە: سەن
ياخشى بەندىلەردىن بولغىنىڭ هالدا ئۇخلىغىن، سېنىڭ پەيغەمبەرگە
تەستىق قىلىدىغانلىغىڭىنى بىز بىلەتتۇق، دېيىلىدۇ. مۇناپىق ياكى
پەيغەمبەرگە شەك كەلتۇرگۇچى (ئەسما بۇ ئىككى سوزنىڭ قايسىسى
ئىكەنلىگى ئېسىمدە يوق دەيدۇ) ئادەم: ئۇقمايمەن، كىشىلەر نىمە
دىگەن بولسا، ئاڭلاپ شۇنى دىدىم① دەيدۇ، دىدى.

29) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يالغاننى چاپلىغان ئادەمنىڭ گۇنايى توغرىسىدا

سەلەمە ئىبنى ئەكۋە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ
مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: كىمكى
مەن دىمىگەن گەپنى مېنى دىدى دىسە، ئۇ ئادەم ئوزىگە دەۋزەخ-
تىن جاي هازىرلىسۇن.

ئەلى ئىبنى ئەبى تالىب رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىن-
دۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ماڭا يالغاننى
چاپلىماڭلار، ماڭا يالغاننى چاپلىغان ئادەم چوقۇم دەۋزەخقە كىرىدۇ②.

---

① بۇ هەدىس قەۋرى ئازاۋىنىڭ هەقلىغىنى ۋە مۇنكىر-نېكىرنىڭ
سوراق قىلىدىغانلىغىنى، شۇنىڭدەك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا شەك كەلتۇر-
گەن ئادەمنىڭ كاپىر بولىدىغانلىغىنى بىلدۇرىدۇ.

② بۇ ئۇنىڭ جازاسىدۇر، تەۋبە قىلىپ تۇزەلسە، ئاللا كەچۇرۇش مۇمكىن.
ئى ئاللا، ساڭا تەۋبە قىلدۇق، بىزنى كەچۇرگىن.

31) ئىلىم ئۆگىنىش ۋە ئىلىم ئۆگىتىشتىكى تارتىنچاقلىق توغرىسىدا

تابىئىنلار (ساھابىلەرنىڭ سوھبىتىدە بولغان ئادەملەر تابىئىن دېيىلىدۇ.ــ ت) دىن بولغان مۇجاھىد ئىبنى جەبرى: تارتىنچاق ئادەم ۋە تەكەببۇر ئادەم① ئىلىم ئۆگىنەلمەيدۇ، دېگەن. ئائىشە: ئەنسارلار (رەسۇلۇللاغا يار ـ يۆلەك بولغان مەدىنىلىك مۇسۇلمانلار.ــ ت)نىڭ ئاياللىرى شۇنداق ياخشى ئاياللاردۇركى، دىنىي ئىشلارنى ئۆگىنىۋېلىشتا تارتىنىپ ئولتۇرمايدۇ، دېگەن.

32) بىتاھارەت ئوقۇلغان نامازنىڭ قوبۇل بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: تاھارەت سۇندۇرغان ئادەم قايتا تاھارەت ئالمىغىچە ئوقۇغان نامىزى قوبۇل بولمايدۇ، ھەزرەمەۋتلىك بىر ئادەم ئەبۇ ھۇرەيرەدىن: تاھارەتنىڭ سۇنۇشى دېگەن نېمە؟ دەپ سورىغان ئىدى. ئەبۇ ھۇرەيرە ئۇنىڭغا ئارقا تەرەپتىن

---

① بۇنداق ئادەم چوڭچىلىق قىلىپ ئىلىم ئۆگىنىش ياكى كوپرەك ئۆگىنىشتىن باش تارتىدۇ، مانا بۇ ــ ئىلىم ئۆگىنىشنىڭ ئەڭ چوڭ دۈشمىنى. شەرىئەت بۇيرۇغان ئىش تەرك ئېتىلگەنلىكى ئۈچۈن، بۇنداق يەردىكى تارتىنچاقلىق ياخشى ئەمەس.

كەلگەن يەلنى قويۇپ بېرىش دەپ جاۋاپ بەردى.[3]

33) تاھارەت ئېلىشنىڭ پەزىلىتى، تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن چىراي، قول-پۇتلارنىڭ نۇرانە بولۇشى توغرىسىدا

نۇئەيم مۇجمىر مۇنىداق دەيدۇ: مەن ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن بىللە مەسچىتنىڭ ئۈگزىسىگە چىققان ئىدىم، ئەبۇ ھۇرەيرە بۇ يەردە تاھارەت ئېلىپ، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: مېنىڭ ئۈممىتىم قىيامەت كۈنى تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن چىرايلىرى، قول-پۇتلىرى نۇرانە بولغان ھالدا چاقىرىلىدۇ، سىلەردىن كىمكى ئۆزىدىكى نۇرانىلىقىنى كېڭەيتەلىسە، كېڭەيتسۇن، دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دېدى.

34) تازا ئىشەنچ قىلمىغىچە كۆڭۈلگە شەك كېلىپ قېلىش بىلەن تاھارەتنىڭ سۇنمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبباد ئىبنى تەمىم تاغىسى ئابدۇللا ئىبنى زەيدىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ناماز ئوقۇۋېتىپ يەل چىقىپ كەتكەندەك تۇيۇلىدىغان كىشىنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاۋازىنى ئاڭلىغانغا ياكى بويىنى پۇرىغانغا قەدەر نامىزىنى داۋاملاشتۇرىۋەرسۇن، دېگەن.

35) تام ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسە بولمىغان شارائىتتا قىبلىگە قاراپ چوڭ ـ كىچىك تەرەت قىلماسلىق توغرىسىدا

ئەبۇ ئەييۇپ ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەر چوڭ تەرەت قىلغان چېغىڭلاردا، قىبلىگە ئالدىڭلارنىمۇ قىلماڭلار، ئارقاڭلارنىمۇ قىلماڭلار، شەرققە ياكى غەربكە قاراپ قىلىڭلار①.

36) تەرەت قىلغاندا ئەۋرىتىنى ئوڭ قول بىلەن تازىلىماسلىق توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەبۇ قەتادە ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەر سۇ ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەرنى ئىچكەندە قاچىغا تىنىپ ئىچمەڭلار، ھاجەتخانىغا كىرگەندە ئەۋرىتىڭلارنى ئوڭ قولۇڭلار بىلەن تۇتماڭلار ۋە ئوڭ قولۇڭلار بىلەن تازىلىماڭلار.

37) تاھارەت ئالغاندا ئەزالارنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇش توغرىسىدا

ئەتا ئىبنى يەزىد رىۋايەت قىلىدۇكى، ئوسمان ئىبنى ئەففاننىڭ

---

① مەدىنە خەلقى ۋە قىبلىسى مەدىنە خەلقىنىڭكىگە ئوخشايدىغانلار ئۈچۈن شۇنداق. ئەمما قىبلىسى شەرق ياكى غەرپ تەرەپكە كېلىدىغانلار تەرەت سۇندۇرغاندا جەنۇپ تەرەپكە ياكى شىمال تەرەپكە قاراپ ئولتۇرۇشى كېرەك.

ئازاتگەردىسى ھۇمران ئوسمان ئىبنى ئەففاننىڭ مۇنداق تاھارەت ئالغانلىغىنى كورگەن: ئوسمان ئىبنى ئەففان بىر قاچا سۇ سوراپ، ئۇنى ئىككى ئالقىنىغا قۇيۇپ ئىككى قولىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى، ئاندىن كېيىن ئوڭ قولىنى قاچىغا سېلىپ سۇ ئېلىپ، ئاغزىغا ۋە بۇرنىغا سۇ ئالدى. ئاندىن كېيىن يۇزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى ۋە ئىككى بىلىگىنى جەينەكلىرى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن بېشىغا مەسھى قىلدى. ئاندىن كېيىن ئىككى پۇتىنى، ئىككى ئوشۇغى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسا- لام: كىمكى مەندەك مۇشۇنداق تاھارەت ئالغاندىن كېيىن ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇسا، نامىزىدا دۇنيا مەشغۇلاتلىرىنى ئويلىمىسا، ئۇنىڭ ئوتكەنكى گۇنالىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ دىگەن، دىدى.

38) تاھارەتتە بۇرۇنغا سۇ ئېلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: تاھارەت ئالغان ئادەم بۇرنىغا سۇ ئالسۇن، چوڭ تەرەتتىن كېيىن چالما تۇتقان ئادەم تاق تۇتسۇن.

39) تاھارەتتە ۋە غەسلىدە ئوڭدىن باشلاش توغرىسىدا

ئۇممى ئەتىيە رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىزى زەينەپ غەسلى قىلىنىدىغان چاغدا، ئۇممى ئەتىيەگە ۋە ئۇنىڭ ھەمرالىرىغا مۇنداق دىگەن: زەينەپنى ئوڭدىن، تاھارەت

ئالدىغان ئەزالىرىدىن باشلاپ غەسلى قىلىڭلار.

40) ئىت چىپىلاپ قويغان قاچا توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قاچاڭلارغا ئىت چىپىلىپ قويسا، ئۇنى يەتتە قېتىم يۇيۇڭلار①.

41) مەسچىتتە تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەندە مادامىكى مەسچىتتە نامازنى كۈتۈپ تۇرغان ئىكەن، تاھارىتى سۇنۇپ كەتمىسىلا، ئۇنىڭغا ناماز ئىچىدە تۇرغاندەك ساۋاپ بولىدۇ.

42) قاچىغا قولنى سېلىپ تاھارەت ئېلىش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر قاچا سۇ تەلەپ قىلدى، ئۇنىڭ ئالدىغا ئىچىدە ئازراق سۈيى بار ئاغزى كەڭ بىر قاچا كەلتۈرۈلدى، ئۇ بارماقلىرىنى سۇنىڭ ئىچىگە سالدى. ئەنەس مۇنداق دەيدۇ: مەن شۇ چاغدا سۇغا قارىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بارماقلىرىنىڭ

---

① ئىت قاتتىق نىجىس بولغانلىقتىن، ئۇ چىپىلىپ قويغان قاچىنى يەتتە قېتىم يۇيۇش كېرەك.

ئارىسىدىن سۇ ئېتىلىپ چىقىۋاتقانلىقىنى كوردۇم. مولچىرىمچە، شۇ سۇ بىلەن تاھارەت ئالغانلارنىڭ سانى 70 ــ 80 گىچە بار ئىدى.

43) ھاجەت قىلغاندىن كېيىن چالمىنى تاق تۇتۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەر تاھارەت ئالغان چېغىڭلاردا بۇرنۇڭلارغا سۇ ئېلىپ ئوبدان چايقاڭلار، ھاجەت قىلغاندىن كېيىن چالمىنى تاق تۇتۇڭلار، ئۇيقۇدىن ئويغانغان چېغىڭلاردا قولۇڭلارنى تاھارەت ئالىدىغان سۇغا سېلىشتىن بۇرۇن يۇيۇڭلار، چۈنكى ئۇخلىغان چېغىڭلاردا قولۇڭلارنىڭ قەيەردە بولغانلىقىنى بىلمەيسىلەر.

44) ئۇيقۇدىن كېيىن تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەر ناماز ئوقۇۋېتىپ مۈگدەپ قالساڭلار، بىرىڭ ئۇيقۇڭلار تۈگىگىچە ئۇخلاڭلار، چۈنكى مۈگدەپ تۇرۇپ ناماز ئوقۇساڭلار، ئىستىغفار ئېيتىمەن دەپ ئۆزەڭلارغا بەد دۇئا قىلىپ قويۇشۇڭلار مۇمكىن.

45) سىيدۇك تېگىپ كېتىشتىن ساقلانماسلىقنىڭ چوڭ گۇنا ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مەدىنىدىمۇ ياكى مەككىدىمۇ، بىر خورملىق باغنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، قەۋرىلىرىدە ئازاپ چېكىۋاتقان ئىككى ئادەمنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: ئۇلار چوڭ ئىشتىن ئازاپ چېكىۋاتقىنى يوق، دەپ بولۇپ، دۇرۇس، گۈنايى چوڭ بولغان ئىشلار تۈپەيلىدىن ئازاپ چېكىۋاتىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى ئۆزىنىڭ سۈيدۈگىنىڭ تېگىپ كېتىشىدىن ساقلانمايتتى، يەنە بىرى بولسا كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا سۆخەنچىلىك قىلاتتى، دىدى. ئاندىن خورما دەرىخىنىڭ بىر شېخىنى ئەكەلدۈرۈپ، ئۇنى ئوشتۇپ ئىككى پارچە قىلىپ ئىككى قەۋرىنىڭ ئۈستىگە بىردىن سانچىپ قويدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىغۇچىغا: بۇ شاخلار قۇرۇپ قالغانغا قەدەر ئۇلارنىڭ ئازاۋىنى يېنىكلىتىپ تۇرۇشى مۇمكىن، دىدى.

46) سېرىق مايغا ياكى سۇغا چۈشۈپ قالغان نىجىس نەرسە توغرىسىدا

ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مەيمۇنەدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: بەزىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامدىن سېرىق مايغا چۈشۈپ قالغان چاشقان توغرىلىق سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: چاشقاننى ئېلىپ تاشلىۋېتىپ، چاشقان چۈشكەن يەرنىڭ چۆرىسىنى ئېلىۋېتىپ، سېرىق مېيىڭلارنى يەۋەرسەڭلار بولىدۇ، دەپ جاۋاپ بەردى.

47) تاھارەت بىلەن ياتقان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام ئۇنىڭغا مۇنداق دىگەن: ياتىدىغان چېغىڭدا نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالغىن، ئاندىن ئوڭ تەرىپىڭنى بېسىپ يېتىپ مۇنۇ دۇئانى ئوقۇغىن: "ئى ئاللا، ئوزەمنى ۋە ئىشلىرىمنى ساڭا تاپشۇردۇم، سېنىڭ ساۋابىڭنى ئىزدەپ، ئازاۋىڭدىن قورقۇپ، ساڭا ئىلتىجا قىلىپ يولەندىم، سەندىن بولەك پاناگايىم ۋە نىجاتكارىم يوق. ئى ئاللا، سېنىڭ نازىل قىلغان كىتاۋىڭغا ۋە ئەۋەتكەن پەيغەمبىرىڭگە ئىمان كەلتۇردۇم." ئەگەر سەن مۇشۇ كېچە قازا تاپىدىغان بولساڭ، ئىمان بىلەن كېتىسەن. يۇقۇرقى دۇئا شۇ كۈنكى ئاخىرقى سوزۇڭ بولۇپ قالسۇن.

48) يالىڭاچ يۇيۇنغان ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: ئەييۇب ئەلەيھسسالام يالىڭاچ يۇيۇنۇۋاتقاندا ئۇستىگە بىر ئالتۇن چېكەتكە چۈشتى، ئۇ ئۇنى ئېلىپ كىيىمىنىڭ ئىچىگە سالدى، ئاللا ئۇنىڭغا: ئى ئەييۇب، سېنى بۇ ئالتۇن چېكەتكىدىن بىھاجەت قىلمىدىممۇ؟ دەپ توۋلىدى. ئەييۇب: رەببىم، سېنىڭ ئۇلۇغلۇغۇڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سېنىڭ ئېيتقىنىڭ راست، ئەمما مەن سېنىڭ پەزلىڭدىن بىھاجەت ئەمەسمەن، دىدى.

49) جۇنۇپ تۇرۇپ تاھارەت ئېلىپ ئۇخلاش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام جۇنۇپ تۇرۇپ ئۇخلىماقچى بولسا، ئەۋرىتىنى يۇيۇپ ۋە نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئېلىپ ئاندىن ئۇخلايتتى.

50) ھەيزدار ئايالنىڭ ئېرىنىڭ بېشىنى يۇيۇپ ۋە تاراپ قويۇشى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن ھەيز كورۇپ تۇرغان چېغىمدا، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ چېچىنى تاراپ قوياتتىم.

51) ھەيزدار ئايالغا يولىنىپ تۇرۇپ قۇرئان ئوقۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: مەن ھەيز كورۇپ تۇرغان چېغىمدا پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مېنىڭ مەيدەمگە يولىنىپ تۇرۇپ قۇرئان ئوقۇيتتى.

52) ھەيزدار ئايالنىڭ روزا تۇتماسلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام قۇربان ھېيتمۇ ياكى روزى ھېيتمۇ، بىر قېتىم ھېيت نامىزىغا چىقتى، ھېيت نامىزىغا كەلگەن ئاياللارنىڭ يېنىدىن ئوتكەندە: ئى ئاياللار جامائەسى، سەدىقە قىلىڭلار؛ چۇنكى

مەن سلەرنىڭ دەۋزەخ ئەھلىنىڭ كوپچىلگىنى تەشكىل قىلىدىغانلىغىلارنى كوردۇم، دىدى. ئاياللار نىمە ئۇچۇن شۇنداق ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سلەر تولا قاغايسلەر، ئەرلىرىڭلاردىن كورگەن ياخشىلىقنى بىلمەيسلەر، ئۇزىنى توختىتىشۋالغان ئەر كىشىنىڭ بىشىنى سلەردىنمۇ بەك ئايلاندۇرىدىغان، سلەردىنمۇ ئەقلى قىسقا ۋە دىنى كەمتۈك ئادەملەرنى كورمىدىم، دىدى. ئۇلار بىزنىڭ ئەقلىمىزنىڭ قىسقىلىغى، دىنىمىزنىڭ كەمتۈكلۈگى قانداق ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاياللارنىڭ گۇۋالىغى ئەرلەرنىڭ گۇۋالىغىنىڭ يېرىمىغا تەڭ ئەمەسمۇ؟ دىدى. ئاياللار راست شۇنداق دىيىشتى. رەسۇلۇللا: ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ ئەقلىنىڭ قىسقىلىغىنى كورسىتىدۇ، ئاياللار ھەيز كورگەن چاغلىرىدا ناماز ئوقۇمايدۇ، روزا تۇتمايدۇ ئەمەسمۇ؟ دىدى. ئاياللار راست شۇنداق دىيىشتى، رەسۇلۇللا: ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ دىنىنىڭ كەمتۈكلۈگىنى كورسىتىدۇ، دىدى.

53) ھەيزدىن پاك بولغان ئايالنىڭ غۇسلى قىلغان چاغدا خۇش پۇراق ئىشلىتىشى توغرىسىدا

ئۇممۇ ئەتىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئېرى ئولگەن ئايال توت ئاي ئون كۇن ھازا تۇتقاندىن تاشقىرى، ئولگەن ئادەمگە ئۇچ كۇندىن ئارتۇق ھازا تۇتۇشتىن مەنئى قىلىنغان ئىدۇق، سۇرمە تارتىشتىن، خۇش پۇراق نەرسلەرنى ئىشلىتىشتىن، يەمەننىڭ رەختىدىن ئىشلەنگەن كىيىملەردىن باشقا رەڭدار كىيىملەرنى كىيىشتىن مەنئى قىلىنغان ئىدۇق. ھەيزدىن پاك بولۇپ غۇسلى

قىلغان چېغىمىزدا ئازراق خۇش پۇراق ئىستىمال قىلىشقا رۇخسەت قىلىنغان ئىدۇق، جىنازىلەرگە ئەگىشىپ مېڭىشتىن مەنئى قىلىنغان ئىدۇق.

54) قوساقتىكى بالىنىڭ يارىلىش جەريانى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا بالىغا قوساقتىكى چېغىدىلا بىر پەرىشتىنى مۇئەككەل قىلىدۇ، پەرىشتە: ئى رەببىم، بۇ ئابى مەنىدۇر، ئى رەببىم، بۇ ئۇيۇل قاندۇر، ئى رەببىم، بۇ بىر پارچە گوشتۇر، دەيدۇ، ئاللاتائالا ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى تولۇق ياراتماقچى بولغاندا، پەرىشتە: بۇ بالا ئوغۇلمۇ، قىزمۇ؟ ساڭا ئاسىلىق قىلامدۇ، ئىتائەت قىلامدۇ؟ ئۇنىڭ رىزقى ۋە ئۆمرى قانچىلىك بولىدۇ؟ دەپ ئاللادىن سورايدۇ. شۇنىڭ بىلەن يۇقۇرىدىكىلەر بالا ئانىسىنىڭ قوسىغىدىكى چېغىدىلا پىشانىسىگە پۈتۈلىدۇ.

55) قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن مۇشرىكلار تاكى بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق دەپ ئېيتقانغا قەدەر① ئۇلار بىلەن جەڭ قىلىشقا ئەمر قىلىندىم. مۇشرىكلار شۇنداق دەپ ئېيتقان،

① مۇھەممەد ئاللانىڭ ئەلچىسى دېگەننى قوشۇپ ئېيتىدۇ.

نامازنى بىزدەك ئوقۇغان، بىزنىڭ قىبلىمىزگە يۈز كەلتۈرگەن، ماللارنى بىزدەك بوغۇزلاپ يىگەن چاغلاردا، ئۇلارنىڭ جانلىرىغا، ماللىرىغا ناھەق چېقىلىش بىزگە ھارام قىلىندى. ئۇلاردىن ھېساپ ئېلىش ئاللانىڭ ئىشى.

56) نامازغا تۇرغاندا سەپراس بولۇپ تۇرۇش توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز ناماز ئوقۇشقا ھازىر بولۇپ تۇرغان ئىدۇق، رەسۇلۇللا بىزگە قاراپ، سەپتە رۇس ۋە بىر بىرىڭلارغا يېقىن تۇرۇڭلار، سىلەرنى مەن ئارقامدىن كورۇپ تۇرىمەن دىگەن.

57) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زىمىنىنىڭ ھەممە يېرى ماڭا سەجدە قىلىشقا بولىدىغان جاي قىلىندى دىگەن سوزى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا مەندىن بۇرۇن ھىچ بىر پەيغەمبەرگە بەرمىگەن بەش تۈرلۈك ئالاھىدىلىكنى ماڭا ئاتا قىلدى، بىر ئايلىق مۇساپە نېرىسىدىكى دۇشمەنلىرىمنىڭ كوڭلىگە ئاللا قورقۇنچ سېلىش بىلەن ماڭا نۇسرەت بەردى؛ زىمىننىڭ ھەممە يېرى ماڭا سەجدە قىلىش دۇرۇس بولىدىغان جاي ۋە تۇپرىغى پاك قىلىپ بېرىلدى؛ مېنىڭ ئۇممىتىمدىن ھەرقانداق ئادەم قەيەردە نامازنىڭ ۋاقتى كىرسە شۇ يەردە نامازنى ئوقۇۋەرسۇن؛ دۇشمەندىن

ئېلىنغان غەنىمەتلەر ماڭا ھالال قىلىپ بېرىلدى، مەندىن ئىلگىرىكى ھېچبىر پەيغەمبەرگە غەنىمەت ھالال قىلىنمىغان ئىدى؛ قىيامەت كۈنى ئۈممىتىمگە شاپائەت قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە قىلىندىم، پەيغەمبەرلەر پەقەت ئۆز خەلقلىرىگىلا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن ئىدى، مەن بولسام پۈتۈن ئىنسانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلدىم.

58) مەسچىتتە تاھارەتنىڭ سۇنۇپ كېتىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىر كىشى ناماز ئوقۇغان جايىدا تاھارىتى سۇنمىغان ھالدا تۇرغان ئىكەن، پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىپ: "ئى ئاللا، ئۇنى مەغپىرەت قىلغىن، ئى ئاللا، ئۇنىڭغا رەھمەت قىلغىن" دەيدۇ.

59) مەسچىتتە قەيەر توغرا كەلسە، شۇ يەردە ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ۋاقىد لەيسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسچىتتە تۇرغان چاغدا ئۈچ ئادەم كىرىپ، ئۇلارنىڭ ئىككىسى رەسۇلۇللا تەرەپكە يۈزلەندى، بىرسى كېتىپ قالدى. رەسۇلۇللا تەرەپكە يۈزلەنگەنلەرنىڭ بىرسى بىر بوش جاينى كۆرۈپ شۇ يەردە ئولتۇردى، يەنە بىرسى كىشىلەرنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇردى. كېتىپ قالغان بىرسى ئۇدۇل چىقىپ

كەتتى. رەسۇلۇللا بىكار بولغاندىن كېيىن①، جامائەتكە: سىلەرگە يۇقۇرىدىكى ئۈچ ئادەمنىڭ هالىدىن خەۋەر بېرەي: بوش جايدا ئولتۇرغان ئادەم ئاللاغا ئىلتىجا قىلدى ـ دە، ئاللا ئۇنىڭغا جاي بەردى، ئارقىدا ئولتۇرغان ئادەم جامائەتنى قىستاشنى خوپ كورمىدى، ئاللا ئۇنىڭغا رەهمەت قىلدى، كېتىپ قالغان ئادەم پەيغەمبەرنىڭ سوهبىتىدىن قاچتى، ئاللا ئۇنىڭغا غەزەپ قىلدى، دىدى.

60) مومىنلەرنىڭ ئوزئارا ياردەملىشىشى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: مومىنلەر ئوزئارا هەقىقەتەن ئىمارەتنىڭ كېسەكلىرىگە ئوخشاش بىر بىرىنى چىڭىتىپ تۇرىدۇ.

61) نامازنى ۋاقتىدا ئادا قىلغانلىقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامدىن ئاللانىڭ قايسى ئىشنى ئەڭ ياخشى كورىدىغانلىغىنى سورىدىم. ئۇ، نامازنى ۋاقتىدا ئادا قىلىشنى دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇنىڭدىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدىم، ئاتا ـ

---

① خۇتبە ئوقۇشتىن ياكى دىنىي ئىشلارنى تەلىم بېرىشتىن بىكار بولغاندىن كېيىن.

ئانغا ياخشىلىق قىلىشنى دېدى. ئۇنىڭدىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدىم
ئاللانىڭ يولىدا غازات قىلىشنى دېدى.

62) بەش ۋاق نامازنىڭ گۇناغا كاپارەت بولىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، سىلەردىن بىر كىشىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا بىر ئۇستەڭ بولۇپ، ئۇ ئۇنىڭدا كۈنىگە بەش قېتىم يۇيۇنسا، ئۇنىڭ بەدىنىدە كىر قالامدۇ دېگەنلىكىنى، ساھابىلەرنىڭ ئۇنىڭ بەدىنىدە كىر دېگەن نەرسە قالمايدۇ دېگەنلىكىنى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەش ۋاق ناماز ئەنە شۇنىڭغا ئوخشايدۇ، ئاللا ئۇلار ئارقىلىق گۇنالارنى① كەچۈرىدۇ دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان.

63) ئەسرى نامىزىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

جەرىر بەجەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز بىر كېچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە بولغان ئىدۇق، ئۇ ئاسماندىكى ئايغا قاراپ تۇرۇپ: سىلەر رەببىڭلارنى خۇددى مۇشۇ ئاينى كورگەندەك ھېچقانداق توسالغۇسىز ئوچۇق-ئاشكارا كورۇسىلەر، كۈن چىقىشتىن بۇرۇن ۋە كۈن پېتىشتىن ئىلگىرى

① كىچىك گۇنالارنى.

ئوقۇلىدىغان نامازنى (بامىدات نامىزى بىلەن ئەسرى نامىزى كوزدە تۇتۇلىدۇ. ــ ت) ئىمكانىيىتىڭلارنىڭ يېتىشىچە ۋاقتىدا ئوقۇڭلار، دىدى، ئاندىن كېيىن مۇنۇ ئايەتىنى ئوقۇدى: "كۈن چىقىشتىن بۇرۇن ۋە كۈن پېتىشتىن ئىلگىرى رەببىڭگە ھەمدى بىلەن تەسبىھ ئېيتقىن" (سۈرە قاف، 39 ـ ئايەت. ــ ت)

64) نامازنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ئەزان ئېيتىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى قەتادە رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر كېچىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە سەپەر قىلغان ئىدۇق، ئارىمىزدىن بىرەيلەن: ئى رەسۇلۇللا، بىر يەرگە چۈشۈپ، بىزنى ئارام ئالدۇرساڭ بولاتتى، دىدى. رەسۇلۇللا. سىلەرنىڭ نامازغا ئويغىنالماسلىقىڭلاردىن قورقىمەن، دىدى. بىلال، مەن سىلەرنى ئويغىتىمەن، دىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇخلاپ قالدى. بىلالمۇ ئۇلىغىغا يۆلىنىپ مۈگدەپ ئۇخلاپ قالدى. كۈن چىقىۋاتقان چاغدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئويغىنىپ: ھوي بىلال، قىلغان سوزۇڭ قېنى؟ دىدى. بىلال، ھېچقاچان مۇنداق ئۇخلاپ كەتمىگەن ئىدىم، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا سىلەرنىڭ روھىڭلارنىڭ بەدىنىڭلار بىلەن بولغان ئالاقىسىنى خالىغان چاغدا ئۈزۈپ قويىدى ۋە خالىغان چاغدا ئەسلىگە كەلتۈردى. ھەي بىلال، تۇرغىن، ئەزان ئېيتىپ كىشىلەرنى نامازغا چاقىرغىن، دىدى. رەسۇلۇللا تاھارەت ئالدى. كۈن چىقىپ ئاقارغاندا كىشىلەر بىلەن ناماز بامداتنى ئوقۇدى.

65) جامائەت بولۇپ ناماز ئوقۇشنىڭ زورۇرلۇگى توغرىسىدا

ھەسەن بەسرى، ئەگەر ئانام ماڭا كويۇنۇش يۈزىسىدىن خۇپتەن نامىزىنى جامائەت بىلەن ئوقۇشتىن مېنى توسىدىغان بولسا، ئانامغا ئىتائەت قىلمايتتىم، دىگەن.

ئەبۇ ھۇرەيىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ئىلكىدە بولغان ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئوتۇنغا بۇيرۇسام ئوتۇن يىغىپ كېلىنسە، ئاندىن ناماز ئوقۇشقا بۇيرۇسام ئەزان ئېيتىلسا. ئاندىن بىر كىشىنى بۇيرۇسام كىشىلەرگە ئىمام بولسا. ئاندىن ناماز ئوقۇۋاتقانلارنى قالدۇرۇپ، نامازغا كەلمىگەنلەرنىڭكىگە بېرىپ، ئۇلارنىڭ ئويلىرىنى كويدۇرۇپ تاشلىسام دەيمەن.

66) جامائەت بىلەن ئوقۇلغان نامازنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: جامائەت بىلەن ئوقۇلغان ناماز يەككە ئوقۇلغان نامازدىن يىگىرمە بەش ھەسسە ئارتۇق تۇرىدۇ.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەسچىتنىڭ ئارىلىغى قانچە يىراق بولسا،

شۇ يەرگە بېرىپ ناماز ئوقۇغانلارنىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى شۇنچە چوڭ بولىدۇ. نامازنى كۈتۈپ ئولتۇرۇپ، ئىمام بىلەن بىللە ئوقۇغان ئادەمنىڭ ئېرىشكەن ساۋابى نامازنى ئوقۇپ بولۇپ ئۇخلىغان ئادەمنىڭ① ئېرىشكەن ساۋابىدىن چوڭراق بولىدۇ.

68) بېشىن نامىزىنى دەسلەپكى ۋاقتىدا ئوقۇشنىڭ ئەۋزەللىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم يولدا كېتىۋاتاتتى، يول ئۈستىدە تۇرغان تىكەنلىك بىر تال شاخنى كورۇپ، ئۇنى يولدىن ئېلىۋەتتى، ئاللاتائالا ئۇنىڭ بۇ ئىشىدىن مەمنۇن بولۇپ، ئۇ ئادەمنى مەغپىرەت قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاندىن مۇنداق دېدى: بەش تۈرلۈك ئادەم شەھىت ھېساپلىنىدۇ: ۋابا بىلەن ئۆلگەن ئادەم، قوساق ئاغرىقى بىلەن ئۆلگەن ئادەم، سۇدا ئېقىپ ئۆلگەن ئادەم، تام بېسىۋېلىپ ئۆلگەن ئادەم، ئاللانىڭ يولدا شەھىت بولۇپ ئۆلگەن ئادەم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە مۇنداق دېدى: ئەگەر كىشىلەر ئەزان ئېيتىشنىڭ ۋە ئالدىنقى سەپتە تۇرۇپ ناماز ئوقۇشنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، بۇنىڭغا پەقەت چاك تاشلاش ئارقىلىقلا ئېرىشكىلى بولىدىغانلىقىنى بىلسىمۇ، ئۇلار چوقۇم چاك تاشلاشقا ئالدىرىغان بولاتتى. ئەگەر كىشىلەر بېشىن نامىزىنى

① ئىختىيار قىلىغان ۋاقتىدا يالغۇز ئوقۇغان ياكى نامازنى كۈتۈپ ئولتۇرماستىن ۋاقتىدا كىرىپلا ئىمام بىلەن بىللە ئوقۇغان ئادەم.

ئالدىنقى ۋاقىتدا ئوقۇغانىنىڭ ساۋابىنى بىلىسە ئىدى، ئۇلار چوقۇم ئۇنىڭغا ئالدىرىشاتتى. ئەگەر ئۇلار خۇپتەن نامىزى بىلەن بامدات نامىزىنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، ئۇلار مەسچىتكە ئومىلەپ بولسىمۇ چوقۇم كېلەتتى.

69) مەسچىتلەرنىڭ پەزىلىتى ۋە ئاللا سايىدىتىدىغان يەتتە تۈرلۈك ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قىيامەت كۈنى ئاللا يەتتە تۈرلۈك ئادەمنى ئۆزىنىڭ ئەرشى ئاستىدا سايىدىتىدۇ، ئۇلار بولسا ئادىل پادىشا، پەرۋەردىگارى ئاللانىڭ ئىبادىتىدە ئۆسكەن يىگىت، ئەس ـ يادى ھەمىشە مەسچىتتە بولىدىغان ئادەم، دەرقەمىتە بولغانىدىمۇ، دەرقەمتە بولمىغاندىمۇ ئاللا ئۈچۈن دوست بولۇشقان ئادەملەر، ئىسىل ۋە چىرايلىق بىر ئايال ئۆزىگە چاقىرسا، خۇدادىن قورقىمەن دەپ ئۇنى رەت قىلغان ئادەم، ھەتتا ئوڭ قولى بىلەن بەرگەنىنى سول قولى تۇيمايدىغان دەرىجىدە مەخپى سەدىقە بەرگەن ئادەم، خالى جايدا ئاللانى ياد ئېتىپ كوزىدىن ياش توككەن ئادەم.

70) ناماز ۋاقتىدا غىزا تەييار بولۇپ قالسا قانداق قىلىش توغرىسىدا

ھىشام ئىبىنى ئۇرۇۋە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىدۇكى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: نامازشام

ۋاقتىدا كەچلىك ئىزا تەييار بولۇپ قالسا، ئاۋال ئىزانى يەۋېلىڭلار.

71) ناماز ئوقۇۋاتقاندا كۆڭلىگە شەك چۈشۈپ قالغان ئادەمنىڭ قانداق قىلىشى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ناماز ئوتەۋاتقاندا كوڭلىگە شەك چۈشۈپ قالغان ئادەم تەسبىھ ئېيتسۇن.

72) ئاجىزلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مېنى ئاراڭلاردىكى ئاجىز كىشىلەر ئىچىدىن ئىزدەڭلار، چۈنكى سىلەرگە ھەقىقەتەن شۇ ئاجىز كىشىلەر-نىڭ بەرىكاتىدىن رىزقى بېرىلىدۇ، دېگەن.

73) رۇكۇ ياكى سەجدىدە ئىمامدىن بۇرۇن بېشىنى كوتەرگەن ئادەمنىڭ گۇنايى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەردىن بىركىم بېشىنى ئىمامدىن بۇرۇن كوتەرسە، ئۇ ئاللانىڭ ئۇنىڭ بېشىنى ئېشەكنىڭ بېشىدەك مۇبەددەل قىلىپ قويۇشىدىن قورقمامدۇ دېگەن ياكى سۇرىتىنى ئېشەكنىڭ سۇرىتىدەك مۇبەددەل قىلىپ قويۇشىدىن قورقمامدۇ، دېگەن.

74) قۇلنىڭ ۋە ئازات قىلىنغان قۇلنىڭ ئىمام بولۇشى توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەگەر سىلەرگە قارا قۇل باشلىق بولغان① ھالەتتىمۇ، سىلەر ئۇنىڭ سوزىنى ئاڭلاڭلار ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىڭلار.

75) ئىمام بولغان ئادەمنىڭ نامازنى يەڭگىل ئوقۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىر كىشى كىشىلەرگە ئىمام بولغاندا، نامازنى يەڭگىل ئوقۇسۇن، چۈنكى جامائەت ئىچىدە ئاجىز، كېسەل، ياشانغان ۋە ئىش-كۈشى بار ئادەملەر بولىدۇ، ئۆزەڭلار نامازنى يالغۇز ئوقۇغاندا، خالىغىنىڭلارچە ئۇزۇن ئوقۇساڭلار بولىۋېرىدۇ.

76) ناماز ئوقۇغاندا سەپتە رۇس تۇرۇش توغرىسىدا

نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① ئەگەر سىلەرگە قۇل ھاكىم بولسىمۇ ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىڭلار دېگەن مەنىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قۇللار سىلەرگە ئىمام بولۇپ توغرا ئوقۇسا، سىلەر ساۋاپ تاپىسىلەر، ئۇلار خاتا ئوقۇسا، گۇناھى ئۆزىگە بولىدۇ، سىلەر ساۋاپ تېپىۋېرىسىلەر دېگەن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ناماز ئوقۇغاندا سەپتە رۇس تۇرۇشۇڭلار كېرەك، ئۇنداق قىلمىساڭلار، ئاللا سىلەرنىڭ ئاراڭلارغا تەپرىقە سېلىپ قويىدۇ.

77) نامازغا قۇلاق قاققاندىن كېيىن نىمە ئوقۇلىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىس-سالام نامازغا قۇلاق قاققاندىن كېيىن، قىرائەت ئوقۇشتىن ئىلگىرى ئازىلىقتا بىرئاز توختىۋېلىپ مۇنۇنى ئوقۇيتتى: "ئاللاھۇمما بائىد بەينى ۋە بەينە خاتايايە، كەمابائەدتە بەينەلمەشرىقى ۋەلمەغرىبى، ئاللاھۇمما نەققىنى مىنەلخاتايا كەما يۇنەققەسسەۋبۇل ئەبيەزۇ مىنەددەنەسى، ئاللاھۇممەغسىل خاتايايە بىلمائى ۋەسسەلجى ۋەلبەرەدى." (ئى ئاللا، مەن بىلەن مېنىڭ خاتالىقلىرىمنىڭ ئارىلىغىنى شەرق بىلەن غەربنىڭ ئارىلىغىدەك يىراق قىلغىن، ئى ئاللا، مېنى خاتالىقلاردىن ئاق كىيىمنى كىردىن تازىلىغاندەك تازىلىغىن، ئى ئاللا، مېنىڭ خاتالىقلىرىمنى سۇ بىلەن، قار بىلەن ۋە تولا بىلەن تازىلىغىن.)

78) نامازدا تۇرۇپ ئاسمانغا قاراش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىلەر نامازدا تۇرۇپ نىمىشقا ئاسمانغا قارايدۇ؟ ئۇلار ھەرگىز ئۇنداق قىلمىسۇن، ئۇنداق

قىلىدىغان بولسا، ئۇلارنىڭ كۆزلىرى كور بولسۇن.

79) نامازدا تۇرۇپ ئوڭ-سولغا قاراش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ناماز ئوقۇۋاتقان كىشىنىڭ بۇرۇلۇپ ئوڭ-سولغا قاراش مەسىلىسىنى سورىدىم دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ بولسا بەندىنىڭ نامىزىدىن شەيتاننىڭ ئوغرىلاپ كەتكەنلىكى① بولىدۇ، دېگەن.

80) نامازدا سۈرە فاتىھەدىن كېيىن ئىمامنىڭ ئامىن دېگەن سۆزنى ئۈنلۈك ئېيتىشى ۋە ئۇنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىمام ئامىن دېگەن چاغدا، سىلەرمۇ ئامىن دەڭلار. چۈنكى كىمنىڭ ئامىن دېيىشى پەرىشتىلەرنىڭ ئامىن دېيىشىگە توغرا كېلىپ قالسا، ئاللا ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلىدۇ. ئىبنى شىھاب ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سۈرە فاتىھەدىن كېيىن ئامىن دەيتتى.

---

① بۇنىڭدا ناماز ئوقۇغۇچى ھوزۇر قەلب بىلەن ئوقۇشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ.

81) سەجدە قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى مۇسەييەب بىلەن ئەتا ئىبنى يەزىد ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى رەببىمىزنى كورەمدۇق؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: بۇلۇتسىز ئاسماندا ئون توت كۈنلۇك ئاينى كورۇشتىن گۇمانلىنامسىلەر؟ دىدى. كىشىلەر: گۇمانلايمىز. ئى رەسۇلۇللا، دەپ جاۋاپ بەردى. رەسۇلۇللا: بۇلۇتسىز ئاسماندا كۈننى كورۇشتىن گۇمانلىنامسىلەر؟ دەپ سورىدى. كىشىلەر: ياق، دەپ جاۋاپ بەردى. رەسۇلۇللا مۇنداق دىدى: رەببىڭلارنى شۇنىڭغا ئوخشاش ئېنىق كورۇسىلەر، ئاللاتائالا: كىم نىمىگە ئىبادەت قىلغان بولسا، شۇنىڭغا ئەگەشسۇن، دەيدۇ، بۇ چاغدا بەزىلەر قۇياشقا ئەگىشىدۇ، بەزىلەر ئايغا ئەگىشىدۇ، بەزىلەر بۇتقا ئەگىشىدۇ. پەقەت مېنىڭ ئۇممىتىملا قېلىپ قالىدۇ، بۇ ئۇممەتنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭ مۇناپىقلىرىمۇ بىللە قالىدۇ، بۇ چاغدا ئاللا بۇ ئۇممەتكە ئوزىنىڭ شەكلىدىن باشقا شەكىلدە كورۇنۇپ: مەن سىلەرنىڭ رەببىڭلار بولىمەن، دەيدۇ. ئۇلار: تاكى رەببىمىز بىزنىڭ ئالدىمىزغا يېتىپ كەلگەنگە قەدەر، مۇشۇ جايىمىزدا تۇرىمىز، رەببىمىز كەلگەندە ئۇنى بىز تونۇيمىز، دەيدۇ. ئۇلارغا ئاللا ئوز شەكلىدە كورۇنۇپ، مەن سىلەرنىڭ رەببىڭلار دەيدۇ. ئۇلار ئاللانى تونۇپ: سەن بىزنىڭ رەببىمىز، دەيدۇ، ئاللا ئۇلارنى چاقىرىدۇ. دەۋزەخنىڭ ئوتتۇرىسىغا كوۋرۇك سېلىنىدۇ. پەيغەمبەرلەرنىڭ ئارىسىدىن مەن ئۇممىتىمنى ئېلىپ ئەڭ ئالدىدا سىرات كوۋرۇكىدىن ئوتىمەن. بۇ يەردە پەيغەمبەرلەردىن باشقا ھىچ ئادەم سوز قىلمايدۇ.

پەيغەمبەرلەرنىڭ سوزلىرىمۇ، ئى ئاللا، خالايىقنى ئامان قىلغىن،
دىگەندىن ئىبارەت بولىدۇ. دەۋزەختە قامغاقتا ئوخشاش قارماقلار
بار، سىلەر قامغاقنى كورگەنمىدىڭلار؟ ساھابىلەر: ھەئە، كورگەن
دىيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇلار قامغاقا ئوخشايدۇ،
لىكىن ئۇ قارماقلارنىڭ چوڭلۇغىنى ئاللادىن باشقا ھىچكىم بىلمەيدۇ.
قارماقلار كىشىلەرنى قارماپ تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا قاراپ،
بەزىلىرىنى ھالاك قىلىپ تاشلايدۇ. بەزىلىرىنى قىيما-چىما قىلىپ
تاشلايدۇ، ئاندىن ئۇلار قايتا تىرىلدۈرۈلىدۇ. ئاللاتائالا ئەھلى دەۋزەخ
ئىچىدىن خالىغانلارغا رەھمەت قىلماقچى بولسا، ئوزىگە ئىبادەت
قىلغانلارنى دەۋزەختىن ئىلىپ چىقىشقا پەرىشتىلەرنى بۇيرۇيدۇ.
پەرىشتىلەر ئۇلارنىڭ پىشانىسىدىكى سەجدە ئىزلىرىدىن ئاللاغا
ئىبادەت قىلغانلىغىنى تونۇپ، ئۇلارنى دەۋزەختىن ئىلىپ چىقىدۇ.
ئاللا سەجدىنىڭ ئىزنى① دەۋزەخنىڭ كويدۇرۇشىدىن ساقلايدۇ،
ئۇلار دەۋزەختىن قۇتۇلىدۇ. ئىنساننىڭ سەجدە قىلغان ئەزالىرىدىن
باشقا ھەممە ئەزاسى دەۋزەختە كويىدۇ، ئۇلار دەۋزەختىن چىققان
چېغىدا، دەۋزەختە كويۇپ قارىداپ كەتكەن بولىدۇ، ئۇلار ئابى
ھايات بىلەن يۇيۇلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئەزالىرى، خۇددى
كەلكۈننىڭ لاتقىلىرىدا ئوت-چوپلەرنىڭ ئۇرۇقلىرى ئۇنۇپ چىققاندەك، تىز ئۇنۇپ چىقىدۇ. ئاندىن ئاللا بەندىلەرنىڭ ئارىسىدا ھوكۇم
چىقىرىشتىن پارىغ بولىدۇ. ئۇ چاغدا جەننەت بىلەن دەۋزەخنىڭ
ئارىسىدا بىر ئادەم قىلىپ قالىدۇ، بۇ ئادەم جەننەتكە كىرىدىغان

---

① يەتتە ئەزا ياكى يالغۇزلا پىشانە كوزدە تۇتۇلىدۇ. يەتتە ئەزا:
پىشانە، ئىككى قول، ئىككى تىز، ئىككى پۇتنىڭ بارماق ئۇچىدىن ئىبارەت.

دەۋزەخ ئەھلىنىڭ ئاخىرقىسى بولىدۇ. ئۇ ئادەم دەۋزەخ تەرەپكە يۈزلىنىپ تۇرۇپ: ئى رەببىم، دەۋزەخنىڭ بويى مېنى زەھەرلىدى، يالقۇنى مېنى كويدۇردى، مېنىڭ يۈزۈمنى دەۋزەختىن يىراق قىلساڭ، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭغا: بۇ تەلىۋىڭ ئورۇندالسا، بەلكىم باشقىنى سورارسەن، دەيدۇ. ئۇ ئادەم: ئى ئاللا، سېنىڭ قۇدرىتىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، باشقىنى سورىمايمەن، دەپ ئاللاغا نۇرغۇن ۋەدە-قەسەملەرنى بېرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇنى دەۋزەختىن يىراق قىلىدۇ. ئۇنى جەننەتكە يۈزلەندۈرگەندە، ئۇ جەننەتنىڭ گۈزەللىگىنى كورۇپ، خېلى ۋاقىتقىچە جىم تۇرىدۇ، ئاندىن: ئى رەببىم، مېنى جەننەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا ئېلىپ بارساڭ، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭغا: سورىغان نەرسەڭدىن باشقىنى سورىماسلىققا ۋەدە-قەسەملەر بەرگەن ئەمەسمىدىڭ؟ دەيدۇ. ئۇ: ئى رەببىم، مەن سېنىڭ ئەڭ شەقى بەندەڭ بولمىغايمەن، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭغا: ئەگەر سورىغان نەرسەڭ-نى بەرسەم، بەلكىم يەنە باشقىنى سورارسەن، دەيدۇ. ئۇ: ياق، رەببىم، سېنىڭ قۇدرىتىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇنىڭدىن باشقا نەرسە سورىمايمەن، دەپ ئاللاغا نۇرغۇن ۋەدە-قەسەملەرنى بېرىدۇ. ئاللا ئۇنى جەننەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا ئېلىپ بارىدۇ. ئۇ جەن-نەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا تۇرۇپ، جەننەتنىڭ ئىچىدىكى گۈل-چېچەكلەرنى، گۈزەللىكنى ۋە شات-خوراملىقنى كورۇپ، خېلى ۋاقىتقىچە جىم تۇرىدۇ. ئاندىن كېيىن: ئى رەببىم، مېنى جەننەتكە كىرگۈزگىن، دەيدۇ. ئاللا: ساڭا ئۇۋال ھەي ئادەم بالىسى، نىمە دىگەن گېپىڭدە تۇرمايدىغان ئادەمسەن، ئورۇندالغان تەلىۋىڭدىن باشقا نەرسىنى سورىمايمەن، دەپ ۋەدە-قەسەملەرنى بەرمەپمىدىڭ؟ دەيدۇ. ئۇ: ئى رەببىم، مېنى ئەڭ شەقى بەندەڭ

قىلىپ قويمىغىن، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭ ھالىدىن كۆلىدۇ①. ئاندىن ئاللا ئۇنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە رۇخسەت قىلىدۇ ۋە ئۇنىڭغا: ئارزۇ-ئارمانلىرىڭنى دىگىن، دەيدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ئېيتىپ بولغان چاغدا، ئاللاتائالا ئۇنىڭغا پالانى-پالانى ئارزۇلىرىڭنى دىگىن دەپ، ئۇنىڭ ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ئەسلىتىپ ئۆتىدۇ. ئۇ ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ئېيتىپ تۈگەتكەندە، ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: ئېيتقان ئارزۇ-ئارمانلىرىڭغا يەتكۈزىمەن ۋە ئۇنىڭغا بىر ھەسسە ئاشۇرۇپ بېرىمەن، دەيدۇ.

82) سەجدىدە تۇرۇپ تەسبىھ ئېيتىش ۋە دۇئا ئوقۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام رۇكۇ قىلغان ۋە سەجدە قىلغان چېغىدا قۇرئاننىڭ كۆرسەتمىسى② بويىچە: ئى بىزنىڭ رەببىمىز، سېنى پاك دەپ ھىساپلايمىز، سېنى مەدھىيىلەيمىز، ئى ئاللا، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، دەيتتى.

ئائىشە يەنە مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىس-

---

① بۇ يەردىكى كۆلۈش دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئاللانىڭ رازى بولۇشى ۋە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلىشىدىن ئىبارەت.

② سۈرە نەسرنىڭ ئاخىرىدىكى مۇنۇ ئايەت كۆزدە تۇتۇلىدۇ: "رەببىڭغا ھەمدى ئېيتىش بىلەن ئۇنى پاك دەپ ھىساپلىغىن ۋە رەببىڭدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلغىن."

سالام نامازنىڭ ئاخىرىدا: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ، گور ئازابىدىن پاناھ تىلەيمەن، ساڭا سىغىنىپ، كەززاپ دەججالنىڭ پىتنىسىدىن پانا تىلەيمەن، ساڭا سىغىنىپ ھاياتلىقنىڭ ۋە ماماتلىقنىڭ پىتنىسىدىن پانا تىلەيمەن، ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ، گۇنادىن ۋە قەرزدارلىق-تىن پانا تىلەيمەن، دەپ دۇئا قىلاتتى①. بىر ئادەم رەسۇلۇللاغا: قەرزدىن ئەجەپمۇ تولا پانا تىلەيسەن دىگەن ئىدى. رەسۇلۇللا: كىشى قەرزدار بولۇپ قالسا، سۆزگە يالغاننى ئارىلاشتۇرۇپ قويىدۇ، ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلىپ قويىدۇ، دىدى.

ئەبۇ بەكرى سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ماڭا نامىزىمدا ئوقۇيدىغان بىر دۇئا تەلىم بەرسەڭ دەپ سورىغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنۇ دۇئانى ئوقۇشنى تەلىم بەرگەن: ”ئى ئاللا، مەن ئۆزەمگە كۆپ زۇلۇم قىلدىم، گۇنالارنى سەنلا مەغپىرەت قىلىسەن، مەرھەمەت قىلىپ ماڭا كەڭ مەغپىرەت ۋە رەھىم قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە كۆيۈنگۈچىدۇرسەن.“

85) نامازدىن كېيىن زىكرى-تەسبىھ ئېيتىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، كەمبەغەللەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىغا كېلىپ: بايلار

---

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇنداق دۇئا قىلىشى ئۈممىتىگە تەلىم بېرىش ئۈچۈندۇر. بولمىسا بۇنداق ئىشلاردىن ئۇ پاك ئىدى.

پۇل، مال سەرپ قىلىپ، جەننەتنىڭ يۇقۇرى دەرىجىلىكلىرىگە ۋە مەڭگۈلۈك نازۇ-نېمەتلەرگە ئېرىشىدۇ، ئۇلار بىزگە ئوخشاش ناماز ئوقۇيدۇ، بىزگە ئوخشاش روزا تۇتىدۇ، ئىقتىسادىي جەھەتتە ئۇلارنىڭ بىزدىن ئارتۇقچىلىقى بار، ئۇلار پۇل خەجلەپ ھەج قىلىدۇ، ئۆمرە قىلىدۇ (ھەج ۋاقتىدىن باشقا ۋاقىتتا ھەج پائالىيىتى ئېلىپ بېرىش ئۆمرە دېيىلىدۇ. — ت)، جىھاد قىلىدۇ، سەدىقە قىلىدۇ، دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرگە شۇنداق بىر ئىشنى ئېيتىپ بېرەيكى، ئەگەر ئۇنى ئورۇندىساڭلار، پۇل خەجلەپ جەننەتنىڭ يۇقۇرى دەرىجىلىكلىرىگە ئېرىشكەن بايلارنىڭ دەرىجىلىرىگە يېتىسەلەر، سىلەردىن كېيىنكى ئادەملەرنىڭ ھېچقايسىسى سىلەرنىڭ دەرىجەڭلارغا ئېرىشەلمەيدۇ، سىلەردىن بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى ئادەملەرنىڭ ئارىسىدا سىلەر ئەڭ ئەۋزەل ئادەملەر بولۇپ قالىسىلەر، بايلاردىن پەقەت مۇشۇ ئىشنى قىلغان كىشىلەرلا سىلەرنىڭ دەرىجەڭلارغا يېتەلەيدۇ. ئۇ بولسىمۇ ھەر بىر پەرز نامازنىڭ ئارقىسىدا ئاللاغا تەسبىھ، ھەمدى، تەكبىرلەرنىڭ ھەر بىرىنى ئوتتۇز ئۈچ قېتىم ئېيتىشتىن ئىبارەت، يەنى سۇبھانەللا (ئاللانى ھەممە نۇقساندىن پاكتۇر)نى ئوتتۇز ئۈچ قېتىم، ئەلھەمدۇلىللا (جىمى مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ)نى ئوتتۇز ئۈچ قېتىم، ئاللاھۇئەكبەر (ئاللا ھەممىدىن ئۇلۇغ)نى ئوتتۇز ئۈچ قېتىم دېيىسەن، دېدى.

مۇغىرە ئىبنى شۇئبەنىڭ كاتىبى ۋەرراد رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مۇغىرە ئىبنى شۇئبە مۇئاۋىيىگە ئەۋەتكەن بىر خېتىدە ماڭا مۇنداق يازدۇرغان: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر بىر پەرز نامازنىڭ ئارقىسىدا: يالغۇز بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، ئاللانىڭ

شرىكى يوق، بارچە مەخلۇقات ئاللانىڭ ئىلكىدە، جىمى مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللانىڭ ھەممە نەرسىگە تولۇق قۇدرىتى يېتىدۇ، ئى ئاللا، سەن بەرگەن نەرسىگە ھېچكىم توسقۇنلۇق قىلالمايدۇ، سەن بەرمىگەن نەرسىنى ھېچكىم بېرەلمەيدۇ، سېنىڭ ئالدىڭدا بايلارنىڭ بايلىقى ئەسقاتمايدۇ①، دەيتتى.

87) جۈمەگە بېرىشتا خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ئىستىمال قىلىش توغرىسىدا

سەلمان فارىسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جۈمە كۈنىدە كىشى يۇيۇنۇپ، ئىمكانىيەتىنىڭ يېتىشىچە تازىلىنىپ، ئۆزىنى مايلاپ يا ئۆيىدىكى خۇش پۇراقتىن② ئىستىمال قىلىپ، ئاندىن بېرىپ ئىككى ئادەمنىڭ ئارىسىنى قىستىماستىن، بەلگىلەنگەن نامازلارنى ئوقۇپ بولۇپ، ئىمام خۇتبە ئوقۇغىچە جىم تۇرسا، ئاللا ئۇنىڭ بۇ جۈمە بىلەن ئىككىنچى جۈمە ئارىلىقىدىكى گۇناھلىرىنى ئەپۇ قىلىدۇ.

88) جۈمە كۈنى مىسۋاك ئىشلىتىش توغرىسىدا ۋە ھەر بىرىڭلار پادىچى ھىساپلىنىسلەر دىگەن ھەدىس توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① سېنىڭ ئالدىڭدا بايلارنىڭ بايلىقى ئەسقاتمايدۇ، بەلكى ئىبادەت ئەسقاتىدۇ.

② بۇنىڭدىن ئۆيدە خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ساقلاشنىڭ سۈننەت ئىكەنلىكى چىقىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيهسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇممىتىمگە ياكى كىشىلەرگە («ئۇممىتىم» ياكى «كىشىلەر» دىگەن ئىككى سوزنىڭ قايسىسىنىڭ دىيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە ئېنىق قالمىغان) ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇپ قويىماي دىمىسەم، ئۇلارنى ھەر بىر نامازدا① مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتتىم.

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيهسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ھەممىڭلار پادىچى ھىساپلىنىسىلەر، ئوزەڭلارنىڭ پادىسى ئۇچۇن جاۋاپكارلىققا تارتىلىسىلەر، باشلىق② پادىچى ھىساپلىنىپ، ئوزىنىڭ خەلقى ئۇچۇن جاۋاپكار بولىدۇ. ئەر كىشى ئوزىنىڭ ئائىلىسىدە پادىچى ھىساپلىنىپ③، ئائىلىسىدىكىلەر ئۇچۇن جاۋاپكار بولىدۇ. ئايال كىشى ئېرىنىڭ ئويىدە پادىچى ھىساپلىنىپ④، ئائىلىسى ئۇچۇن

---

① مەيلى پەرز ناماز بولسۇن، نەفلى ناماز بولسۇن، ھەممىسى ئوخشاش، جۈمە نامىزى ئۈچۈن تاشقى ئەزالارنى تازىلاش، خۇش پۇراق نەرسىلەرنى چېچىش تەلەپ قىلىنغانلىقى ئۈچۈن، زىكرى، مۇناجات ئېيتىدىغان ئەزا — ئېغىزنى تازىلاپ، ئېغىزنىڭ پەرىشتىلەرنى ۋە ئادەملەرنى سەسكىندۈرىدىغان بەتبۇيلۇقىنى كەتكۈزۈش تېخىمۇ زورۇر.

② باشلىق بولغان ئادەم كىشىلەر ئارىسىدا شەرىئەتنىڭ قانۇن ـ ئەھكاملىرىنى ئىجرا قىلىشى كېرەك.

③ ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ يىمەك ـ ئىچمەك، كىيىم ـ كېچەك قاتارلىق خىراجەتلىرىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇرۇشى ۋە ئۇلار بىلەن ياخشى مۇئامىلىدە بولۇشى كېرەك.

④ ئائىلىنى ياخشى باشقۇرۇشى، ئېرىنىڭ مال ـ مۈلكىگە خىيانەت قىلماسلىقى، بالىلىرىغا ئوبدان قارىشى، مېھمانلىرىنى ئوبدان كۈتۈشى ۋە ئېپپەتلىك بولۇشى كېرەك.

جاۋاپكار بولىدۇ. خىزمەتچى خوجايىنىنىڭ مال ـ مۈلكىدە پادىچى ھىساپلىنىپ①، مال ـ مۈلۈك ئۈچۈن جاۋاپكار بولىدۇ.

90) جۈمە كۈندە يۇيۇنۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بالاغەتكە يەتكەن ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ يەتتە كۈندە② بىر قېتىم يۇيۇنۇپ تۇرۇشى ئاللانىڭ ئۇنىڭ ئۈستىدىكى ھەققىدۇر.

91) جۈمە كۈندىكى دۇئا ئىجابەت بولىدىغان ۋاقىت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۈمە كۈنى ئۈستىدە توختىلىپ: جۈمە كۈندە دۇئا ئىجابەت بولىدىغان بىر ۋاقىت بار، بىرەر مۇسۇلمان بەندە ناماز ئوقۇۋاتقان چاغدا شۇ ۋاقىتنى تېپىپ ئاللادىن بىرەر نەرسە تىلىسىلا، ئاللا ئۇنىڭ تىلىگىنىنى بەرمەي قويمايدۇ، دىگەن ۋە قولى بىلەن ئۇ ۋاقىتنىڭ قىسقىلىغىنى كورسىتىپ ئوتكەن.

---

① خوجايىنىنىڭ مال ـ مۈلكىنى مۇھاپىزەت قىلىشى ۋە خىزمىتىنى ياخشى قىلىشى كىرەك.

② بۇ جۈمە كۈنىدىن ئىبارەت.

92) تەشرىق كۈنلىرى (قۇربان ھېيتىنىڭ 2 ـ، 3 ـ، 4 ـ كۈنلىرى ــ ت)دە قىلىنغان ئىبادەتنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: يىلنىڭ باشقا كۈنلىرىدە قىلىنغان ھەرقانداق ئىبادەتتىن مۇشۇ ئون كۈن① ئىچىدە قىلىنغان ئىبادەت ئەۋزەل بولىدۇ دېۋىدى، ساھابىلەر: جىھادمۇ بۇنىڭغا يەتمەمدۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: جىھادمۇ بۇنىڭغا يەتمەيدۇ، پەقەت خەۋپ ـ خەتەرگە قارىماي، جېنى بىلەن، مېلى بىلەن جىھادغا ئاتلىنىپ چىقىپ، ھېچ نەرسە بىلەن قايتىپ كەلمىگەن ئادەمنىڭ ئەمىلىلا بۇنىڭدىن ئەۋزەل بولىدۇ، دېدى.

93) يەر تەۋرەش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىلىم كوتىرىلىپ كەتكەن②، يەر تەۋرەش كوپەيگەن، ۋاقىتتا بەرىكەت قالمىغان③، پىتنىلەر

① زۇلھەججە ئېيىنىڭ 1 ـ كۈنىدىن 10 ـ كۈنىگىچە بولغان ئون كۈن.
② ئۆلىمالارنىڭ ئولۇپ توگىشى، نادانلارنىڭ كوپىيىشى بىلەن.
③ زامانىنىڭ بەرىكەتسىزلىكىدىن ياكى بالايى ـ ئاپەت، ئېغىرچىلىق سەۋەبىدىن كىشىلەر كېچە ـ كۈندۈزنىڭ قانداق ئوتكەنلىكىنى بىلمەي قالىدۇ.

ئاۋۇغان، قىرغىنچىلىق كوپ بولۇپ، مال ـ مۈلۈك كوپىيىپ[1] ئېشىپ ـ تېشىپ تۇرغان چاغ يېتىپ كەلمىگىچە قىيامەت قايىم بولمايدۇ.

94) ئاللادىن باشقا ھېچكىم ئالدىن بىلمەيدىغان بەش تۈرلۈك نەرسە توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەش تۈرلۈك غەيىپ نەرسە بولۇپ، ئۇنى ئاللادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ: ئەتە نېمە بولىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، قوساقتىكى بالىنىڭ نېمە بولىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، ئىنسان ئۆزىگە ئەتە نېمە بولىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ، ئىنسان ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلۈشىنى بىلمەيدۇ، ھېچ ئادەم يامغۇرنىڭ قاچان يېغىشىنى بىلمەيدۇ.

95) ئاياللارنىڭ مۇئامىلىسى ۋە ئۇلارنىڭ سەپەرگە چىقىشى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دوزاخ ئەھلىنىڭ كوپچىلىكى ئاياللار ئىكەنلىكىنى كوردى. ساھابىلەر نېمە ئۈچۈن مۇنداق ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىغاندا، ئۇ جاۋاپ بېرىپ: ئۇلارنىڭ كۇپرىلىق قىلغانلىقىدىن شۇنداق، دېدى. ئۇلار ئاللاغا كۇپرىلىق قىلامدۇ؟ دەپ سوراشتى.

---

[1] ئەر كىشىلەرنىڭ ئازىيىپ ۋە قىزىقىشلارنىڭ سۇسلىشىپ كېتىشى، ئارزۇ ـ ئىستەكلەرنىڭ ئازىيىپ كېتىشى تۇپەيلىدىن.

رەسۇلۇللا: ئۇلار بولسا ئەرلەرنىگە كۆپرەك قىلىدۇ، قىلغان ياخشىلىقىنى بىلمەيدۇ، ئۇلارنىڭ بىرىگە ئۆمۈر بويى ياخشىلىق قىلساڭمۇ، كېيىن سەندىن ئازراق ئاغرىنىپ قالسا، سەندىن ھېچ ياخشىلىق كۆرمىدىم، دەيدۇ، دېدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن ئايالنىڭ مەھرەمسىز بىر كېچە-كۈندۈزلۈك يولغا سەپەرگە چىقىشى دۇرۇس بولمايدۇ.

97) كېسەلنىڭ يېنىدا يىغلاش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: سەئد ئىبنى ئۇبادە كېسەل بولۇپ يېتىپ قالغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئابدۇرەھمان ئىبنى ئەۋف، سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس ۋە ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇدلار بىلەن بىللە ئۇنى يوقلاپ باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەئدنىڭ يېنىغا كىرگەندە، ئائىلە-سىدىكىلەرنىڭ ئۇنىڭ بېشىدا پاي-پەتەك بولۇپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، قەبزى روھ بولدىمۇ؟ دەپ سورىدى "ئۇلار ياق، ئى رەسۇلۇللا، دەپ جاۋاپ بېرىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كۆز يېشى قىلدى، رەسۇلۇللانىڭ كۆز يېشى قىلغانلىقىنى كۆرۈپ، يېنىدىكىلەرمۇ كۆز يېشى قىلىشتى. رەسۇلۇللا: ئاڭلىمامسىلەركى، ئاللا بەندىسىگە ئۇنىڭ كۆز يېشى قىلغانلىقى ۋە قايغۇرغانلىقى تۈپەيلىدىن ئازاپ قىلمايدۇ، دېدى ۋە تىلىغا ئىشارەت قىلىپ تۇرۇپ، لېكىن

مۇشۇنىڭ تۈپەيلىدىن ئۇنىڭغا ئازاپ قىلىدۇ① ياكى رەھمى قىلىدۇ②، ئۆلگەن ئادەم ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ئۇنىڭغا يىغلىغانلىقى سەۋەپلىك ئازاپ چېكىدۇ③، دېدى. ھەزرىتى ئۆمەر مېيىتكە يىغلىغانلارنى تاياق بىلەن ئۇراتتى، ئۇلارغا تاش ئاتاتتى ۋە ئاغزىغا توپا چاچاتتى④.

98) دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىم كىيگەن ئاياللارنىڭ ھالى ۋە شەيتاننىڭ تۇتقۇناق چىگىشى توغرىسىدا

ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كېچىسى ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ: سۇبھانەللا (بۇ يەردە ئەجەپلەنگەنلىكنى بىلدۈرىدۇ. — ت)، كېچىدە پىتنىلەردىن قايسىلىرى نازىل بولدى، ئاللانىڭ غەزنىلىرىدىن نىمىلەر نازىل بولدى، ھوجرا ئىگىلىرىنى (پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. — ت) كىم ئويغىتىدۇ، دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىملەرگە ئورالغان ئاياللار ئاخىرەتكە بارغاندا ياپ-يالىڭاچ بولۇپ قېلىشى مۇمكىن⑤ دېدى.

---

① يامان سوز قىلغانلىقتىن.

② ياخشى سوز قىلغانلىقتىن.

③ ئاللا-توۋا كۆتىرىپ يىغلىسا ۋە مېيىت شۇ يىغىغا سەۋەپكار بولسا.

④ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ جەئفەرنىڭ ئاياللىرى ھەققىدىكى ئەمرىگە ئەمەل قىلىش يۈزىسىدىن شۇنداق قىلغان.

⑤ نېپىز-يۇققا كىيىملەرنى كىيىشتىن، ياكى ياسىنىپ يۈرۈشتىن چەكلەش مەنىسىدە.

ئەبۇ ھۇرەيىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى ئۇخلىغان چېغىدا، شەيتان ئۇنىڭ گەجگىسىگە ئۈچ توقۇناق چىگىدۇ، ھەر توقۇناقىنى چەككەندە ئۇخلاۋەرگىن، كېچە ئۇزۇن دەيدۇ، كىشى ئويغىنىپ ئاللاغا زىكرى ئېيتسا، بىر توقۇناق يېشىلىدۇ، تاھارەت ئالسا يەنە بىر توقۇناق يېشىلىدۇ. ناماز ئوقۇسا يەنە بىر توقۇناق يېشىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ تېتىك، روھلۇق بولۇپ قالىدۇ. ئۇنداق قىلمىسا، ئېزىلەڭگۇ، ھورۇن بولۇپ قالىدۇ.

100) كېچىنىڭ ئاخىرىدا دۇئا قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: پەرۋەردىگارىمىز ئاللاتائالا ھەر كېچىسى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرى قالغان چاغدا بىرىنچى قەۋەت ئاسمانغا چۈشۈپ: كىمكى ماڭا ئىلتىجا قىلىپ دۇئا قىلىدىكەن، ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىمەن. كىمكى مەندىن سورايدىكەن، ئۇنىڭغا بېرىمەن. كىمكى ماڭا ئىستىغفار ئېيتىدىكەن، ئۇنى مەغپىرەت قىلىمەن. دەيدۇ.

101) قاتتىق ئىبادەت قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ يېنىمدا ئەسەد ئايمىقىدىن بىر ئايال بار ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ كېلىپ، بۇ ئايال كىم بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. بۇ

پالانى بولىدۇ، كىچىسى ئۇخلىمايدۇ، دەپ ئۇنىڭ ئوقۇغان نامازلىرىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتتۈم. رەسۇلۇللا ماڭا: بولدى قىلغىن، سىلەر ئۆزەڭلار زورۇقماي قىلالايدىغان ئىبادەتلەرنى قىلىڭلار، سىلەر زېرىكىپ قالمىغىچە، ئاللا زېرىكىپ قالمايدۇ①، دېدى.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەندىن: ئاڭلىشىمچە، سەن كېچىسى ئىبادەت قىلىپ، كۈندۈزى روزا تۇتىدىكەنسەنغۇ؟ دەپ سورىدى. مەن: ھەئە، شۇنداق قىلىمەن، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەگەر ئۇنداق قىلساڭ، كۆزلىرىڭ ئولتۇرۇشۇپ، ئۆزەڭ ھالسىزلىنىپ كېتىسەن. سەندە نەپسىڭنىڭ ھەققى بار، ئائىلەڭدىكىلەرنىڭ ھەققى بار، شۇنىڭ ئۈچۈن بەزى كۈنلەردە روزا تۇتقىن، بەزى كۈنلىرى تۇتمىغىن، كېچىنىڭ بەزىسىدە ئىبادەت قىلغىن، بەزىسىدە ئۇخلىغىن، دېدى.

103) بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولغاندا، پەزىلەتلىك ئەمەل دەپ ئىستىخارە نامىزى ئوقۇش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر

① چاماڭلارغا بېقىپ ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەر روھلۇق تۇرۇپ ئىبادەت قىلساڭلار، ئاللا سىلەرنىڭ ئىبادىتىڭلاردىن زېرىكىپ يۈز ئۆرۈمەيدۇ، ئىبادەتڭلارنىڭ ساۋاپلىرىنىمۇ كېمەيتمەيدۇ. ئىبادەتتە بوشىشىپ قالغاندا، ئولتۇرۇۋېلىڭلار، ئىبادەتتىن زېرىكىش ھېس قىلىپ ۋە بوشىشىپ تۇرۇپ قىلىۋەرسەڭلار، ئۇ چاغدا، ئاللامۇ سىلەرنىڭ ئىبادىتىڭلاردىن زېرىكىپ قالىدۇ.

ئەلەيھىسسالام ئىشلىرىمىزدا ئىستىخارە قىلىشنى بىزگە خۇددى قۇرئان سۈرىلىرىنى تەلىم بەرگەنـدەك تەلىم بېرەتـتى. رەسۇلۇللا مۇنـداق دەيتتى: سىلەردىن بىركـىم بىرەر ئىشنى قىلـماقچى بولـسا، ئىككى رەكـئەت ناماز ئوقۇپ، ئانـدىن بۇ دۇئانى ئوقۇسۇن: "ئى ئاللا، ماڭا بۇ ئىشتا قانداق قىلسام ياخشى بولىدىغانلىـقىنى ئىلـمىڭ بىلەن تىـلەيـمەن، شۇنى قىلـىشـقا ماڭا قۇدرىـتىڭ بىلەن كۈچ-قۇۋۋەت بېرىشىڭنى تىلەيمەن. سېنىڭ ئۇلۇغ پەزلىڭدىن سورايـمەن، چۈنكى ھەممىگە سەن قادىر سەن، مەن قادىر ئەمەسـمەن، ھەمـمىنى سەن بىلسەن، مەن بىلمەيمەن، ھەممە غەيپ ساڭا ناھايـتى ئايـدىڭ. ئى ئاللا، ئەگەر سەن بۇ ئىشنىڭ مېنىڭ دىنىم، دۇنيالـىقىم ئۈچۈن خەيرلىك بولىدىغانلىقىنى، ئىشمىنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ خەيرلىك بولىدىـغانـلىقـىنى بىلـسەڭ، ئۇ ئىشـنى ماڭا مۇيەسـسەر قىلىپ بەرگىن، ئاسانـلاشتۇرۇپ بەرگىن ۋە ماڭا خاسيەتلىك قىلىپ بەرگىن؛ ئەگەر بۇ ئىشنىڭ مېنىڭ دىنىم، دۇنيالىقىم ئۈچۈن زىيانلىق بولىدىغانلىقىنى ۋە ئاقىۋىتىنىڭ زىيانلىق بولىدىغانلىقىنى بىلسەڭ، ئۇنى مەندىن ۋە مېنى ئۇنىڭدىن يىراق قىلغىن. ياخشىلىق قەيەردە بولمىسۇن، ئۇنى ماڭا مۇيەسسەر قىلغىن، شۇنىڭ بىلەن مېنى مەمـنۇن قىلـغىن." جابىر: دۇئا جەريانىدا ئۆزىنىڭ ھاجىتىنى ئېيتىپ ئوتسۇن، دەيدۇ.

104) جىنازىغا ئەگىشىشكە قىلىنغان ئەمر توغرىسىدا

مۇئاۋىيە ئىبنى مۇقەررىـن بەرا رەزىيەللاھۇ ئەنـھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، بەرا مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنى يەتتە تۈرلۈك ئىشقا بۇيرۇدى، يەتتە تۈرلۈك نەرسىدىن مەنئى قىلدى. بىزنى

جىنازىغا ئەگىشىشكە، كېسەللەرنى يوقلاشقا، چاقىرغان يەرگە بېرىشقا، زۇلۇمغا ئۇچرىغانلارغا ياردەم بېرىشكە، قەسەم ئىچكۈچىلەرنىڭ قەسىمىنى ئورۇنلىشىغا ياردەم بېرىشكە، سالام بەرگۈچىلەرنىڭ سالىمىنى ئەلەيك ئېلىشقا، چۈشكۈرگۈچى ئەلھەمدۇلىللا (خۇداغا شۈكرى. — ت) دىسە، ئۇنىڭغا يەرھەمۇكەللا (خۇدا ساڭا رەھمەت قىلسۇن. — ت) دىيىشكە بۇيرۇدى ھەمدە بىزنى كۈمۈش قاچىلارنى ئىشلىتىشتىن، ئالتۇن ئۈزۈك سېلىشتىن، تاۋار-دۇردۇنلارنى، زەر ئارىلاش يىپەك رەختلەرنى كىيىشتىن①، تېشىغا يىپەك رەخت قاپلانغان ئىگەر ئۈستىگە مىنىشتىن مەنئى قىلدى.

105) بالىسى ئۆلگەن ئادەمگە بولىدىغان ساۋاپ توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىرەر مۇسۇلمان ئادەمنىڭ بالاغەتكە يەتمىگەن ئۈچ سەغىرە بالىسى ئۆلۈپ كەتسە، ئاللا ئۇلارغا رەھمەت قىلىش يۈزىسىدىن ئۇ ئادەمنىمۇ جەننەتكە كىرگۈزىدۇ.

106) مېيىتكە يىغلاشنىڭ يامانلىقى توغرىسىدا

مۇغىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان: ماڭا يالغاننى

---

① بۇ يەردە ئاياللار ئەمەس، ئەرلەر كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

چاپلاش باشقا بىر ئادەمگە يالغاننى چاپلىغانغا ئوخشمايدۇ، كىمكى ماڭا قەستەن يالغاننى چاپلايدىكەن، ئۇ ئادەم دەۋزەختىن جاي ئالسۇن. مۇغىرە يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: كىمكى مېيىتكە يىغلايدىكەن، ئۇنىڭ يىغلىغانلىقى تۈپەيلىدىن مېيىت ئازاپقا قالىدۇ.

107) ياقا يىرتىپ يىغلاشنىڭ رەسۇلۇللانىڭ سۈننىتىگە خىلاپ ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: يۈزلىرىنى تاملاپ، ياقىلىرىنى يىرتىپ يىغلىغانلار ۋە ئاللا-توۋا سېلىپ يىغلىغانلار بىزنىڭ سۈننىتىمىزگە مەنسۇپ ئەمەس كىشىلەردۇر، دېگەن.

108) مالنىڭ ئۈچتىن بىرىنى سەدىقە قىلىش توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋىدالىشىش ھەججىنى قىلغان يىلى ئېغىر كېسەل بولۇپ ياتقىنىمدا مېنى يوقلاپ كەلگەن ئىكەن. مەن رەسۇلۇللاغا: كېسىلىم ئېغىرلىشىپ قالدى، مەن مالدار ئادەممەن. ماڭا مىراسخور بولىدىغان بىرلا قىزىم بار، مېلىمنىڭ ئۈچتىن ئىككىسىنى سەدىقە قىلايمۇ؟ دېسەم، رەسۇلۇللا: ياق، دېدى. مەن يېرىمىنى قىلسامچۇ؟ دېسەم، رەسۇلۇللا: ياق، دەپ بولۇپ، ئۈچتىن بىرىنى قىلساڭ بولىدۇ، بۇمۇ كۆپلۈك قىلىدۇ،

ۋارىسلىرىڭنى كىشىلەردىن تىلەيدىغان گاداي ھالدا قالدۇرغىنىڭ-
دىن كورە باي ھالدا قالدۇرغىنىڭ ياخشى، ئاللانىڭ رازىلىقىنى
ئىزدەپ خەيرى-ئېھسان قىلساڭلىكى، ساۋاپ تاپىسەن، ھەتتا ئايالىڭ-
نىڭ ئاغزىغا سالغان لوقما ئۇچۇنمۇ ساۋاپ تاپىسەن، دىدى.

109) ھازىدار ئايالنى ھۇسىبەتنىڭ بەلگىسى سۇپىتىدە چېچىنى ئالدۇرۇشتىن مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا قاتتىق ئاغرىپ قېلىپ ھۇشىدىن كېتىپ قالدى، ئۇنىڭ
بېشى ئايىلىنىڭ قۇچىغىدا ئىدى. بۇ چاغدا ئەبۇ مۇسا ئايىلىنىڭ
ۋاقىرىشىغا قارىتا بىرەر نەرسە دەپ جاۋاپ قايتۇرۇشقا قادىر بولالمى-
دى، ھۇشىغا كەلگەندىن كېيىن: رەسۇلۇللا بىزار بولغان نەرسىدىن
مەنمۇ بىزار، رەسۇلۇللا بولسا ئۇن سېلىپ يىغلىغان ئايالدىن، ھازا
تۇتۇش يۈزىسىدىن چېچىنى ئالدۇرۇۋەتكەن ئايالدىن ۋە كىيىملىرىنى
يىرتقان ئايالدىن بىزار بولغان ئىدى، دىدى.

110) جىنازىنى كورگەندە ئورنىدىن تۇرۇش توغرىسىدا

ئامىر ئىبنى رەبىە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر جىنازىنى كورگەن
چېغىڭلاردا، تاكى ئۇ ئوتۇپ كەتكەنگە قەدەر ئورە قوپۇپ تۇرۇڭلار.

111) ئەرلەرنىڭ جىنازىنى كوتىرىشى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: مېيىتنى جىنازىغا سېلىپ ئەر كىشىلەر مۇرىلىرىگە ئېلىپ كوتىرىپ ماڭغان چاغدا، مېيىت ئەگەر سائادەتمەن بەندە بولسا، مېنى تېزراق ئېلىپ بېرىڭلار، دەيدۇ؛ ئەگەر ئۇ شەقى بەندە بولسا، ھالىمغا ۋاي، مېنى نەگە ئېلىپ بارىسىلەر؟ دەپ توۋلايدۇ. ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئىنسانلاردىن باشقا جىمى مەۋجۇدات ئاڭلايدۇ، ئەگەر ئۇنى ئىنسانلار ئاڭلايدىغان بولسا، جېنىدىن جۇدا بولاتتى.

112) جىنازىغا ھازىر بولغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ھازا ئۇستىدە ھازىر بولۇپ ئاندىن جىنازە نامىزىغا داخىل بولسا، ئۇنىڭغا بىر قىرات ساۋاپ بولىدۇ، كىمكى جىنازە نامىزىغا داخىل بولۇپ، دەپنە قىلىشىمۇ قاتناشسا، ئۇ ئادەمگە ئىككى قىرات ساۋاپ بولىدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە ئىككى قىرات دىگەن قانچىلىك كېلىدۇ دەپ رەسۇلۇللادىن سورىغاندا، ئۇ ئىككى چوڭ تاغدەك كېلىدۇ، دەپ جاۋاپ بەرگەن.

113) گۆدەكلەرنىڭ ئىسلامىيتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: ھەرقانداق بوۋاق تۇغۇلغان چېغىدا ئىسلام بىلەن تۇغۇلىدۇ، كېيىن ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى ئۇنى يەھۇدى قىلىپ چىقىدۇ، يا خىرىستىيان قىلىپ چىقىدۇ، يا مەجۇسى

(ئوتقا چوقۇنىدىغان. ــ ت) قىلىپ چىقىدۇ.

114) ئۆزىنى ئۇلتۇرۇۋالغان ئادەم توغرىسىدا

سابىت ئىبنى زەھھاك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئىسلام دىنىدىن باشقا دىننى يالغاندىن ئۇلۇغلاپ قەستەن شۇ دىن بىلەن قەسەم ئىچسە، ئۇ ئادەم ئۆزىنىڭ دىگىنىدەك بولىدۇ. (ئىماندىن ئاجرايدۇ. ــ ت) كىمكى ئۆزىنى تىغ بىلەن ئۇلتۇرۇۋالسا، بۇ ئادەم دوۋزەختە شۇ تىغ بىلەن ئازاپلىنىدۇ.

115) ئۇلۇكلەرنى ھاقارەتلەشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇلگەن كىشىلەرنى① ھاقارەتلىمەڭلار، چۈنكى ئۇلار ئىلگىرى قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كوردى.

116) زاكاتنىڭ پەرز ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ماڭا ئورۇنلىسام جەننەتكە كىرىدىغان بىرەر ئىشنى ئېيتىپ بەرسەڭ، دىدى. باشقىلار، نىمە

---

① مۇسۇلمانلارنى.

ئىش، نىمە ئىش دىيىشىپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ چوڭ ھاجەت بىلەن كېپتۇ، دىدى ۋە ئۇ ئادەمگە: سەن بىر ئاللاغا ئىبادەت قىلىپ، ئۇنىڭغا ھىچ نەرسىنى شىرىك كەلتۈرمىگەيسەن، پەرز نامازلارنى ئادا قىلغايسەن، زاكات بەرگەيسەن، خىش-ئەقرىبالىرىڭغا سىلە-رەھىم قىلغايسەن، دىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللانىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى خەلىپە بولدى، بۇ چاغدا بىر قىسىم ئەرەپلەر زاكات بېرىشتىن باش تارتتى، ھەزرىتى ئۇمەر ئۇنىڭغا: كىشىلەرگە قارشى قانداقمۇ ئۇرۇش ئاچىسەن؟ ھالبۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: 'كىشىلەر بىر ئاللادىن باشقا ھىچ مەبۇد يوق، دەپ ئېيتقانغا قەدەر ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا بۇيرۇلدۇم، كىمكى بۇ سوزنى ئېيتقان ئىكەن، ئۇنىڭ مېلىغا ۋە جېنىغا ناھەق چېقىلمايمەن، قالغان ئىشلىرى ئۇستىدە ئۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۆزى ھىساپلىشىدۇ، دىگەن دىدى. ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى: ئەزبىرايى خۇدا، ناماز بىلەن زاكاتنى ئايرىپ قارىغان ئادەمگە قارشى چوقۇم ئۇرۇش ئاچىمەن، چۈنكى زاكات پۇل-مال ئۇستىدىكى ھەقتۇر. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلار رەسۇلۇللاغا تاپشۇرۇپ كېلىۋاتقان زاكاتتىن ئوغلاق چاغلىق نەرسىنى بولسىمۇ بېرىشتىن باش تارتىدىكەن، ئەلۋەتتە ئۇلارغا قارشى ئۇرۇش ئاچقان بولاتتىم، دىدى. ھەزرىتى ئۇمەر: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلارغا قارشى ئۇرۇش ئېچىشنى ئاللا ئەبۇ بەكرىنىڭ كوڭلىگە سېلىپتۇ، ئۇنىڭ توغرا ئىكەنلىگىنى تونۇدۇم، دىدى.

118) زاكاتنى مەنئى قىلغۇچىنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كىمكى ئاللا ئاتا قىلغان پۇل-مېلىدىن زاكات بەرمىسە، ئۇنىڭ پۇل-مېلى قىيامەت كۈنى جاۋغايلىرىدا زەھەرى بار بىر چوڭ تاز يىلاننىڭ شەكلىگە كىرىپ، ئۇنى چىرمىۋالىدۇ. ئاندىن ئۇنىڭ ئىككى زىڭغىنى قاماپ تۇرۇپ: مەن سىنىڭ پۇل-مېلىڭ بولىمەن، سىنىڭ يىغقان غەزنەڭ بولىمەن دەيدۇ دىگەن، ئاندىن: "بېخىللىق قىلغۇچىلارنى......" دەپ باشلىنىدىغان ئايەتنى ئوقۇغان.

119) پۇل-مالنى ئۆز يولىدا سەرپ قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مۇشۇنداق ئىككى خىسلىتى بار ئادەملەردەك بولۇشنى ئارزۇ قىلساڭلار بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى ئاللا ئاتا قىلغان پۇل-مېلىنىڭ ھەممىسىنى تامامەن ئورۇنلۇق سەرپ قىلغان، يەنە بىرى ئاللا بەرگەن قۇرئان ئىلمىرى بويىچە ھوكۇم قىلغان ۋە ئۇلارنى باشقىلارغا ئۆگەتكەن.

120) ھالال كەسىپ بىلەن تاپقان مالدىن سەدىقە قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ھالال كەسىپ بىلەن تاپقان مېلىدىن خورما چاغلىق نەرسە بولسىمۇ سەدىقە قىلسا (ئاللا پەقەت ھالال مالنىلا قوبۇل قىلىدۇ)، ئاللا ئۇنى ئوڭ قولى بىلەن قوبۇل قىلىدۇ، ئاندىن شۇ خورما چاغلىق نەرسىنى خۇددى سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئوزىنىڭ تايچىغىنى ئوبدان بېقىپ ئوستۇرگەندەك ئوستۇرۇپ، سەدىقە قىلغۇچى ئۇچۇن ئۇنىڭ ساۋابىنى تاغدەك زورايتىپ بېرىدۇ.

121) سەدىقىنى ئۇنى ئالىدىغان ئادەم تېپىلماي قېلىشتىن ئىلگىرى بېرىۋېلىش توغرىسىدا

ھارىسە ئىبنى ۋەھب رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: سەدىقە قىلىڭلار، سىلەرگە شۇنداق بىر زامان كېلىدۇكى، كىشى بېرىدىغان سەدىقىسىنى كوتىرىپ يۈرۈپ، ئۇنى ئالىدىغان ئادەم تاپالمايدۇ، كىشىلەرگە تەكلىپ قىلسا، ئۇنى تۈنۈگۈن ئېلىپ كەلگەن بولساڭ قوبۇل قىلغان بولاتتىم، بۈگۈن بولسا ئۇنىڭغا ھاجىتىم يوق دەپ قوبۇل قىلمايدۇ.

122) قايسى خىلدىكى سەدىقىنىڭ ئەۋزەل بولىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، قايسى خىلدىكى سەدىقىنىڭ ساۋابى ئەڭ چوڭ بولىدۇ؟ دەپ سورىدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سەن كەمبەغەللىشىپ قېلىشتىن قورقۇپ تۇرغان، باي بولۇشنى ئارزۇ قىلىپ تۇرغان، پۇل ـ مالغا ھېرىس بولۇپ تۇرغان، ساغلام تۇرغان ۋاقتىڭدا قىلغان سەدىقەڭنىڭ ساۋابى ئەڭ چوڭ بولىدۇ، سەدىقە بېرىشنى كېچىكتۈرمىگىن، كېچىكتۈرۈپ جان ھەلقۇمغا يەتكەندە، پالانىغا مۇنچىلىك بېرىڭلار، پوكۇنىغا مۇنچىلىك بېرىڭلار دېگىنىڭ بىلەن، بۇ چاغدا مال باشقىلارنىڭ قولىغا ئۆتۈپ كەتكەن بولىدۇ، دېگەن.

123) خادىمى ۋاكالىتەن سەدىقە بەرگەن كىشى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسا ـ لامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئېيتىدۇ: ئايال كىشى ئۆيىدىكى ئاش ـ نانىنى ئىسراپ قىلماستىن سەرپ قىلسا، ئۇنىڭغا سەرپ قىلغانلىقىنىڭ ساۋابى بولىدۇ، ئېرىگە ئاش ـ نانىنى تاپقانلىقىنىڭ ساۋابى بولىدۇ، خىزمەتچىگە ئۇنى ساقلاپ بەرگەنلىكىنىڭ ساۋابى بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ ساۋابى ئايرىم بولۇپ، بىر بىرىنىڭ ساۋابىنى كېمەيتـ ـ ۋەتمەيدۇ.

124) كىشى كەمبەغەل، ئائىلىسى مۇھتاج ۋە قەرزدار تۇرۇپ سەدىقە بېرىشكە بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى كىشىلەرنىڭ پۇل ـ مېلىنى قەرز ئېلىپ سەدىقە قىلىپ، بۇزۇپ ـ چاچماقچى بولسا، ئاللا ئۇنى توزۇتۇۋېتىدۇ. ئىمام بۇخارى مۇنداق دەيدۇ: ئەمما ئۇزى

چىدامسلىق، سەۋرىچان ئادەم بولۇپ، مۇھتاج تۇرۇقلۇقمۇ باشقىلارنى ئۆز نەپسىدىن ئەلا بىلىپ، ھەررىتى ئەبۇ بەكرى سىددىق ماللىرىنى سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتكىنىگە ئوخشاش سەدىقە بەرگەن ئادەم ئۇنىڭ ئىچىگە كىرمەيدۇ.

ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەرگۇچى قول ئىلىگۇچى قولدىن ياخشى، سەدىقىنى ئالدى بىلەن سەن تەمىنلەشكە تېگىشلىك ئادەملىرىڭگە① بەرگىن، بايلىقتا بېرىلگەن سەدىقە ئەۋزەل سەدىقىدۇر. كىمكى ئاللادىن كىشىلەردىن نەرسە تىلەشتىن ساقلاشنى تەلەپ قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا تىلىگىنىنى بېرىدۇ، كىمكى ئاللادىن بايلىقنى تىلىسە، ئاللا ئۇنى باي قىلىدۇ.

126) سېخى بىلەن بېخىل توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەرگە ھەر كۈنى ئاسماندىن ئىككى پەرىشتە چۈشۈپ، ئۇلارنىڭ بىرى: ئى ئاللا، سېخى ئادەمگە ئۇنىڭ خەيرى-ئېھسان قىلىپ بەرگىنىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ بەرگىن دەيدۇ، يەنە بىرى: بېخىلنىڭ مېلىنى ئىرىپ-سىن قىلىۋەتكىن، دەيدۇ.

---

① ئاناڭغا، ئاندىن ئاتاڭغا، ئاندىن ئاچا-سىڭىللىڭغا، ئاندىن ئاكا-ئۇكاڭغا، ئاندىن دەرىجە بويىچە ساڭا يېقىن بولغانلارغا.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: بېخىل بىلەن سېخى گويا كوكسىدىن ئوقرىگىچە تومۇر تون كىيگەن ئىككى ئادەمگە ئوخشايدۇ. سېخى ئادەم خەيرى-ئېھسان قىلغانسېرى تومۇر تون تېخىمۇ سوزۇلۇپ، بەدىنى ئۈستىدە كېڭىيىپ، ئۇنىڭ قولىنىڭ بارماقلىرىنىمۇ قوشۇپ يېپىپ تۇرىدۇ، بەدىنىدە ئىزمۇ قالدۇرمايدۇ. بېخىل ئادەم خەيرى-ئېھسان قىلماقچى بولسا، تومۇر تونىنىڭ ھەر بىر ھالقىسى ئۇنىڭ بەدىنىگە پېتىپ تۇرغاچقا ئۇنى كېڭەيتەي دېسىمۇ كېڭەيمەيدۇ.

128) ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ سەدىقە قىلىشى لازىملىقى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەر بىر مۇسۇلمان سەدىقە قىلىشى لازىم، دېدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، سەدىقە قىلىدىغان نەرسە تاپالمىسىچۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىش ئارقىلىق ئۆزىگىمۇ پايدا يەتكۈزسۇن، سەدىقىمۇ قىلسۇن، دېدى. ساھابىلەر: ئۇنداق قىلالمىسىچۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: ئاجىز، بىچارىلەرگە يار-يۆلەك بولسۇن، دېدى. ساھابىلەر: ئۇنىمۇ قىلالمىسىچۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: ياخشى ئىشلارنى قىلسۇن، يامان ئىشلاردىن قول يىغسۇن، بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ، دېدى.

129) تىلەمچىلىكتىن ئۆزىنى تارتىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللا بىلەن قەسەم قىلى-
مەنكى، سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئاغامچىسىنى ئېلىپ بېرىپ، ئوتۇن
تېرىپ يۈدۈپ كېلىپ جان باقسا، مەيلى بەرسۇن، مەيلى بەرمىسۇن،
بۇ كىشىدىن تىلەپ جان باقاندىن ياخشى.

ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق
دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن پۇل-مال سورىغان ئىدىم، ئۇ
ماڭا بەردى، يەنە سورىغان ئىدىم، يەنە بەردى، ئاندىن يەنە سورى-
غان ئىدىم، ئۇ يەنە بەرگەندىن كېيىن: ئى ھەكىم، پۇل-مال
دېگەن يېشىل نەرسىلەرگە ئوخشاش كۆرۈنۈشى چىرايلىق، تەمى
شېرىن نەرسە، ئۇنى توقۋاسىغلىق بىلەن ئالغان ئادەمگە ئۇنىڭ
بەرىكىتى بولىدۇ، ئاچكۆزلۈك بىلەن ئالغان ئادەمگە بەرىكىتى
بولمايدۇ، بۇنداق ئادەم خۇددى يەپ تويمايدىغان ئادەمدەك بولىدۇ،
بەرگەن قول تىلىگەن قولدىن ياخشى، دېدى. ھەكىم: ئى رەسۇلۇللا،
مەن سېنى ھەق پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن ئاللا بىلەن قەسەم
قىلىمەنكى، سەندىن كېيىن تاكى دۇنيادىن ئۆتكىچە ھېچ ئادەمدىن
بىر نەرسە ئالمايمەن، دېدىم، دەيدۇ. رەسۇلۇللادىن كېيىن ھەزرىتى
ئەبۇ بەكرى ھەكىمگە مال بەرسە قوبۇل قىلمىدى، ئاندىن كېيىن
ھەزرىتى ئۆمەر مال بەرسىمۇ ئالمىدى، ھەزرىتى ئۆمەر: ئى مۇسۇل-
مانلار جامائەسى، ھەكىمنى بەيتۇلمال (دولەت غەزنىسى. — ت)دىن
تېگىشلىك ھەققىنى ئېلىشقا تەكلىپ قىلغان ئىدىم، لېكىن ئۇ بۇنى
ئېلىشقا ئۇنىمىدى، دېدى. دېمەك، ھەكىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام-
دىن كېيىن تاكى دۇنيادىن ئۆتكىچە① ھېچ ئادەمدىن بىر نەرسە

① مۇئاۋىيە خەلىپىلىكىنىڭ 10-يىلى ۋاپات بولغان نەۋۋى مۇنداق

ئالمىغان.

131) بېيىش ئۈچۈن تىلەمچىلىك قىلىدىغانلار توغرىسىدا ۋە ھەج قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشى تىلەمچىلىك قىلىۋەرسە، قىيامەت كۈنى يۈزىدە گوش دىدارى بولمىغان ھالدا ھازىر بولىدۇ.

مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇغىرە ئىبنى شۇئبەگە: رەسۇللادىن ئاڭلىغان نەرسەڭنى ماڭا يېزىپ ئەۋەتكىن، دەپ خەت يازغان. مۇغىرە مۇئاۋىيەگە مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم دەپ يازغان: ئاللا سىلەرنىڭ پايدىسىز بەس-مۇنازىرە قىلىشىڭلارنى، پۇل-مالنى بۇزۇپ-چېچىشىڭلارنى ۋە تولا سەدىقە سورىشىڭلارنى يامان كۆرىدۇ.

دەيدۇ: مۇھتاج بولماي تۇرۇقلۇق نەرسە تىلەشنىڭ مەنئى قىلىنغانلىقىدا ئۆلىمالارنىڭ قارىشى ئوخشاش، بىزنىڭ مەزھەپتىكىلەرنىڭ ئارىسىدا ئىشلەشكە قادىر تۇرۇقلۇق نەرسە تىلەش توغرىسىدا ئىككى خىل قاراش بار، ئەڭ توغرا بولغان بىر خىل قاراشتا ھارام دېيىلسە، يەنە بىر خىل قاراشتا مۇنداق ئۈچ شەرتنى ئورۇنلىيالىغان ئادەمگە مەكرۇھلۇق بىلەن ھالال بولىدۇ دېيىلىدۇ، مەزكۇر ئۈچ شەرت: ئۆزىنى خار قىلماسلىق، سوراپ تۇرۇۋالماسلىق، سورىغان ئادەمنى رەنجىتىپ قويماسلىق. مۇشۇ ئۈچ شەرتنىڭ بىرەرسى ئورۇنلانماي قالسا، ئۇنىڭ ھارام ئىكەنلىكىدە ھەممىنىڭ قارىشى ئوخشاش.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئەتىگەندە ئاغامچىسىنى ئېلىپ چىقىپ ئوتۇن تېرىپ كېلىپ سېتىپ ئوزىنى تەمىنلىگىنى ۋە سەدىقە قىلغىنى ئۇنىڭ كىشىلەردىن نەرسە تىلىگىنى-دىن ياخشى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇن-داق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: كىمكى خۇدالىق ئۇچۇن ھەجگە بېرىپ، ھەج قىلىش جەريانىدا ھەجدە چەكلەنگەن ئىشلارنى ۋە گۇنا ئىشلارنى قىلماي ھەجنى تاماملاپ قايتسا، خۇددى ئانىسى-دىن تۇغۇلغان كۇنىدىكىدەك، گۇنادىن پاك بولۇپ قايتقان بولىدۇ.

135) مىنادا سوزلەنگەن نۇتۇق توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قۇربان ھېيت كۇنى نۇتۇق سوزلەپ: ئى خالايىق، بۇ قايسى كۇندۇر؟ دىدى. ئۇلار: شۇ كۇننىڭ ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغان كۇندۇر، دىدى. رەسۇلۇللا: بۇ قايسى شەھەردۇر؟ دىدى. ئۇلار: ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغان شەھەردۇر، دىدى. رەسۇلۇللا: بۇ قايسى ئايدۇر؟ دىدى. ئۇلار: ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغان ئايدۇر، دىدى. رەسۇلۇللا: سىلەرنىڭ بىر بىرىڭلارنىڭ جېنىغا، مېلىغا ۋە نومۇس-ئابرويىغا چېقىلىشىڭلار خۇددى مۇشۇ كۇننىڭ، مۇشۇ شەھەرنىڭ ۋە مۇشۇ ئاينىڭ ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغانغا ئوخشاشلا ھارام قىلىنغان

ئىشتۇر، دەپ، بۇ سوزنى بىرقانچە قېتىم تەكرارلىغاندىن كېيىن بېشىنى كوتىرىپ تۇرۇپ، ئى ئاللا، تەبلىغ قىلدىمۇ؟ ئى ئاللا، تەبلىغ قىلدىمۇ؟ دىدى. ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، رەسۇلۇللانىڭ تووەندىكى مۇنۇ سوزى چوقۇم ئۇزىنىڭ ئۇممىتىگە قىلغان ۋەسىيىتىدۇر: مېنىڭ سوزۇمنى بۇ يەردە هازىر بولغانلار هازىر بولمىغانلارغا يەتكۇزسۇن، مەندىن كېيىن كاپىرلارغا ئوخشاش بىر بىرىڭلارنى قىرىدىغان بولماڭلار، مېنىڭ سوزۇمنى تەبلىغ قىلغۇچىلار ئارىسىدا ئۇنى بىۋاسىتە ئاڭلىغۇچىلاردىن ئوبدانىراق چۇشىنىدىغانلارمۇ① بولۇشى مۇمكىن.

136) سەپەر قىلىشنىڭ بىر تۇرلۇك ئازاپ ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: سەپەر دىگەن بىر تۇرلۇك ئازاپتۇر②، ئۇ يىيىش-ئىچىشىڭلارغا ۋە ئۇخلىشىڭلارغا كاشال بولىدۇ. سەپەرگە چىققان ئادەم مەقسىدى هاسىل بولغاندىن كېيىن، ئائىلىسىگە قايتىشقا ئالدىرىسۇن.

137) مەدىنە مۇنەۋۋەرەنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام

① بۇنىڭدىن دىنىي ئىلىمنى تەبلىغ قىلىشنىڭ پەرز كۇپايە ئىكەنلىگى چىقىدۇ.
② سەپەر ئۇستىدىكى جاپا-مۇشەققەتلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ.

مۇنداق دىگەن: مەدىنە دەرۋازىلىرىدا مۇھاپىزەتچى پەرىشتىلەر بار، مەدىنىگە ۋابا بىلەن دەججال كىرمەيدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەدىنە خۇددى تومۇرچىنىڭ كويۇكىگە ئوخشايدۇ، كويەك ئارقىلىق ئوتتىكى ئۇچقۇنكۇللەر چىقىرىۋېتىلىپ، ساپ چوغ قالىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېنىڭ ئۆيۈم بىلەن مۇنبىرىمنىڭ ئارىلىغىدىكى جاي جەننەت باغچىلىرىدىن بىر باغچىدۇر، مېنىڭ مۇنبىرىم بولسا ھەۋزى كەۋسىرىمنىڭ ئۈستىدەدۇر.

140) روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: روزا قالقاندۇر①. روزىدار ئادەم يامان سوز قىلمىسۇن، نادانلارنىڭ قىلىقلىرىنى قىلمىسۇن، ئەگەر بىرەر ئادەم ئۇنىڭ بىلەن جىدەللەشسە ياكى ئۇنى تىللىسا، ئۇنىڭغا ئىككى قېتىم: مەن روزىدار، دەپ ئېيتسۇن. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، روزىدار ئادەمنىڭ ئاغزىنىڭ بويى ئاللانىڭ نەزىرىدە ئېپارنىڭ بويىدىنمۇ خۇش پۇراقتۇر. ئاللاتائالا: روزىدار كىشى مېنى دەپ، يېمەك-ئىچمەكنى ۋە جىنسى ئالاقىنى تەرك ئېتىدۇ، روزا مەن بىلەن بەندەمنىڭ ئارىسىدىكى سىردۇر، ئۇنىڭغا ئوزەم مۇكاپات بېرىمەن، دەيدۇ. ياخشى ئەمەللەرنىڭ ساۋابى ئون ھەسسىگىچە

① كىشىنى گۇنادىن ۋە دوۋزەختىن ساقلايدىغان قالقان.

كوپەيتىپ بېرىلىدۇ.

ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللا ھۇئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامـ
نىڭ پىتنە توغرىسىدىكى بىرەر ھەدىسى كىمنىڭ ئېسىدە بار؟
دەپ سورىدى. ھۇزەيفە، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ
مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دېدى: كىشىنىڭ ئائىلىسى①،
مېلى② ۋە خوشنىسى③ سەۋەپلىك سادىر قىلغان گۇنالىرىغا
ئۇنىڭ ئوقۇغان نامىزى، تۇتقان روزىسى ۋە بەرگەن سەدىقىسى
كاپارەت بولىدۇ.

142) روزا تۇتقاندا يالغان سۆزلەش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيـ
غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى روزىدار تۇرۇپ يالغان
سۆزلەشنى ۋە يالغان سۆز بىلەن ئىش قىلىشنى تەرك ئەتمەيدىكەن،
ئۇنىڭ تاماق يېمەي، سۇ ئىچمەي تۇتقان روزىسىغا ئاللا مۇھتاج
ئەمەس.

143) بويتاقلىقتىن قورققان ئادەمنىڭ روزا تۇتۇشى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق

---

① ئائىلىسىنى دەپ نادۇرۇس ئىشلارنى قىلىپ سالغان بولسا.
② ئوز يولىدا ئىشلەتمىسە.
③ تامامەن خوشنىسىنىڭ بايلىغىدەك بايلىقنى ئارزۇ قىلسا.

دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ىىللە ئىدۇق، ئۇ مۇنداق دىگەن: ئۆيلىنىشكە قادىر بولالىغان ئادەم ئۆيلەنسۇن. چۈنكى ئۆيلە-نىش ئۇنىڭ كوزىنى ۋە جان يېرىنى ھارامدىن ساقلايدۇ. ئۆيلىنىشكە قادىر بولالىمىغان ئادەم روزا تۇتۇشى لازىم، چۈنكى روزا ئۇنىڭ شەھۋىتىنى كېسىدۇ.

144) سوھۇرلۇق يېيىشنىڭ بەرىكەت ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سوھۇرلۇق يەڭلار، چۈنكى سوھۇرلۇقتا بەرىكەت بار.

145) روزىدار ئادەمنىڭ مىسۋاك ئىشلىتىشى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىس-سالام مۇنداق دىگەن: مىسۋاك دىگەن ئېغىزنى پاكىز قىلىدۇ، ئاللانى رازى قىلىدۇ.

146) رامىزان كېچىلىرىدە ۋە شىبى قەدرى كېچىسىدە ئىبادەت قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى رامىزاننى چىن دىلى-دىن ئىشىنىش ۋە ئاللانىڭ رازىلىغى ۋە ساۋابىنى تەلەپ قىلىش

يۈزىسىدىن تۇتسا، ئۇنىڭ بۇرۇنقى گۇنالىرى① مەغپىرەت قىلىنىدۇ. كىمكى شىبى قەدرى كېچىسىدە ئۇنىڭ پەزىلىگە ئىشىنىش ۋە ئاللانىڭ رازىلىقىغى ۋە ساۋابىنى تەلەپ قىلىش يۈزىسىدىن ئىبادەت قىلسا، ئۇنىڭ بۇرۇنقى گۇنالىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ.

147) ھالالنىڭمۇ، ھارامنىڭمۇ ئېنىق ئىكەنلىكى توغرىسىدا

نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھالال ئىشلارمۇ ئېنىق كورسىتىلگەن، ھارام ئىشلارمۇ ئېنىق كورسىتىلگەن، ھالال بىلەن ھارامنىڭ ئارىسىدا شۇبھىلىك ئىشلار بار، كىمكى گۇنا ئىكەنلىكى شۇبھىلىك بولغان ئىشلارنى تەرك ئەتسە، ھارام ئىكەنلىكى ئېنىق ئىشلارنى تېخىمۇ تەرك ئېتىدۇ. كىمكى گۇنا ئىكەنلىكى گۇمانلىق بولغان ئىشلارنى قىلىشقا جۇرئەت قىلسا، ھاراملىقى ئېنىق ئىشلارنىمۇ قىلىپ سېلىشى ئېھتىمالغا يېقىن. گۇنا ئىشلار ئاللانىڭ چارگاھىدۇر. چارگاھ ئەتراپىدا ئوتلىغان مالنىڭ چارگاھقا كىرىپ قېلىشى ئېھتىمالغا يېقىن.

148) بالا ئەرنىڭ بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بالا خوتۇننىڭ ئېرىگە تەۋە بولىدۇ، زىنا قىلغۇچى ئادەمنىڭ بولمايدۇ.

① گۇنايى سەغىرلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ.

149) ھالال كەسپ بىلەن ھارام كەسپنى پەرق قىلمايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەرگە شۇنداق بىر زامان كېلىدۇكى، ئىنسان ئۆزىنىڭ تاپقان نەرسىسىنى ھالالدىن تاپتىمۇ، ھارامدىن تاپتىمۇ، بۇنى پەرق قىلمايدۇ.

150) رىزقىنىڭ كەڭ بولۇشى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: رىزقىم كەڭ بولسۇن ياكى ئۆمرۈم ئۇزۇن بولسۇن دېگەن ئادەم خىش-ئەقرىبا ۋە يېقىنلىرىغا سىلە-رەھىم قىلسۇن①.

---

① سىلە-رەھىم دېگەن خىزمىتىنى قىلىش بىلەن، يوقلاش ۋە زىيارەت قىلىش بىلەن بولىدۇ. يەنە بىر ھەدىستىكى: ئىنسانىنىڭ رىزقى، ئەجىلى ئانىسىنىڭ قوسىقىدىكى چاغدىلا پېشانىسىگە پۈتۈلىدۇ، دېگەن سۆز بىلەن بۇنى قانداق كېلىشتۈرۈش كېرەك دېگەن سوئالغا مۇنداق جاۋاپ بېرىلىدۇ: رىزقى كەڭ بولۇش دېگەننىڭ مەنىسى رىزقى بەرىكەتلىك بولۇش دېگەننى بىلدۈرىدۇ. چۈنكى بېرىلگەن نەرسە سەدىقە بولىدۇ، سەدىقە دېگەن پۇل-مالنى ئۆستۈرىدۇ ۋە كۆپەيتىدۇ، ئۆمرى ئۇزۇن بولۇش دېگەنىنىڭ مەنىسى بەدەنىنىڭ قۇۋۋەتلىك بولۇشنى ياكى ئۆلگەندە ياخشى نام قالدۇرۇپ كەتسە گويا ئۆلمىگەندەك بولۇشنى كۆرسىتىدۇ. شۇنىڭدەك ئانىسىنىڭ قوسىقىدىكى

151) كىشىنىڭ كەسپى ياكى ئۆز ئەمگىكى توغرىسىدا

مىقدام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىنىڭ ئۆز ئەمگىكىگە يولىنىپ يېگەن تامىقى ئەڭ ھالال تاماقتۇر، ئاللانىڭ پەيغەمبىرى داۋۇت ئەلەيھىسسالام ئۆز ئەمگىكىگە يولىنىپ ياشايتتى.

چاغدا، سىلە-رەھىم قىلسا مۇنچىلىك بولىدۇ، دەپ يېزىلىشىمۇ مۇمكىن. «تەرغىب ۋە تەرھىب» دېگەن كىتاپتا ئەمر ئىبنى ئاسىنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى يېزىلغان: ئىنسان پەقەت ئۈچ كۈنلۈك ئۆمرى قالغاندا سىلە-رەھىم قىلىدۇ-دە، ئاللا ئۇنىڭ ئۆمرىنى ئوتتۇز يىل ئۇزارتىدۇ، ئوتتۇز يىللىق ئۆمرى قالغاندا سىلە-رەھىم قىلمايدۇ-دە، ئاللا ئۇنىڭ ئۆمرىنى قىسقارتىپ ئۈچ كۈنلۈك قىلىپ قويىدۇ. ئىسمائىل ئىبنى نەياش داۋۇد ئىبنى ئىسادىن رىۋايەت قىلغان ھەدىستە ئېيتىلىشىچە، تەۋراتتا مۇنداق دەپ يېزىلغان: "سىلە-رەھىم قىلىش، گۈزەل ئەخلاقلىق بولۇش ۋە يېقىن-لىرىغا ياخشىلىق قىلىش ئۆينى ئاۋات قىلىدۇ، مالنى كۆپەيتىدۇ، ئۆمۈرنى ئۇزارتىدۇ، مەزكۇر سۈپەتنىكلەر كۇپپارلار بولغان تەقدىردىمۇ." ئۆمۈردىكى بەرىكەت دېگەن تائەت-ئىبادەتكە تەۋپىق تېپىش بىلەن، ۋاقىتنى ئاخىرەتتە ئەسقاتىدىغان ئىشلارغا سەرپ قىلىش بىلەن، ئۆزىدىن كېيىن قالغاندا روھىغا دۇئا قىلىپ تۇرىدىغان ياخشى پەرزەنت يېتىشتۈرۈش بىلەن بولىدۇ. مەزكۇر ئىشلارنىڭ كېلىچەكتە قانداق بولىدىغانلىقىنى ئاللا ئالدىن بىلىدۇ، ئاللانىڭ بېكىتمىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ كۆپىيىشى مۇمكىن ئەمەس. كۆپىيىش دېگەن مەخلۇقلارغا نىسبەتەن تەسەۋۋۇر قىلىنسا بولىدۇ. ئاللانىڭ ئىلمى تۈگىمەستۇر، مەلۇماتى چەكسىزدۇر. ئاللاتائالا ھەر ۋاقىت تۈرلۈك ئىشلارنى پەيدا قىلىپ، ئەھۋاللارنى يېڭىلاپ، مەخلۇقاتلىرىنى يارىتىپ تۇرىدۇ.

152) قىينچىلىقتا قالغان قەرزدارغا موھلەت بېرىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەرگە قەرز بېرىدىغان بىر سودىگەر بار ئىدى، ئۇ قىيىنچىلىقى بار قەرزدارنى كۆرسە، خىزمەتچىلىرىگە: ئۇنىڭغا كەچۈرۈم قىلىڭلار، ئاللا بىزگىمۇ كەچۈرۈم قىلىشى مۇمكىن دەيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇ سودىگەرگە كەچۈرۈم قىلغان ئىدى.

153) يالغان سۆز سودىنىڭ بەرىكىتىنى ئۇچۇرۇۋېتىدىغانلىقى توغرىسىدا

ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئالغۇچى بىلەن ساتقۇچى سودىلاشقان جايدىن يۆتكىلىپ كەتمىسىلا، ئۇلارنىڭ سودىنى بۇزۇش ئىختىيارى بولىدۇ. ئەگەر ئۇلار سودىسىدا راست گەپ قىلىشسا، مالنىڭ، پۇلنىڭ ئەيىپلىرىنى يوشۇرۇشمىسا، ئۇلارنىڭ سودىسى بەرىكەتلىك بولىدۇ؛ ئەگەر ئۇلار مالنىڭ، پۇلنىڭ ئەيىپلىرىنى يوشۇرۇشسا، سودا ئۈستىدە يالغان گەپ قىلىشسا، قىلغان سودىسىنىڭ بەرىكىتى ئۇچۇپ كېتىدۇ.

154) جازانىخورلۇق توغرىسىدا

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنى-

دۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: كېچە چۈشۈمدە ئىككى ئادەمنى① كوردۇم، ئۇلار مېنى مۇقەددەس بىر زىمىنغا ئېلىپ چىقتى. ئۇلار بىلەن مېڭىپ بىر قان دەرياسىغا يېتىپ كەلدۇق، بۇ دەريانىڭ ئىچىدە بىر ئادەم ئورە تۇرۇپتۇ، دەريانىڭ قىرغىقىدا ئالدىدا تاش دوۋىلەكلىك بىر ئادەم تۇرۇپتۇ. دەريادىكى ئادەم ئالدىغا مېڭىپ دەريادىن چىقماقچى بولغاندا، قىرغاقتا تۇرغان ئادەم ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر تاش ئېتىپ، ئۇنى ئوز جايىغا قايتۇرۇۋەتتى، ئۇ ئادەم ھەر قېتىم دەريادىن چىقماقچى بولۇپ كەلسە، ئاغزىغا تاش ئېتىپ ئۇنى قايتۇرۇۋېتىپ تۇردى. مېنى ئېلىپ كەلگەن ئادەملەرنىڭ بىرىدىن، بۇ كىم بولىدۇ؟ دەپ سورىسام، ئۇ، سەن دەريا ئىچىدە كورگەن ئادەم جازانىخورلۇق قىلغان ئادەم بولىدۇ، دىدى.

155) يالغان قەسەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: يالغان قەسەم مالنىڭ بازىرىنى چىقىرىدۇ، بەرىكىتىنى كەتكۈزىدۇ.

156) ياخشى ھەمرا ئىزدەش توغرىسىدا

بۇردە ئىبنى ئەبى مۇسا ئوزىنىڭ ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى،

---

① ئۇلار جىبرىل بىلەن مىكائىل ئىدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: ياخشى ھەمرا خۇددى ئىپار ساتقۇچىغا ئوخشايدۇ. ناچار ھەمرا خۇددى تومۇرچىنىڭ كويۇكىگە ئوخشايدۇ، ئىپار ساتقۇچىنىڭ ياكى ئىپاردىن سىتىۋالىسەن ياكى ئىپارنىڭ خۇش بۇيىنى پۇرايسەن، تومۇرچىنىڭ كويۇگى بولسا بەدىنىڭنى يا كىيىمىڭنى كويدۇرىدۇ، ياكى ئۇنىڭ سېسىق پۇرىغى بۇرنۇڭغا كىرىدۇ.

157) نەسىھەت قىلىشقا تەرغىپ قىلىش توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: بىرىڭلار ئوزىنىڭ دىنىي قىرىندىشىدىن نەسىھەت تەلەپ قىلسا، دىنىي قىرىندىشى ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ قويسۇن.

158) خۇدالىق ئۇچۇن قىلىنغان خالىس ئەمەلنىڭ نەتىجىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇچ نەپەر ئادەم بىرلىكتە سىرتقا چىقىدۇ، ئۇلار يامغۇردا قىلىپ بىر غارنىڭ ئىچىگە كىرىۋالىدۇ، بۇ چاغدا بىر قورام تاش يۇقۇرىدىن دومىلاپ چۇشۇپ غارنىڭ ئاغزىنى توسىۋالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار، ئوزئارا ھاياتىمىزدا ئىشلىگەن ئەڭ ئەۋزەل ئەمىلىمىزنى تىلغا ئىلىپ، ئاللاغا سىغىنايلى دىيىشىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى: ئى ئاللا، مىنىڭ ياشىنىپ قالغان قىرى ئاتا-ئانام بار ئىدى، مەن پادا باقاتتىم، مالالارنى سىغىپ كىلىپ ئالدى بىلەن

سۈتىنى ئاتا-ئانامغا ئىچكۈزۈپ، ئاندىن سەغىرە بالىلىرىمغا ۋە ئەھلى-ئايالىمغا ئىچكۈزەتتىم، بىر ئاخشىمى كېچىكىپ قالدىم، سۈتنى ئېلىپ كەلسەم، ئاتا-ئانام ئۇخلاپ قاپتۇ، ئۇلارنى ئويغىتىشنى خوپ كورمىدىم، بالىلار قوسىقى ئاچ ھالدا ئايىغىمدا يىغلاپ تۇرۇ-شاتتى، سۈتنى ئالدى بىلەن ئاتا-ئانامغا ئىچكۈزۈش ئۈچۈن، سۈبھى يورۇپ ئۇلار ئويغانغىچە قاچىدىكى سۈتنى تۇتۇپ كۈتۈپ تۇردۇم، ئى ئاللا، ئەگەر مۇشۇ ئىشنى سېنىڭ رازىلىقىڭ ئۈچۈن قىلغانلىقىمنى بىلگەن بولساڭ، بىزگە ئاسماننى كورەلىگۈدەك يوچۇق ئېچىپ بەرسەڭ، دېۋىدى، قورام تاش ئازراق كوتىرىلدى. يەنە بىر ئادەم: ئى ئاللا، ساڭا مەلۇمكى، مەن تاغامنىڭ قىزىنى بەك ياخشى كورەتتىم، ئۇنىڭ بىلەن بىر يەردە بولۇشنى تەلەپ قىلدىم، ئۇ يۈز دىنار بەرسەم ئاندىن ئۇنايدىغانلىقىنى ئېيتتى، يۈز دىنار تېپىپ كېلىپ ئۇنىڭغا بەردىم، ئۇ ئىختىيارىنى ماڭا تاپشۇردى، ئۇنىڭغا يېقىنلاشماقچى بولغىنىمدا، ئۇ: ئاللادىن قورققىن، نىكاسىز يېقىنلاشمىغىن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى تاشلاپ كەتتىم، ئى ئاللا، سېنىڭ رازىلىقىڭنى دەپ مېنىڭ شۇنداق قىلغانلىقىمنى بىلگەن بولساڭ، بىزگە چوڭراق يوچۇق ئېچىپ بەرسەڭ دېۋىدى، قورام تاشنىڭ ئۈچتىن ئىككىسى كوتىرىلدى. يەنە بىرسى: ئى ئاللا، ساڭا مەلۇمكى، بىر مەدىكارنى ئىش ھەققىگە بىر فەرەق (74.122 كىلو-گىرامغا تەڭ. — ت) قوناق بېرىشكە سوزلىشىپ ئىشلەتتىم، ئۇ ئىشنى تۈگىتىپ ئىش ھەققىنى ئالماي كېتىپ قالدى، ئۇنىڭ ئىش ھەققىگە بەرمەكچى بولغان قوناقنى تېرىپ ئۇنىڭ ئۈچۈن دېخانچىلىق قىلىپ قويدۇم، ھوسۇل كوپىيىۋەردى، ئۇنىڭغا چارۋا ۋە ئۇنى باقىدىغان پادىچى قۇل ئېلىپ قويدۇم، بىرقانچە ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن

ئۇ كېلىپ: ئى ئاللانىڭ بەندىسى، ئىش ھەققىمنى بەرگىن، دىدى.
مەن ئۇنىڭغا: ئاشۇ چارۋىلار ۋە ئۇنى باقىدىغان پادىچى ــ ھەممىسى
سېنىڭكى دىدىم. ئۇ: مېنى زاڭلىق قىلىۋاتامسەن؟ دىدى. مەن
ئۇنىڭغا: زاڭلىق قىلىۋاتقىنىم يوق، ئۇنىڭ ھەممىسى سېنىڭ ئىش
ھەققىڭ بولىدۇ دىدىم. ئى ئاللا، يۇقۇرقى ئىشنى سېنىڭ رازىلىغىڭ
ئۈچۈن قىلغانلىغىمنى بىلسەڭ، بۇ تاشنى كوتىرىۋەتكىن دىدى.
شۇنىڭ بىلەن غارنىڭ ئاغزىدىكى قورام تاش پۈتۈنلەي كوتىرىلىپ
كەتتى، ئۇلار غاردىن سالامەت قۇتۇلۇپ چىقتى.

159) جانىسىز نەرسىلەرنىڭ رەسىمىنى سىزىپ سېتىش توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى ئەبى ھەسەن مۇنداق دەيدۇ: مەن ئىبنى ئابباسنىڭ
يېنىدا تۇراتتىم، بىر ئادەم كېلىپ: ئى ئىبنى ئاببا‌س، مېنىڭ رەسىم
سىزىش ھۇنىرىم بار، رەسىم سىزىپ كۈن كەچۈرىمەن، دىدى.
ئىبنى ئاببا‌س ئۇنىڭغا: ساڭا مەن پەقەتلا رەسۇلۇللادىن ئاڭلىغىنىمنى
ئېيتىپ بېرەي، رەسۇلۇللانىڭ: جاندارلارنىڭ رەسىمىنى سىزغان
ئادەمنى ئاللا ئۇزەڭ سىزغان رەسىمگە جان كىرگۈز دەپ ئازاپلايدۇ،
رەسىم سىزغۇچى ئۇنىڭغا ھەرگىز جان كىرگۈزەلمەيدۇ، دىگەنلىگىنى
ئاڭلىغان ئىدىم، دىدى. ئۇ ئادەم قورقۇپ تىترەپ چىرايى سارغىيىپ
كەتتى. ئىبنى ئاببا‌س ئۇنىڭغا: ساڭا ئۇۋال، يەنىلا ھۇنىرىڭنى
قىلماقچى بولساڭ، دەل ـ دەرەخقە ئوخشاش جانسىز نەرسىلەرنى
سىزساڭ بولىدۇ دىدى

160) ھور ئادەمنى ساتقانلارنىڭ گۇنايى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا ئېيتتىكى، ئۈچ تۈرلۈك ئادەم قىيامەت كۈنى مېنىڭ دۈشمىنىم بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرىنچى خىلى — مەن بىلەن قەسەم قىلىپ ۋەدە بېرىپ، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمىغان ئادەم، ئىككىنچى خىلى — ھور ئادەمنى سېتىپ پۇلىنى يىگەن ئادەم، ئۈچىنچى خىلى — بىر ئادەمنى ياللاپ ئىشلىتىپ ئىش ھەققىنى بەرمىگەن ئادەم.

161) قەرزنى باشقىلارغا ھاۋالە قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: باي ئادەمنىڭ قەرزنى ئارقىغا سوزۇپ ۋاقتىدا بەرمەسلىكى زۇلۇم سالغانلىق بولىدۇ، بىر كىمنىڭ بىر ئادەمدە ئېلىشى بولۇپ، ئۇ ئادەم ئۇنى بىر باي كىشىنىڭ بېرىپ قويۇشىغا ھاۋالە قىلسا، بۇ ھاۋالەنى قوبۇل قىلسا بولىدۇ.

162) تىرىقچىلىق قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەرقانداق مۇسۇلمان دەرەخ

تىكسە ياكى زىرائەت تېرىسا، ئۇنىڭدىن ئۇچار قۇشلار ياكى ئىنسان-لار ياكى هايۋانلار يېسە، مۇسۇلمان ئۈچۈن ئۇ سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ.

163) دىخانچىلىق ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىت بېقىش توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئىت باقىدىكەن، ئۇنىڭ ھەر كۈنلۈك قىلغان ئەمىلىنىڭ ساۋابىدىن بىر پارچە كېمىيىپ تۇرىدۇ. ئەمما دىخانچىلىق ياكى چارۋىچىلىق ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىت بېقىش ئۇنىڭغا كىرمەيدۇ.

164) يالغان قەسەم ئىچىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاهۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنى-دۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى بىر مۇسۇل-ماننىڭ پۇل-مېلىنى يۇلۇۋېلىش ئۈچۈن يالغان قەسەم ئىچىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا دەرغەزەپ بولغان هالدا مۇلاقات بولىدۇ.

165) مۇساپىرغا سۇ بەرمىگەن ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۈچ تۈرلۈك ئادەمگە ئاللا قىيامەت كۈنى غەزەپ قىلىدۇ، ئۇلارنى گۇنالىرىدىن پاكلىمايدۇ ۋە

ئۇلارغا قاتتىق ئازاپ قىلىدۇ. بىرىنچىسى — يول ئۈستىدە ئېشىپ قالغان سۇيى تۇرۇپمۇ ئۇنى مۇساپىرلارغا بەرمىگەن ئادەم؛ ئىككىنچىسى ئىسلام خەلىپىسىگە بۇ دۇنيالىقىنى كوزلەپ بەيئەت قىلىپ، خەلىپە ئۇنىڭغا بىر نەرسە بەرسە مەمنۇن بولغان، بىر نەرسە بەرمىسە ئۇنى يامانلىغان ئادەم؛ ئۈچىنچىسى ناماز ئەسىردىن كېيىن ماللىرىنى بازارغا سېلىپ، شېرىكى يوق بىر ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، بۇ مالنى خېرىدار مۇنچە قىلغان ئىدى، دەپ باشقىلارنى ئىشەندۈرۈپ ساتقان ئادەم. ئاندىن رەسۇلۇللا: ”ئاللا بىلەن ئىچكەن قەسىمىنى ئاز پۇلغا ساتىدىغان ئادەملەر......“ دىگەن ئايەتنى ئاخىرىغىچە ئوقۇدى.

166) ئات ۋە ئۇلاقلارنى سۇغىرىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئات بىر تۇرلۇك ئادەم ئۇچۇن ساۋاپ ئېلىپ كېلىدۇ، يەنە بىر تۇرلۇك ئادەم ئۇچۇن كەمبەغەللىككە دالدا بولىدۇ، يەنە بىر تۇرلۇك ئادەم ئۇچۇن گۇنا ئېلىپ كېلىدۇ. ئات ساۋاپ ئېلىپ كېلىدىغان ئادەم شۇنداق ئادەمكى، ئۇ ئادەم ئاتنى جىھاد ئۇچۇن راستلاپ، ئوتلاق ياكى باغچىغا (بۇ ئىككىسىنىڭ قايسىسى ئىكەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) ئۇزۇن قويۇۋەتكەن. ئاغامچىسى ئۇزۇن قويۇۋېتىلگەن ئاتنىڭ ئۇ يەردە ئوتلىغان ئوتى ئۇچۇن ئات ئىگىسىگە ساۋاپ يېزىلىدۇ. ئەگەر ئاتنىڭ ئاغامچىسى ئۈزۈلۈپ كېتىپ، ئويناقشىپ بىر-ئىككى چامدام سەكرىسە، ئۇنىڭ سەكرىگەن ئىزى ۋە تىزەكلىگەن تىزىكى ئۇچۇنمۇ ئىگىسىگە ساۋاپ يېزىلىدۇ، ئەگەر ئاتنىڭ ئىگىسى ئۇنى سۇغارماقچى

بولمسمۇ، ئات كېتىۋېتىپ يولدا ئۇچرىغان ئوستەڭدىن ئىچكەن سۇيى ئۈچۈنمۇ ئات ئىگىسىگە ساۋاپ يېزىلىدۇ. ئەگەر ئاتنى تۇرمۇشنى قامداش ئۈچۈن كوپەيتىش مەقسىدىدە ۋە كىشىلەرنىڭ قوللىرىغا قاراپ قالماسلىق مەقسىدىدە باققان بولسا، ئاندىن ئات تىجارىتىدىكى ئاللانىڭ ھەققى بولغان زاكاتنى ئادا قىلسا، ئاتنى جىھاد ئۈچۈن ئىشلىتىشنى ئۇنتۇمسا ۋە ئۇنىڭغا كوتىرەلمەيدىغان يۈك ئارتمىسا، بۇنداق ئادەم ئۈچۈن ئات كەمبەغەللىكتىن دالدا بولىدۇ. ئەگەر ئاتنى ماختانچاقلىق قىلىش ئۈچۈن، رىيا ئۈچۈن ۋە ئەھلى ئىسلام بىلەن دۈشمەنلىشىش ئۈچۈن باققان بولسا، مۇنداق ئادەم ئۈچۈن ئات گۇنا ئېلىپ كېلىدۇ.

167) كىشىلەردىن پۇل ـ مال ئالغان ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى قايتۇرۇش نىيىتى بىلەن كىشىلەردىن قەرز ئالسا، ياكى باشقا ئۇسۇل بىلەن پۇل ـ مال ئالسا، ئۇنىڭ نىيىتى توغرا بولغانلىقى ئۈچۈن، ئاللا مەرھەمەت قىلىپ، ئۇنىڭ قايتۇرۇشنى ئوڭايلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. كىمكى كىشىلەرنىڭ پۇل ـ مېلىنى قايتۇرماسلىق نىيىتى بىلەن ئالسا، ئېلىنغان پۇل ـ مالنى ئاللا تۇزۇتۇۋېتىدۇ①.

168) رەسۇلۇللانىڭ قەرزدىن پانا تىلىگەنلىكى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر

① تۇرمۇشنى تىرىپسىز قىلىدۇ، قىيامەت كۈنى جازالايدۇ دېگەن مەنىدە.

ئەلەيھىسسالام نامازنىڭ ئاخىرىدا: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ گۇنا ئىش-لاردىن ۋە قەرزدار بولۇپ قىلىشتىن پانا تىلەيمەن، دەپ دۇئا قىلاتتى.

169) پۇل-مالنى ئىسراپ قىلىشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

مۇغىرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا سىلەرگە ئاناڭ-لارنى قاخشىتىشنى، قىزلىرىڭلارنى تىرىك كومۇشنى، بېرىشكە تېگىش-لىك بولغان نەرسىلەرنى بەرمەسلىكنى، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى ناھەق يول بىلەن ئېلىشىڭلارنى هارام قىلىدۇ، ئاللا سىلەرنىڭ قۇرۇق پاراڭ سېلىشىڭلارنى، كوپ سوئال سورىشىڭلارنى ۋە پۇل-مالنى ئىسراپ قىلىشىڭلارنى يامان كورىدۇ.

170) زۇلۇم ۋە ناھەقچىلىقلاردىن قىساس ئېلىش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مومىن بەندىلەر دەۋزەخ ئۇستىدىكى پىلسىرات كوۋرۇكىدىن ئوتۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلار دەۋزەخ بىلەن جەننەت ئارىسىدىكى چوڭ بىر جايدا توختىتىپ قويۇ-لۇپ، ئۇلارنىڭ دۇنيادىكى چاغلىرىدا بىر بىرىدە قالغان قىساسلىرى ۋە ھەقلىرى ئېلىپ بېرىلىدۇ، قىساس ۋە غەيرىلەرنىڭ ھەقلىرى ئېلىپ بېرىلىپ، گۇنادىن پاك بولغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ جەننەتكە كىرىشكە رۇخسەت قىلىنىدۇ. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەھلى

جەننەت بولغان ئادەم ئۇزىنىڭ جەننەتتىكى جايىنى دۇنيادىكى ماكا-
نىدىنمۇ ياخشىراق تونۇيدۇ.

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەي-
ھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللاتائالا
قىيامەت كۈنى مومىن بەندىسىنى ئۇزىگە يېقىن قىلىپ، رەھمىتىگە
سازاۋەر قىلىپ، ئۇنى دالدىغا ئېلىپ، پالانى گۇنايىڭنى بىلەمسەن،
پوكۇنى گۇنايىڭنى بىلەمسەن؟ دەپ سورايدۇ. بەندە، ھەئە، بىلىمەن،
ئى رەببىم، دەيدۇ. بەندە ئۇزىنىڭ گۇنالىرىغا ئىقرار قىلىپ، ئەمدى
ھالاك بولدۇم دەپ تۇرغاندا، ئاللا ئۇنىڭغا گۇنالىرىڭنى دۇنيادىكى
چېغىڭدا ئاشكارىلىمىغان ئىدىم، بۇگۇن بولسا سېنى مەغپىرەت قىلدىم
دەپ، ياخشىلىقلار يېزىلغان نامە-ئەمالىنى ئۇنىڭ قولىغا بېرىدۇ.
كاپىرلار بىلەن مۇناپىقلارغا كېلىدىغان بولساق، ئۇلارغا قارىتا،
پەرىشتىلەر، پەيغەمبەرلەر، ئىنسانلار ۋە جىنلاردىن ئىبارەت گۇۋا-
چىلار: بۇلار ئۇزلىرىنىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىشەنمىگەن كاپىرلاردۇر،
كاپىرلار چوقۇم ئاللانىڭ غەزىۋىگە دۇچار بولىدۇ، دەيدۇ.

173) مۇسۇلمان مۇسۇلماننىڭ قېرىندىشى ئىكەنلىگى، ئۇزئارا ياردەمدە ۋە يار-يولەكتە بولۇشى لازىملىغى توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام
مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمانلار ئۇزئارا قېرىنداش①، بىر بىرىگە زۇلۇم

① ئۇنى زىيان-زەخمەتكە ئۇچراشتىن قوغدايدۇ، ياكى ئۇنىڭ بېشىغا
بىرەر مۇسىبەت كەلسە، تەسەللى بېرىدۇ ۋە ياردەمدە بولىدۇ، دىگەن مەنىدە.

قىلمايدۇ ۋە بىر بىرىنى تاشلىۋەتمەيدۇ، كىمكى مۇسۇلمان قېرىندىشى-
نىڭ ھاجىتىدىن چىقسا، ئاللا ئۇنىڭ ھاجىتىدىن چىقىدۇ، كىمكى
مۇسۇلمان قېرىندىشىنىڭ بېشىغا كەلگەن ئېغىرچىلىقنى كوتىرىۋەتسە،
ئاللا ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن قىيامەت كۈنىنىڭ ئېغىرچىلىقلىرىدىن
بىر ئېغىرچىلىقنى كوتىرىۋېتىدۇ، كىمكى بىر مۇسۇلماننىڭ ئەيىۋىنى
ياپسا، قىيامەت كۈنى ئاللا ئۇنىڭ ئەيىۋىنى ياپىدۇ.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالام: دىنىي قېرىندىشىڭ زۇلۇم قىلسىمۇ، زۇلۇمغا ئۇچرىسىمۇ،
ئۇنىڭغا ياردەم بەرگىن. دىدى. بىرسى قوپۇپ: ئى رەسۇلۇللا،
زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىغىغۇ ياردەم بېرەرمىز، زۇلۇم قىلغۇچىغا قانداق
ياردەم بېرىمىز؟ دىۋىدى، رەسۇلۇللا ئۇنىڭ زۇلمىنى چەكلىشىڭ
كېرەك، دىدى.

174) زۇلۇمنىڭ قاراڭغۇ-زۇلمەت بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: زالىمغا ئوزىنىڭ قىلغان
زۇلمى قىيامەت كۈنى قاراڭغۇ-زۇلمەت بولىدۇ.

175) ئۇستىدە بىراۋنىڭ ھەققى قالغان كىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئۇزىدە بىراۋنىڭ مەنئۇى ياكى ماددى ھەققى① قالغان بولسا، ئۇنى قىيامەت كۈنىگە قالدۇرماي مۇشۇ دۇنيادا رازى قىلىۋەتسۇن، زۇلۇم قىلغۇچى ئادەم ھەق ئىگىسىنى بۇ دۇنيادا رازى قىلىۋەتمەي ئاخىرەتكە قالدۇرسا، زۇلۇم قىلغۇچىنىڭ ياخشى ئەمەللىرىدىن ھەق ئىگىسىنىڭ قانچىلىك ھەققى بولسا شۇنچىلىك ئېلىپ بېرىلىدۇ. زۇلۇم قىلغۇچىنىڭ ياخشى ئەمەللىرى بولمىسا، ھەق ئىگىسىنىڭ گۇناھلىرىدىن ئېلىنىپ زۇلۇم قىلغۇچىغا يۈكلىنىدۇ.

176) كىشىنىڭ زېمىنىنى تارتىۋالغان ئادەم توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كىشىنىڭ زېمىنىنى تارتىۋالسا، قىيامەت كۈنى ئۇ شۇ زېمىنى يەتتە قەۋەت قەرىسىگىچە كۆتىرىشكە زورلىنىدۇ.

177) دەۋاسىدا قاتتىق ئادەم توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دەۋاسىدا قاتتىق ئادەمنى ئاللا ئەڭ يامان كۆرىدۇ.

---

① پۇل ـ مال، يارىدار قىلىش ھەتتا بىر كاچات ئۇرۇشمۇ بۇنىڭ دائىرىسىگە كىرىدۇ.

ئۇممۇ سەلەمەنىڭ قىزى زەينەپتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، زەينەپكە ئانىسى ئۇممۇ سەلەمە مۇنداق دەپ بەرگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇيىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا دە-تالاش قىلىشۋاتقان ئادەملەرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ: مەن بولسام بىر ئىنسانمەن، مېنىڭ ئالدىمغا دە-تالاش قىلغان ئادەملەر كېلىدۇ، بىرىڭلاردىن بىرىڭلار گەپكە ئۇستا بولۇشۇڭلار مۇمكىن، شۇنىڭ بىلەن مەن گەپكە ئۇستا ئادەمنىڭ گېپىنى راست دەپ قېلىپ، ئۇنىڭ پايدىسىغا ھوكۇم قىلىپ قېلىشىم مۇمكىن، مەن بىر كىشىنىڭ پايدىسىغا بىرەر مۇسۇلماننىڭ ھەققىنى بۇيرۇپ قويغان بولسام، بۇ ھەق بىر پارچە ئوت ھىساپلىنىدۇ، بۇ ئوتنى خالىغان ئادەم ئالسۇن، خالىغان ئادەم قويسۇن. دىدى.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇنداق توت خىسلەت بار، كىمدە مۇشۇ توت خىسلەت بولىدىكەن، ئۇلارنى تەرك ئەتمىگىچە ئۇ مۇناپىق ھىساپلىنىدۇ، كىمدە مۇشۇ توت خىسلەتتىن بىرى تېپىلىدىكەن، ئۇنى تەرك ئەتمىگىچە، ئۇنىڭدا مۇناپىقلىقتىن بىر خىسلەت بولغان بولىدۇ. بۇ توت خىسلەت: يالغان سوزلىمەك، ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلماق، قىلغان توختامنى بۇزماق، جىدەللەشكەندە ئاغرىنى بۇزماق.

180) زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ ئوز ھەققىنى ئېلىش توغرىسىدا

ئەبۇلخەيرنىڭ ئۇقبە ئىبنى ئامىردىن رىۋايەت قىلىشىچە، ئۇقبە مۇنداق دىگەن: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: سەن بىزنى سىرتقا

ئەۋەتكەندە بىرەر قەۋمنىڭ ئارىسىغا بىرىپ چۈشسەك، ئۇلار بىزنى كۈتمەيدۇ①، بۇ ھەقتە نىمە دەيسەن؟ دىدۇق. رەسۇلۇللا بىزگە: بىرەر قەۋمنىڭ ئارىسىغا بىرىپ چۈشسەڭلار، سىلەرنى مىھمانغا زورۇر بولغان نەرسىلەر بىلەن كۈتسە، ئۇلارنى قوبۇل قىلىڭلار، ئۇنداق قىلمىسا، مىھماننىڭ ھەققى بولغان تىگىشلىك نەرسىنى ئالساڭلار بولىدۇ، دىدى.

181) كىشىنىڭ ئۆز تىمىدىن خوشنىسىنىڭ پايدىلىنىۋېلىشىنى توسماسلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى ئۆزىنىڭ تىمىغا② خوشنىسىنىڭ ياغاچ قويۇۋېلىشىنى توسمىسۇن.

182) ئىشىك ئالدىدا ۋە كوچىلاردا ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كوچىلاردا ئولتۇرۇشتىن ساقلىنىڭلار دىگەندە، كىشىلەر: ئۇ يەرلەردە ئولتۇرمىساق بولمايدۇ، چۈنكى كوچىلار بىزنىڭ ئولتۇرۇپ پاراڭ سىلىشىدىغان جايىمىز، دىيىشتى.

① يىمەك ـ ئىچمەك بەرمەيدۇ.

② شۇنداق قىلماي بولمايدىغان ۋە تامغا زىيان يەتمەيدىغان شارائىتتا شۇنداق قىلىش شافىئىنىڭ بۇرۇنقى قارىشىدا ۋاجىپ، كىيىنكى قارىشىدا مۇستەھەپ.

رەسۇلۇللا ئۇلارغا: كوچىلاردا يەنىلا ئولتۇرىۋېرىدىغان بولساڭلار، كوچىنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىپ ئولتۇرۇڭلار، دىدى. ئۇلار: كوچىنىڭ ھەققى نىمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: كوچىنىڭ ھەققى ھارامدىن كوزنى يىغىش، كىشىلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزمەسلىك، سالام بەرگەنلەرنىڭ سالامىنى ئەلەيك ئىلىش، كىشىلەرگە ئەمرى-مەرۇپ، نەھيى-مۇنكەر قىلىش، دىدى.

183) يولدىكى زىيانلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ تاشلىۋېتىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەم يولدا كېتىۋېتىپ، ئۇچرىغان تىكەنلىك بىر تال شاخنى يولدىن ئېلىپ تاشلىۋەتتى، ئاللا ئۇنىڭ بۇ ئەمىلىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنى مەغپىرەت قىلدى.

184) ئىگىسىنىڭ رۇخسىتىسىز ئېلىۋېلىنغان مال-مۈلۈك توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: زىنا قىلغۇچى كامىل مومىن بولغان ھالدا زىنا قىلمايدۇ، ھاراق ئىچكۈچى كامىل مومىن بولغان ھالدا ھاراق ئىچمەيدۇ، ئوغرىلىق قىلغۇچى كامىل مومىن بولغان ھالدا ئوغرىلىق قىلمايدۇ، كىشىلەرنىڭ ماللىرىنى بۇلغۇچى

كامىل مومىن بولغان هالدا ئۇلارنى قارىتىپ قويۇپ تۇرۇپ ماللىرىنى بۇلىمايدۇ.

185) سەلىب (ناسارالارنىڭ قارىشىچە ئىسا ئەلەيھىسسالام ئېسىلغان ياغاچنىڭ شەكلى.ـــت) نىڭ چېقىلىشى ۋە چوشقىلارنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەرگە مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا چۈشۈپ ئادىل ھوكۈمران بولۇپ، سەلىبنى چېقىپ تاشلىغان، چوشقىلارنى ئۆلتۈر-گەن، جىزيە (ئىسلام دىنى ھوكۈمران جايلاردا غەيرى دىندىكىلەردىن ئېلىنىدىغان مەخسۇس باج.ـــت)نى ئەمەلدىن قالدۇرغان، پۇل-مال ئېشىپ-تېشىپ تۇرغان ھەتتا ھېچكىم قوبۇل قىلىپ ئالمايدىغان بولغان چاغدا①، ئاندىن قىيامەت قايىم بولىدۇ.

186) پۇل-مېلىنى قوغداش يۈزىسىدىن ئۇرۇشقان ئادەم توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان: كىمكى ئۆزىنىڭ پۇل- مېلىنى قوغداش يولىدا ئۆلسە، ئۇ شەھىت ھىساپلىنىدۇ.

① ئۇلار قىيامەتنىڭ قايىم بولىدىغانلىقىنى بىلگەنلىكى ئۈچۈن ئالمايدۇ.

187) سەۋەنلىك، ئۇنتۇپ قالغانلىق توغرىسىدا ۋە ئەمەلنىڭ نىيەتكە باغلىق ئىكەنلىكى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھەر ئادەمگە ئۇنىڭ نىيەت قىلغان نەرسىسى بولىدۇ، سەۋەنلىك ۋە ئۇنتۇپ قېلىش بىلەن بىرەر ئىشنى قىلىپ سالغان ئادەمنى نىيەت قىلىپ قىلدى دېگىلى بولمايدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېنىڭ ئۇممەتلىرىم كۆڭلىگە كەلگەن يامان ئىشلارنى قىلمىسىلا ياكى سۆزلىمىسىلا، مېنىڭ ئۈچۈن ئاللا ئۇلارنى كەچۈرىدۇ.

ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەمەللەرنىڭ دۇرۇس بولۇشى نىيەتكە باغلىق، ھەر كىشىگە ئۆزىنىڭ نىيەت قىلغان نەرسىسى بولىدۇ. كىمكى ئاللانىڭ ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنىڭ رازىلىغى ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇ ھىجرىتىدىن شۇنى تاپىدۇ؛ كىمكى بۇ دۇنيادا پۇل-مالغا ئېرىشىش ياكى بىرەر خوتۇن ئېلىش ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇنىڭ ھىجرىتى نىيەت قىلغان نەرسىسى ئۈچۈن بولغان بولىدۇ①.

① ھىجرەتنى ئاللا ئۈچۈن خالىس قىلغان ئادەم ئاللانىڭ ساۋابىغا ئېرىشىدۇ، ھىجرىتىدىن بۇ دۇنيالىق مەنپەئەتنى ياكى خوتۇن ئېلىشنى كۆزلىگەن ئادەمنىڭ نېسىۋىسى شۇ بولۇپ، ئاخىرەتنىڭ ساۋابىغا ئېرىشەلمەيدۇ.

190) خىزمەتچىسى تاماق ئېلىپ كەلگەن كىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمـ-
بەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دىـگەن: بىرەرسىنىڭ خىزمەتـچىسى
تاماق ئېلىپ كەلسە، ئۇ ئۇنى ئولـتۇرغۇزۇپ بىللە يىسۇن، خىزمەتـ-
چىسى بىلەن بىللە يىمىگەن تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا تاماقـتىن ئاز-تولا
ئېغىز تەگدۈرسۇن، چۈنكى ئۇ تاماق ئېتىشنىڭ جاپاسىنى تارتقان.

191) خىزمەتچىسىنى ئۇرۇش توغرا كەلگەندە يۈزىگە ئۇرماسلىق توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام
مۇنداق دىگەن: جەڭدە كاپىرلارنىڭ يۈزلىرىگە ئۇرماڭلار.

192) سوغىغا قىزىقتۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام
مۇنداق دىگەن: ئى مۇسۇلمان ئاياللار، خوشناڭـلار بەرگەن سوغىنى
قويىـنىڭ تۇۋۇـغى چاغـلىق نەرسە① بولـسـىمۇ ئاز كۆرمەي قوبۇل
قىلىڭلار.

---

① گوشى ئاز بىر پارچە سۆڭەك بولسىمۇ دىگەن بولىدۇ.

193) بەرگەن سوغىنى قايتۇرۇۋالماسلىق توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەرگەن سوغىسىنى قايتۇرۇۋالغان ئادەم قەي قىلىپ بولۇپ قەي قىلغان نەرسىنى قايتا يىگەن ئىتقا ئوخشايدۇ، بىز مۇسۇلمانلار جامائەسى بۇنداق يامان ئىشتىن يىراق بولۇشىمىز لازىم.

194) ئايال كىشىنىڭ ئۆز ئېرىدىن غەيرىگە خەيرى-ساخاۋەت قىلىشى توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئەسمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنداق دىگەن: خەيرى-ساخاۋەت قىلغىن، سىقىپ تۇرۇۋالمىغىن، بۇنداق قىلساڭ ئاللا نەرسەڭنىڭ بەرىكىتىنى ئۇچۇرۇۋېتىدۇ ۋە ساڭا كوپ نەرسە بەرمەيدۇ. يىغىپ مۇمسىكلىك قىلمىغىن، بۇنداق قىلساڭ، ئاللا رىزقىڭنى تار قىلىپ قويىدۇ.

195) ھەق گەپ قىلىش توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەق گەپ ئىگىسىنىڭ سوزلەشكە ھەققى بار، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا ئەڭ توغرا ھوكۇم قىلىدىغان ئادەم ئەڭ ئوبدان ئادەمدۇر.

196) مومىن ئادەمنىڭ ناھەق ئىشقا گۇۋالىققا تارتىلسا گۇۋا بولماسلىقى توغرىسىدا

ئۇسمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ ئانام ئاتامدىن بىر قىسىم مېلىنى ماڭا بەخشەندە قىلىپ بېرىشنى سورىغان ئىدى. ئاتام دەسلىۋىدە ئۇنىمىغان بولسىمۇ، كېيىن ماڭا ئۇنى بەخشەندە قىلىپ بەردى. ئانام بۇ ئىشقا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى گۇۋا قىلمىغىچە رازى بولمايدىغانلىقىنى ئېيتتى، شۇنىڭ بىلەن ئاتام قولۇمدىن يېتىلەپ ـــ بۇ تېخى مېنىڭ بالا چېغىم ئىدى ـــ، رەسۇلۇللانىڭ ھوزۇرىغا ئېلىپ باردى. ئاتام رەسۇلۇللاغا :بۇ بالىنىڭ ئانىسى بىنتى رەۋاھە بىر قىسىم مېلىمنى بۇ بالىغا بەخشەندە قىلىپ بېرىشىمنى سوراۋاتىدۇ، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇنىڭدىن باشقا بالاڭ بارمۇ؟ دەپ سورىدى. ئاتام: ھەئە، بار دەپ جاۋاپ بەردى. رەسۇلۇللا: ناتوغرا ئىشقا مېنى گۇۋالىققا تارتمىغىن، دېگەندەك بىر گەپنى قىلدى. ئەبۇ ھەرىزنىڭ شەئبىدىن قىلغان رىۋايىتىدە، رەسۇلۇللا ناتوغرا ئىشقا گۇۋا بولمايمەن دېگەن، دېيىلىدۇ.

ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەڭ ياخشى كىشىلەر مېنىڭ دەۋرىمدە ياشىغان كىشىلەردۇر (ساھابىلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ ـــ ت)، ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تابىئىنلار ـــ ت) ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تەبئى تابىئىنلار ـــ ت). ئىمران پەيغەمبەر

ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ دەۋرىدىن كېيىن ئىككى دەۋرنى تىلغا ئالدىمۇ ياكى ئۈچ دەۋرنىمۇ، بۇ يادىمدا يوق دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ: سىلەردىن كېيىن شۇنداق بىر خەلق كېلىدۇكى، ئۇلار خىيانەتكار، ئىشەنچسىز، ئۆزلىرى گۇۋالىق بېرىدىغان ئەمما گۇۋالىققا تارتىلمايدىغان، ئاللاغا قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان ئادەملەردۇر. ئۇلار دۇنياغا بەكمۇ ھېرىس ۋە راھەتپەرەس كېلىدۇ، دېدى.

198) يالغان گۇۋالىق بېرىش توغرىسىدا، كىشىلەرنى ئەيلەشتۈرۈش مەقسىدىدە قىلىنغان يالغان گەپنىڭ يالغان ھېساپلانمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام گۇناھى كەبىرە توغرىلىق سورالغان سوئالغا: ئاللاغا شېرىك كەلتۈرۈش، ئاتا-ئانىنى قاخشىتىش، ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈش ۋە يالغان گۇۋالىق بېرىش گۇناھى كەبىرە قاتارىغا كىرىدۇ، دەپ جاۋاپ بەردى. ئاللاتائالا قۇرئاندا: "يالغان گۇۋالىق بەرمەيدىغان كىشىلەر......" دەيدۇ.

ئۇقبەنىڭ قىزى ئۇممۇگۇلسۇمدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈش ئۈچۈن، يارىششقا پايدىلىق سۆزلەرنى قىلغان ئادەم يالغانچى ھېساپلانمايدۇ.

200) جاۋاپكارنىڭ قەسەم كەلگەن يەردە قەسەم ئىچىشى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى بىرەر مۇسۇلمان ئادەمنىڭ پۇل ـ مېلىنى يۇلۇۋېلىش مەقسىدىدە يالغاندىن قەسەم ئىچسە، ئاللا ئۇنىڭغا دەرغەزەپ بولغان ھالدا مۇلاقات بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى ئۈچ تۈرلۈك ئادەم بىلەن سوزلەشمەيدۇ، ئۇلارنى گۇنالىرىدىن پاك ـ لىمايدۇ، ئۇلارنى قاتتىق ئازاپلايدۇ. ئۇلار ـ يول ئۈستىدە ئېشىپ قالغان سۈيى تۇرۇپمۇ ئۇنى مۇساپىرغا بەرمىگەن ئادەم؛ ئىسلام خەلىپىسىگە بۇ دۇنيالىغىنى كوزلەپ بەيئەت قىلىپ، خەلىپە ئۇنىڭغا دىگىنىنى بەرسە مەمنۇن بولۇپ سادىق بولغان، دىگىنىنى بەرمىسە ئاغرىنىپ ۋاپاسىزلىق قىلغان ئادەم؛ ناماز ئەسرىدىن كېيىن مېلىنى بىر ئادەم بىلەن سودىلىشىپ، خېرىدار مۇنچە قىلغان ئىدى دەپ قەسەم ئىچىپ ساتقان ئادەم.

202) ۋەدىگە ۋاپا قىلىش، راستلىق ۋە ئىشەنچ توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇناپىقنىڭ بەلگىسى ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ. سوزلىسە يالغان سوزلەيدۇ، ئامانەتكە خىيانەت قىلىدۇ، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدۇ.

203) شەرىئەتتە يوق نەرسىلەرنىڭ قوبۇل قىلىنمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئىسلام دىنىدا بولمىغان بىر ئىشنى پەيدا قىلسا، ئۇ نەرسە قوبۇل قىلىنمايدۇ.

204) كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈپ قويۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىنساننىڭ بەدىنىدىكى ھەر بىر ئۇگە ئۈچۈن ئاللانىڭ نېمىتىگە شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن ھەر كۈنى سەدىقە بېرىش لازىم بولىدۇ، ئىنساننىڭ كىشىلەر ئارىسىدا ئادىل بولۇشى سەدىقە ھېساپلىنىدۇ①.

---

① ئاللاتائالا ئىنساننىڭ بەدىنىدىكى سۆڭەكلەردە ئۇگىلەرنى يارىتىش بىلەن، سۆڭەكلەرنى يىغىلالايدىغان، سوزۇلالايدىغان قىلدى. ئۇگىلەرنىڭ نازۇك ھەركەتلىرى ئەقىللەرنى ھەيران قالدۇرىدۇ، مانا بۇ ئىنسانلارغا بەرگەن ئاللانىڭ چوڭ نېمىتى، ئىنسان شۇنداق نېمەتنى ئىنئام قىلغان ئاللاغا شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن سەدىقە بېرىشكە توغرا كېلىدۇ. ئاللا ئىنسانلارنىڭ بۇ ۋەزىپىسىنى يەڭگىللىتىپ، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا توغرا ئىش قىلىشقا ئوخشاش ئىشلارنى ئۇلار ئۈچۈن سەدىقە ئورنىدا قىلدى. ئىككى رەكئەت زۇھا نامىزى (كۈن تىكلىشكەندە ئوقۇلىدىغان نەپلى ناماز. — ت)مۇ سەدىقىنىڭ ئورنىنى باسىدۇ. قۇبا ئاھالىسى ئۇرۇشۇپ ئۆزئارا تاش ئېتىشقان چاغدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يېنىدىكىلەرگە: يۈرۈڭلار، بېرىپ ئۇلارنى ئەپلەشتۈرۈپ قويايلى، دېگەن.

205) نىكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر ۋە نادۇرۇس سودا توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سەھرادىن ئېلىپ كېلىنگەن مالنى شەھەرلىك ئادەم ساتسا بولمايدۇ①، خېرىدارنى قىزىقتۇرۇش ئۈچۈن يالغاندىن مالنىڭ باھاسىنى ئاشۇرماڭلار، كىشى ئۆزىنىڭ دىنىي قېرىندىشىنىڭ قىلغان سودىسىنى بۇزۇپ باھاسىنى ئاشۇرۇپ ئېلىۋالمىسۇن ۋە دىنىي قېرىندىشى پۈتۈشۈپ قويغان ئايالنى ئالىمەن دەپ سۆز ئاچمىسۇن. ئايال كىشى ئۆزى تېگىش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ھەمشىرىسىنىڭ② ئۆيىنى بۇزۇپ، ئۇنىڭ ئېرىدىن ئۇنى قويۇۋېتىشنى تەلەپ قىلمىسۇن.

206) ئۆلىدىغان ۋاقتىدا قىلىدىغان سەدىقىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىر ئادەم كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، قايسى

---

① سەھرالىق ئادەم شەھەرگە مال ئېلىپ كىرىپ شۇ كۈنكى باھادا ساتماقچى بولغىنىدا، شەھەرلىك ئادەمنىڭ ئۇنىڭغا: مېلىڭنى مەندە قويۇپ قوي، ئاستا-ئاستا يۇقۇرى باھادا سېتىپ بېرىمەن دېگەنلىكى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

② نەسەپ ياكى ئېمىلدەشلىك ياكى دىنىي جەھەتتىكى ھەمشىرە كۆزدە تۇتۇلىدۇ. دىنسىز ئايالمۇ شۇ ھۆكۈم دائىرىسىگە كىرىدۇ.

خىلدىكى سەدىقىنىڭ پەزىلىتى ئارتۇق بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جاۋاپ بېرىپ: تېنىڭ ساق، پۇل-مالغا ئامراق، باي بولۇشنى ئۈمىت قىلىپ تۇرغان، پەقىرلىقتىن قورقۇپ تۇرغان ۋاقتىڭدا قىلغان سەدىقەڭنىڭ پەزىلىتى ھەممىدىن ئارتۇق بولىدۇ، سەدىقە بېرىشنى كېچىكتۈرمىگىن. جان ھەلقۇمغا يەتكەندە پالانىغا مۇنچىلىك بېرىڭلار دىگىنىڭ بىلەن، بۇ چاغدا مال باشقىلارنىڭ قولىغا ئۆتۈپ كەتكەن بولىدۇ.

207) خىش-ئەقرىبالىرىغا سەدىقە قىلغان كىشى توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ تەلھە زەيد ئىبنى سەھلىگە①: بېغىڭنى كەمبەغەل تۇققانلىرىڭغا بەرگىن دىگەن، ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەبۇ تەلھە②

---

① "ياخشى كورگەن نەرسەڭلارنى بەرمىگىچە ھەقىقى ياخشىلىقنىڭ ساۋابىغا ئېرىشەلمەيسلەر" دىگەن ئايەت نازىل بولغاندا، ئەبۇ تەلھە: رەببىمىز بىزدىن ماللىرىمىزدىن سەدىقە قىلىشنى سوراپتۇ. ئى رەسۇلۇللا، گۇۋا بولغىنىكى، بېغىم بەيرەھانى خۇدا يولىدا بېرىۋەتتىم، دىگەن.

② ئەبۇ تەلھە مەدىنە بويىچە ئەنسارلار ئىچىدە پۇل-مېلى ۋە خورمىزارلىغى ئەڭ كوپ ئادەم ئىدى. مال-مۈلكى ئىچىدە ئۇ بېغى بەيرەھانى ئەڭ ياخشى كورەتتى. ئەبۇ تەلھە بۇ بېغىنى ئاللانىڭ رازىلىغىنى ۋە ئاخىرەتلىك قوراماق بولۇپ قېلىشنى ئۈمىت قىلىپ ئاللا يولىدا سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەي-ھەي، بۇ بېغىڭ قۇت ئاتتى، بۇ بېغىڭ قۇت ئاتتى، مېنىڭچە ئۇنى خىش-ئەقرىبالىرىڭغا بەرسەڭ دەيمەن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەيرەھاغا كىرىپ تۇراتتى، ئۇنىڭدا سايىدايتتى ۋە ئۇنىڭ سۈيىدىن ئىچەتتى.

بەيرەھا دەپ ئاتالغان بىغىنى ھەسسان ئىبنى سابىت بىلەن ئۇبەي ئىبنى كەئبگە بېرىۋەتتى.

208) يىتىملەرنىڭ مېلىنى يېۋېلىشنىڭ يەتتە خىل ھالاكەتلىك گۇنا قاتارىغا كىرگۈزۈلگەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام يەتتە خىل ھالاكەتلىك گۇنادىن ساقلىنىڭلار دېگەندە، ئى رەسۇلۇللا، ئۇلار قايسى گۇنالار دەپ سورىغان كىشىلەرگە: ئاللاغا شېرىك كەلتۈرمەك، سېھىرگەرلىك قىلماق، ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمەك، جازانىخورلۇق قىلماق، يىتىمنىڭ① مېلىنى يەۋالماق، غازاتتىن قاچماق②، ئىپپەتلىك، پاك مۇسۇلمان ئاياللارغا بوھتان چاپلىماق دېگەن.

209) جىھادنىڭ ئەۋزەللىكى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جىھادنىڭ ئەۋزەللىكى توغرا رەۋىشتە قىلىنغان ھەجدۇر.

210) كىمنىڭ ئەڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① بالاغەتكە يەتمەي تۇرۇپ ئاتىسى ئۆلۈپ كەتكەن بالا كوزدە تۇتۇلىدۇ.

② جىھاددىن ۋە ئاللانىڭ دىنىغا ياردەم بېرىشتىن قاچماق.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەڭ ياخشى ئادەم كىم دەپ سورىغان كىشىگە: جېنى بىلەن، مېلى بىلەن ئاللا يولىدا جىھاد قىلغان مۇسۇلمان ئادەم، دىگەن. ئاندىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىغۇچىغا، بىر تاغنىڭ ئارىسىغا① كىرىۋېلىپ، تەقۋىدارلىق قىلغان، كىشىلەرگە زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەن ھالدا ياشايدىغان ئادەم② دىگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيىسسالامنىڭ مۇنداق دەپ ئېيتقانلىغىنى ئاڭلىدىم دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلغۇچى (ئاللا ئۇزىنىڭ يولىدا خالىس جىھاد قىلغان كىشىنى ئوبدان بىلىدۇ) خۇددى كۈندۈزى روزا تۇتۇپ كېچىسى ئۇخلىماي ئىبادەت قىلغان ئادەمگە ئوخشايدۇ. ئاللاتائالا ئاللا ئۇچۇن جىھاد قىلغۇچىنى شەھىت بولغان ھامان جەننەتكە كىرگۈزۈشكە ياكى ئۇنى ساۋاپ بېرىپ سالامەت قايتۇرۇشقا يا غەنىمەت

① تاغنىڭ ئارىسى دىگەندە خىلۋەت، خالى جاي كوزدە تۇتۇلىدۇ، مەسچىت ۋە ئويلەرگە ئوخشاش، كىشىلەردىن خالى جايلارنىڭ ھەممىسى شۇنىڭغا كىرىدۇ.

② خىلۋەتتە بولۇشنىڭ پەزىلىتى شۇكى، كىشى ئۇنىڭدا غەيۋەت-شىكايەت ۋە بىھۇدە سوز قاتارلىقلاردىن خالى بولىدۇ، كىشىلەرگە ئارىلاشقاندا يۇقۇرقىدەك ئەھۋاللار يۈز بەرگەن شارائىتتا، خىلۋەتتە بولغان ياخشى، ئۇنداق بولمىسا، كوپچىلىك ئۆلىمالارنىڭ قارىشىچە، كىشىلەرگە ئارىلىشىپ ئوتكەن ئەۋزەل. ئۇلارنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئاساسى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان مۇنۇ ھەدىستۇر: كىشىلەرگە ئارىلىشىپ ئۇلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋرى-تاقەت قىلىپ ئوتكەن مۇسۇلماننىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى كىشىلەرگە ئارىلاشمايدىغان ۋە ئۇلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋرى-تاقەت قىلالمايدىغان مۇسۇلماننىڭكىگە قارىغاندا چوڭ بولىدۇ.

ۋە ساۋاپ بىلەن سالامەت قايتۇرۇشقا كېپىل.

212) جىھاد قىلغۇچى غازىيلارنىڭ ۋە ئاللا يولىدا شەھىت بولغانلارنىڭ مەرتىۋىلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كىمكى ئاللاغا ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان كەلتۈرىدىكەن، پەرز نامازلارنى ئوقۇيدىكەن، رامىزان روزىسىنى تۇتىدىكەن، مەيلى ئۇ ئادەم جىھاد قىلسۇن، مەيلى تۇغۇلغان ئۆيىدە ئولتۇرسۇن، ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزۈشنى ئۈستىگە ئالىدۇ، دېدى. ئى رەسۇلۇللا، بۇنىڭ بىلەن كىشىلەرگە بىشارەت بەرمەمدۇق دېگەن كىشىگە ئۇ: جەننەتتە يۈز خىل دەرىجە بار، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئاللا ئۇنىڭ يولىدا جىھاد قىلغانلار ئۈچۈن تەييارلىدى. بىر دەرىجە بىلەن يەنە بىر دەرىجە ئاسمان بىلەن زېمىندەك پەرق قىلىدۇ، ئاللادىن سورىغان چېغىڭلاردا فىردەۋسنى سوراڭلار، چۈنكى فىردەۋس جەننەتنىڭ ئەڭ ياخشىسى ۋە ئەڭ ئالىيسىدۇر، دېگەن. ئەبۇ ھۇرەيرە: رەسۇلۇللا، فىردەۋسنىڭ ئۈستىگە ئاللانىڭ ئەرشى جايلاشقان، شۇ فىردەۋستىن جەننەتنىڭ ئۆستەڭلىرى ئېتىلىپ چىقىدۇ دېگەن گەپنىمۇ قىلغاندەك تۇرىدۇ، دەيدۇ.

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كېچىسى كوردۇمكى، ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى جەننەتكە ئېلىپ چىقىپ، ئەڭ چىرايلىق، ئەڭ ئازادە بىر قوراغا ئېلىپ كىردى، بۇنىڭدىن چىرايلىق

قوراني كورمىگەن ئىدىم، ئۇلار ماڭسا، بۇ بولسا شەھىتلەرنىڭ تۇرىدىغان قوراسى دىدى.

214) ئاللانىڭ يولدا جىھاد قىلىپ يارىلانغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنـ كى، ئاللانىڭ يولدا جىھاد قىلىپ يارىلانغانلىكى ئادەم بولىدىكەن (ئاللا ئۇزىنىڭ يولىدا يارىلانغان ئادەملەرنى ئوبدان بىلىدۇ)، ئۇ قىيامەت كۈنى يارىسىنىڭ رەڭگى قاننىڭ رەڭگىدە بولىسمۇ، ئۇنىڭدىن ئىپارنىڭ بويى كىلىپ تۇرغان ھالدا ھازىر بولىدۇ.

215) جەننەتنىڭ چاقناپ تۇرغان قىلىچلار ئاستىدا ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەبى ئەۋفا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىلىڭلاركى، جەننەت قىلىچلارنىڭ سايىسى ئاستىدىدۇر.

216) پەيغەمبەر سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامنىڭ جىھاد ئۈچۈن بالا تەلەپ قىلغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام، بۈگۈن كېچە يۈز ياكى توقسان توققۇز (يۈز ياكى توقسان توققۇز دىيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) خوتۇنۇمنىڭ ھەممىسىنى ئايلىنىپ چىقىمەن، ئۇلار ھامىلدار بولۇپ ھەر بىرى ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلىدىغان بىردىن قەھرىمان ئوغۇل تۇغۇپ بېرىدۇ، دەيدۇ. ئۇنىڭغا ھەمرا پەرىشتىلەر، خۇدا خالىسا، دىگىن دەيدۇ. سۇلايمان ئەلەيھىسسالام خۇدا خالىسا دىمەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلاردىن ئاران بىرلا خوتۇن ھامىلدار بولۇپ، يېرىم-ياتا بالىدىن بىرنى تۇغىدۇ. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەگەر ئۇ خۇدا خالىسا دىگەن بولسا ئىدى، خوتۇنلىرى تۇغۇپ، بالىلىرىنىڭ ھەممىسى قەھرىمانلاردىن بولۇپ، ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلغان بولاتتى.

217) قورقۇنچاقلىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەپ دۇئا قىلاتتى: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ، ئاجىزلىقتىن، ھورۇنلۇقتىن، قورقۇنچاقلىقتىن، بەكمۇ قېرىپ كېتىشتىن پانا تىلەيمەن، يەنە ھاياتلىقنىڭ پىتنىلىرىدىن ۋە ئۆلۈمنىڭ پىتنىلىرىدىن پانا تىلەيمەن، يەنە گور ئازاۋىدىن پانا تىلەيمەن.

218) شەھىتنىڭ بەش تۈرلۈك بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: شەھىت بەش تۇرلۇك بولىدۇ: ۋابا بىلەن ئۆلگەن ئادەم، قوساق ئاغرىقى بىلەن ئۆلگەن ئادەم، سۇدا غەرق بولۇپ ئۆلگەن ئادەم، تام بېسىۋېلىپ ئۆلگەن ئادەم، ئاللا يولىدا جىھاد قىلىپ ئۆلگەن ئادەم.

219) خۇدالىق ئۇچۇن روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: كىمكى خۇدالىق ئۇچۇن بىر كۇن روزا تۇتىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭ ۋۇجۇدى بىلەن دەۋزەخنىڭ ئارىلىقىنى يەتمىش يىللىق مۇساپىدەك ئۇزاق قىلىدۇ.

220) ئاللانىڭ يولىدا پۇل-مال سەرپ قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: كىمكى ئاللانىڭ يولىدا بىر جۇپ نەرسە بېرىدىكەن①، ئۇنى جەننەتنىڭ ھەر بىر ئىشىگىنىڭ ئىشىك باقارى، ھەي پالانى، بېرى كەلگىن، دەپ چاقىرىدۇ، دىگەن. ئەبۇ بەكرى:

---

① ئاللانىڭ يولىدا قىلىنغان غازاتقا، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ ھەدىسلىرىنى تارقىتىشقا، خەيرىيەت ئىشلىرىغا ۋە بىلىم يۇرتلىرى قۇرۇشقا سەرپ قىلىنغان پۇل-ماللارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئى رەسۇلۇللا، مۇنداق ئادەمگە قورقۇنچ يوق ئىكەنغۇ؟ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سېنىڭ چوقۇم شۇلارنىڭ جۈملىسىدىن بولۇشۇڭنى ئۈمىت قىلىمەن، دېگەن.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنبەردە تۇرۇپ: مەندىن كېيىن قالغان چېغىڭلاردا زېمىننىڭ نېمەتلىرىنىڭ سىلەرگە يۈزلىنىشىدىن قورقى-مەن، دېدى. ئاندىن دۇنيانىڭ زىبۇ-زىننەتلىرىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتتى، زېمىننىڭ نېمەتلىرىنى تىلغا ئېلىشقا باشلاپ، دۇنيانىڭ زىبۇ-زىننەتلىرىنى قايتا تىلغا ئالدى. بىر ئادەم قوپۇپ، ئى رەسۇلۇللا، نېمەت دېگەن يامانلىق ئېلىپ كېلەمدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام گەپ قىلماي جىم تۇردى. بىز ئۇنىڭغا ۋەھيى كېلىۋاتىدىغۇ دېيىشتۇق. بۇ چاغدا كىشىلەر خۇددى باشلىرىغا قۇش قونغاندەك جىم تۇرۇشتى①. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۈزىدىكى تەرنى ئېرتىۋېتىپ، ھېلى سوئال سورىغان ئادەم قېنى، پۇل-مال ياخشىمۇ؟ دېگەن سوزنى ئۈچ قېتىم تەكرارلىغاندىن كېيىن: ھەقىقى ئوز جايىدا سەرپ قىلىنغان پۇل-مال ئەلۋەتتە ياخشىلىق ئېلىپ كېلىدۇ، بۇ ھەقتە مۇنداق ئىككى مىسال كەلتۈرەي، بەزى ھايۋانلار ئوت-چوپنى جىق يېۋېتىپ، ئۇنى سىڭدۈرەلمەي قوسىغى ئېسىلىپ ئولىدۇ②، ياكى ئولۇشكە ئاز قالىدۇ، بەزى ھايۋانلار

① گويا ئۇلار باشلىرىغا قونغان قۇشنى تۇتۇۋېلىش ئۈچۈن مىدىرلىماي تۇرغاندەك تۇرۇشقان.

② ھايۋانلار تويۇپ كېتىپ ئىچى كەلمىسە، سىيەلمىسە، قوسىقى ئېسىلىپ كېسەل بولۇپ ئاخىرى ئولىدۇ.

ئوتلاپ قوسغى تويغاندىن كېيىن، كۆڭگە قاقلىنىدۇ، ماياقلايدۇ، سىيىدۇ، ئاندىن كېيىن بېرىپ يەنە ئوتلايدۇ، پۇل-مال دىگەنمۇ يېشىل نەرسىلەرگە ئوخشاش كورۇنۇشى چىرايلىق، تەمى شېرىن نەرسە، پۇل-مالنى ھالال يول بىلەن تېپىپ خۇدالىق ئۇچۇن خەيرىيەت ئىشلىرىغا، يېتىملەرگە، پەقىرلەرگە، مىسكىنلەرگە، مۇسا-پىرلارغا سەرپ قىلغان مۇسۇلمان ئۇچۇن مال نىمە دىگەن ياخشى يولداش، پۇل-مالنى ھارام يول بىلەن تاپقان ۋە تېگىشلىك ئورۇن-لارغا سەرپ قىلمىغان كىشى يەپ تويمايدىغان① ئادەمگە ئوخ-شايدۇ، ئۇنىڭ پۇل-مېلى قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ زىيىنىغا گۇۋالىق بېرىدۇ، دىدى.

222) ئاللانىڭ ئوز بەندىلىرىدىكى ھەققى توغرىسىدا

مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇفەير ئاتلىق ئېشىگىنىڭ ئارقىسىغا مىنگىشىپ كېتىۋاتاتتىم. ئۇ ماڭا: ئى مۇئاز، ئاللانىڭ ئوز بەندىلىرى-دىكى ھەققى نىمە ۋە بەندىلەرنىڭ ئاللادىكى ھەققى نىمە، بىلەم-سەن؟ دىدى. مەن: بۇنى ئاللا ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرى ئوبدان بىلىدۇ، دىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللانىڭ ئوز بەندىلىرى-دىكى ھەققى ئاللاغا ئىبادەت قىلىش ۋە ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۇرمەسلىك، بەندىلەرنىڭ ئاللادىكى ھەققى ئاللاغا شېرىك

① پۇل-مېلى كوپەيگەنسېرى ئۇنىڭغا شۇنچە ھېرىس بولۇپ كېتىدۇ ۋە قولىدىكى نەرسىسىنى ئاز دەپ قارايدۇ.

كەلتۈرمىگەن ئادەمنى ئاللانىڭ ئازاپلىماسلىقىدۇر، دىدى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، كىشىلەرگە بۇنىڭ بىلەن بىشارەت بەرمەيمۇ؟ دىدىم. رەسۇلۇللا: بىشارەت بەرمىگىن، ئۇلار بۇنىڭغا يۆلىنىۋالمىسۇن، دىدى.

223) ئۈچ نەرسىنى شۇم نەرسە دەپ قاراش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئەگەر شۇملۇق مەۋجۇت بولىدىغان بولسا، ئۈچ نەرسىدە،— ئاتتا، ئايالدا، هويلىدا مەۋجۇت بولاتتى. (ئىسلامىيەتتىن ئىلگىرى ئەرەپلەر مەزكۇر ئۈچ نەرسىنى شۇم نەرسە دەپ قارايتتى، بۇ شۇلارنىڭ هالىدىن هىكايە قىلىپ ئېيتىلغان سوز. — ت)

224) سەپەر ئۈستىدە ھەمرىيىنىڭ يۈك-تاقلىرىنى ئارتىشىپ بەرگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىنسان ئۆز بەدىنىدىكى ھەر بىر ئۈگىنىڭ شۈكرانىسى ئۈچۈن ھەر كۈنى سەدىقە بېرىپ تۇرۇشى لازىم. بىر كىشىنىڭ ئۇلاغ' غا مىنىشىگە ياردەملەشسە ياكى ئۇنىڭ يۈك-تاقلىرىنى ئارتىشىپ بەرسە، بۇ ئىش ياردەملەشكۈچى ئۈچۈن سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ، ياخشى سوزمۇ، ناماز ئوقۇشقا ماڭغان ھەر بىر قەدەممۇ سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ. كىشىگە يول كورسىتىپ

قويۇشمۇ سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ.

225) دىن يولىدا جىھاد قىلىش ئۈچۈن تەييارلىنىپ دۈشمەننى كۈتۈپ تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سەھل ئىبنى سەئد سائىدى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جىھاد ئۈچۈن تەييارلىنىپ بىر كۈن دۈشمەننى كۈتۈپ تۇرۇشنىڭ ئۆزى دۇنيادىن ۋە دۇنيادىكى نەرسىلەردىن ئارتۇقتۇر①. جىھادقا چىققان ئادەمنىڭ قامچىسىنىڭ جەننەتتىكى ئورنىمۇ دۇنيادىن ۋە دۇنيادىكى نەرسىلەردىن ئارتۇقتۇر. بەندىنىڭ كەچقۇرۇن ياكى ئەتىگەن تەرەپلەردە جىھادقا چىقىشى دۇنيادىن ۋە دۇنيادىكى نەرسىلەردىن ئارتۇقتۇر.

226) ئاجىزلارغا ھۆرمەت قىلىش توغرىسىدا

مۇسئەب ئىبنى سەئد رىۋايەت قىلىدۇكى، سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆزىنى ئۆزىدىن تۆۋەن كىشىلەردىن ئۈستۈن دەپ قارىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ئاجىز كىشىلەرنىڭ بەركاتىدىن ئاللا سىلەرگە مەدەت قىلىپ تۇرىدۇ ۋە رىزقىڭلارنى بېرىپ تۇرىدۇ، دىگەن.

① چۈنكى دۇنيانىڭ نازۇ-نېمەتلىرى تۈگەيدۇ، ئاخىرەتنىڭ نازۇ-نېمەتلىرى تۈگىمەيدۇ.

227) كىشى قىلغان ئەمەلى بىلەن مەغرۇرلىنىپ كەتمەسلىكى توغرىسىدا

سەھل ئىبنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر جەڭدە مۇشرىكلار بىلەن سوقۇشتى. بىر كۈنلۈك جەڭ ئاياقلاشقاندىن كېيىن، مۇسۇلمانلار ئۆز بارگاھلىرىغا قايتتى، مۇشرىكلارمۇ ئۆز بارگاھلىرىغا قايتتى. رەسۇلۇللانىڭ ساھابىلىرى ئىچىدە بىر ئادەم بولۇپ، ئۇ جەڭ مەيدانىدا كورگەنلىكى مۇشرىكنى قوغلاپ بېرىپ قىلىچى بىلەن چاپاتتى. ئۇنىڭ ھەققىدە بەزىلەر، بۇگۈن پالانى ئادەم بىزنىڭ ئارىمىزدا ئەڭ ئىشقا ياردى، دىدى. رەسۇلۇللا: ئۇ ئادەم ھەقىقەتەن دەۋزىخىدۇر، دىدى. بۇ گەپ كىشلەرنىڭ دىققىتىنى قوزغىدى. كىشلەرنىڭ ئارىسىدا بىرسى ئۇ قەيەرگە بارسا مەن شۇ يەرگە بارىمەن دەپ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ توختىسا توختىدى، ماڭسا ماڭدى. ئۇ ئادەم ئېغىر يارىلاندى ۋە ئاغرىققا چىدىماي تېزراق ئۆلۈۋالماقچى بولۇپ، قىلىچىنىڭ بىسىنى مەيدىسىگە قويۇپ بىر كۈچەپلا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالدى. ھىلقى ئەگىشىپ بارغان ئادەم رەسۇللانىڭ ھوزۇرىغا بېرىپ، گۇۋالىق بېرىمەنكى، سەن جەزمەن بەرھەق پەيغەمبەر ئىكەنسەن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نىمە بولدى دىۋىدى، ئۇ: ھىلقى ئادەمنى سەن بايا دەۋزىخى دىۋىدىڭ، مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ ماڭغان ئىدىم، ئۇ ئېغىر يارىلىنىپ ئۆلۈشكە ئالدىراپ، قىلىچىنى مەيدىسىگە تىقىپ ئۆلۈۋالدى، دىدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى: بىر ئادەم قارىماققا ئەھلى

جەننەتنىڭ ئەملىنى قىلغاندەك كورۇنسمۇ، ئەمما ئۇ ئەھلى دەۋزەخـ دۇر، يەنە بىر ئادەم قارىماققا ئەھلى دەۋزەختەك كورۇنسمۇ، ئەمما ئۇ ئەھلى جەننەتتۇر①.

228) يەھۇدىلار بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر يەھۇدىلار② بىلەن ئۇرۇشقان ھەتتا ئارقىسىغا يەھۇدى يوشۇرۇنۇۋالغان تاش، ھەي مۇسۇلمان، ئارقامدا يوشۇرۇنۇۋالغان يەھۇدى بار، ئۇنى ئولتۇرگىن③ دەيدىغان ۋاقىت يېتىپ كەلمەستىن بۇرۇن قىيامەت قايىم بولمايدۇ.

229) تۇركلەر بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا

ئەمر ئىبنى تەغلىبدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسـ

---

① نەۋەۋى مۇنداق دەيدۇ: بۇ ھەدىستە كىشى ئۆزىنىڭ قىلغان ئەملى بىلەن مەغرۇرلىنىپ، ئۇنىڭغا يولىنىۋالسا بولمايدىغانلىغى، چۈنكى تەقدىرگە ئاساسەن ئەھۋالنىڭ ئۆزگىرىپ تۇرىدىغانلىغى، شۇنىڭدەك گۇناكار بەندە ئاللانىڭ رەھمىتىدىن نائۈمىت بولسا بولمايدىغانلىغى كورستىلىدۇ.

② ئىسا ئەلەيھىسسالام ئاسماندىن چۈشكەندە دەججال بىلەن بىللە بولىدىغان يەھۇدىلار.

③ بۇنىڭدىن ئىسلام دىنىنىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئىسا ئەلەيھىسسالام ئاسماندىن چۈشكىچە باقى ئىكەنلىگى كورۇلىدۇ. ئۇ دەججال بىلەن جەڭ قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن بىر سەپتىكى يەھۇدىلارنى قىرىپ تاشلايدۇ.

سالام مۇنداق دىگەن: پۇتىغا چورۇق ۋە يۇڭدىن ئىشلەنگەن ئاياقلارنى كىيىدىغان بىر خەلق بىلەن ئۇرۇش قىلىشىڭلار قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ. يۈزلىرى خۇددى چەم بىلەن ئەستەرلەنگەن قالقاندەك كەڭ ۋە گوشلۇك① كەلگەن بىر خەلق بىلەن ئۇرۇش قىلىشىڭلار قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ.

230) مۇسۇلمان باشلىقنىڭ گېپىنى ئاڭلاش ۋە ئۇنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىشنىڭ ۋاجىپلىقى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلغان ئۇرۇشى توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: گۇنا ئىشلارغا بۇيرۇمايدىغانلا بولسا، مۇسۇلمان باشلىقنىڭ② سوزىنى ئاڭلاش ۋە ئۇنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىش لازىم. ئەگەر ئۇلار گۇنا ئىشلارغا بۇيرۇيدىغان بولسا، ئۇلارنىڭ سوزىنى ئاڭلاشقا ۋە ئەمرىگە ئىتائەت قىلىشقا بولمايدۇ.

ئۆمەر ئىبنى ئابدۇللانىڭ ئازاتگەردىسى ۋە كاتىۋى سالىم ئەبى نەزردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئابدۇللا ئىبنى ئەبى ئەفا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆمەر ئىبنى ئابدۇللاغا مۇنداق دەپ يازغان:

---

① بەيزاۋى مۇنداق دەيدۇ: ئۇلارنىڭ يۈزىنىڭ كەڭ ۋە يۇمۇلاقلىقى قالقانغا، گوشلۇك ۋە تومپۇغى چەم تۇتۇلۇپ قېلىنلاشقان قالقانغا ئوخشىتىلغان. بۇ تۈركلەرنىڭ سۈپىتىدۇر.

② مۇسۇلمان ئەمىرلەر، خەلىپىلەر، ئۆلىمالار، قازىلار كوزدە تۇتۇلىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام غازاتــقا ئەتــىگەندە چىقىمغان چاغــلاردا، كىچىكتۇرۇپ كۆن قايرىلغاندىن كېيىن چىقاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىس- سالام نۇتۇق سوزلەپ: ئى خالايىق، دۈشمەن بىلەن ئۇچرىششىنى ئارزۇ قىلىپ كەتمەڭلار①، ئاللادىن سالامەتــلىك تەلەپ قىلىڭــلار، دۈشمەن بىلەن ئۇچراشقان چېغىڭــلاردا چىداملىق بولۇڭلار، بىلىڭ- لاركى، جەننەت قىلىچلارنىڭ سايىسى ئاستىدىدۇر، دىگەن. ئانــدىن يەنە: ئى قۇرئانــنى نازىل قىلــغۇچى، بۇلۇتــلارنى ماڭــدۇرغۇچى، دۈشمەنلەر توپىنى مەغلۇپ قىلغۇچى ئاللا، دۈشــمەنلەرنى مەغــلۇپ قىلغىن ۋە بىزنى ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن غالىپ قىلغىن، دىگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىــيەللاھۇ ئەنــھۇدىن رىــۋايەت قىلىنىــدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنــداق دىــگەن: ئۈممىتىمگە قىيىنچىــلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دىمىسەم②، مەن ئەۋەتكەن ھەرقانداق قوشۇندىن قېلىپ قالمىغان بولاتــتىم، لېــكىن چوڭ توگــلىرىم ۋە كىشــلەرنى مىنگۈزىدىــغان ئۇلاقــلىرىم يوق. غازاتــقا مەن چىــقىپ، ئۇلارنىڭ چىقالماسلىغى ماڭا ئېغىر تۇيۇلىدۇ. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنــكى، ئاللا يولىدا غازات قىلــىپ شەھىت بولــسام، قايتا تىرىــلىپ غازات قىلىپ يەنە شەھىت بولسام، يەنە قايتا تىرىلسەم دەيمەن③.

---

① چۈنكى ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولۇشىنى ئىنسان بىلمەيدۇ.

② غازاتقا چىقالمىسا ئۇلارنىڭ كوڭلى يېرىم بولىدۇ، چىقاي دىسە سەپەر لازىمەتلىكلىرىگە قادىر بولالمايدۇ.

③ بۇنىڭدىن رەسۇلۇللانىڭ ئىسلام دىنىنى ئۈستۈنلۈككە ئىگە قىلىش ۋە ئۈمــمىتىگە ئۇلــگە بولۇش مەقــسىدىدە، شۈكــرى قىلــغۇچىــلارنىڭ ئەڭ ئەلا دەرىجىــسىگە نائىل بولۇشــقا ھېرىسلىغى چىقىــدۇ. ئى ئاللا، بىزنى ئۇنىڭ سۈننىتى بويىچە ئىش قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلغىن.

233) ۋاقىراپ تەكبىر ئېيتىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىز سەپەر ئۈستىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئىدۇق، كېتىپ بېرىپ بىرەر ئويمانغا چۈشكەن ۋاقتىمىزدا، ۋاقىراپ تەھلىل (لائىلاھە ئىللەللاھۇ دېيىش. — ت) ۋە تەكبىر ئېيتاتتۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى خالايىق! ئاۋازىڭلارنى پەسلىتىڭلار، سىلەر گاسنى ۋە غايىپنى چاقىرىۋاتقىنىڭلار يوق، ئاللا سىلەر بىلەن بىللە، ئاللا ھەقىقەتەن ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، يېقىندۇر، ئاللانىڭ نامى مۇقەددەستۇر، ئەزەمەتى يۈكسەكتۇر① دەيتتى.

234) يولۇچىغا ۋە كېسەلگە ئۆيىدىكى چاغدىكى ۋە ساق چاغدىكى ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى بولۇپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەندىنىڭ كېسەل بولۇپ قالغان② ياكى سەپەر

① بۇنىڭدىن تۈۋلاپ زىكرى - دۇئا ئوقۇشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى چىقىدۇ.

② بىرەر مۇسۇلمان كېسەل بولۇشتىن بۇرۇن بىرەر ئىبادەتنى قىلىۋاتقان بولۇپ، كېسەللىك سەۋەبى بىلەن ئۇنى قىلالمىغان بولسا، كېسەل تۇسالغۇ بولمىسا ئۇنى داۋاملىق قىلىش نىيىتى بولسا.

ئۈستىدە بولغان① چېغىدىمۇ ئۇنىڭ ئويىدىكى چېغىدىكى، تېنى ساق چېغىدىكى ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىدەك ساۋاپ بولۇپ تۇرىدۇ②.

235) يالغۇز يول مېڭىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەگەر كىشىلەر يالغۇز يول مېڭىشتىكى خەۋپ-خەتەرنى مەن بىلگەندەك بىلسە ئىدى، ھېچ ئادەم كېچىدە يالغۇز يول ماڭمايتتى.

236) خىرىستىيان ۋە يەھۇدىيلاردىن مۇسۇلمان بولغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سالىھ ئىبنى ھەي ئەبى ھەسەن شەئبىدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئۇ ئەبۇ بۇردەدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئۇ ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇ،

---

①قىلىۋاتقان ئىبادەتكە سەپەر توسقۇنلۇق قىلىپ ئۇنى قىلالمىغان بولسا.

②ئىبنى بەتتال: بۇ ھۆكۈم نەپلى ئىبادەتلەرگە خاس بولۇپ، پەرز ئىبادەتلەر سەپەر ياكى كېسەل سەۋەبىدىن ساقىت بولمايدۇ دەيدۇ. ئىبنى مۇنىر: ساق بولىدىغان بولسا چوقۇم ئورۇنلايدىغان، كېسەللىك سەۋەبىدىن ھەممىسىنى ياكى بەزىسىنى ئورۇنلاشقا قۇدرىتى يەتمىگەن ئىبادەتلەرگىمۇ ئەمەلدە ئورۇنلىغاندەك ساۋاپ بولىدۇ، ھەتتا كېسەللىك سەۋەبى بىلەن پەرز نامازنى ئولتۇرۇپ ئوقۇغان بولسا، ئۇنىڭغا ئۆرە تۇرۇپ ئوقۇغاننىڭ ساۋابى بولىدۇ، دەيدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيهسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇچ تۇرلۇك ئادەمنىڭ ئەجرى ئىككى قېتىم بېرىلىدۇ. بىر ئادەمنىڭ بىر دىدىگى بولۇپ، ئۇنى ياخشى ئوقۇتۇپ ۋە ياخشى تەربىيىلەپ، ئاندىن كېيىن ئۇنى ئازات قىلىپ نىكايىغا ئالسا، بۇ كىشىگە ئىككى قېتىم ئەجرى بېرىلىدۇ؛ خىرىستىيان ياكى يەھۇدىلار ئۆز پەيغەمبىرى ئىسا ياكى مۇساغا ئىمان كەلتۇرگەن بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ماڭىمۇ ئىمان كەلتۇرسە، ئۇنىڭغا ئىككى قېتىم ئەجرى بېرىلىدۇ. بىر قۇل ئاللانىڭ ھەققىنىمۇ ① ئادا قىلسا، خوجىسىغىمۇ سادىق بولسا ②، ئۇنىڭغىمۇ ئىككى قېتىم ئەجرى بېرىلىدۇ.

237) ئەزىيەت يەتكۇزگۇچى جانىدارلارنى ئۆلتۇرۇشنىڭ ھوكمى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيهسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: پەيغەمبەرلەردىن بىرىنى بىر چۇمۇلە چېقىۋالغان، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ چۇمۇلىلەرنىڭ ئۇۋىسىنى كويدۇرۇۋېتىشكە بۇيرۇغان، ئاللا ئۇنىڭغا ۋەھيى ئارقىلىق: سېنى چاقىقان بىر چۇمۇلە تۇرسا، ئاللاتائالاغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرغان پۇتۇن بىر ئەۋلاد چۇمۇلىنى كويدۇرۇپ تاشلىدىڭ، دىگەن③.

---

① ناماز، روزىغا ئوخشاش.
② خىزمىتىگە سادىق بولسا.
③ پەيغەمبەر ئەلەيهسسالام چۇمۇلىنى ۋە ھەسەل ھەرىسىنى ئۆلتۇرۇشنى مەنئى قىلغان.

238) سوقۇش ئۇستىدە دە-تالاش ۋە ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى بۇردە ئاتىسىدىن، ئاتىسى سەئىدنىڭ چوڭ ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇئاز بىلەن ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىنى يەمەنگە ئەۋەتكەن چېغىدا، ئۇلارغا مۇنداق دىگەن: ئىشنى ئاسانلاشتۇرۇڭلار، قىيىنلاشتۇرماڭلار، كىشىلەرگە بىشارەت بېرىڭلار، ئۈركۈتۈۋەتمەڭلار، ئىناق بولۇڭلار، ئىختىلاپ قىلىشماڭلار.

239) ئەسىرلەرنى دۈشمەن قولىدىن ئاجرىتىۋېلىش توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن ئەسىرگە چۈشۈپ قالغانلارنى دۈشمەنلەرنىڭ قولىدىن ئاجرىتىپ ئېلىڭلار، قورسىقى ئاچنى تويغۇزۇڭلار، كېسەلنى يوقلاڭلار.

240) غەنىمەتكە قارا ساناشنىڭ ھاراملىقى ۋە ئاللاتائالانىڭ "كىمكى غەنىمەتكە قارا سانايدىكەن، قىيامەت كۈنى قارا سانىغان نەرسىسى بىلەن بىللە ھازىر بولىدۇ" دىگەن سۆزى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كۈنى ئارىمىزدا تۇرۇپ غەنىمەتكە قارا سانىشىنى تىلغا ئېلىپ، بۇنىڭغا ئەھمىيەت بېرىپ، ئۇنى چوڭ ئىش ساناپ مۇنداق دېدى: قىيامەت كۈنى بىرىڭلارنى شۇنداق ئۇچراتمىغايمەنكى، ئۇ گەدىنىگە مەرەپ تۇرغان قوي ئارتىلغان، كىشنەپ تۇرغان ئات ئارتىلغان ھالدا: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ياردەم بەرگىن، دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا: ئاللانىڭ ئالدىدا سەن ئۈچۈن ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمەن①، ساڭا ئاللانىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەن ئىدىم (ئۇ دۇنيادا. — ت) دەيمەن. ئۇ گەدىنىگە بوقىراپ تۇرغان توگە ئارتىلغان ھالدا: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ياردەم بەرگىن دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا سەن ئۈچۈن ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمەن، ساڭا ئاللانىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەن ئىدىم دەيمەن. ئۇ گەدىنىگە ئالتۇن-كۈمۈش ئارتىلغان ھالدا: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ياردەم بەرگىن دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا: سېنىڭ ئۈچۈن ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمەن، ساڭا ئاللانىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەن ئىدىم دەيمەن، ياكى ئۇ گەدىنىگە لەپىلدەپ تۇرغان كىيىملەر ئارتىلغان ھالدا: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ياردەم بەرگىن دەيدۇ. مەن: سېنىڭ ئۈچۈن ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمەن، ساڭا ئاللانىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەن ئىدىم، دەيمەن.

---

① بۇ سۆز غەنىمەتكە قارا سانىشنى قاتتىق توساش ئۈچۈندۇر، بولمىسا رەسۇلۇللا گۇناكار بەندىلەرنى شاپائەت قىلغۇچىدۇر.

241) غەنىمەتنىڭ بەشتىن بىرى پەيغەمبەرنىڭ ۋە مىسكىنلەرنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىكەنلىكى ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەھلى سۇففە (مەدىنىدىكى پەيغەمبەر مەسچىدىدە يېتىپ قوپىدىغان بىر تۈركۈم ئۆي-ماكانسىز نامرات ساھابىلەر.—ت)، **يېتىم ئوغۇل، تۇل خوتۇنلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆز مەنپەئەتىدىن ئەلا بىلىپ، غەنىمەتتىكى ئۆز ھەسسىسىنى ئۇلارنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن سەرپ قىلغانلىقى توغرىسىدا**

ھەزرىتى ئەلى رىۋايەت قىلىدۇكى، ھەزرىتى پاتىمە ياغۇنچاقتا يارما تارتىپ قىينالغانلىقىدىن داتلايتتى. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا غەنىمەتتىن بىر قۇل تەككەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئۆزى ئۈچۈن خىزمەتچى سوراپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇچرىشالماي، كېلىشتىكى مەقسىدىنى ئائىشىگە ئېيتىپ قويۇپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلگەندە ئائىشە پاتىمىنىڭ ئەھۋالىنى سوزلەپ بەردى. ئەلى مۇنداق دەيدۇ: بىز ئۆيىمىزدە ئورۇن سېلىپ يېتىپ بولغان ئىدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ كەلدى. بىز ياتقان بېرىمىزدىن تۇرۇشقا تەمشىلىۋىدۇق، ئۇ، مىدىرلىماڭلار، دەپ ئارىمىزغا كىرىپ ئولتۇردى، ھەتتا ئۇنىڭ كوكرىكىمگە تەككەن پۇتىنىڭ سوغاقلىقىنى سەزدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە مۇنداق دىدى: سىلەرگە سورىغان نەرسەڭلاردىن ياخشىراق نەرسىنى كورسىتىپ بېرەيمۇ؟ سىلەر ئۇخلايدىغان ۋاقتىڭلاردا ئوتتۇز توت قېتىم ئاللاھۇئەكبەر، ئوتتۇز ئۈچ قېتىم ئەلھەمدۇلىللا، ئوتتۇز ئۈچ قېتىم سۇبھانەللا دەپ ئېيتىڭلار، ئەنە شۇلارنى ئېيتىش

سورىغان نەرسەڭلاردىن ئەلادۇر①.

مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبى سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللا كىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى دىنىي ئىلىملەرگە ئۇستا قىلىدۇ. ئاللا ئاتا قىلىپ بەرگۈچىدۇر، مەن بولسام پەقەتلا تەقسىم قىلىپ بەرگۈچىدۇرمەن. (ئاتا قىلىپ بېرىش ئاللاغا خاس سۈپەت، مەن بۇ سۈپەتكە لايىق ئەمەس، مەن يالغۇزلا ئاللا ئاتا قىلغان غەنىمەتلەرنى، ئىلىملەرنى ۋە كىشىلەرنىڭ مىراسلىرىنى تەقسىم قىلىپ بېرىمەن دېگەن مەنىدە. — ت) بۇ ئۇممەت تاكى قىيامەت قايىم بولغانغا قەدەر ئۆز رەقىپلىرى ئۈستىدىن ئۈستۈنلۈك قازىنىپ تۇرىدۇ.

243) كوڭلى ئىسلامغا مايىل قىلىنغانلارغا ۋە باشقىلارغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ غەنىمەتتىن ئالغان ئۆز ھەسسىنى بەرگەنلىگى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە كېتىپ باراتتىم، ئۇنىڭ ئۈچىسىدا چورىسى قوپال نەجران رىداسى② بار ئىدى. بىر ئەرابى

① يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەھلى سۇففىنىڭ قوساقلىرى ئاچلىقتىن تارتىشىپ كەتكەن تۇرسا، ئۇلارغا بېرىشكە بىر نەرسە تاپالمايۋاتسام، سىلەرگە خىزمەتچى بەرمەيمەن، قۇللارنى سېتىپ پۇلىنى ئەھلى سۇففىگە بېرىمەن دېگەن.

② يەمەننىڭ نەجران دېگەن يېرىدە ئىشلىنىدىغان رىدا.

كېلىپ ئۇنىڭ رىداسىدىن سىلكىپ تارتقان ئىدى، قارىسام، ئۇنىڭ قاتتىق تارتقانلىقىدىن رىدانىڭ چورىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ گەدىنىنى سۈرۈۋېتىپتۇ، ئاندىن ئەرابى ئۇنىڭغا: سېنىڭ قولۇڭدىكى ئاللانىڭ مېلىدىن ماڭا بەرگىن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا قاراپ كۈلدى، ئاندىن ئۇنىڭغا بىر نەرسە بېرىشنى بۇيرۇدى①.

مۇھەممەد ئىبنى جۇبەير ئىبنى مۇتئەم رىۋايەت قىلىپ، ئاتام ماڭا مۇنداق دەپ بەرگەن دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ھۇنەين غازىتىدىن قايتىپ كېلىۋاتاتتۇق، ئەرابىلەر رەسۇلۇللا-دىن غەنىمەت مال تەلەپ قىلىپ ئېسىلىۋېلىپ، ئۇنى بىر توپ كاۋچۇك دەرىخىگە قىستاپ باردى. دەرەخ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ رىدا-سىنى ئىلىۋالدى. ئۇ توختاپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى: مېنىڭ رىدا-يىمنى بېرىڭلار، ئەگەر قولۇمدا تەھامەنىڭ دەرەخلىرىدەك كۆپ مال بولسىمۇ، ھەممىسىنى ئەلۋەتتە سىلەرگە بولۇپ بېرەتتىم، ئاندىن مېنىڭ مۇمسىك، يالغانچى، قورقۇنچاق ئەمەسلىگىمنى بىلەتتىڭلار.

245) دۇنيا قوغلىشىش، يەھۇدى، ناسارا، مەجۇسىلەردىن جىزيە ئېلىش توغرىسىدا

ئەمرى ئىبنى ئەۋف ئەنسارى رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ ئۇبەيدە ئىبنى جەرراھنى بەھرەيننىڭ جىز-

---

① بۇنىڭدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ناھايىتى مۇلايىملىقى، ئۆزىگە ۋە مېلىغا يەتكەن ئەزىيەتلەرگە قارىتا سەۋرچان ئىكەنلىگى چىقىدۇ.

يەنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەھرەيىن ئاھالىسى بىلەن سۇلھى قىلغان ۋە ئۇلارغا ئەلا ئىبنى ھەزرەمىنى باشلىق قىلىپ تەيىنلىگەن ئىدى، ئەنسارلار ئەبۇ ئۇبەيدەنىڭ بەھرەيىندىن مال ئېلىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلىدى. ئۇلار بامدات نامىزىغا كېلىپ نامازنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئوقۇدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازدىن قايتقاندا، ئۇلار ئۇنىڭ ئالدىنى توساشتى، رەسۇلۇللا ئۇلارنى كورۇپ كۇلۇمسىرەپ: ئەبۇ ئۇبەيدەنىڭ بىر نەرسە ئېلىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلىغان بولۇشۇڭلار كېرەك، دىدى. ئۇلار: شۇنداق، ئى رەسۇلۇللا، دىيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنى خوشال قىلىدىغان نەرسە بىلەن شاتلىنىڭلار ۋە ئۇنى كۇتۇڭلار، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سىلەرنىڭ يوقسۇل بولۇپ قېلىشىڭلاردىن قورقمايمەن، لېكىن، بۇرۇنقىلارنىڭ باي بولۇپ كەتكىنىدەك، سىلەرنىڭمۇ باي بولۇپ كېتىشىڭلاردىن، شۇنىڭ بىلەن بۇرۇنقىلارنىڭ بايلىقتا ھەددىدىن ئارتۇق بېرىلىپ كېتىپ ھالاك بولغىنىدەك، سىلەرنىڭمۇ بايلىقتا ھەددىدىن ئارتۇق بېرىلىپ كېتىپ ھالاك بولۇشۇڭلاردىن قورقىمەن①، دىدى.

① دۇنياغا بېرىلىپ كېتىشنىڭ كىشىنى دىنىي جەھەتتىن ھالاك قىلىدىغانلىقى كورسىتىلىدۇ.

246) دۈشمەنىنىڭ خىيانەت قىلىشىدىن ساقلىنىش ۋە ئاللاتائالانىڭ ”ئەگەر ئۇلار سېنى ئالدىماقچى بولۇشسا، ئاللا ساڭا كۇپايە قىلغۇچىدۇر“ دېگەن سۆزى توغرىسىدا

ئەۋف ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلدى: تەبۇك غازىتىدا مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كەلدىم. ئۇ ئەيلەنگەن تېرىدىن قىلىنغان بىر چېدىردا تۇراتتى. ئۇ: قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىغان ئالامەتلىرىدىن ئالتىنى ساناپ كورگىن، ئۇلار بولسا مېنىڭ دۇنيادىن كېتىشىم، ئاندىن بەيتۇلمۇقەددەسنىڭ پەتھى قىلىنىشى، ئاندىن قوينىڭ ۋابا كېسىلىگە ئوخشاش، ئىچىڭلاردا كوپ يۈز بېرىدىغان ئۆلۈم①، ئاندىن پۇل-مالنىڭ كوپىيىپ كېتىشى②، ھەتتا بىرەر ئادەمگە يۈز تىللا بېرىلسە، بۇنى ئاز كورۈپ خاپا بولىدىغانلىقى، ئاندىن ھېچبىر ئەرەپ ئائىلىسى خالى قالمايدىغان ئومۇمى پىتنىنىڭ يۈز بېرىشى③، ئاندىن كېيىن

---

① ھەزرىتى ئۆمەر خەلىپە بولغان دەۋردە يۈز بەرگەن ۋابادا ئۈچ كۈن ئىچىدە يەتمىش مىڭ ئادەم ئۆلگەن. رەسۇلۇللانىڭ ئالدىن بەرگەن بۇ خەۋىرى ئەنە شۇ، دېگەنلەرمۇ بار.

② ھەزرىتى ئوسمان خەلىپە بولغان دەۋردە نۇرغۇن جايلار پەتھى قىلىنغاندىن كېيىن مەيدانغا كەلگەن پاراۋانلىق.

③ ھەزرىتى ئوسماننىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى پىتنىنىڭ باشلىنىشى ئىدى.

رۇمـلۇقــلار بىلەن سـىـلەرنىڭ ئاراڭـلاردا كىلـشىم تۈزۈلۈشى①،
ئارقىدىنلا رۇملۇقلارنىڭ كېلىشىمنى بۇزۇپ، سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلارغا
ھەر بايراق ئاستىدا ئون ئىككى مىڭ ئەسكىرى بار سەكسەن بايراقلىق
قوشۇن بىلەن كېلىشلىرىدىن ئىبارەت، دېدى.

247) مەيلى ياخشى ئادەمگە بولسۇن، مەيلى يامان ئادەمگە بولسۇن، قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلماسلىقنىڭ گۇناھ ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ
مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمىغان
ھەر بىر ئادەم ئۈچۈن قىيامەت كۈنى ۋاپاسىز دېگەن بايراق
تىكلىنىدۇ.

248) دەسلەپكى مەخلۇقاتلارنىڭ يارىتىلىشى توغرىسىدا

ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ
مۇنداق دەيدۇ: مەن تۆگەمنى ئىشىككە باغلاپ قويۇپ پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كىرگەن ئىدىم. ئۇنىڭ يېنىغا بەنى تەمىم
قەبىلىسىدىن بىر تۈركۈم كىشىلەر كىرىپ كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىس-
سالام ئۇلارغا: ئى بەنى تەمىم خەلقى، بىشارەتنى قوبۇل قىلىڭلار②،

① ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى.

② مەندىن جەننەتكە كىرىشڭلارغا سەۋەبچى بولىدىغان دىنىي مەسىلىلەرنى
ئۆگىنىۋېلىڭلار دېگەن مەنىدە.

دىدى. ئۇلار رەسۇلۇللاغا: بىشارەت بەردىڭ، ئەمدى بىزگە مال بەرسەڭ، دەپ ئىككى قېتىم ئېيتتى. ئاندىن يەمەنلىك بىر تۈركۈم ئادەم كىرىپ كەلدى. رەسۇلۇللا ئۇلارغا: ئى يەمەن خەلقى، سىلەر بىشارەتنى قوبۇل قىلىڭلار، چۈنكى ئۇنى بەنى تەمىملىكلەر قوبۇل قىلمىدى، دىدى. ئۇلار: ئى رەسۇلۇللا، بىز ئۇنى قوبۇل قىلدۇق، بىز سەندىن دەسلەپ يارىتىلغان مەخلۇقاتلار توغرىلىق سوراش ئۈچۈن كەلدۇق، دىيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا بولسا ئەزەلدە بالغۇز. يەككە-يىگانە ئىدى، ئاللادىن باشقا ھىچ نەرسە مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. ئاندىن ئاللا ئەرشنى سۇنىڭ ئۈستىگە خەلق ئەتتى، ئاندىن لەۋھۇلمەھپۇزغا كائىناتتىكى ھەممە نەرسىنىڭ تەقدىرىنى يازدى ۋە ئاسمان زىمىننى ياراتتى، دىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بولسا مەخلۇقاتنى خەلق ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن، قەلەمنى "مىنىڭ رەھمىتىم ھەقىقەتەن غەزىپىمدىن غالىپ كەلدى" دەپ لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىشقا بۇيرۇدى. يېزىلغان نەرسىلەر ئاللانىڭ ئۆزىگە مەلۇمدۇر، لەۋھۇلمەھپۇز ئەرشنىڭ ئۈستىدىدۇر.

پەرىشتىلەر توغرىسىدا ۋە ئاللا دوست تۇتقان كىشىنى كىشىلەرنىڭمۇ دوست تۇتىدىغانلىغى، قوساقتىكى بالىنىڭ تورىلىش جەريانى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىرەر بەندىسىنى دوست تۇتسا، جىبرىلنى توۋلاپ، ئاللا پالانى كىشىنى دوست تۇتىدۇ، سەنمۇ ئۇنى دوست تۇتقىن دەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن جىبرىل ئۇنى دوست تۇتىدۇ. جىبرىل ئاسماندىكىلەرنى توۋلاپ، ئاللا پالانى ئادەمنى دوست تۇتىدۇ، سىلەرمۇ ئۇنى دوست تۇتۇڭلار، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى ئاسماندىكىلەرمۇ دوست تۇتىدۇ، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ زىمىندىكىلەر دوست تۇتىدىغان① ئادەم بولۇپ قالىدۇ.

زەيد ئىبنى ۋەھب رىۋايەت قىلدۇكى، ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭغا مۇنداق دەيدۇ: ئۆز سوزىدە راستچىل بولغان ۋە راستچىللىغى ئاللا تەرىپىدىن ئىسپاتلانغان پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىنسان ئانىسىنىڭ قوسىغىدا نۇتپە (ئابى مەنى. ــ ت) بولۇپ يارىلىدىغان تەييارلىق ھالىتىدە قىرىق كۈن تۇرىدۇ، ئاندىن كاللەك قان پارچىسى بولۇپ قىرىق كۈن تۇرىدۇ. ئاندىن گوش پارچىسى بولۇپ قىرىق كۈن تۇرىدۇ، ئاندىن كېيىن ئاللا بىر پەرىشتىنى ئەۋەتىپ مۇنداق توت نەرسىنى يېزىشقا بۇيرۇيدۇ: پەرىشتە ئۇنىڭ ئەمىلىنى، رىزقىنى②، ئەجىلىنى③ ۋە سائادەتمەن ياكى شەقى بولىدىغانلىغىنى يازىدۇ. ئاندىن كېيىن ئاللا ئۇنىڭغا جان

---

① ئۇنى تونۇيدىغان مۇسۇلمانلار دوست تۇتىدۇ.

② يىمىكى ھارامدىنمۇ، ھالالدىنمۇ، ئازمۇ-كوپمۇ دىگەنلەرنى ياكى ئاللا ئۇنىڭغا ئاتا قىلىدىغان ئىلىم ۋە باشقىلارنى.

③ ئەجىلىنىڭ ئۇزۇن-قىسقىلىغىنى.

كىرگۈزىدۇ①. بىر ئادەم ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلىقىدىن ئۇنىڭ بىلەن جەننەتنىڭ ئارىسىدا بىر گەزچە ئارىلىق قالغاندا، قوساقتىكى چاغدا پېشانىسىگە پۈتۈلگىنى غالىپ كېلىدۇ-دە، ئۇ ئەھلى دەۋزەخنىڭ ئەمەلىنى قىلىپ، دەۋزىخى بولۇپ كېتىدۇ. بىر ئادەم يامان ئەمەللەرنى قىلغانلىقىدىن ئۇنىڭ بىلەن دەۋزەخنىڭ ئارىسىدا بىر گەزچە ئارىلىق قالغاندا، قوساقتىكى چاغدا پېشانىسىگە پۈتۈلگىنى غالىپ كېلىدۇ-دە، ئۇ جەننەت ئەھلىنىڭ ئەمەلىنى قىلىپ، جەننەتى بولۇپ كېتىدۇ②.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جۈمە كۈنى بولغاندا مەسچىتنىڭ ھەر بىر ئىشىكىدە پەرىشتىلەر تۇرۇپ، جۈمەگە بالدۇر كەلگەنلەرنى بىرىنچى، ئىككىنچى دەپ خاتىرىلەپ تۇرىدۇ. ئىمام خۇتبىگە چىققاندا خاتىرە نامىلىرىنى قاتلاپ قويۇپ كېلىپ، خۇتبىگە سامى بولۇشىدۇ.

---

① ئاللاتائالانىڭ ئىنساننى باسقۇچلارغا بۆلۈپ خەلق ئېتىشى قوساق كوتەرگەن ئانىنى تەدرىجى كوندۇرۇپ، قىيىن ھېس قىلدۇرماسلىق ۋە باسقۇچلارنى تاماملاپ تۇغۇلغان بالىنىڭ چىرايلىق، سۈرەتلىك، ئەقىللىق ئىنسان بولۇپ يارىلىشىدا ئۆزىنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىش ئۈچۈندۇر، شۇنداقلا قىيامەت كۈنى ئىنساننى قايتا تىرىلدۈرۈشكە تامامەن قادىر ئىكەنلىكىنى كىشىلەرگە ئەسلىتىش ئۈچۈندۇر.

② بۇنىڭدىن ئىشنىڭ ئاقىۋىتىگە قاراپ يەكۈن چىقىرىلىدىغانلىقىنى كۆرگىلى بولىدۇ. ئى رەببىمىز، سەندىن ئاقىۋىتىمىزنىڭ ياخشى بولۇشىنى تىلەيمىز.

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ماڭا سېنىڭ ئۈممىتىڭدىن ئاللاغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەي دۇنيادىن ئۆتكەن كىشى بولسىلا، جەننەتكە كىرىدۇ، ياكى دەۋزەخقە كىرمەيدۇ① دېدى، دىگەن. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ئەگەر ئۇ زىنا قىلغان بولسىمۇ، ئوغرىلىق قىلغان بولسىمۇ جەننەتكە كىرەمدۇ؟ دەپ سورىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: شۇنداق قىلغان بولسىمۇ جەننەتكە كىرىدۇ②، دىگەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىر تەكىيە قاپلاپ بەرگەن ئىدىم. ئۇ كىچىك ياستۇقتەك بولۇپ، سۈرەتلىرى بار ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى ئىشىكنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ رەڭگى ئۆڭۈپ كەتتى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، رەڭگىڭىز ئۆڭگىدەك نىمە ئىش قىلىپ قويدۇق؟ دەپ سورىۋىدىم، ئۇ: بۇ نىمە تەكىيە؟ دەپ سورىدى. ساڭا بېشىغا قويۇپ ياتسۇن دەپ قاپلىغان تەكىيە، دىدىم، رەسۇلۇللا: سۈرەت بار ئۆيگە پەرىشتىلەرنىڭ كىرمەيدىغانلىقىنى③، سۈرەت سىزغان

---

① مەڭگۇ قېلىشقا كىرمەيدۇ.

② لېكىن شۇنىسى باركى، زىنانى كەچۈرۈش ئاللانىڭ ھەققى ھىساپلانسا، ئوغرىلىقنى كەچۈرۈش بەندىنىڭ ھەققى ھىساپلىنىدۇ.

③ سۈرەت ئاللانىڭ خەلق ئەتكەن مەخلۇقاتىغا ئوخشايدىغانلىقى ئۈچۈن ئېغىر گۇنا سانىلىدۇ. كىشىنىڭ نامە-ئەمالىنى يېزىپ تۇرىدىغان پەرىشتىلەر بۇنىڭغا كىرمەيدۇ؛ چۈنكى ئۇلار ئاقىل-بالىغ ئادەمدىن ھېچ ۋاقىت ئايرىلمايدۇ.

ئادەمگە قىيامەت كۈنى ياراتقان نەرسەڭگە جان كىرگۈز① دەپ ئازاپ قىلىندىغانلىقىنى بىلمەمسەن؟ دېدى.

250) ئېرى توشەككە چاقىرسا ئۇنىمىغان ئايال توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەر كىشى ئايىلىنى توشەككە چاقىرسا، ئايىلى ئۇنىماي، ئەر بۇنىڭدىن خاپا بولۇپ يېتىپ قالسا، پەرىشتىلەر ئۇ ئايالغا تاڭ ئاتقىچە لەنەت ئوقۇيدۇ.

251) جەننەتنىڭ، ئەھلى جەننەتنىڭ ۋە ئۇلارغا تەييارلانغان نەرسىلەرنىڭ تەرىپى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىر ئادەم ئۆلسە، ئۇنىڭ ياتىدىغان جايى ئەتىگەن-ئاخشامدا توغرىلىنىپ تۇرىدۇ،② ئەگەر ئۇ ئەھلى جەننەت بولسا، جەننەتتىكى جايى توغرىلىنىپ تۇرىدۇ. ئەھلى دەۋزەخ بولسا، ئۇنىڭغا دەۋزەختىكى جايى توغرىلىنىپ تۇرىدۇ.

---

① ھايۋانلارنىڭ سۈرىتى كوزدە تۇتۇلىدۇ، جانسىز نەرسىلەرنىڭ رەسىمىنى سىزىشنىڭ ھېچ كارايىتى يوق.

② بۇنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن بەدەننىڭ بىر قىسمى تىرىلدۈرۈلىدۇ، ياكى توغرىلىنىش پەقەت ئۇنىڭ روھىغىلا بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى: مەن ياخشى بەندىلىرىم ئۈچۈن جەننەتتە كوز كورمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان ۋە ھىچ ئىنساننىڭ كوڭلىگە كېلىپ باقمىغان نازۇ-نېمەتلەرنى تەييارلىدىم. ئەبۇ ھۇرەيرە: ئەگەر خالىساڭلار مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇڭلار، دىگەن: "ئۇلارغا ئاللانىڭ دەرگاھىدا ساقلانغان ۋە ئۇلارنى خوشال قىلىدىغان كاتتا ساۋاپنىڭ ماھىيىتىنى ھىچكىم بىلمەيدۇ......" (سۇرە سەجدە، 17-ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەتكە كىرىدىغان تۇنجى جامائەنىڭ سۇرىتى ئون توت كۇنلۇك تولۇن ئاينىڭ سۇرىتىدە بولىدۇ، جەننەتكە كىرگەندىن كېيىن ئۇلاردا تۇكۇرۇش، بۇرنىنى تاشلاش ۋە تەرەت قىلىش بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئىشلىتىدىغان قاچىسى ئالتۇندىن، تاغاقلىرى ئالتۇن بىلەن كۇمۇشتىن بولىدۇ. خۇش بۇي ئېلىش چوغدانلىرىنىڭ يېقىلغۇسى سەئدى ھىندى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بەدەنلىرىدىن چىقىدىغان تەر ئىپاردەك خۇش بۇي بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ گۇزەللىكىدىن پاچاقلىرىنىڭ يىلىكى سىرتىدىن كورۇنۇپ تۇرىدىغان ئىككىدىن ئايىلى بولىدۇ. ئەھلى جەننەت ئارىسىدا ئىختىلاپ، ئاغرىق، ئاداۋەت دىگەن نەرسە بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ دىللىرى بىر ئادەمنىڭ دىلىدەك بولىدۇ، ئۇلار ئەتىگەن-ئاخشامدا ئاللاغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرۇشىدۇ.

سەھل ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېنىڭ ئۈممىتىمدىن سۈرىتى ئون توت كۈنـلۈك تولۇن ئاينىڭ سۈرىتىدەك 70 مىڭ ياكى 700 مىڭ ئادەم (70 مىڭ ياكى 700 مىڭ دىيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىـنىڭ ئېسىدە قالمىغان) جەننەتكە جەزمەن بىر يولىلا كىرىپ كېتىدۇ.

252) دەۋزەخنىڭ ۋە دەۋزەختىكى ئەھلى دەۋزەخنىڭ سۈپىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دىـگەن: دەۋزەخ ئۆزىـنىڭ پەرۋەردىگارىغا، ئى رەببىم. ئۆز ئۆزەمنى يەپ كەتتىم. دەپ شىكايەت قىلغان ئىدى. ئاللا ئۇنىڭـغا يازدا بىر نەپەس، قىشـتا بىر نەپەس جەمى ئىكـكى نەپەس ئېلىۋېلىشـقا ئىزنى بەردى، سـلەر ئۇتكۈزۈۋاتـقان يازنىڭ ئەڭ ئىسسىغى ۋە قىشنىڭ ئەڭ سوغىغى ئەنە شۇنىڭدىندۇر.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيـھىسـسالام: سلەرنىڭ دۇنـيادا يېقىۋاتقان ئوتۇڭـلار قىزىقلىقـتا جەھەننەمـنىڭ ئوتىنىڭ يەتمىشـتىن بىرىـگە تەڭ كېلـىدۇ دىدى. ئى رەسۇلۇلـلا، كاپىرلارنى ۋە ئاسـىيلارنى كويـدۇرۇشـتە بۇ دۇنـيانىڭ ئوتىچىلىك بولسىمۇ يېتەتتىغۇ دىگەن كىشلەرگە ئۇ: جەھەننەمنىڭ ئوتى قىزىق-لىقتا بۇ دۇنيانىڭ ئوتىدىن ئاتمىش توققۇز ھەسسە ئارتۇق، ھەر بىر ھەسسىسىنىڭ قىزىقلىغى بۇ دۇنيانىڭ ئوتىچىلىك كېلىدۇ، دىگەن.

ئۇسامە ئىبـنى زەيد ئىبـنى ھارىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋا-

يەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قىيامەت كۈنى بىر ئادەم ئېلىپ كېلىنىپ دەۋزەخقە تاشلىنىدۇ، دەۋزەختە ئۇنىڭ ئۈچەيلىرى ئىچىدىن ئېتىلىپ چىقىدۇ، ئۇ ياغۇنچاققا قاتقان ئېشەكتەك چوگىلەيدۇ. ئەھلى دەۋزەخ ئۇنى چورىدەپ: ھەي پالانى، دۇنيادىكى چاغدا سەن ئەمرى-مەرۇپ، نەھيى-مۇنكەر قىلاتتىڭغۇ دەيدۇ. ئۇ: سىلەرنى مەن ياخشى ئىشقا بۇيرۇيتتىم، ئەمما ئۆزەم قىلمايتتىم، سىلەرنى يامان ئىشتىن توساتتىم، ئەمما ئۇنىڭدىن ئۆزەم يانمايتتىم، دەيدۇ.

253) شەيتان ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىر كىشى ئايىلى بىلەن بىر يەردە بولغاندا بىسمىللا دىگەندىن كىيىن: ئى ئاللا، بىزدىن ۋە بىزگە بېرىلگەن پەرزەنتتىن شەيتاننى يىراق قىلغىن دىسە، بۇ چاغدا بولغان بالىغا شەيتان زىيان-زەخمەت يەتكۈزەلمەيدۇ.

جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قاراڭغۇ چۈشكەندە ياكى كەچ كىر-گەندە (بۇ ئىككى سوزدىن قايسىسىنىڭ دىيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) كىچىك باللىرىڭلارنى يىغىۋېلىڭلار، چۈنكى بۇ چاغدا شەيتانلار تارىلىدۇ، كېچىدىن مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەن-دە، ئۇلارنى قويۇپ بېرىڭلار، بىسمىللا دەپ دەرۋازاڭلارنى تاقاڭ-لار، بىسمىللا دەپ چىرىغىڭلارنى ئۆچۈرۈڭلار، بىسمىللا دەپ

تۇلۇمۇڭلارنىڭ ئاغزىنى چېگىڭلار، بىر نەرسىنى ئۈستىگە قويۇپ قويۇش بىلەن بولسىمۇ بىسمىللا دەپ قاچاڭلارنىڭ ئاغزىنى يېپىڭلار.

ئابدۇللا ئىبنى ئەبى قەتادە ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ياخشى چۈش ئاللا تەرە- پىدىن بولىدۇ①، يامان چۈش شەيتاندىن بولىدۇ. سىلەردىن بىر كىم يامان چۈش كۆرۈپ قېلىپ قورقۇپ كەتسە، سول تەرىپىگە قاراپ تۈكۈرۈۋەتسۇن، ئاللاغا سىغىنىپ شەيتاننىڭ شەررىدىن پانا تىلىسۇن، شەيتان ئۇنىڭغا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى كۈنىگە يۈز قېتىم: لائىلاھە ئىللەللاھۇ ۋەھدەھۇ لاشەرىكە لەھۇ لەھۇلمۇلكۇ ۋە لەھۇل- ھەمدۇ ۋە ھۇۋە ئەلا كۇللى شەيئىن قەدىر (يالغۇز بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، ئاللانىڭ شېرىكى يوق، پۈتۈن سەلتەنەت ۋە پۈتۈن ھەمدۇ-سانا ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللا ھەممە نەرسىگە قادىردۇر) دېسە، ئۇنىڭغا ئون قۇل ئازات قىلغاننىڭ ساۋابى بولىدۇ، ئۇنىڭغا يۈز ياخشىلىق يېزىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىدىن يۈز خاتالىق ئۆچۈرۈلىدۇ، بۇ دۇئا شۇ كۈنى كەچكىچە ئۇنىڭ ئۈچۈن شەيتاندىن ساقلىنىدىغان قورغان بولىدۇ، مەزكۇر دۇئانى كۈنىگە يۈز قېتىمدىن ئوشۇق ئوقۇغان ئادەمدىن باشقا ئادەمنىڭ قىلغان ئەمەلى ئۇنىڭغا يەتمەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام

① چۈشنىڭ مەزمۇنى ياكى تەبىرى ئېتىۋارى بىلەن.

مۇنداق دىگەن: سىلەر خورازنىڭ چىللىغىنىنى ئاڭلىغان چېغىڭىلاردا ئاللانىڭ پەزلىنى تىلەڭلار، چۈنكى خوراز بۇ چاغدا پەرىشتىنى كورگەن بولىدۇ. ئېشەكنىڭ ھاڭرىغان ئاۋازىنى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا ئاللاغا سىغىنىپ شەيتاننىڭ شەررىدىن پانا تىلەڭلار، چۈنكى ئېشەك بۇ چاغدا شەيتاننى كورگەن بولىدۇ.

254) زىيانداش ھايۋانلارنى ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەش خىل زىيانداش ھايۋان مۇقەددەس جايدىمۇ① ئولتۇرۇلۇشى كېرەك، ئۇلار: چاشقان، چايان، سا، قاغا ۋە غالجىر ئىتلاردىن ئىبارەت.

255) مۇشۇكنى ئولتۇرۇشنىڭ يامانلىغى توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئايال بىر مۇشۇكنى تاماقمۇ بەرمەي ۋە زىمىندىكى ھاشارەتلەرنىمۇ يىگىلى قويماي باغلاپ قويۇپ ئولتۇرۇۋەتكەنلىكى ئۈچۈن دەۋزىخى بولۇپ كەتكەن.

256) قاچىغا چىۋىن چۈشۈپ قالسا قانداق قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① ھەرەمدە بولسىمۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر كىمنىڭ قاچىسىغا چىۋىن چۈشۈپ قالسا، ئۇنى چوكۇرۇۋېتىپ ئاندىن ئېلىپ تاشلىۋەتسۇن، چۈنكى ئۇنىڭ بىر قانىتىدا كېسەل، بىر قانىتىدا شىپا بولىدۇ.

257) ئۇسسىغانغا سۇ بېرىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر پاھىشە ئايال بىر قۇدۇقنىڭ بېشىدا تەشنالىقتىن ئۆلەي دەپ قالغان، تىلىنى ساڭگىلىتىپ تۇرغان بىر ئىتنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ئۆتۈكىنى سېلىپ روملى بىلەن باغلاپ قۇدۇقتىن سۇ تارتىپ ئىتنى سۇغارغانلىقى ئۈچۈن، ئاللا ئۇنى مەغپىرەت قىلغان①.

258) ئادەم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ يارىتىلىشتىكى شەكلى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا ئادەم ئەلەيھىسسالامنى ياراتقان چاغدا، بويىنى ئاتمىش گەز ئۇزۇنلۇقتا ياراتتى، ئاندىن ئۇنىڭغا: ئاشۇ پەرىشتىلەرگە سالام بەرگىن ۋە ئۇلارنىڭ ساڭا بەرگەن قايتۇرما

---

① بۇنىڭدىن ئاللا ئۆز پەزلى كەرەمىگە ئېلىپ، كىشىنىڭ قىلغان ئازغىنا ئەملى ئۈچۈن ئۇنىڭ چوڭ گۇنالىرىنى كەچۈرىدىغانلىقىنى كورگىلى بولىدۇ.

سالامغا قۇلاق سالغىن، بۇ سەن ۋە سېنىڭ ئەۋلاتلىرىڭ قوللىنىدىغان سالام بولۇپ قالىدۇ، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالام پەرىشتىلەرگە، ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم (سىلەرگە سالامەتلىك تىلەيمەن. — ت) دەپ سالام بەردى. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا جاۋابەن ئەسسەلامۇ ئەلەيكە ۋەرەھمەتۇللاھى (ساڭا سالامەتلىك ۋە ئاللانىڭ رەھمەتلىرىنى تىلەيمىز. — ت) دىدى. پەرىشتىلەر ئادەم ئەلەيھىسسالامغا بەرگەن جاۋاپ سالامدا رەھمەتۇللاھى① دىگەن سوزنى قوشۇپ قويدى، جەننەتكە كىرگەن كىشىلەرنىڭ ھەممىسى جەننەتكە كىرىدىغان چاغدا ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ شەكلىدە بولۇپ كىرىدۇ. ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاقتىدىن تارتىپ ھازىرغا قەدەر ئادەملەر ھوسنى-چىراي ۋە قەددى-قامەت جەھەتتىن ئارقىغا چېكىنىپ كېلىۋاتىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەتكە كىرىدىغان دەسلەپكى جامائەنىڭ چىرايى ئون توت كۈنلۈك ئايدەك گۈزەل بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن كىرىدىغانلارنىڭ چىرايى ئاسماندىكى ئەڭ يورۇق يۇلتۇزدەك گۈزەل بولىدۇ، ئۇلاردا چوڭ-كىچىك تەرەت قىلىش، تۈكۈرۈش ۋە بۇرنىنى تاشلاش ئىشلىرى بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ تاغاقلىرى ئالتۇندىن بولىدۇ، تەرلىرى ئىپاردەك خۇش بۇي بولىدۇ. ئۇلارنىڭ خۇش بۇي ئېلىش چوغدانىنىڭ يېقىلغۇسى خۇش پۇراق سەئدى ھىندى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ خوتۇنلىرى گۈزەل ھورلەردىن بولىدۇ، ئۇلارنىڭ يارىلىشى

---

① بۇ، مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىدا دوستلۇق ۋە ئىناقلىقنىڭ ئىشىگىنى ئېچىش يۈزىسىدىن سالامنىڭ دەسلەپكى يولغا قويۇلۇشىدۇر.

بىر ئادەمگە ـــ ئادەم ئەلەيھىسسالامغا ئوخشاش قامىتى ئاتمىش گەز ئۇزۇنلۇقتا بولىدۇ.

259) كىشىلەرنىڭ روھلىرى ئالەمى ئەرۋاھتا توپلانغان لەشكەرلەر ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: كىشىلەرنىڭ روھلىرى① ئالەمى ئەرۋاھتا توپلانغان لەشكەرلەردۇر. ئالەمى ئەرۋاھتا ئۆزئارا تونۇشقان روھلار بۇ دۇنيادا بىر بىرى بىلەن كېلىشەلەيدۇ؛ تونۇشمىغانلىرى بولسا كېلىشەلمەيدۇ.

260) ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام سەكسەن ياشقا كىرگەن چېغىدا كەكە بىلەن خەتنىسىنى قىلدۇرغان.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللا ئىسمائىلنىڭ ئانىسىغا②

---

① ئىنسانىنىڭ بەدىنىدىكى جان.
② ئىسمى ھاجەر.

رەھمەت قىلسۇنكى، ئەگەر ئۇ ئالدىراپ كەتمىگەن بولسا①، زەمزەم
قۇدۇغى ئەلۋەتتە ئېقىپ تۇرغان بۇلاق بولۇپ كېتەتتى.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەسەن بىلەن ھۇسەينگە پانا تىلەش يۈزد-
سىدىن ئاللاغا سىغىنىپ مۇنداق دەيتتى: ئاللاغا سىغىنىپ، ھەر بىر
شەيتاننىڭ، زەھەرلىك ھاشارەتلەرنىڭ ۋە يامان كۆزلەرنىڭ شەررى-
دىن ئاللانىڭ شىپالىق سۆزلىرى بىلەن پانا تىلەيمەن. سىلەرنىڭ
بوۋاڭلار ئىبراھىم بولسا ئىسمائىل بىلەن ئىسھاققا پانا تىلەش يۈزد-
سىدىن يۇقۇرقى سۆزلەر بىلەن ئاللاغا سىغىناتتى.

260) گۆشنىڭ چىرىپ قېلىشىنىڭ سەۋەبى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-
غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەنى ئىسرائىل گۆشنى ساقلاپ
يىمىگەن بولسا، گۆش چىرىمەيتتى②. ھەۋۋا ئادەم ئەلەيھىسسالامنى

① ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ئۇسسىغان چاغدا، جىبرىل ئەلەيھىسسالام
كېلىپ تاپىنى بىلەن يەرنى كولىغان ئىدى، سۇ چىقتى، ھاجەر سۇنىڭ
ئەتراپىنى توراپ تۇرۇپ چاڭگاللاپ تۇلۇمغا قۇيۇشقا باشلىدى.

② رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە، بەنى ئىسرائىل (يەھۇدىيلار — ت) قەۋمى
سەھرايى كەبىردە ئېزىقىپ يۈرگەن چاغلىرىدا ئاللا ئۇلارغا ئۇلاينى يەيدىغان
رىزىق قىلىپ بەرگەن. ئۇلار ئۇلاينىڭ گۆشلىرىنى ساقلاپ يىمەسلىككە
بۇيرۇلغان بولسىمۇ، ساقلاپ يىگەنلىكتىن گۆشلىرى سېسىپ قالغان، گۆشنىڭ
چىرىشى شۇنىڭدىن كېلىپ چىققان.

رىدۇ، جىزىيىنى ئېلىپ تاشلايدۇ①، پۇل-مال شۇ دەرىجىدە كۆپە-يىدۇكى، ئۇنى سەدىقە قىلىپ بەرسە، ھېچكىم ئالمايدۇ، بۇ چاغدا ئاللا ئۈچۈن قىلىنغان بىر سەجدە دۇنيادىكى ھەممە نەرسىدىن ئەۋزەل بولىدۇ.

264) بەنى ئىسرائىل توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بەنى ئىسرائىلنى ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلىرى ئىدارە قىلاتتى، بىر پەيغەمبەر ئۆلسە، ئورنىنى يەنە بىر پەيغەمبەر باساتتى، مەندىن كېيىن پەيغەمبەر كەلمەيدۇ، مېنىڭ ئورنۇمنى باسىدىغان خەلىپىلەر بولىدۇ، ئۇلار كۆپ بولىدۇ، دېۋىدى، ساھا-بىلەر: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا خەلىپىلىك ئۈستىدە دە-تالاش بولسا، بىزنى قانداق قىلىشقا بۇيرۇيسەن؟ دېدى. رەسۇلۇللا: دەسلىۋىدە بەيئەت قىلغان خەلىپەڭلارغا ئەگىشىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭدىن كېيىنكى خەلىپىگە ئەگىشىڭلار، ئۇلارنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىڭلار②، ئەگەر ئۇلار سىلەرنىڭ ھەققىڭلارنى ئادا قىلمىسا، قىيامەت كۈنى ئاللا ئۇلارنى قىلمىشلىرى ئۈستىدە جاۋاپكارلىققا تارتىدۇ③، دېدى.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① غەيرى دىندىكىلەرنىڭ ئىسلام دىنىغا ئېتىقات قىلىشى بىلەن، ئۇلاردىن ئېلىنىدىغان باج ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدۇ.

② ئۇلارغا ئىتائەت قىلىڭلار، شۇنداق قىلساڭلار ئىسلام دىنىنى يۈكسەلدۈرگەن ۋە پىتنە-پاساتلاردىن ساقلانغان بولىسىلەر.

③ ئۇلارنىڭ ئۈستىدىكى ھەققىڭلار ئۈچۈن سىلەر ساۋاپ تاپىسىلەر.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئۆتكەنكى ئۈممەتلەرنىڭ ۋاقتىغا سېلىشتۇرغاندا، سىلەرنىڭ ۋاقتىڭلار نامازدىگەر بىلەن كۈن پېتىش ئارىلىقىدىكى ۋاقىتچىلىك كېلىدۇ. سىلەرنىڭ ۋە يەھۇدى، ناسارالارنىڭ مىسالى تۆۋەندىكى مىسالغا ئوخشايدۇ. بىر ئادەم مەددىكار ئىشلەتمەكچى بولۇپ، كىم ماڭا بىر قىرات (بىر دىنارنىڭ $\frac{1}{210}$ گە تەڭ پۇل ـــ ت) پۇلغا چۈشكىچە ئىشلەپ بېرىدۇ؟ دەيدۇ. يەھۇدىلار بىر قىراتقا چۈشكىچە ئىشلەپ بېرىدۇ. ئاندىن كېيىن ئۇ ئادەم: كىم ماڭا بىر قىرات پۇلغان چۈشتىن نامازدىگەرگىچە ئىشلەپ بېرىدۇ؟ دەيدۇ، ناسارالار بىر قىراتقا چۈشتىن نامازدىگەرگىچە ئىشلەپ بېرىدۇ. ئاندىن كېيىن ئۇ ئادەم: كىم ماڭا ئىككى قىرات پۇلغا نامازدىگەردىن كۈن پاتقىچە ئىشلەپ بېرىدۇ؟ دەيدۇ. ئىككى قىرات ھەق ھېساۋىغا نامازدىگەردىن كۈن پاتقىچە ئىشلەپ بېرىدىغانلار سىلەر بولۇسىلەر. قۇلاق سېلىڭلاركى، سىلەرنىڭ ئەجرىڭلار بىر ھەسسە كۆپ بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن يەھۇدىلار ۋە ناسارالار جىق ئىشلەپ ئاز ھەق ئالدۇق دەپ خاپا بولۇشىدۇ، ئاللا ئۇلارغا: سىلەرنىڭ ھەققىڭلاردىن بىر نەرسە كېمەيتىۋەتتىممۇ؟ دەيدۇ. ئۇلار: ياق، دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. ئاللا: مانا بۇ ـــ مېنىڭ پەزلىم، ئۇنى خالىغان ئادەمگە بېرىمەن، دەيدۇ.

جۇندۇب ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بۇرۇن ئۆتكەن ئۈممەتلەر ئىچىدە بىر ئادەم بولغان، ئۇنىڭ بىر يارىسى بولۇپ، ئاغرىغىغا چىدىماي پىچاق بىلەن قولىنى كېسىپ تاشلىغان، قان توختىماي چىقىۋېرىپ، شۇنىڭ بىلەن ئۆلگەن، ئاللاتائالا: بەندەم

ئالدىراپ ئۇلۇۋالدى، ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلدىم[1]، دىگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەنى ئىسرائىلدا بىر ئاق كېسەل، بىر تاز ۋە بىر ئەمادىن ئىبارەت ئۈچ ئادەمنى ئاللا سىناپ كورمەكچى بولۇپ، ئۇلارغا بىر پەرىشتىنى ئەۋەتتى. پەرىشتە ئاق كېسەلنىڭ ئالدىغا كېلىپ، سەن قايسى نەرسىنى ئەڭ ياقتۇرىسەن؟ دەپ سورىدى. ئۇ: كىشىلەر مەندىن يىرگىنىدۇ، تېرەم تۈزۈلۈپ چىرايلىق رەڭدە بولۇشنى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دىدى. پەرىشتە ئۇنى سىلاپ قويۇۋىدى، ئۇنىڭ رەڭگى تۈزۈلۈپ، تېرىسى چىرايلىق بولۇپ كەتتى. پەرىشتە ئۇنىڭغا قايسى مالنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دىدى. ئۇ توگىنى ياكى كالىنى (ئاق كېسەل بىلەن تازنىڭ بىرى توگىنى، بىرى كالىنى ياقتۇرىمەن دىگەن، كىمنىڭ نىمىنى دىگەنلىكى ئېسىمدە يوق. — رىۋايەت قىلغۇچىدىن) ياقتۇرىمەن دىدى. ئاللا ئۇنىڭغا بىر بوغاز توگە ئاتا قىلدى، پەرىشتە ئۇنىڭغا، مېلىڭ بەرىكەتلىك بولسۇن، دىدى. پەرىشتە تازنىڭ يېنىغا كېلىپ، سەن قايسى نەرسىنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دىدى. تاز كىشىلەر مەندىن يىرگىنىدۇ، بېشىم تۈزۈلۈپ چىرايلىق چېچىم بولۇشنى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دىدى. پەرىشتە ئۇنى سىلاپ قويۇۋىدى، بېشى تۈزۈلۈپ، چىرايلىق چاچ چىقتى. پەرىشتە ئۇنىڭغا قايسى مالنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دىدى. ئۇ،

[1] جەننەتنىڭ ھارام قىلىنىشى ئوزىنى ئولتۈرۈۋالغانلىقتىن ئەمەس، بەلكى ئوزىنى ئولتۈرۈۋېلىشىنى ھالال ساناپ كاپىر بولۇپ كەتكەنلىكتىن. كىشىنىڭ ئوزىنى ئولتۈرۈۋېلىشىنىڭ ياكى باشقىلارنى ئولتۈرۈشىنىڭ قانچىلىك چوڭ گۇنا ئىكەنلىكىگە بۇ زور ئاساستۇر.

كالىنى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دېدى. ئاللا ئۇنىڭغا بىر بوغاز كالا ئاتا قىلدى. پەرىشتە ئۇنىڭغا، مىلىك بەرىكەتلىك بولسۇن، دېدى. پەرىشتە ئەمانىڭ يېنىغا كېلىپ، سەن قايسى نەرسىنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دەپ سورىدى، ئەما، ئاللا كوزۇمنى ئېچىۋەتسە، كىشلەرنىڭ چىرايلىرىنى كورسەم ئىكەنمەن، دېدى. پەرىشتىنىڭ سىلاپ قويۇشى بىلەن، ئاللا ئۇنىڭ كوزىنى ئېچىۋەتتى، پەرىشتە ئۇنىڭدىن قايسى مالنى ئەڭ ياقتۇرىسەن دەپ سورىدى، ئۇ، قوينى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دېدى. ئاللا ئۇنىڭغا بىر قوزىلىق ساغلىق ئاتا قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ماللىرى كوپىيىپ، ئاق كېسەل بىر ئويمان توگىگە، تاز بىر ئويمان كالىغا، ئەما بىر ئويمان قويغا ئىگە بولۇپ قالدى. ئاندىن كېيىن پەرىشتە ئوزىنىڭ بۇرۇنقى سۇرىتى ۋە تۇرقىدا كېلىپ، ئاق كېسەلگە، مەن مىسكىن ئادەممەن، سەپىرىدىمدە رىزقىنىڭ يولىنى تېپىشتىن ئامالسىز قالدىم، بۇگۇن تىلىگىمنىڭ ھەل بولۇشى ئاللادىن قالسا ساڭىلا باغلىق بولۇپ قالدى، سېنىڭ رەڭگىڭنى، تېرەڭنى چىرايلىق قىلغان، ساڭا مال بەرگەن ئاللانىڭ ھەققى ئۇچۇن سەندىن سەپىرىمدە ھاجىتىمدىن چىقىدىغان بىر توگە سورايمەن، دېدى. ئۇ، مالنىڭ تېگىشلىك چىقىملىرى كوپ، دەپ جاۋاپ بەردى. پەرىشتە ئۇنىڭغا، مەن سېنى تونۇيدىغاندەك تۇرىمەنغۇ، سەن كىشلەر يىرگىنىدىغان ئاق كېسەل ئەمەسمىدىڭ؟ ئاللا ساڭا مال بەردىغۇ؟ دېدى. ئۇ، بۇ مال ماڭا چوڭ ئوتكەن ئاتا-بوۋىلىرىمدىن مىراس قالغان، دېدى. پەرىشتە، يالغان ئېيتقان بولساڭ، ئاللا سېنى ئىلگىرىكىدەك قىلىپ قويسۇن، دېدى. پەرىشتە تازنىڭ يېنىغا ئوزىنىڭ بۇرۇنقى سۇرىتى ۋە تۇرقىدا كېلىپ، ئاق كېسەلگە قايسى گەپلەرنى دىگەن بولسا، ئۇنىڭغىمۇ شۇ گەپلەرنى دېدى. تازمۇ ئۇنىڭغا ئاق كېسەلنىڭ جاۋابىدەك

جاۋاپ بەردى. پەرىشتە تازغا، يالغان ئېيتقان بولساڭ، ئاللا سېنى ئىلگىرىكىدەك قىلىپ قويسۇن، دىدى. پەرىشتە ئەمانىڭ يېنىغا ئۇزىنىڭ بۇرۇنقى سۇرىتىدە كېلىپ، مەن مىسكىن مۇساپىر ئادەممەن، سەپىرىمدە رىزقىنىڭ يوللىرى كېسىلدى، بۈگۈن تىلىگىمنىڭ ھەل بولۇشى ئاللادىن قالسا ساڭىلا باغلىق بولۇپ قالدى، سېنىڭ كوزۇڭنى ئەسلىگە كەلتۈرگەن ئاللا ھەققى ئۈچۈن سەندىن سەپىرىمدە ھاجىتىمـ دىن چىقىدىغان بىر قوي سورايمەن، دىدى. ئەما، مەن ئەما ئىدىم، ئاللا كوزۇمنى ئەسلىگە كەلتۈردى، گاداي ئىدىم، ئاللا مېنى باي قىلدى، خالىغىنىڭنى ئالغىن، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سەن خۇدا ھەققى ئۈچۈن ئالىدىغان نەرسىنى بەرمەي، سېنى قىيىن ئەھـ ۋالدا قويمايمەن، دىدى. پەرىشتە ئۇنىڭغا، مېلىڭنى ئۇزەڭ ئالغىن، ئاللا سىلەرنى سىناپ كوردى، ئاللا سەندىن رازى بولدى، سېنىڭ ئىككى ھەمرايىڭغا غەزەپ قىلدى، دىدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بەنى مەخزۇم (ئايماق ئىسمى. ـ ت)لۇق ئايالنىڭ ئوغرىلىق قىلغانلىغى پۈتۈن قۇرەيشنى قايغۇغا سالدى. بۇ ھەقتە رەسۇلۇللاغا كىم ئېغىز ئاچالايدۇ دىگەن كىشىگە، رەسۇلۇللانىڭ ياخشى كورگەن ئادىمى ئۇسامە ئىبنى زەيد ئېغىز ئاچالايدۇ، دىيىشتى. ئۇسامە بۇ ھەقتە رەسۇلۇللاغا سوز ئاچتى. رەسۇلۇللا: ئاللا بېكىتكەن بەلگىلىمە ئۇستىدە ئارا تۇرماقچىـ مۇ سەن؟ دىدى ـ دە، ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇتۇق سوزلەپ بولۇپ مۇنداق دىدى: بەنى ئىسرائىل خەلقىنىڭ ھالاك بولۇشىدىكى سەۋەپ شۇكى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئىسىلزادە ئوغرىلىق قىلسا، ئۇنىڭغا تەگمەيتتى، مەرتىۋىسىز ئادەم ئوغرىلىق قىلسا، ئۇنىڭ ئۇستىدىن

ھەد (ئاللا بەلگىلىگەن جازا. ــ ت) ئىجرا قىلىناتتى، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەگەر مەن مۇھەممەدنىڭ قىزى پاتىمە ئوغرىلىق قىلغان بولسىمۇ، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ قولىنى كەسكەن بولاتتىم.

ئەبۇ مەسئۇددىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: "ئەگەر ئۇيالمايدىغان بولساڭ، نىمىنى خالىساڭ شۇنى قىلغىن" دىگەن سوز ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ كىشىلەرگە ئېيتىپ قالدۇرغان سوزلىرىدىندۇر.

ئىبنى ئومەردىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەم① تەكەببۇرلۇقتىن كورەڭلەپ كەنكەندە، ئۇنى يەر يۇتتى. ئۇ قىيامەتكىچە يەر قاتلاملىرىدا چوكۇپ بارىدۇ.

288) ئوزىنىڭ نەسىبىنى يالغان ئېيتقان ۋە يالغان چۈش بايان قىلغان ئادەم توغرىسىدا

ۋاسلە ئىبنى ئەسقە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىنىڭ ئوز ئاتىسىدىن غەيرىنى دادام دەپ دەۋا قىلىشى ياكى چۈشىدە كورمىگەن نەرسىلەرنى كوردۇم دىيىشى ياكى ئاللانىڭ رەسۇلىغا يالغاننى چاپلىشى ئەڭ چوڭ يالغانچىلىقتۇر.

---

① قارۇن.

289) پەيغەمبەرلەرنىڭ تۆگەنجىسى ــ رەسۇلۇللانىڭ يوچۇقنى تولدۇرۇش ئۈچۈن كەلگەنلىگى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ۋە باشقا پەيغەمبەرلەر خۇددى بىر ئادەم چىرايلىق ياساپ پۈتتۈرۈپ، بىر كىسەكلىك ئورۇننىلا بوش قالدۇرغان، ئىچىگە كىرىپ كورگەن كىشىلەر ئەجەپلىنىپ، كىسەكنىڭ ئورنى تولدۇرۇلۇپ كەتكەن بولسا، تولۇق پۈتكەن بولىدىكەن دىيىشكەن بىر بىناغا ئوخشايمىز.

290) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا

ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەك قولى كەڭ ئىدى. رامىزان ئېيىدا جىبرىل بىلەن ئۇچراشقان چاغلىرىدا تېخىمۇ سېخىلىشىپ كېتەتتى. جىبرىل رامىزاندا ھەر كېچىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇچرىشىپ، ئۇنىڭغا قۇرئان تەلىم بېرەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ خەيرلىك ئىشلاردىكى مەنپەئەتى يامغۇرلۇق بۇلۇتنى ئېلىپ كەلگەن شامالدىنمۇ زور ۋە ئومۇمى ئىدى.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناچار سوز ۋە ناچار ئىشلاردىن يىراق ئىدى. ئۇ

مۇنداق دەيتتى: ئىچىڭلاردىكى ياخشى كىشلەر ئەڭ گۈزەل ئەخلاققا ئىگە بولغانلاردۇر.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى ئىشنىڭ① بىرىنى تاللاشقا توغرا كەلگەندە، گۇنا بولمايدىغانلا بولسا، ئۇنىڭ ئاسانراغىنى ئىختىيار قىلاتتى. ئەگەر گۇنا بولىدىغان بولسا، ئۇنىڭدىن ئەڭ يىراق بولاتتى. ئۇ ئۆزى ئۈچۈن ئۆچ ئالمايتتى، پەقەت ئاللانىڭ ھورمىتى دەپسەندە قىلىنغاندىلا ئاللا ئۈچۈن ئۆچ ئالاتتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۈزى ئېچىلمىغان قىزدىنمۇ ھايالىق ئىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھىچقاچان بىرەر تاماقنى كەمسىتكەن ئەمەس، كوڭلى تارتسا ئۇنى يەيتتى. كوڭلى تارتمىسا قويۇپ قوياتتى.

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: يەھۇدىلار سىلەر بىلەن ئۇرۇشىدۇ، سىلەر ئۇلارنى مەغلۇپ قىلىسىلەر، ھەتتا تاشمۇ، ئى مۇسۇلمان، مېنىڭ ئارقامىغا يەھۇدى يوشۇرۇنۇۋالدى، ئۇنى ئۆلتۈر②، دەيدۇ.

① دۇنيا ئىشلىرىدىن.

② بۇنىڭدىن جانسىز نەرسىلەرنىڭ سوزلىشىدەك قىيامەت ئالامەتلىرىنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى كورگىلى بولىدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: چۈشۈمىدە خالايىقنىڭ بىر يەردە يىغىلىپ تۇرغانلىغىنى كوردۇم، بۇ چاغدا ئەبۇ بەكرى تۇرۇپ قۇدۇقتىن بىر ياكى ئىككى سوغا (قانچە سوغا دىيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئىسىدە قالمىغان) سۇ تارتتى، سۇنى بوشراق تارتتى، ئاللا ئۇنى ئەپۇ قىلغاي①. ئاندىن كېيىن ئۇمەر سوغىنى قولىغا ئالغان ئىدى، ئۇ چوڭ سوغىغا ئايلاندى. سۇنى ئۇمەردەك تارتىدىغان قابىل ئادەمنى كورمىدىم، ئۇ شۇنداق قالتىس تارتتىكى، كىشىلەر قۇدۇق بويىغا ئەتەن (سۇ بويىغا ماللارنى ئارام ئالدۇرۇش ئۈچۈن قىلىنغان جايلار. — ت)لەرنى سالدى②.

ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېنىڭ ئۇممىتىمنىڭ ياخشىلىرى مېنىڭ دەۋرىمدە ياشىغان كىشىلەردۇر (ساھەبىلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ. — ت)، ئۇلاردىن قالسا، ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تابىئىنلار. — ت)، ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تەبئى تابىئىنلار — ت). سىلەردىن

① ئەبۇ بەكرىنىڭ ھەركىتى ئاستا بولدى، بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ قەدرى-قىممىتى چۈشۈپ كەتمەيدۇ، ئۇ مۇرتەد بولۇپ كەتكەنلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلىش بىلەن مەشغۇل بولۇپ كەتكەنلىكتىن، ئۇنىڭ پەتھى قىلغان جايلىرى ئاز بولدى.

② ھەتتاكى كىشىلەر سۇنى ئىچىپ قاندى، توگىلىرىنىمۇ قانغۇدەك سۇغاردى، توگىلىرىنى چوكتۇرۇپ قايتا-قايتا سۇغىرىش ۋە ئارام ئالدۇرۇش ئۈچۈن ئۇلارغا ئەتەنلەرنى سالدى.

كىيىن شۇنداق بىر خەلق كېلىدۇكى، ئۇلار خىيانەتكار، ئىشەنچسىز، ئۇزلىرى گۇۋالىق بېرىدىغان ئەمما گۇۋالىققا تارتىلمايدىغان، ئاللاغا قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان ئادەملەردۇر، ئۇلار دۇنياغا بەكمۇ ھېرىس ۋە راھەتپەرەس كېلىدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېنىڭ ساھابىلىرىمنى تىللىماڭلار، ئەگەر سىلەر ئوھۇد تېغىدەك ئالتۇن سەدىقە قىلغىنىڭلار بىلەنمۇ، ئۇلار سەدىقە قىلغان بىر مۇد (تەخمىنەن 18 لىترغا تەڭ. — ت) ئاشلىقنىڭ، يېرىم مۇد ئاشلىقنىڭمۇ ساۋابىغا يەتمەيدۇ.

299) ئەنسارلارنى سۆيۈش توغرىسىدا

ئەدى ئىبنى سابىتنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئەنسارلارنى پەقەت مۇسۇلمان ئادەملا ياخشى كۆرىدۇ، پەقەت مۇناپىقلا يامان كۆرىدۇ، ئەنسارلارنى سۆيگەن ئادەمنى ئاللا سۆيىدۇ، ئۇلارنى يامان كۆرگەن ئادەمنى ئاللا يامان كۆرىدۇ.

300) ئاللا بىلەن قەسەم قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇلاق سېلىڭلاركى، قەسەم

ئىچكەن ئادەم ئاللا بىلەنلا قەسەم ئىچسۇن، قۇرەيش خەلقى بولسا ئاتا-بوۋىلىرى بىلەن قەسەم ئىچەتتى، سىلەر ئاتا-بوۋاڭلار بىلەن قەسەم ئىچمەڭلار.

301) كىشىنىڭ نىيىتى توغرىسىدا

ئەلقەمە ئىبنى ۋەققاسنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئەمەللەرنىڭ دۇرۇس بولۇشى نىيەتكە باغلىق. كىمكى پۇل-مالغا ئېرىشىش ياكى بىرەر خوتۇن ئېلىش ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇ ھىجرىتىدىن شۇنى تاپىدۇ، كىمكى ئاللانىڭ ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇ ھىجرىتىدىن شۇنى تاپىدۇ.

302) ئاللانىڭ ئۆزىگىلا مەلۇم ئۈچ مەسىلە توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: ئابدۇللا ئىبنى سالام پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەدىنىگە كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭدىن بىرقانچە مەسىلە سوراش ئۈچۈن كېلىپ: مەن سەندىن پەيغەمبەردىن باشقا ئادەم بىلمەيدىغان ئۈچ مەسىلە سورايمەن: قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ئالامىتى نېمە؟ جەننەتكە داخىل بولغانلارنىڭ تۇنجى يەيدىغان تامىقى نېمە؟ تۇغۇلغان بالا نېمە ئۈچۈن ئاتىسىغا ياكى ئانىسىغا ئوخشايدۇ؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: سەن سورىغان مەسىلىلەرنى جىبرىل ماڭا بايا

ئېيتىپ بەرگەن ئىدى، دېدى. ئابدۇللا ئىبنى سالام، جىبرىل يەھۇدىلارنىڭ پەرىشتىلەر ئىچىدىكى دۈشمىنى، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ئالامىتى شۇكى، بىر ئوت پەيدا بولۇپ، ئۇ خالايىقنى شەرق تەرەپتىن سۈرۈپ ئاپىرىپ غەرپ تەرەپكە توپلايدۇ، جەننەتكە داخىل بولغانلارنىڭ تۇنجى يەيدىغان تامىقى لەھەڭنىڭ جىگىرىگە چاپلىشىپ تۇرغان پارچە گۆش بولىدۇ، ئەرنىڭ مەنىسى ئايالنىڭكىنى بېسىپ كەتسە، بالا ئاتىسىغا ئوخشايدۇ، ئايالنىڭ مەنىسى ئەرنىڭكىنى بېسىپ كەتسە، بالا ئانىسىغا ئوخشايدۇ، دېدى. ئابدۇللا ئىبنى سالام: بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق ئىكەنلىكىگە، سېنىڭ ھەقىقەتەن ئاللانىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىڭگە گۇۋالىق بېرىمەن، ئى رەسۇ-لۇللا، يەھۇدىلار يالغانچى خەلق، ئۇلار مېنىڭ مۇسۇلمان بولغان-لىقىمدىن خەۋەر تېپىشتىن بۇرۇن، مەن توغرىلىق سوراپ باق، دېدى. يەھۇدىلار كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلاردىن: ئابدۇللا ئىبنى سالام ئاراڭلاردا قانداق ئادەم؟ دەپ سورىدى. ئۇلار: ئۇ ئىچىمىزدىكى ئەڭ ياخشى، ئەڭ ئوبدان ئادىمىمىز، ئەڭ ياخشى ۋە ئەڭ ئوبدان ئادىمىمىزنىڭ ئوغلى، دەپ جاۋاپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ مۇسۇلمان بولسا نېمە دەيسىلەر؟ دېدى: يەھۇدىلار: ئۇنىڭ مۇسۇلمان بولۇشىدىن خۇدا پانا بەرسۇن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۇقۇرىدىكى سۆزنى تەكرارلىغان ئىدى، يەھۇدىلارمۇ يۇقۇرقى سۆزنى تەكرارلىدى. ئابدۇللا ئىبنى سالام ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ: ئەشھەدۇ ئەنلائىلاھە ئىللەللاھۇ ۋە ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللا (گۇۋالىق بېرىمەنكى، بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، مۇھەممەد ھەقىقەتەن ئاللانىڭ پەيغەمبىرىدۇر) دېدى.

يەھۇدىيلار، بۇ بىزنىڭ ئىچىمىزدىكى يامان ئادەم ۋە يامان ئادەمنىڭ بالىسى دىدى ھەم ئۇنى يامانلاشتى. ئابدۇللا ئىبنى سالام: ئى رەسۇلۇللا، ئۇلارنىڭ مۇشۇنداق دىيىشىدىن قورققان ئىدىم، دىدى.

303) نەپەقە توغرىسىدا

ئەبۇ مەسئۇد بەدرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىنىڭ ئۆز ئائىلىسىگە قىلغان نەپەقىسى① سەدىقە ھىساپلىنىدۇ.

304) بەقەرە سۈرىسىنىڭ ئاخىرىدىكى ئىككى ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ مەسئۇد بەدرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كېچىسى سۈرە بەقەرەنىڭ ئاخىرىدىكى ئىككى ئايەتنى ئوقۇيدىكەن، كېچىچە ئۇنىڭغا كۇپايە قىلىدۇ②.

305) چوكانىغا ئۆيلىنىش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەندىن: ئى جابىر،

---

① ئاللانىڭ رازىلىغىنى كوزلەپ خوتۇنى ۋە بالىلىرىغا قىلغان خىراجىتى.
② ئوقۇغان ئادەمنى ئىنسانلار ۋە جىنلارنىڭ شەررىدىن ساقلاشقا كۇپايە، ياكى تەھەججۇد نامىزىدىن كۇپايە قىلىدۇ دىگەن مەنىدە. بۇ يەردە دىيىلگىنى "ئامەنەر رەسۇلۇ"دىن باشلاپ سۈرىنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان ئىككى ئايەت.

ئويلەندىڭمۇ؟ دەپ سورىدى. مەن: ھەئە دىۋىدىم، ئۇ: قىز ئالدىڭمۇ، چوكانمۇ؟ دەپ سورىدى. مەن: چوكان ئالدىم، دېدىم. رەسۇلۇللا: سەن بىلەن مۇھەببەتلىشىدىغان قىز ئالساڭچۇ، دېدى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، ئاتام ئوھۇد غازىتىدا شەھىت بولدى، توققۇز قىزى قالدى، ئۇلار مېنىڭ توققۇز ھەمشىرەم بولىدۇ، ئۇلارغا يەنە ئۇلارغا ئوخشاش بىر ئەخمەق قىزنى① قوشۇشنى ياقتۇرمىدىم، ئۇلارنىڭ باشلىرىنى تاراپ قويىدىغان، خىزمىتىنى قىلىدىغان بىر ئايالنى ئالدىم، دېدىم. رەسۇلۇللا: توغرا قىلىپسەن، دېدى.

306) پەيغەمبەر ئەيھىسسالامنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا ئەنسارى رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ: ساڭا مەلۇمكى، مېنىڭ ئاتام ئوھۇد غازىتىدا شەھىت بولۇپ كەتتى، نۇرغۇن قەرزى قالدى، مەن قەرز ئىگىلىرىنىڭ سېنى كورۇشنى ياقتۇرىمەن، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: خورمىنىڭ ھەر بىر خىلىنى ئايرىم خامان قىلىپ يىققىن دېدى. مەن رەسۇلۇللا دېگەندەك قىلىپ، ئاندىن ئۇنى چاقىردىم، قەرز ئىگىلىرى رەسۇلۇللاغا قارىغان چاغدا، ئۇلار گويا شۇ تاپتا مەندىن قەرزنى جىددى سۈيلەۋاتقاندەك بولدى، رەسۇلۇللا ئۇلارنىڭ ھەركىتىنى كورۇپ، خامانلارنىڭ چوڭ بىرىسىنى ئۈچ قېتىم ئايلىنىپ چىققاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئۈستىدە ئولتۇردى، ئاندىن كېيىن ماڭا: قەرز ئىگىلىرىنى چاقىرغىن، دېدى ۋە تاكى ئاللا ئاتامنىڭ زىممىسى-

---

① ئىشنىڭ ئېپىنى بىلمەيدىغان تەجرىبىسىز نادان، ئەخمەق دىمەكچى.

دىكى قەرزلەرنى تۆگەتكەنگە قەدەر رەسۇلۇللا قەرز ئىگىلىرىگە خورمىنى ئۆلچەپ بېرىۋەردى. ئاللا ئاتامنىڭ قەرزىنى تۆگەتسە، ئۇيىدىكى ھەمشىرىلىرىمگە بىر تال خورما ئېلىپ بارمىساممۇ مەن بۇنىڭدىن رازى ئىدىم. ئاللانىڭ قۇدرىتى بىلەن خامان ھىچ خورمىي شۇ پېتىچە تۇردى، ھەتتا رەسۇلۇللا ئولتۇرغان خاماندىن گويا بىر دانە خورمىمۇ خورىمىغاندەك تۇرغانلىغى كوز ئالدىمدا تۇرىدۇ.

307) زاتۇررىقا غازىتى ۋە رەسۇلۇللانىڭ ئوزىگە زىيانكەشلىك قىلىشقا ئۇرۇنغۇچىنى ئەپۇ قىلغانلىغى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا ماڭا شەرق شامىلى بىلەن نۇسرەت بەردى. ئاد قەۋمى غەرپ شامىلى بىلەن ھالاك قىلىندى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: يالغۇز بىر ئاللادىن بولەك ھىچ مەبۇد يوق، ئاللا ئوزىنىڭ قوشۇنىنى كۈچلەندۇردى، پەيغەمبىرىگە نۇسرەت بەردى، يالغۇز ئوزىلا دۇشمەنلەر توپىنى مەغلۇپ قىلدى، ئاللادىن باشقا ھەممە نەرسە پاندۇر.

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن نەجد تەرەپتىكى غازاتقا قاتنىشىپ،

يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىللە قايتىپ كېلىۋېتىپ دەرەخلىق بىر ئورمانغا كەلگەندە، كۈن قاتتىق ئىسسىپ كېتىدۇ، رەسۇلۇللا باشلىق ھەممەيلەن شۇ يەرگە چۈشىدۇ. كىشىلەر دەرەخلەرنىڭ ئاستىدا سايىداشقا تارقاپ كېتىدۇ. رەسۇلۇللامۇ بىر ئەرەپ كاۋچۇك دەرىخى ئاستىغا چۈشۈپ، قىلىچىنى دەرەخقە ئېسىپ قويىدۇ. جابىر مۇنداق دەيدۇ: بىز ئۇخلاپ كېتىپتۇق، بىر چاغدا رەسۇلۇللا بىزنى تۇيۇقسىز توۋلاپ قالدى. رەسۇلۇللانىڭ يېنىغا كەلسەك، ئۇنىڭ قېشىدا بىر ئەرابى ئولتۇرۇپتۇ، رەسۇلۇللا بىزگە ئۇنى كورسىتىپ: مەن ئۇخلاۋاتسام، بۇ مېنىڭ قىلىچىمنى سۇغۇرۇپ ئاپتۇ، ئويغانسام، ئۇنىڭ قولىدا يالىڭاچ قىلىچ تۇرىدۇ. ئۇ ماڭا: مەندىن سېنى كىم قۇتقۇزالايدۇ؟ دىدى، مەن: ئاللا قۇتقۇزىدۇ، دىدىم. مانا بۇ مېنىڭ قېشىمدا ئولتۇرىدۇ، دىدى. كېيىن رەسۇلۇللا ئۇنى جازالىمىدى①.

310) خەيبەر غازىتى ۋە "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا" دىگەن سوزنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خەيبەرگە كېتىۋېتىپ بىر ئويمانلىققا

---

① كۆپپارلار بىلەن دوستلىشىش ئۈچۈن جازالىمىغان، ئىبنى ئىسھاقنىڭ رىۋايىتىدە، ئاللا قۇتقۇزىدۇ، دىگەن سوزدىن كېيىن مۇنۇ سوزلەر قوشۇلغان: جىبرىل ئەرابىنىڭ كوكرىكىدىن ئىتتەرگەن ئىدى، ئۇنىڭ قولىدىن قىلىچ چۈشۈپ كەتتى. رەسۇلۇللا قىلىچنى ئېلىپ: سېنى مەندىن كىم قۇتقۇزىدۇ دىگەن ئىدى، ئەرابى: ھېچكىم قۇتقۇزالمايدۇ، دىدى. قۇرئاندا ئاللا پەيغەمبەرگە قارىتا "ئاللا سېنى كىشىلەرنىڭ زىيانكەشلىكىدىن ساقلايدۇ" دىگەن.

چۈشكەندە، كىشىلەر ئۈنلۈك تەكبىر ئېيتىپ: ئاللاھۇئەكبەر، ئاللاھۇئەكبەر، لائىلاھە ئىللەللاھۇ (ئاللا ئۇلۇغدۇر، بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق) دېدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: توۋلاپ تەكبىر ئېيتماڭلار، سىلەر گاسنى، غايىپنى چاقىرىۋاتمايسىلەر، بەلكى ھەمىشە سىلەردىن ئايرىلمايدىغان، ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرىدىغان ئاللاغا تەكبىر ئېيتىۋاتىسىلەر، دېدى. مەن رەسۇلۇللانىڭ ئۇلىغىنىڭ ئارقىسىغا مىنگەشكىلىك ئىدىم، ئۇ، مېنىڭ "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا" دېگەنلىكىمنى ئاڭلاپ قاپتۇ. ئۇ مېنى، ئى ئابدۇللا ئىبنى قەيس دەپ چاقىردى. مەن: لەببەي، رەسۇلۇللا، دېدىم. ئۇ: ساڭا جەننەتنىڭ غەزنىسى بولغان بىر سوزنى ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ دېدى. مەن: ماقۇل، ئاتا-ئانام پىدايىڭ بولسۇن، ئى رەسۇلۇللا، دېدىم. رەسۇلۇللا: ئۇ بولسا "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا" (ئاللانىڭ ياردىمى بولمىسا قولىمىزدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ. — ت)دۇر، دېدى.

311) مەككىنى پەتھى قىلىش غازىتى ۋە مەككىدە قىلىش چەكلەنگەن ئىشلار توغرىسىدا

ئەبۇ شۇرەيھ ئەدەۋى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ ئەمر ئىبنى سەئىد مەككىگە قوشۇن ئەۋەتىۋاتقان① ۋاقىتتا ئۇنىڭغا مۇنداق دېگەن: ئى ئەمر، مېنىڭ رەسۇلۇللا مەككىنى پەتھى قىلىپ ئەتىسى ئېيتقان ۋە قۇلىقىم بىلەن ئاڭلاپ ئېسىمدە چىڭ قالغان،

① ئابدۇللا ئىبنى زۇبەير يەزىد ئىبنى مۇئاۋىيىگە بەيئەت قىلىشتىن باش تارتقانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇشقا ئەۋەتىلگەن قوشۇن، ئەمرى ئىبنى سەئىد بۇ چاغدا مەدىنىنىڭ ئەمىرى ئىدى.

كوزۇم بىلەن كورگەن بىر گەپنى ساڭا ئېيتىپ قويۇشۇمغا رۇخسەت قىلغىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاغا ھەمدۇ-سانا ئېيتقاندىن كېيىن مۇنداق دىگەن: مەككە كىشىلەر تەرىپىدىن ئەمەس، ئاللا تەرىپىدىن چەكلەنگەن جاي قىلىپ بېكىتىلگەن، ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن ئادەمنىڭ ھەرەمدە قان توكۇشى، ھەرەمنىڭ دەرەخلىرىنى كېسىشى دۇرۇس ئەمەس، ئەگەر بىرەر كىشى مەككىدە مېنىڭ ئۇرۇش قىلغانلىغىمنى سەۋەپ قىلىپ، دۇرۇسلۇققا رۇخسەت سورىسا، ئۇنىڭغا: ئاللا پەيغەمبىرىگە رۇخسەت قىلدى، سىلەرگە رۇخسەت قىلغىنى يوق، دەڭلار. ماڭىمۇ كۈندۈزدىن مەلۇم ۋاقىتلا① رۇخسەت قىلىنغان. ئۇنىڭدا ئىلگىرى چەكلەنگەن ئىشلار بۈگۈنمۇ چەكلىنىدۇ. ھازىر بولغانلار ھازىر بولمىغانلارغا يەتكۈزسۇن، ھەرەمنىڭ ھايۋانلىرىنى ئۈۋلاشقا بولمايدۇ، ئوسۇملۈكلىرىنى يۇلۇشقا بولمايدۇ، ھەرەمدە تېپىۋېلىنغان نەرسە ئىگىسىدىن غەيرى ئادەمگە ھالال بولمايدۇ، دىدى. ئاببباس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىپ: ئىزخىردىن باشقىسى شۇنداقتۇ ئى رەسۇلۇللا، چۈنكى ئىزخىر تومۇرچىلەرنىڭ يېقىلغۇسى ئۇچۈن ۋە ئويلەرنى يېپىش ئۈچۈن زورۇر، دىدى. رەسۇلۇللا بىر دەم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئىزخىردىن باشقىسى شۇنداق، ئىزخىرنى يۇلۇش ھارام ئەمەس، دىدى. ئەبۇ شۇرەيھدىن: ساڭا ئەمر ئىبنى سەئىد نىمە دىدى، دەپ سورىغان ئادەمگە ئۇ: ئەمر ئىبنى سەئىد ماڭا: ئى ئەبۇ شۇرەيھ، بۇنى مەن سەندىن ياخشىراق بىلىمەن، ھەرەم ئاسىيلىق قىلغۇچىغا، قان قەرز بىلەن قېچىپ كەلگۈچىگە، بۇزغۇنچىلىق قىلىپ قېچىپ كەلگۈچىگە باش پانا بولمايدۇ، دىدى، دەپ جاۋاپ

① كۈن چىققاندىن تارتىپ نامازدىگەر ۋاقتىغىچە.

بەردى.

312) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇئازنى يەمەنگە ئەۋەتىشى ۋە ئۇنىڭغا قىلغان تەۋسىيىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇئاز ئىبنى جەبەلنى يەمەنگە ئەۋەتىش ۋاقتىدا مۇنداق دىگەن: سەن ئەھلى كىتاپ (يەھۇدىلار، خىرىستىيانلار. — ت)نىڭ يېنىغا كېتىۋاتىسەن، بارغاندىن كېيىن ئۇلارنى بىر ئاللادىن باشقا مەبۇد يوق، مۇھەممەد ئاللانىڭ ئەلچىسى دەپ كەلىمە شاھادەت ئېيتىشقا دەۋەت قىلغىن، بۇنى قوبۇل قىلسا، ئاللانىڭ ئۇلارغا بىر كېچە-كۈندۈزدە بەش ۋاق نامازنى پەرز قىلغانلىغىنى ئېيتقىن، بۇنى قوبۇل قىلسا، بايلىرىنىڭ ماللىرىدىن زاكات ئېلىنىپ، كەمبەغەللىرىگە بېرىلىدىغانلىغىنى ئېيتقىن، بۇنى قوبۇل قىلسا، زاكاتىنى ئۇلارنىڭ ياخشى ماللىرىدىن ئالمىغىن، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىلارنىڭ بەد دۇئاسىدىن ساقلانغىنكى، مۇنداق دۇئا بىلەن ئاللانىڭ ئارىسىدا پەردە-ھىجاپ يوق (بۇنداق دۇئا چاپسان قوبۇل بولىدۇ دىگەن مەنىدە. — ت)

313) ئەمەلگە ئۇزرىسى بار تۇرۇقلۇق نىيەت قىلىش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تەبۇك غازىتىدىن قايتىپ كېلىۋېتىپ

مەدىنىگە يېقىنلاشقاندا: مەدىنىدە شۇنداق بىر خەلق باركى، سىلەرنىڭ قىلىغان غازىتىڭلارنىڭ ۋە غازات ئۇچۇن باسقان مۇشەققەتلىك يوللىرىڭلارنىڭ ھەممىسىدە ئۇلار سىلەر بىلەن بىللە بولدى① دېدى. ئى رەسۇلۇللا، ئۇلار مەدىنىدە قېلىۋىدىغۇ دېگەن كىشىلەرگە ئۇ: ئۇلارنىڭ ئوزرىسى بولغاچقا چىقالمىغان، دېدى.

314) ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرە مۇنداق دەيدۇ: جەمەل ۋەقەسى يۈز بەرگەن كۈنلەردە مەن ئائىشە ۋە ئۇنىڭ تەرەپدارلىرىنىڭ سېپىگە قوشۇلۇپ ئۇرۇش قىلىشقا تاس قالغان چېغىمدا، ئاللانىڭ ئەلچىسى بىلەن رەسۇلۇللادىن ئاڭلىغان بىر سوزنىڭ پايدىسىدىن ئۇلارنىڭ سېپىگە قاتناشمىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىرانلىقلارنىڭ ئوزلىرىگە كىسرانىڭ قىزىنى پادىشا قىلىۋالغانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەرنى ئاڭلىغاندا مۇنداق دېگەن: ئايال كىشىنى ئوزلىرىگە ھوكۇمران قىلغان خەلق مۇۋەپ-پەقىيەت قازىنالمايدۇ②.

---

①سىلەر بىلەن غازاتتا بىللە بولدى، چۈنكى يالغۇز بەدەن بىلەنلا ئەمەس، روھ بىلەن بولغان ھەمرالىق، بىرلىك ھەقىقى بىرلىك ھىساپلىنىدۇ، ئىنساننىڭ نىيىتى ئەمىلىدىن ئارتۇق تۇرىدۇ دېگەن مەنىدە.

② كوپچىلىك ئۆلىمالارنىڭ مەزھىبىدە ئاياللار ئەمەلدار بولۇشقا، قازى بولۇشقا بولمايدۇ. تەبەرى ئىمام مالىكتىن رىۋايەت قىلىپ، ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشىنى دۇرۇس دەپ قارايدۇ. ئىمام ئەبۇ ھەنىفە ئاياللارنىڭ گۇۋالىقى دۇرۇس بولىدىغان ئىشلاردا ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشى دۇرۇس دەپ قارايدۇ، جەمەل ۋەقەسى مۇنداق بولغان: ھەزرىتى ئوسمان شەھىت بولۇپ، ھەزرىتى ئەلى خەلىپىلىككە سايلانغاندا، تەلھە بىلەن زۇبەير مەككىگە

315) پەيغەمبەرلەرنىڭ قەۋرىلىرى ۋە يەھۇدىلار توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولۇش كېسىلىدە: ئاللا يەھۇدىلارغا لەنەت قىلسۇنكى، ئۇلار پەيغەمبەرلىرىنىڭ قەۋرىلىرىنى مەسچىت قىلىۋالدى، دىگەن. ئائىشە مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر يۇقۇرقى خەۋپ بولمايدىغان بولسا، رەسۇلۇللانىڭ قەۋرىسى توساق ئىچىگە ئېلىنماي ئوچۇقچە-لىقتا قالغان بولاتتى، رەسۇلۇللا ئوزىنىڭ قەۋرىسىنىڭ مەسچىت قىلى-نىشىدىن قورققان.

316) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىيامەت كۈنى شاپائەت قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مومىنلەر قىيامەت كۈنى يىغىلىپ، ئاللانىڭ ئالدىدا بىزگە شاپائەت قىلىدىغان بىر كىشىدىن شاپائەت تەلەپ قىلساق دىيىشىپ ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ: سەن بولساڭ ئىنسانلارنىڭ ئاتىسى، ئاللا سېنى ئوز قولى بىلەن

بارغان، بۇ يەردە ئۇلار ھەج قىلىش ئۇچۇن كەلگەن ھەزرىتى ئائىشە بىلەن ئۇچراشقان. ئۇلار ئوسماننىڭ قىساسىنى تەلەپ قىلىشقا كىشىلەرنى قوزغاش ئۇچۇن بەسرىگە بېرىش قارارىغا كەلگەن. بۇ خەۋەر ئەلىغا يېتىپ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىققان، ئائىشە توگە ئۇستىدە كاجۇدا ئولتۇرۇپ، كىشىلەرنى ئەپلىششكە چاقىرغان.

ياراتقان، پەرىشتىلەرنى ساڭا سەجدە قىلىشقا بۇيرۇغان، ساڭا پۈتۈن شەيئىلەرنىڭ نامىلىرىنى بىلدۈرگەن، رەببىڭنىڭ ئالدىدا بىزنى شاپائەت قىلىپ، بىزنى بۇ كۈلپەتتىن قۇتۇلدۇرساڭ، دەيدۇ. ئادەم ئەلەيھىسسالام: مەن سىلەرنى شاپائەت قىلالايدىغان دەرىجىدە ئەمەسمەن، دەپ ئۆزىنىڭ گۇنايىنى① ئەسلەپ خىجىل بولۇپ، نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، ئۇ ئاللا زېمىن ئەھلىگە ئەۋەتكەن دەسلەپكى② پەيغەمبەردۇر، دەيدۇ. ئۇلار نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ. نۇھ ئەلەيھىسسالام: مەن سىلەرنى شاپائەت قىلالايدىغان دەرىجىدە ئەمەسمەن③ دەيدۇ ۋە ئۆزى بىلمەيدىغان نەرسە ئۈستىدە ئاللاغا تەلەپ قويغانلىقىنى④ ئەسلەپ خىجىل بولۇپ، ئاللانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. ئۇلار ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام: مەن بۇ دەرىجىدە ئەمەسمەن، ئاللا بىۋاسىتە سۆزلەشكەن ۋە تەۋرات نازىل قىلىنغان مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. ئۇلار مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ. ئۇ: مەن بۇ

① جەننەتتە ئاللا مەنئى قىلغان دەرەختىن يېگەنلىك گۇنايى.

② ئۆز خەلقىنى ئاگاھلاندۇرۇش ۋە ھالاك قىلدۇرۇش يۈزىسىدىن دەسلەپكى پەيغەمبەر ھېساپلىنىدىغان. چۈنكى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىگى ئۆزىنىڭ باللىرىنى تەربىيىلەش ۋە ئۇلارنى يېتەكلەش ئۈچۈن ئىدى.

③ كەمتەرلىكىدىن مېنىڭ مەرتىۋەم تۆۋەن ياكى بۇ دەرىجە ماڭا ئەمەس، باشقىلارغا مەنسۇپ دېگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

④ "رەببىم، ئوغلۇم مېنىڭ ئائىلەمنىڭ كىشىسى ئىدى، ئائىلەمدىكىلەرنى ئامان قالدۇرۇشتىن ئىبارەت ۋەدەڭ ھەقتۇر" دېگەن سۆز بىلەن ئوغلىنى غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتۇلدۇرۇشنى سورىغان ئىدى.

دەرىجىدە ئەمەسمەن، دەيدۇ ۋە ئۆزىنىڭ ئۇقۇشماستىن ئادەم ئۆلتۈرۈپ[1] قويغانلىقىنى ئەسلەپ پەرۋەردىگارىدىن خىجىل بولۇپ: ئاللانىڭ بەندىسى، ئاللانىڭ پەيغەمبىرى، ئاللانىڭ كەلىمىسى ۋە ئاللا تەرىپىدىن سادىر بولغان روھ ئىسانىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. ئىسا: مەن بۇ دەرىجىدە ئەمەسمەن، ئىلگىرىكى[2] ۋە كېيىنكى[3] گۇنالىرىنى ئاللا كەچۈرگەن بەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مېنىڭ ئالدىمغا كېلىدۇ. مەن بېرىپ رەببىمدىن ئىجازەت سورايمەن. ماڭا ئىجازەت بېرىلىدۇ، رەببىمنى كورگەن چاغدا، ئۇنىڭغا سەجدە قىلىمەن، سەجدىدە ئاللا خالىغان چاغقىچە تۇرىمەن، ئاندىن ئاللا: بېشىڭنى كوتەرگىن، سورىغىنىڭنى بېرىمەن، گېپىڭگە قۇلاق سالىمەن، شاپائىتىڭنى قوبۇل قىلىمەن، دەيدۇ. بېشىمنى سەجدىدىن كوتىرىمەن، ئاللا ماڭا بىلدۈرىدىغان ھەمدى بويىچە ئاللاغا ھەمدى ئېيتىمەن، ئاندىن شاپائەت قىلىشقا باشلايمەن. شاپائەت قىلىنىدىغان كىشىلەرنى ئاللا كورسىتىپ بېرىدۇ[4]. ئۇلارنى جەننەتكە ئېلىپ

---

[1] بۇ ئىش سەۋەن سادىر بولغانلىقى ئۈچۈن، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پاك ئىكەنلىكىگە داغ تەككۈزمەيدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالام بۇ سەۋەنلىكنى شەيتاننىڭ ئىشى، ئۆزىگە زۇلۇم قىلغانلىق دەپ ئېيتقان ئىدى. پەيغەمبەرلەرنىڭ ئۆزلىرىدىن سادىر بولغان كىچىك سەۋەنلىكلەرنىمۇ چوڭ سانايدىغان ئادىتى بويىچە، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئىستىغفار ئېيتقان ئىدى.

[2] سەۋەن سادىر بولغان خاتالىقلار ۋە چۈشەندۈرۈلگەندىن كېيىن خاتا ھىساپلانمايدىغان خاتالىقلار.

[3] ئۇنىڭدىن گۇنا سادىر بولغان تەقدىردىمۇ، گۇنادىن مەسۇملۇغى بىلەن ياكى مەغپىرەت قىلىنىشى بىلەن جاۋاپكارلىققا تارتىلمايدۇ.

[4] مەسىلەن، نامازلىرىنى تولۇق ئادا قىلمىغانلار توغرىسىدىكى شاپائىتىڭنى قوبۇل قىلدىم، دەيدۇ.

كىرىمەن، ئاندىن ئاللانىڭ دەرگاھىغا قايتىپ بارىمەن. رەببىمنى كورگەن چاغدا، يۇقۇرقىدەك قىلىمەن، ئاندىن شاپائەت قىلىشقا باشلايمەن. شاپائەت قىلىنىدىغان كىشىلەرنى ئاللا كورسىتىپ بېرىدۇ①، ئۇلارنى جەننەتكە ئېلىپ كىرىمەن. ئاندىن كېيىن مۇشۇ يوسۇندا 3-، 4-قېتىم ئاللانىڭ دەرگاھىغا قايتىپ بېرىپ شاپائەت قىلىپ بولۇپ: دەۋزەختە پەقەت ئاللاتائالا قۇرئاندا مەڭگۇ قالىدۇ دىگەن كۇپپاردىن باشقا ئادەم قالمىدى دەيمەن.

317) قانداق گۇنانىڭ ئەڭ چوڭ ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاللانىڭ نەزىرىدە قايسى گۇنا ئەڭ چوڭ ھىساپلىنىدۇ؟ دەپ سورىدىم. ئۇ: سېنى ياراتقان ئاللاغا شىرىك كەلتۇرۇشۇڭ، دىدى. مەن: بۇ ئەلۋەتتە چوڭ گۇنا، ئۇنىڭدىن قالسىچۇ؟ دىدىم. رەسۇلۇللا: بېقىشتىن قورقۇپ بالاڭنى ئولتۇرۇشۇڭ، دىدى. ئاندىن قالسىچۇ؟ دىدىم. رەسۇلۇللا: خوشناڭنىڭ ئايلى بىلەن زىنا قىلىشىڭ② دىدى.

318) ئاللانىڭ بالىسى بار دىگەنلەرنىڭ سوزى توغرىسىدا

ئىبنى ئاباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① مەسىلەن، زىنا قىلغانلار ياكى هاراق ئىچكەنلەر توغرىسىدىكى شاپائىتىڭنى قوبۇل قىلدىم، دەيدۇ.

② بۇنىڭدا زىنانىڭ گۇنايى بولغانلىغىدىن تاشقىرى، ئاللا تەۋسىيە قىلغان خوشنىلارنىڭ ھەققىنى ئادا قىلماسلىقمۇ بار.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى، ئادەم بالىسى مېنى يالغانغا چىقىرىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇنىڭ مۇنداق قىلىشقا ھېچ ھەققى يوق ئىدى. ئۇ مېنى سوكىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇنىڭ مۇنداق قىلىشقا ھەققى يوق ئىدى. ئۇنىڭ مېنى يالغانغا چىقارغىنى شۇكى، ئۆلگەندىن كېيىن ئۇنى قايتا تىرىلدۇرۇپ بۇرۇنقىدەك ئەسلىگە كەلتۈرۈشۈمگە ئۇ مېنى قادىر ئەمەس دەپ گۇمان قىلىدۇ؛ ئۇنىڭ مېنى بالىسى بار دېگىنى تىللىغىنىدۇر، مەن ئۆزەم خوتۇن ياكى بالا تۇتۇشتىن پاك مەن①.

319) پۇتۇنلەي خەيردىن ئىبارەت بولغان دۇئا توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى. "رەببەنا ئاتىنا فىددۇنيا ھەسەنەتەن ۋە فىلئاخىرەتى ھەسەنەتەن ۋەقىنا ئازابەننار" (ئى رەببىمىز ئاللا، بىزگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دەۋزەخنىڭ ئازاۋىدىن ساقلىغىن.)②

---

① ئاللاتائالانىڭ زاتى ئەزەلدىنلا ئۆزلۈكىدىن مەۋجۇت بولۇپ، شەيئىلەرنىڭ بارلىققا كېلىشىدىن بۇرۇنلا بار ئىدى. تۇغۇلغان بالىنىڭ ھەممىسى يېڭى پەيدا بولغانلىقى ئۈچۈن، ئاللانىڭ زاتىغا قارىتا تۇغۇلۇش دېگەن ئىنكار قىلىنىدۇ، ئاللاتائالاغا مەخلۇقاتتىن ھېچكىم ئوخشىمىغانلىقى ۋە جىنسداش بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئاللاتائالاغا قارىتا بالا تېپىش دېگەن ئىنكار قىلىنىدۇ. ئاللاتائالانىڭ: "ئاللانىڭ خوتۇنى بولمىسا قانداقمۇ ئۇنىڭ بالىسى بولسۇن" دېگەن سۆزىمۇ شۇنى كۆرسىتىدۇ.

② ئىبنى كەسىر مۇنداق دەيدۇ: بۇ دۇئا تەن ساقلىق، كەڭ رىزىق، پايدىلىق ئىلىم ۋە ياخشى ئەمەل قاتارلىق دۇنيانىڭ ھەممە ياخشىلىقلىرىنى

320) كىشىدىن نەرسە تامەيدىغان مىسكىن توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر-ئىككى خورما ۋە بىر-ئىككى لوقما بېرىلىش بىلەن تەلۋى ئورۇنلىنىدىغان ئادەم مىسكىن ئەمەس، ھەقىقى مىسكىن دىگەن تىلەمچىلىك قىلىشتىن ئوزىنى تارتىدۇ، خالىساڭلار، ئاللاتالانىڭ مۇنۇ سوزىنى ئوقۇڭلار، "ئۇلار كىشىلەردىن بىزەڭلىك قىلىپ تىلىمەيدۇ."

321) جاۋاپكارغا قەسەم كېلىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئىبنى ئەبى مۇلەيكە مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: ئىككى ئايال ئويدە موزدۇزلۇق قىلاتتى، ئۇلارنىڭ بىرسىنىڭ ئالقىنىغا بىگىز سانچىلىپ كەتتى، ئۇ ئوزىنىڭ ھەمرىيى بولغان ئايالنى سانچىۋەتتى دەپ ئىبنى ئابباسنىڭ ئالدىغا دەۋا قىلىپ باردى. ئىبنى ئابباس: پەي-غەمبەر ئەلەيھىسسالام، دەۋاگەرلەرنىڭ گېپىگە قاراپ① ئۇلارغا نەرسە

ئوز ئىچىگە ئالغان، بارچە يامانلىقلاردىن ساقلىنىشمۇ ئوز ئىچىگە ئالغان. ئاخىرەتنىڭ ياخشىلىقلىرىغا كېلىدىغان بولساق، ئۇلارنىڭ ئەلاسى جەننەتكە كىرىشنى، ئەرەساتتىكى چوڭ قورقۇنچتىن ئەمىن بولۇشنى، قىيامەتتىكى ھىساپنىڭ ئوڭاي بولۇشنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ. دەۋزەختىن نىجات تېپىشقا كەلسەك، ھارام ئىشلاردىن، گۇنالاردىن ساقلىنىش ۋە شۇبھىلىك ئىشلارنى تەرك ئېتىشنىڭ سەۋەپلىرىنىڭ ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىلىشىدىن ئىبارەت.

① ئاغزىدىكى قۇرۇق دەۋاسىغا قاراپ.

ئېلىپ بېرىلىدىغان بولسا، جاۋاپكارلارنىڭ جانلىرىنى، ماللىرىنى مۇھا-پىزەت قىلىش ئىمكانىيىتى ئەلۋەتتە بولمىغان بولاتتى①، دىگەن. سىلەر جاۋاپكار ئايالغا ۋەز-نەسىھەت قىلىپ، ئۇنى يالغان قەسەم ئىچىشنىڭ يامانلىقىدىن قورقۇتۇڭلار، ئۇنىڭغا "ئاللا بىلەن قىلغان ۋەدىسىنى ۋە قەسىمىنى ئەرزىمەس پۇلغا ساتىدىغانلار......" (سۈرە ئال ئىمران، 77-ئايەت. — ت) دىگەن ئايەتنى ئوقۇپ بېرىڭلار، دىدى. ئۇنىڭغا ۋەز-نەسىھەت قىلغانىدىن كېيىن ئۇ ئىقرار قىلدى. ئىبنى ئاببباس ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قەسەم جاۋاپكارغا كېلىدۇ②، دىگەن.

322) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھىرەقلىگە③ مەكتۇپ يوللىشى

ئىبنى ئاببباس رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەبۇ سۇفىيان ئىبنى سەخر ئۇنىڭغا ئۆز ئاغزى بىلەن مۇنداق دەپ بەرگەن: مەن بىلەن پەيغەم-بەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارىسىدا كېلىشىم تۈزۈلگەن④ مەزگىلدە مەن شام (ھازىرقى سۈرىيە. — ت)غا بارغان ئىدىم. مەن شامدىكى چاغدا

① جاۋاپكارغا ئۆزىنىڭ جېنىنى، مېلىنى قوغداش ئىمكانىيىتى بولمايتتى.

② دەۋاگەرنىڭ دەۋاسىنى رەت قىلىدىغان پاكىتى بولمىسا، جاۋاپكار قەسەم قىلىدۇ. بەيھەقى بۇ ھەدىسكە "دەۋاگەر پاكىت كۆرسىتىدۇ، جاۋاپكارغا قەسەم كېلىدۇ" دىگەن سۆزنى قوشۇپ رىۋايەت قىلىدۇ.

③ رۇم پادىشاسى قەيسەر.

④ ئون يىل ئۇرۇش قىلماسلىق ئۈچۈن تۈزۈلگەن ھۇدەيبىيە سۈلھى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

دىھيە كەلبى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھىرەقلىگە يازغان مەكتۇبىنى ئېلىپ كېلىپ، بۇسرانىڭ ۋالىسى ئارقىلىق ھىرەقلىگە تاپشۇردى. ھىرەقلى: ئۆزىنى پەيغەمبەر ھىساپلىغان بۇ ئادەمنىڭ خەلقىدىن بۇ يەردە بىرەرسى تېپىلامدۇ؟ دەپ سورىدى. يېنىدىكىلەر: ھەئە، تېپىلىدۇ، دېيىشتى. مەن ۋە قۇرەيشلىك بىرقانچە ئادەم ھىرەقلى تەرىپىدىن چاقىرتىلىپ، ئۇنىڭ يېنىغا كىردۇق. ئۇ بىزنى ئالدىدا ئولتۇرغۇزۇپ: ئۆزىنى پەيغەمبەر ھىساپلىغان بۇ ئادەمگە قايسىڭلار-نىڭ نەسىبى يېقىن؟ دەپ سورىدى. مەن ئۇنىڭغا مېنىڭ نەسىبىم يېقىن ئىكەنلىكىنى ئېيتتىم. شۇنىڭ بىلەن ئۇ مېنى ئۆزىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرغۇزدى. ھەمراھلىرىمنى ئارقامدا ئولتۇرغۇزدى، ئاندىن ئۆزىنىڭ تەرجىمانىنى چاقىرىپ كېلىپ، ئۇ ئارقىلىق بىزگە: مەن بۇنىڭدىن (ئەبۇ سۇفياندىن دېمەكچى. — ت) ئۆزىنى پەيغەمبەر ھىساپلىغان ئادەم توغرىلىق سورايمەن، ئەگەر ئۇ يالغان ئېيتسا، ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىڭلار، دېدى.

ئەبۇ سۇفيان مۇنداق دەيدۇ: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلار مېنى يالغانچى دەيدۇ دېمىسەم، ئەلۋەتتە يالغان ئېيتاتتىم؛ ئاندىن ئۇنىڭ تەرجىمانى ئارقىلىق ئارىمىزدا مۇنداق سوئال-جاۋاپلار بولدى:

— ئىچىڭلاردا ئۇنىڭ (پەيغەمبەرنىڭ. — ت) نەسىبى قانداق؟

— نەسىبى ئېسىل.

— ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئىچىدە پادىشا بولغان كىشى بارمۇ؟

— ياق.

— پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلىشتىن ئىلگىرى ئۇنى يالغانچىلىق بىلەن قارىلىغىنىڭلار بارمۇ؟

— ياق.

ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەر يۇقۇرى تەبىقىدىنمۇ، تۆۋەن تەبىقىدىنمۇ؟

— تۆۋەن تەبىقىدىن.

— ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەرنىڭ سانى كۆپىيىۋاتامدۇ، ئازىيىۋاتامدۇ؟

— كۆپىيىۋاتىدۇ.

— ئۇنىڭ دىنىغا كىرگەنلەرنىڭ ئىچىدە دىنىنى ياقتۇرماي يېنىۋالغانلار بارمۇ؟

— يوق.

— ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇش قىلدىڭلارمۇ؟

— قىلدۇق.

— قايسىڭلار غالىپ كەلدىڭلار؟

— بەزىدە ئۇ غالىپ كەلدى، بەزىدە بىز غالىپ كەلدۇق.

— مۇھەممەدنىڭ قىلغان ۋەدىسىگە خىيانەت قىلغىنى بارمۇ؟

— يوق، ھازىر ئۇنىڭ بىلەن ئارىمىزدا كېلىشىم بار، بۇزامدۇ، يوقمۇ ئۇقمايمىز.

(ئەبۇ سۇفيان "ئەزبىرايى خۇدا، بۇ سوھبەتكە مۇشۇ بىر جۈملە سوزدىن باشقىنى يېنىمدىن كىرگۈزۈشكە بولمىدى" دەيدۇ.)

— مۇھەممەددىن بۇرۇن ئىچىڭلاردا پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلغان كىشى بولغانمۇ؟

— ياق.

ئاندىن كېيىن ھىرەقلى تەرجىمانى ئارقىلىق ئەبۇ سۇفيانغا مۇنداق دىگەن: مۇھەممەدنى ئىسىل نەسەپلىك دىدىڭ. پەيغەمبەر دىگەن شۇنداق ئىسىل نەسەپلىك كېلىدۇ، ئاتا-بوۋىلىرىدىن پادىشالىق قىلغان كىشى يوق دىدىڭ، بولغان بولسا، ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ

پادىشالىغىنى تەلەپ قىلىدۇ، دەيتتىم، ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەرنى توۋەن تەبىقىدىكىلەر دىدىڭ، پەيغەمبەرلەرگە توۋەن تەبىقىدىكىلەر ئەگە-شىدۇ. ئۇ پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلىشتىن ئىلگىرى يالغانچىلىق بىلەن قارىلانمىغان دىدىڭ، ئۇ كىشىلەرگە يالغانچىلىق قىلمىغان ئىكەن، ئاللاغا يالغانچىلىق قىلمايدۇ. ئەگەشكۈچىلىرى ئىچىدە ئىماندىن يېنىۋالغانلار يوق دىدىڭ، ئىمان دىگەن كىشىلەرنىڭ قەلبىگە سىڭىپ كەتكەندە شۇنداق بولىدۇ. ئەگەشكۈچىلىرىنى كوپىيىۋاتىدۇ دىدىڭ، ئەھلى ئىمان شۇنداق كوپىيىپ بارىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشقانلىغىڭلارنى، گاھى ئۇنىڭ، گاھى سىلەرنىڭ غەلىبە قىلغانلىـ-غىڭلارنى ئېيتتىڭ، پەيغەمبەر شۇنداق سىنىلىدۇ، ئاخىر ئۇلار ئۇتۇپ چىقىدۇ. ئۇنىڭ خىيانەت قىلمىغانلىغىنى ئېيتتىڭ، پەيغەمبەرلەر شۇنداق بولىدۇ، خىيانەت قىلمايدۇ. ئۇنىڭدىن ئىلگىرى ئارىمىزدا ھېچكىم پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلمىغان دىدىڭ، پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلغان كىشى بولسا، ئۇنى دوراپ قىلغان دەيتتىم.

ئاندىن ئۇ ئەبۇ سۇفياندىن: مۇھەممەد سىلەرنى نىملەرنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ؟ دەپ سورىغان. ئەبۇ سۇفيان مۇنداق جاۋاپ بەردىم دەيدۇ: بىزنى ناماز ئوقۇشقا، زاكات بېرىشكە، خىش-ئەقرىبالارغا سىلە-رەھىم قىلىشقا، ئىپپەتلىك بولۇشقا بۇيرۇيدۇ. بۇ چاغدا ھىرەقلى ئەبۇ سۇفيانغا مۇنداق دەيدۇ: ئۇنىڭ ھەققىدە ئېيتقانلىرىڭ راست بولىدىغان بولسا، مۇھەممەد راست پەيغەمبەر ئىكەن. ئۇنىڭ بۇ زاماندا مەيدانغا كېلىدىغانلىغىنى بىلەتتىم، ئۇنى سىلەرنىڭ ئىچىڭ-لاردىن چىقىدۇ دەپ ئويلىمىغان ئىدىم. ئەگەر ئۇنىڭ يېنىغا بارىدى-غانلىغىمنى بىلسەم، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىشنى ياقتۇراتتىم. ئەگەر ئۇنىڭ يېنىدا بولىدىغان بولسام، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ ئىككى

پۈتنى يۈيۈپ قويىتتىم. ئۇنىڭ ھوكۇمرانلىقى چوقۇم رۇم زېمىنىغىمۇ يېتىپ كېلىدۇ.

ئاندىن كېيىن ھىرەقلى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇنىڭغا يازغان مەكتۇبىنى ئوقۇدى، مەكتۇپنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

"ئىككىلا دۇنيادا كوپ رەھمەت قىلغۇچى ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن، ئاللانىڭ رەسۇلى مۇھەممەددىن رۇمنىڭ چوڭى ھىرەقلىگە:

توغرا يولغا ئەگەشكەنلەرگە سالام بولسۇن، مەن سېنى ئىسلام دىنىغا دەۋەت قىلىمەن، مۇسۇلمان بولساڭ ئامان بولىسەن؛ مۇسۇلمان بولساڭ، ئاللا ساڭا ئىككى ھەسسە ساۋاپ بېرىدۇ (بىرسى ئىسا ئەلەيھىسسالامغا، ئىككىنچىسى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقانلىقى ئۈچۈن. — ت). ئەگەر ئىسلامنى قوبۇل قىلمىساڭ، پۈتۈن خەلقىڭنىڭ گۇنايى ساڭا يۈكلىنىدۇ. 'ئى ئەھلى كىتاب، سىلەر بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا ئورتاق بولغان مۇنداق بىر سوزگە كېلىڭلار، ئاللادىن باشقا ھېچكىمگە ئىبادەت قىلمايلى، ئاللاغا ھېچكىمنى شېرىك قىلمايلى، ئاللادىن غەيرى بىر بىرىمىزنى خۇدا قىلىۋالمايلى، ئەگەر ئەھلى كىتاپ بۇنىڭدىن يۈز ئورۇسە، بىزنىڭ ھەقىقەتەن مۇسۇلمان ئىكەنلىكىمىزگە گۇۋا بولۇڭلار دەڭلار.'" (سۈرە ئال ئىمران، 64 ـ ئايەت. — ت)

ھىرەقلى مەكتۇپنى ئوقۇپ بولۇشى بىلەن، ئۇنىڭ يېنىدىكى ئادەملىرى چۇقان سېلىشىپ كەتتى، ئۇ بىزنى چىقىپ كېتىشكە بۇيرۇدى. ئەبۇ سۇفيان ئېيتىدۇ: مەن چىقىپ كېتىۋېتىپ ھەمرالىرىمغا، مۇھەممەدنىڭ ئىشى رۇم پادىشاسى قورقىدىغان دەرىجىگە يېتىپتۇ دېدىم. شۇنىڭدىن بۇيان تاكى ئاللا مېنى ئىسلام دىنىغا كىرىشكە مۇيەسسەر قىلغانغا قەدەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىشىنىڭ غەلىبە

قىلىدىغانلىقىغا ئىشىنىپ كەلدىم.

زۇھرى مۇنداق دەيدۇ: ھىرەقلى رۇمنىڭ چوڭلىرىنى چاقىرىپ ئۇزىنىڭ قوراسىغا يىغىپ، ئى رۇملۇقلار، سىلەر مەڭگۇ ھىدايەت تېپىشنى ۋە پادىشالىقىڭلارنىڭ داۋاملىشىشىنى خالامسىلەر؟ دېۋىدى، ئۇلار ياۋايى ئېشەكلەردەك دەرۋازا تەرەپكە قاراپ قېچىشتى. قارىسا، دەرۋازىلار تاقاقلىق تۇرغان، ھىرەقلى ئۇلارنى چاقىرىپ كېلىپ: سىلەرنىڭ دىنىڭلاردا چىڭ تۇرىدىغانلىقىڭلارنى سىناپ كوردۇم دېدى. ئۇلار ھىرەقلىگە ئېگىلىپ تازىم قىلىشتى ۋە ئۇنىڭدىن مەمنۇن بولۇشتى.

323) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كىسراغا مەكتۇپ يوللىشى

ئىبنى ئاббاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئابدۇللا ئىبنى ھۇزافە سەھمىدىن كىسراغا① مەكتۇپ

---

① ئىسمى ئەبرەۋىز ئىدى. مەكتۇپنىڭ تېكىستى مۇنداق:
"ئىككىلا دۇنيادا كوپ رەھمەت قىلغۇچى ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئاللانىڭ ئەلچىسى مۇھەممەددىن ئىراننىڭ چوڭى كىسراغا:
توغرا يولغا ئەگەشكەنلەرگە، ئاللاغا ۋە ئاللانىڭ ئەلچىسگە ئىمان ئېيتقان، ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، ئاللانىڭ شېرىگى يوق، مۇھەممەد ئاللانىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى دەپ شاھادەت ئېيتقان كىشىلەرگە سالام بولسۇن، مەن سېنى مۇسۇلمان بولۇشقا دەۋەت قىلىمەن. مەن ئاللا تەرىپىدىن پۈتۈن ئىنسانلارغا ئەۋەتىلگەن ئەلچىمەن، تىرىك ئىنسانلارنى ئاگاھلاندۇرۇپ، كاپىرلارنى ئاللانىڭ ئازاۋىغا قېلىشلىرى بىلەن قورقۇتىمەن. مۇسۇلمان بولساڭ، ئامان بولىسەن، ئەگەر باش تارتساڭ، پۈتۈن مەجۇسىلارنىڭ گۇنايى ساڭا بولىدۇ."

يوللاپ، ئۇنى بەھرەيىننىڭ ۋالىسىغا تاپشۇرۇشقا بۇيرۇغان، بەھرەيىن-نىڭ ۋالىسى ئۇنى كىسراغا تاپشۇرغان، كىسرا ئۇنى ئوقۇپ يىرتىپ تاشلىغان. ئەسلىشىمچە، ئىبنى مۇسەييەب ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىسراغا بەد دۇئا قىلىپ، ئاللا ئۇنىڭ پادىشالىقىنى تىرىپىرەن قىلىۋەتسۇن①، دىگەن.

324) ئاللاتائالانىڭ: "ئاللا ھىچ ئادەمگە زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ" دىگەن سۆزى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدىكى كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى رەببىمىزنى كورەمدۇق؟ دەپ سورىغان ئىدى. پەيغەمـ-بەر ئەلەيھىسسالام: ھەئە، كورۇسىلەر، چۈش ۋاقتىدىكى بۇلۇتسىز ئاسماندىكى قۇياش نۇرىنى ئېنىق كورۇش ئۇستىدە دە-تالاش قىلامسىلەر؟ دىدى. ئۇلار: ياق، دەپ جاۋاپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇلۇتسىز ئاسماندىكى ئون توت كۈنلۈك ئاينىڭ نۇرىنى ئېنىق كورۇش ئۇستىدە دە-تالاش قىلامسىلەر؟ دىدى. ئۇلار: ياق، دەپ جاۋاپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى: ئۇلارنى ئېنىق كورۇشتە دە-تالاش قىلمىغىنىڭلاردەك، غالىپ، بۈيۈك ئاللانى ئېنىق كورۇشتىمۇ دە-تالاش قىلمايسىلەر، قىيامەت كۈنى

---

① ئاللاتائالا كىسراغا ئوغلى شىرۇەيھنى ئاپىرىدە قىلدى، ئۇ كىسرانىڭ قارنىنى يىرىپ ئولتۇردى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ھىچ ئىشى راۋاج تاپمىدى. ئاخىر ئۇلارنىڭ پادىشالىقى ھەزرىتى ئومەر خەلىپە بولغان دەۋردە پۈتۈنلەي مۇنقەرز بولدى.

بولغاندا بىر جاكاچى چىقىپ: ھەر ئۇممەت ئۆزىنىڭ چوقۇنىدىغان بۇتلىرىغا، ئەنساپ (چوقۇنىدىغان تاشلار. — ت)لىرىغا ئەگىشىدۇ، دەپ جاكالايدۇ. ئاللادىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىدىغانلارنىڭ ھەممىسى دەۋزەخقە تاشلىنىپ، پەقەت ئاللانىڭ ئىتىقاتمەن بەندىلىرى، پاسىق بەندىلىرى ۋە ئەھلى كىتاپنىڭ قالدۇقلىرىلا قېپقالىدۇ. يەھۇدىلار چاقىرىلىپ ئۇلاردىن: كىمگە ئىبادەت قىلاتتىڭلار؟ دەپ سورىلىدۇ. ئۇلار: ئاللانىڭ ئوغلى ئۇزەيرگە ئىبادەت قىلاتتۇق دېيىشىدۇ. ئۇلارغا: يالغان ئېيتتىڭلار، ئاللا بالا-چاقا قىلغان ئەمەس، نىمە تەلەپىڭلار بار؟ دېيىلىدۇ. ئۇلار: رەببىمىز، تەشنا بولۇپ كەتتۇق، سۇ بەرسەڭ، دەيدۇ. ئەنە بېرىڭلار دەپ، ئۇلارغا دەۋزاخ كۆرسىتىلىدۇ، ئۇلار دەۋزەخقە ئېلىپ بېرىلىدۇ، دەۋزەخ گويا بىر بىرىنى يەپ كېتىۋاتقان تومۇزدەك كۆرۈنىدۇ، ئۇلار دەۋزەخقە تاشلىنىدۇ. ئاندىن كېيىن ناسارالار چاقىرىلىدۇ. ئۇلارغا: سىلەر نىمىگە ئىبادەت قىلاتتىڭلار؟ دېيىلىدۇ. ئۇلار: بىز ئاللانىڭ ئوغلى ئىساغا ئىبادەت قىلاتتۇق دەيدۇ. ئۇلارغا: يالغان ئېيتتىڭلار، ئاللا بالا-چاقا قىلغان ئەمەس، نىمە تەلەپىڭلار بار؟ دېيىلىدۇ، ناسارالارنىڭ ئەھۋالىمۇ يۇقۇرقى يەھۇدىلارنىڭ ئەھۋالىدەك بولىدۇ. تاكى ياخشىلاردىن، پاسىقلاردىن بولۇپ، ئاللاغا ئىبادەت قىلىدىغان كىشىلەرلا قالغاندا، پۈتۈن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئۇلار تونۇيدىغان سۈرەتكە ئەڭ يېقىن بىر خىل شەكىلدە ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ. ئاللا ئۇلارغا: نىمىنى كۈتۈپ تۇرىسىلەر؟ ھەر ئۇممەت ئۆزىنىڭ ئىبادەت قىلغان نەرسىسىگە ئەگىشىدۇ، دەيدۇ. ئۇلار: دۇنيادا ھەق يولدىن ئازغان كىشىلەرگە ئەڭ مۇھتاج تۇرۇقلۇق ئۇلاردىن ئالاقىمىزنى ئۈزدۇق①،

① تۇرمۇشىمىزدا ۋە دۇنياۋى مەنپەئەتلىرىمىزدە ئۇلارغا مۇھتاج تۇرۇق-

ئۇلار بىلەن بىللە بولمىدۇق، بىز ئىبادەت قىلغان رەببىمىزگە مۇنتەزىر بولۇپ تۇرۇۋاتىمىز، دەيدۇ. ئاللا ئۇلارغا: مەن سىلەرنىڭ رەببىڭلار بولىمەن، دەيدۇ. ئۇلار ئىككى ياكى ئۈچ قېتىم، ئاللاغا ھېچنەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەيمىز دەيدۇ.

325) تولا سۆزلەشنىڭ گۇنا ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاڭلىغان نەرسىنىڭ ھەممىسىنى سۆزلەپ يۈرۈشنىڭ ئۆزى كىشى ئۈچۈن يېتەرلىك گۇنادۇر.

326) مەھشەرگاھ توغرىسىدا

ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نۇتۇق سۆزلەپ: ئى خالايىق، سىلەر قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ دەرگاھىغا يالىڭاياق، يالىڭاچ، خەتنە قىلىنمىغان ھالدا جەم بولۇسىلەر، دىندى ۋە ئاندىن مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "خەلق ئەتكەن نەرسىلىرىمىزنى يوقلۇقتىن بارلىققا كەلتۈرگىنىمىزگە ئوخشاش، ئۇلارنى قايتا ئەسلىگە كەلتۈرىمىز، بۇ شۇنداق ۋەدىكى،

لىۋق ئۇلاردىن ئالاقىمىزنى ئۈزدۇق. ئۇلارنىڭ دەھرىلىكى ۋە دىنسىزلىقىنى تەرك ئەتتۇق، ياخشىلار بىلەن ھەمسوھبەت بولدۇق، ئاللانىڭ يېقىن بەندىلىرىنى، دىندار ئۆلىمالارنى زىيارەت قىلدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىگە ئەگەشتۇق.

ئۇنى ئورۇنلاش بىزگە زورۇر، بىز چوقۇم ئۇنى ئورۇنلايمىز“. (سۈرە ئەنبىيا، 104 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت) ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى: قىيامەت كۈنى خالايىق ئىچىدە تۇنجى قېتىم ئۇچىسىغا كىيىم كىيدۈرۈلىدىغان ئادەم ئىبراھىم بولىدۇ①. مېنىڭ ئۇممىتىمدىن بىر قىسىم كىشىلەر كەلتۈرۈلۈپ، دوزاخ تەرەپكە ئېلىپ بېرىلىدۇ. بۇ چاغدا مەن: ئى رەببىم، بۇلار مېنىڭ ساھابىلىرىمدىنغۇ؟ دەيمەن. رەببىم: ئۇلارنىڭ سەندىن كېيىن قالغاندا قانداق قىلغانلىقلىرىنى ئۇقمايسەن، دەيدۇ. مەن: ئاللانىڭ ياخشى بەندىسى② دىگەنىدەك دەيمەن: ”مەن ئۇلار بىلەن بىللە تۇرغان چېغىمدا، ئۇلارنى كۈزىتىپ تۇرغان ئىدىم. مېنى ئۇ دۇنياغا ئېلىپ كەتكىنىڭدىن كېيىن، ئۇلارنى سەن كۈزىتىپ تۇرغان ئىدىڭ......“ (سۈرە مائىدە، 117 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت) ئاللا: بۇلار سەندىن كېيىن ھامان دىنىي ئىشلىرىدا ئاينىپ كەلدى، دەيدۇ.

327) غەيبنىڭ غەزنىسى ئاللانىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: غەيبنىڭ غەزنىسى بەشتۇر: ”قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىغىنى ئاللا بىلىدۇ، يامغۇرنىڭ

① بۇ ئاللانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدۇر، چۈنكى ئۇ ئوتقا تاشلىنىدىغان چاغدا، ئاللا يولىدا يالىڭاچلانغانلارنىڭ تۇنجىسى ئىدى.

② ئىسا ئەلەيھىسسالام كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

قاچان يېغىشىنى ئاللا بىلىدۇ، قوساقتىكى بالىنىڭ نىمە بولىدىغانلىغىنى ئاللا بىلىدۇ، ئىنسان ئۆزىگە ئەتە نىمە بولىدىغانلىغىنى بىلمەيدۇ، ئىنسان ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلۈشىنى بىلمەيدۇ، ئاللا ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئوبدان بىلىپ تۇرىدۇ.“ (سۈرە لۇقمان، 34 ـ ئايەت. ـــ ت)

328) قىيامەتنىڭ قايىم بولۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كۈن مەغرىپتىن چىققاندىن كېيىن ئاندىن قىيامەت قايىم بولىدۇ. كۈننىڭ مەغرىپتىن چىققانلىغىنى كورۇپ، يەر يۈزىدىكى كىشىلەر ئىمان ئېيتىدۇ، بۇنىڭدىن بۇرۇن ئىمان ئېيتمىغان ئادەمگە بۇ چاغدا ئېيتقان ئىمانىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ①.

---

① يەنى كۈن مەغرىپتىن چىقىشتىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتمىغان كاپىرنىڭ بۇ چاغدا ئېيتقان ئىمانىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، شۇنىڭدەك كۈن مەغرىپتىن چىقىشتىن ئىلگىرى ياخشى ئەمەل قىلمىغان مومىننىڭ بۇ چاغدا قىلغان ياخشى ئەملىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، چۈنكى بۇ چاغدا ئىمان ئېيتقان ئادەمنىڭ ئىمانى ۋە قىلغان ياخشى ئەملى جان تۇمشۇققا كەلگەندە ئېيتقان ئىمانى ۋە قىلغان ياخشى ئەملىگە ئوخشايدۇ، بۇنىڭ ھىچقانداق پايدىسى بولمايدۇ. خۇددى ئاللاتائالانىڭ ”بىزنىڭ ئازاۋىمىزنى كورگەن چاغدا ئۇلارنىڭ ئېيتقان ئىمانى پايدا بەرمىدى“ دىگەن سوزىگە ئوخشاش بولىدۇ. ھاكىم ئەبى ئابدۇللانىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ئالامەتلىرى دەججالنىڭ مەيدانغا چىقىشى، ئاندىن ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ چۈشۈشى، ئاندىن يەجۇج ۋە مەجۇجنىڭ چىقىشى، ئاندىن داببە (بىر تۈرلۈك ھايۋان. ـــ ت)نىڭ چىقىشى، ئاندىن كۈننىڭ مەغرىپتىن چىقىشىدۇر.

329) ”گۇناللىرىنى تونۇغان ئىككىنچى تۈرلۈك ئادەملەرمۇ بار“ دىگەن ئايەت توغرىسىدا

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە مۇنداق دىگەن دەيدۇ: كىچە ماڭا ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى ئۇيقۇدىن ئويغىتىپ، ئالتۇن كىسەكتىن ۋە كۈمۈش كىسەكتىن سېلىنغان بىر شەھەرگە ئېلىپ باردى. بىزنى بۇ يەردە شۇنداق بىر تۈرلۈك ئادەملەر قارشى ئالدىكى، ئۇلارنىڭ بەدەنلىرىنىڭ يېرىمى ئەڭ چىرايلىق، يېرىمى ئەڭ سەت يارالغان. ئىككى پەرىشتە ئۇلارغا: سىلەر ئاشۇ دەرياغا بېرىپ چۈشۈڭلار، دىدى. ئۇلار دەرياغا بېرىپ چۈشتى. ئۇلار بەدەنلىرىدىكى سەتلىك تۈگەپ، ئەڭ چىرايلىق شەكىلگە كىرگەن ھالدا بىزنىڭ يېنىمىزغا قايتىپ كەلدى. ئىككى پەرىشتە ماڭا: مانا بۇ ئەدنى جەننىتى بولىدۇ، ئاۋۇ بولسا سېنىڭ ئۆيۈڭ يەردىكى جايىڭدۇر، بەدەنلىرىنىڭ يېرىمى چىرايلىق، يېرىمى سەت كىشىلەرگە كېلىدىغان بولساق، ئۇلار ياخشى ئىشلارغا يامان ئىشلارنى ئارىلاشتۇرۇپ قىلغان ئادەملەردۇر، ئاللا ئۇلارنى كەچۈردى① دىدى.

---

① ئىمام مۇسلىم جابىردىن مۇنۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلىدۇ: سىلەر ئۇزەڭلارغا، بالىلىرىڭلارغا ۋە ماللىرىڭلارغا قارىتا بەد دۇئا قىلماڭلار، چۈنكى ئاللانىڭ دۇئالارنى قوبۇل قىلىش سائىتىگە توغرا كېلىپ قالسا، قىلغان دۇئايىڭلار ئىجابەت بولۇپ قالىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: ”ئەگەر ئاللا كىشىلەرنىڭ ياخشىلىقنى ئالدىراپ تەلەپ قىلغىنىغا ئوخشاش ئۇلارنىڭ يامان تەلەپلىرىنىمۇ ئالدىراپ ئورۇنلايدىغان بولسا، ئەلۋەتتە ئۇلارنى ھالاك قىلغان بولاتتى......“ (سۈرە يۇنۇس، 11 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

330) ئاشۇرا روزىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە قەدەم تەشرىپ قىلدى، بۇ چاغدا يەھۇدىيلار ئاشۇرا (مۇھەررەم ئېيىنىڭ ئونىنچى كۈنى. — ت) روزىسىنى تۇتاتتى. ئۇلار بۇ كۈننى مۇسا پىرئەۋن ئۈستىدىن غەلىبە قىلغان كۈن دەيتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: يەھۇدىيلارغا قارىغاندا مۇساغا يېقىن بولۇشقا سىلەر ئەڭ ھەقلىق، ئاشۇرا روزىسىنى تۇتۇڭلار① دېدى.

331) "رەببىڭ ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا كاپىرغا ھەقسىقەتەن بىر چاققىچە مۆھلەت بېرىدۇكى، شۇ چاغدا ئۇنى تۇتىدۇ-دە، قويۇپ بەرمەيدۇ،

---

① مۇشۇ كۈندە ئاللا مۇسانى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى قۇتقۇلدۇرغان، پىرئەۋننى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى دەريادا غەرق قىلغان. مۇسا ئاللاغا شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن شۇ كۈندە روزا تۇتقان. ئاللاتائالا "بەنى ئىسرائىلنى دەريادىن ئۆتكۈزۈۋەتتۇق" دەيدۇ، بۇ دەريا قىزىل دېڭىزدىن ئىبارەت. بەنى ئىسرائىل ئالتە يۈز يىگىرمە مىڭ كىشى بولۇپ، "زۇلۇم قىلىش ۋە دۈشمەنلىك قىلىش يۈزىسىدىن ئۇلارنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى قوغلاپ چىقتى"، بۇ كۈن چىقىۋاتقان چاغ ئىدى، قوغلاپ چىققانلارنىڭ سانى بىر مىليون ئالتە يۈز مىڭ كىشى بولۇپ، بۇلاردا يۈز مىڭ ئات بار ئىدى.

دىدى. رەسۇلۇللا ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "سىنىڭ رەببىڭ كاپىرلاردىن ئىنتىقام ئالغان چاغدا، ئۇلارنى ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ، ئاللانىڭ ئازاۋى ھەقىقەتەن تولىمۇ قاتتىقتۇر." (سۈرە ھۇد، 102 ـ ئايەت. ـــ ت)

332) "ئەتىگەنلىك ۋە كەچقۇرۇنلۇق نامازلارنى ئوقۇغىن" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم بىر ئايالنى سۆيۈپ قويۇپ، رەسۇلۇللاغا كېلىپ ئەھۋالىنى مەلۇم قىلدى. بۇ توغرىلىق رەسۇلۇللاغا بۇ ئايەت نازىل بولدى. "ئەتىگەندىكى①، كەچقۇرۇندىكى② ۋە كېچىنىڭ ئالدىنقى ۋاقىتلىرىدىكى③ نامازلارنى ئادا قىلغىن، قىلىنغان ياخشى ئىشلار يامان ئىشلارغا كاپارەت بولىدۇ. مۇتتەقىلەر ئۈچۈن بۇ ۋەزدۇر." (سۈرە ھۇد، 114 ـ ئايەت. ـــ ت) مەزكۇر ئادەم بۇ ئايەتنىڭ مەزمۇنى ماڭىلا خاسمۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇممىتىم ئىچىدىكى بۇ ئايەتكە ئەمەل قىلغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئومۇمىدۇر④،

① بامدات نامىزى.
② نامازپېشىن بىلەن نامازدىگەر.
③ نامازشام بىلەن نامازخۇپتەن.
④ بۇ ئايەتتىن بىر كىشى يات ئايالنى سۆيۈپ تاشلىسا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلارنى قىلىپ قالسا، قىلمىشىغا تەۋبە قىلىپ پۇشايمان قىلسىلا، ئۇنىڭغا تەزىر كەلمەيدىغانلىقى چىقىدۇ. ئىبنى مۇنزىر: بۇنىڭدىن يات ئايال بىلەن بىر ئورۇندا ياتقانلىقى سېزىلگەن ئادەمگىمۇ تەزىر كەلمەيدىغانلىقى چىقىدۇ دەيدۇ.

330) ئاشۇرا روزىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە قەدەم تەشرىپ قىلدى، بۇ چاغدا يەھۇدىلار ئاشۇرا (مۇھەررەم ئېيىنىڭ ئونىنچى كۈنى.— ت) روزىسىنى تۇتاتتى. ئۇلار بۇ كۈننى مۇسا پىرئەۋن ئۈستىدىن غەلىبە قىلغان كۈن دەيتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: يەھۇدىلارغا قارىغاندا مۇساغا يېقىن بولۇشقا سىلەر ئەڭ ھەقلىق، ئاشۇرا روزىسىنى تۇتۇڭلار① دېدى.

331) "رەببىڭ ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا كاپىرغا ھەقىقەتەن بىر چاغقىچە مۇھلەت بېرىدۇكى، شۇ چاغدا ئۇنى تۇتىدۇ-دە، قويۇپ بەرمەيدۇ،

① مۇشۇ كۈندە ئاللا مۇسانى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى قۇتۇلدۇرغان، پىرئەۋننى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى دەريادا غەرق قىلغان. مۇسا ئاللاغا شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن شۇ كۈندە روزا تۇتقان. ئاللاتائالا "بەنى ئىسرائىلنى دەريادىن ئۆتكۈزۈۋەتتۇق" دەيدۇ، بۇ دەريا قىزىل دېڭىزدىن ئىبارەت. بەنى ئىسرائىل ئالتە يۈز يىگىرمە مىڭ كىشى بولۇپ، "زۇلۇم قىلىش ۋە دۈشمەنلىك قىلىش يۈزىسىدىن ئۇلارنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى قوغلاپ چىقتى"، بۇ كۈن چىقىۋاتقان چاغ ئىدى، قوغلاپ چىققانلارنىڭ سانى بىر مىليون ئالتە يۈز مىڭ كىشى بولۇپ، بۇلاردا يۈز مىڭ ئات بار ئىدى.

دىدى. رەسۇلۇللا ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "سېنىڭ رەببىڭ كاپىرلاردىن ئىنتىقام ئالغان چاغدا، ئۇلارنى ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ، ئاللانىڭ ئازاۋى ھەقىقەتەن تولىمۇ قاتتىقتۇر." (سۈرە ھۇد، 102 ـ ئايەت. ــ ت)

332) "ئەتىگەنلىك ۋە كەچقۇرۇنلۇق نامازلارنى ئوقۇغىن" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم بىر ئايالنى سۆيۈپ قويۇپ، رەسۇلۇللاغا كېلىپ ئەھۋالىنى مەلۇم قىلدى. بۇ توغرىلىق رەسۇلۇللاغا بۇ ئايەت نازىل بولدى. "ئەتىگەندىكى①، كەچقۇرۇندىكى② ۋە كېچىنىڭ ئالدىنقى ۋاقىتلىرىدىكى③ نامازلارنى ئادا قىلغىن، قىلىنغان ياخشى ئىشلار يامان ئىشلارغا كاپارەت بولىدۇ. مۇتتەقىلەر ئۈچۈن بۇ ۋەزدۇر." (سۈرە ھۇد، 114 ـ ئايەت. ــ ت) مەزكۇر ئادەم بۇ ئايەتنىڭ مەزمۇنى ماڭىلا خاسمۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۈممىتىم ئىچىدىكى بۇ ئايەتكە ئەمەل قىلغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئومۇمىدۇر④،

---

① بامدات نامىزى.

② نامازپېشىن بىلەن نامازدىگەر.

③ نامازشام بىلەن نامازخۇپتەن.

④ بۇ ئايەتتىن بىر كىشى يات ئايالنى سۆيۈپ تاشلىسا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلارنى قىلىپ قالسا، قىلمىشىغا تەۋبە قىلىپ پۇشايمان قىلسىلا، ئۇنىڭغا تەزىر كەلمەيدىغانلىقى چىقىدۇ. ئىبنى مۇنزىر: بۇنىڭدىن يات ئايال بىلەن بىر ئورۇندا ياتقانلىقى سېزىلگەن ئادەمگىمۇ تەزىر كەلمەيدىغانلىقى چىقىدۇ دەيدۇ.

دىدى.

333) ئەرەپلەرنىڭ پەخىرلىنىدىغان نەسىبى توغرىسىدا ۋە دىنىي ئىشلارنى تازا بىلىدىغان ئادەمنىڭ ئەڭ ھورمەتلىك ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، قايسى كىشى ئەڭ ھورمەتلىك بولىدۇ؟ دەپ سورىغان كىشىلەرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەڭ تەقۋىدار ئادەم ئاللانىڭ نەزىرىدە ئەڭ ھورمەتلىكتۇر، دەپ جاۋاپ بەرگەن، ئۇلار: سەندىن بۇ توغرىلىق سورىغىنىمىز يوق دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەڭ ئەزىز ئادەم يەئقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى يۇسۇپ ئەلەيھىسسالامدۇر، يەئقۇپ ئىسھاق ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىدى. ئۇ بولسا ئاللانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىدى دېگەن. ئۇلار: سەندىن بۇ توغرىلىق سورىغىنىمىز يوق دېگەندە، رەسۇلۇللا: ئەرەپلەرنىڭ پەخىرلىنىدىغان نەسىبى توغرىلىق سورامسىلەر؟ دېگەن. ئۇلار: ھەئە، شۇنداق، دېگەندە، رەسۇلۇللا: جاھىلىيەت زامانىدا ئىچىڭلاردىكى ئىسىل ھېساپلانغان كىشىلەر ئىسلام زامانىدىمۇ دىنىي ئىشلارغا ئالىم بولسىلا①، ئۇ ئاراڭلاردىكى ياخشى ئادەملەر ھېساپلىنىدۇ، دېگەن.

---

① توۋەن نەسەپلىك دىنىي ئالىم نادان ئىسىلدىن ئارتۇق ھېساپلىنىدۇ.

334) "ئاللا مومىنلەرنى چىن ئىمانىدا بەرقارار قىلىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمان ئادەم قەۋرىدە سوئال سورالغان چاغدا①، بىر ئاللادىن بولەك ھېچ مەبۇد يوق، ھەقىقەتەن مۇھەممەد ئاللانىڭ پەيغەمبىرى دەپ گۇۋالىق بېرىدۇ. غالىپ، ئۇلۇغ ئاللانىڭ "ئاللا مومىنلەرنى دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە چىن ئىمانىدا بەرقارار قىلىدۇ......" (سۈرە ئىبراھىم، 27-ئايەتنىڭ بىر قىسمى.—ت) دېگەن سوزى ئەنە شۇنى كورسىتىدۇ.

335) ئەزان ئېيتقاندىن كېيىن ئوقۇلىدىغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شاپائىتىگە ئېرىشتۈرىدىغان دۇئا توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئەزاننى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، ئى كامىل ئەزاننىڭ ۋە ھازىرقى نامازنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللا، مۇھەممەدگە جەننەتتىكى يۇقىرى ئورۇننى ۋە ئالى مەرتىۋىنى بەرگىن، مۇھەممەدنى ئۇنىڭغا ۋەدە قىلغان بۈيۈك شاپائەت قىلىش ماقامىغا ئەۋەتكىن، دېسە، ئۇ قىيامەت كۈنى مېنىڭ شاپائىتىمگە ئېرىشىدۇ.

---

① جېنى بەدىنىگە قايتۇرۇلۇپ، رەببىڭ كىم؟ دىنىڭ نىمە؟ پەيغەمبىرىڭ كىم؟ دەپ سورىلىدۇ.

336) "قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى يوققا چىقىرىپ، ئېتىۋارغا ئالمايمىز" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قىيامەت كۈنى مەرتىۋىلىك، قارنى يامان ئادەملەر كەلتۈرۈلىدۇ. ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ پاشىنىڭ قانىتىچىلىكمۇ قەدرى بولمايدۇ. ئاللانىڭ: "قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى يوققا چىقىرىپ، ئېتىۋارغا ئالمايمىز......" (سۈرە كەھف، 104 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت) دىگەن سۆزىنى ئوقۇڭلار.

337) "ئۇلارنى ھەسرەت چېكىدىغان كۈندىن قورقۇتقىن" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قىيامەت كۈنى ئۆلۈم ئالا قوشقارنىڭ شەكلىدە كەلتۈرۈلىدۇ، جاكاچى: ئى ئەھلى جەننەت، دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار بويۇنلىرىنى سوزۇپ قارايدۇ. جاكاچى: بۇنى تونۇمسىلەر؟ دەيدۇ. ئۇلار: ھەئە، تونۇيمىز①، بۇ ـــ ئۆلۈم، دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆلۈمنى كۆرىدۇ. ئاندىن كېيىن جاكاچى: ئى

① ئاللا ئۇلارنىڭ دىللىرىغا سېلىشى بىلەن تونۇيدۇ.

ئەھلى دەۋزەخ، دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار بويۇنلىرىنى سوزۇپ قارايدۇ. جاكاچى: بۇنى تونۇمسىلەر؟ دەيدۇ. ئۇلار: ھەئە، تونۇيىمىز، بۇ ــ ئۆلۈم، دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى كۆرىدۇ. ئۆلۈم بوغۇزلىنىدۇ. ئاندىن كېيىن، جاكاچى: ئى ئەھلى جەننەت، ئەمدى ئۆلۈم يوق، مەڭگۈ ئۆلمەيسىلەر؛ ئى ئەھلى دەۋزەخ، ئەمدى ئۆلۈم يوق، مەڭگۈ ئۆلمەيسىلەر، دەيدۇ. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاتائالانىڭ مۇنۇ سۆزىنى ئوقۇدى: "ئۇلاردىن ھېساپ ئېلىنىپ بولغاندا، ھەسرەت چېكىدىغان كۈن (قىيامەت كۈنى. ــ ت) دىن قورقۇتقىن، ۋاھالەنكى، ئۇلار غەپلەتتە تۇرماقتا، ئىمان ئېيتماي تۇرماقتا." (سۈرە مەريەم، 39 ـ ئايەت. ــ ت)

338) ئائىشىگە قىلىنغان تۆھمەت توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەپەرگە چىقماقچى بولغاندا، ئاياللىرىنىڭ ئارىسىدا چەك تاشلايتتى. چەك كىمگە چىقسا، سەپەرگە شۇنى بىللە ئېلىپ چىقاتتى. بەنى مۇستەلەق غازىتىغا چىقىش ۋاقتىدا بىزنىڭ ئارىمىزدا چەك تاشلىدى. چەك ماڭا چىقتى، شۇنىڭ بىلەن مەن بىللە چىقتىم. بۇ چاغدا مەستۇرە بولۇش (پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرىغا. ــ ت) يولغا قويۇلغان بولۇپ، مېنىڭ يۈرۈش-تۇرۇشۇم كاجۇەدا ئىدى. بىز يولغا چىقتۇق. رەسۇلۇللا غازاتتىن پارىغ بولۇپ قايتتى، بىز مەدىنىگە يېقىن كەلگەندە بىر قونالغۇغا چۈشتۇق. رەسۇلۇللا كېچىسى قوشۇننى ئاتلىنىشقا بۇيرۇدى. مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ قوشۇندىن چەترەك بىر جايغا ھاجەتكە بېرىپ قايتىپ كېلىپ قارىسام، بويىنۇمدىكى مۇنچاق چۈشۈپ

قاپتۇ. مەن ھاجەت قىلغان يەرگە بېرىپ مونچاقنى ئىزدەش بىلەن بولۇپ قاپتىمەن، مېنىڭ كاجۋامنى توگىگە ئارتىپ تاڭىدىغان كىشىلەر مېنى كاجۋا ئىچىدە بار دەپ ئويلاپ، كاجۋىنى ئېلىپ بېرىپ توگە-نىڭ ئۈستىگە ئارتىپلا يۈرۈپ كېتىپتۇ، چۈنكى بۇ چاغدا ئاياللار ئاز يېگەنلىكتىن ئورۇق، يېنىك بولاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن تېخى يېشى كىچىك قىز ئىدىم. شۇنىڭ ئۈچۈن، مېنىڭ يوقلۇغۇم ئۇلارنىڭ خىيالىغىمۇ كەلمەپتۇ، مەن مونچىغىمنى ئىزدەپ تېپىپ قايتىپ كەلسەم، قوشۇن مېڭىپ كېتىپ، بۇ يەردە ھېچ ئادەم قالماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، چۈشكەن جايىمغا قايتىپ بېرىپ، ئۇلار مېنى ئىزدەپ كېلىدىغۇ دەپ، ئويلاپ ئولتۇرۇپ كوزۇم ئۇيقۇغا كېتىپ قاپتۇ①. قوشۇننىڭ ئارقىسىدا قېلىپ قالغان سەفۋان ئىبنى مۇئەتتەل سۇلەمى② بۇ يەرگە كېلىپ قالدى، ئۇ مېنىڭ قارامنى كورۇپ كېلىپ، مەن مەستۇرە بولۇشتىن ئىلگىرى مېنى كورگەنلىكى ئۈچۈن تونۇپ، "قالۇ ئىننا لىللاھى ۋە ئىننا ئىلەيھى راجىئۇن" (بىز ئاللانىڭ ئىلكىدىمىز، يەنە ئاللانىڭ دەرگاھىغا قايتىپ بارىمىز) دېدى. ئۇنىڭ يۇقۇرقى ئايەتنى ئوقۇشى بىلەن مەن ئويغاندىم. ئۇ توگىسىنى چوكتۇردى مەن توگىگە مىندىم، ئۇ توگىنى يېتىلەپ ماڭدى. بىز قوشۇننىڭ ئارقىسىدىن

① بېشىغا كەلگەن قاتتىق غەمدىن ئۇخلاپ قالغان، ياكى كېچىدە دالىدا يالغۇزلۇق ۋەھىمىسىدىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئاللا ئۇنىڭغا ئۇيقۇ ئىلتىپات قىلغان.

② سەفۋان كىشىلەرنىڭ چۈشۈپ قالغان نەرسىلىرىنى تېپىپ بېرىش ئۈچۈن، غازاتقا چىققاندا قوشۇننىڭ ئارقىسىدىن مېڭىشنى رەسۇلۇللادىن سورىغان ئىدى. شۇڭا ئۇ قوشۇن يولغا چىققاندا ناماز ئوقۇپ قالاتتى، ئاندىن ئاتلىنىپ كىشىلەرنىڭ چۈشۈپ قالغان نەرسىلىرى بولسا ئارقىسىدىن تاپقاچ باراتتى.

يېتىپ كەلگەندە، غازىلار چۈشۈپ، چۈشلۈك دەم ئېلىۋاتقان ئىكەن،
بىزنى كۆرۈپ، بوھتان چاپلىغۇچىلار بوھتان چاپلىدى، بۇلارنىڭ
باشچىسى ئابدۇللا ئىبنى ئۇبەي ئىبنى سەلۇل ئىدى. مەدىنىگە قايتىپ
كەلگەندىن كېيىن، كېسەل بولۇپ بىر ئاي يېتىپ قالدىم. بۇ توغ-
رىدىكى سۆز-چۆچەكلەر كۆپىيىۋەردى. ئاغرىپ ياتقىنىمدا، رەسۇلۇل-
لانىڭ ئىلگىرى كېسەل بولۇپ قالغان چاغلىرىمدا مەرھەمەت كۆرسەت-
كەندەك مەرھەمەت كۆرسەتمىگەنلىكى مېنى ئويغا سېلىپ قويدى.
ئۇ ھوجرامغا سالام بېرىپ كىرىپ، ئەھۋالىڭىز قانداق دەپلا قوياتتى.
سىرتتا بولۇۋاتقان سۆز-چۆچەكلەردىن ھېچ نەرسە ئۇقمايتتىم.
كېسىلىم تۈزۈلۈشكە باشلىغاندا ئۇممۇ مىستە① بىلەن شەھەرنىڭ
سىرتىغا ھاجەتكە چىقتىم، بىز شەھەرنىڭ سىرتىغا ھاجەت ئۈچۈن
كېچىدىلا چىقاتتۇق، بۇ چاغدا ئۆيىنىڭ ئەتراپىغا ھاجەتخانا سېلىش
ئادىتى يوق ئىدى. بۇرۇنقى ئەرەپلەرنىڭ ئادىتى بويىچە، ھاجەتخانا
ئۆيگە يېقىن بولسا پۇرايدۇ، دەپ دالىغا قىلىناتتى. ئۇممۇ مىستە
مەن بىلەن كېتىۋېتىپ ئىتىگىگە پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۈشۈپ، مىستە
بېشىنى يىسۇن، دىدى. مەن ئۇنىڭغا ئەجەپ يامان گەپ قىلدىڭغۇ،
بەدرى غازىتىغا قاتناشقان ئادەمنى قاغامسەن؟ دىدىم. ئۇ ماڭا،
ئۇلارنىڭ قىلىپ يۈرگەن سۆزلىرىنى ئاڭلىمىدىڭمۇ؟ دەپ، بوھتان
چاپلىغۇچىلارنىڭ قىلىپ يۈرگەن سۆزلىرىنى ئېيتىپ بەردى، بۇنىڭ
بىلەن ئاغرىقىمغا ئاغرىق قوشۇلدى، ھوجرامغا قايتىپ كەلگىنىمدىن
كېيىن، رەسۇلۇللا كىرىپ سالام بېرىپ، ئەھۋالىمنى سورىدى. مەن

① ئۇممۇ مىستە سەخرىنىڭ قىزى بولۇپ، ئەبۇ بەكرى سىددىقنىڭ
ھامىسى ئىدى.

رەسۇلۇللادىن ئاتا-ئانامنىڭ ئۆيىگە بېرىشقا ئىجازەت سورىدىم، مەقـ-
سىدىم ئۇلاردىن ئەھۋالنى ئۇقۇش ئىدى. رەسۇلۇلـلا ماڭا ئىجازەت
بەردى. مەن ئاتا-ئانامنىڭ ئۆيىگە كېلىپ، ئانامـدىن كىشـلەرنىڭ
گەپ-سۆزلىرى توغرىلىق سورىدىم. ئۇ ماڭا، قىزىم، ئۆزەڭنى ئۇپـ-
راتما، ئېرى ئامراق، چىرايلىق ئايالنىڭ كۈندەشلىرى بولىدىـكەن،
ئۇنىڭ توغرىسىدا ھەر قىـسىم گەپـلەرنى قىلىشىـدۇ، دېـدى. مەن
سۇبھانەللا ("ئاللا پاكتۇر" — بۇ يەردە بۇ سۆز ئەجەپلىنىش مەنىسىدە. — ت)
خەقلەر شۇنداق گەپلەرنى قىلىپ يۈرۈپـتۇ دەپ، شۇ كېچـسى تاڭ
ئاتقىچە ئۇخلىماي يىغـلاپ چىقتىم. بۇ ھەقتىكى ۋەھيى كېچىكـكەنـ-
لىكتىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسـالام ئەلى ئىبـنى ئەبى تالـىب بىلەن
ئۇسامە ئىبـنى زەيـدنى چاقـىرىپ، مەن بىلەن ئۇزلـىشىپ كېتىش
توغرىلىق ئۇلارنىڭ پىكرىنى ئېلىپ كورگەن. ئۇسامە رەسۇلۇلـلانىڭ
ئايـلىنى پاك دەپ بىلىـدىغانـلىغىغا ۋە ئۇزىـنىڭ ياخشى كوڭـلىگە
ئاساسەن، ئـى رەسۇلۇلـلا، سىزنىڭ ئەھلىيەڭ ساڭـا لايىق ئەپـپە
(ئىپپەتلىك — ت) دۇر، ئەزىـرايـى خۇدا، ئائىشـىنى ياخـشى دەپـلا
قارايمىز، دېگەن. ئەلى ئىبنى ئەبى تالـىب: خوتۇن توغرىلىق ئاللا
سىزنى قىسقىنى يوق، ئائىشىدىن باشقا خوتۇنلارمۇ جىققۇ، ئائىشىنىڭ
خىزمەتـچىـسى بەرىرەدىـن سوراپ باقـساڭ، راستـىنى ئېيتىـدۇ،
دېگەن①. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەرىرەنى چاقىرىپ، ئـى بەرىرە،

---

① ئەلى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىئارام بولۇۋاتقان، قايغۇرۇۋاتقان ۋە كۆڭلەش ئەلەمنى تارتىۋاتقانـلىغىـنى كورۇپ، ئائىشىنىڭ بىگۇنا ئىكەنـلىگى ئېنىقلانغىچە ئۇنىڭ بىلەن ئۇزلىشىپ تۇرۇپ، كېيىن يارىشىۋېلىشنى، مۇشۇنـ-داق قىلسا، رەسۇلۇللاغا ئارام بولىدىغانلىغىـنى كوزلەپ شۇنـداق مەسـلىھەت بەرگەن، ئائىشىگە ئاداۋەت قىلىش يۈزىسىدىن ئەمەس. شۇنىڭ ئۈچۈن قەتئى ئۇزلىشىپ كېتىشـنى ئېيتماي، بەرىرەدىن سوراپ بېقىشنى ئېيتقان.

ئائىشىدە بىرەر گۇمانلىق ئىشنى سەزدىڭمۇ؟ دەپ سورىغان. بەرىرە:
سىنى راست پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن ئاللا بىلەن قەسەم قىلى-
مەنكى، ئائىشىدىن بىرەر ئەيىپلىك ئىشنى كورگىنىم يوق، ئۇ خېمىر
يۇغۇرۇۋېتىپ ئۇخلاپ قالىدىغان، ئوي هايۋانلىرى كېلىپ خېمىرىنى
يېۋالىدىغان كىچىك قىز، دېگەن. شۇ كۈنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام
ئابدۇللا ئىبنى ئۇبەي ئىبنى سەلۇلدىن رەنجىگەنلىكىنى يوللۇق
ھىساپلاپ، مۇسۇلمانلارنى يىغىپ مۇنبەرگە چىقىپ: ھەي جامائەت،
مېنىڭ ئەھلىيەم ئۈستىدە مېنى رەنجىتكەن ئادەم بار، ئۇنىڭغا قارشى
ماڭا كىم ياردەم بېرىدۇ؟ ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، خاھى
ئەھلىيەم بولسۇن، خاھى سەفۋان ئىبنى مۇئەتتەل بولسۇن، ئۇلاردا
پاكلىقتىن باشقا نەرسىنى سەزگىنىم يوق، سەفۋان مېنىڭ ئۆيۈمگە
مەن بىلەنلا كىرەتتى، دېگەن. سەئد ئىبنى مۇئاز ئەنسارى①
ئورنىدىن تۇرۇپ: ئى رەسۇلۇللا، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇ
ئادەم ئۈستىدە ساڭا مەن ياردەم بېرىمەن، ئەگەر ئۇ ئادەم ئەۋس
قەبىلىسىدىن بولسا، ئۇنىڭ كاللىسىنى ئالىمىز، ئەگەر ئۇ خەزرەج
قەبىلىسىلىك قېرىنداشلىرىمىزدىن بولسا، ئۇنى نىمە قىل دىسەڭ
شۇنداق قىلىمىز دېگەن. خەزرەج قەبىلىسىنىڭ باشلىغى سەئد ئىبنى
ئۇبادە② ياخشى ئادەم ئىدى، ئۇ قوپۇپ سەئد ئىبنى مۇئازنىڭ
سوزىگە ئاچچىغى كېلىپ: يالغان ئېيتتىڭ، ئەزىبرايى خۇدا، ئۇنى

---

① ئەۋس قەبىلىسىنىڭ باشلىغى.

② ئەقەبە بەيئىتىكە قاتناشقان باشلىقلارنىڭ بىرى ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ئى ئاللا، سەئد ئىبنى ئۇبادە ئائىلىسىنى مەدھىيەڭگە ۋە رەھمىتىڭگە ئىگە قىلغايسەن، دەپ دۇئا قىلغان ئىدى.

ئۇلتۇرگىنى قويمايمىز ۋە ئۇلتۇرەلمەيسەن①، دىگەن. ئۇسەيد ئىبنى هۇزەيرە② تۇرۇپ، سەئد ئىبنى ئۇبادەگە: ئەزبىرايى خۇدا، يالغان ئېيتتىڭ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇنى ئۇلتۇرىمىز③، سەن چوقۇم مۇناپىق④، مۇناپىقلارنىڭ تەرىپىنى ئېلىۋاتىسەن⑤، دىگەن. شۇنىڭ بىلەن ئەۋس قەبىلىسى بىلەن خەزرەج قەبىلىسىنىڭ ئارىسىدا ماجرا تۇغۇلۇشقا تاس قالغان، بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنبەردىن چۈشۈپ ئۇلارنى پەسەيتىپ، ئىشنى بېسىقتۇرغان. مەن كەچكىچە يىغلاپ، كوزۇمدىن ياش قۇرۇمىدى، كوزۇم ئۇيقۇغىمۇ بارمىدى. ئەتىگەندە ئاتا-ئانام يېنىمغا كىرىپ كەلدى، ئىككى كېچە، بىر كۈندۈز يىغلاۋېرىپ يۈرىكىم يېرىلىپ كەتكەندەك بولدى. يىغلاۋاتقان چېغىمدا ئاتا-ئانام يېنىمدا ئولتۇراتتى، ئەنسارلاردىن بىر ئايال كىرىشكە ئىجازەت سورىۋىدى، ئىجازەت بەردىم. ئۇمۇ كىرىپ ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ، مەن بىلەن يىغلاپ ئولتۇردى. بىز شۇ هالەتتە تۇرغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام كىرىپ ئولتۇردى. مەن توغرىلىق سوز-چوچەك تارالغاندىن بۇيان ئۇ مېنىڭ يېنىمغا كىرىپ ئولتۇر-

---

① سەئد ئىبنى ئۇبادە ئائىشە ئۇستىدىكى توهمەتكە قوشۇلغانلىغىدىن بۇ گەپنى قىلغىنى يوق، ئائىشمۇ سەئد ئىبنى ئۇبادە مۇناپىقلارنى قوغدىدى دەپ ئۇنى ئەيىپلىمەكچى ئەمەس، بۇ يەردىكى ئاساسىي گەپ ئىككى قەبىلە ئارىسىدا ئىسلامدىن بۇرۇن زىددىيەت بولۇپ، ئىسلامدىن كېيىن تۈگىگەن بولسىمۇ، يەنىلا ئۇنىڭ قالدۇقلىرى قالغانلىغىدىندۇر.

② سەئد ئىبنى مۇئازنىڭ تاغىسىنىڭ ئوغلى.

③ ئەگەر رەسۇلۇللا بۇيرۇق قىلىدىغان بولسا.

④ ئۇنى مۇناپىق دىيىشى ئەيىپلەشتە هەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلىكتىندۇر.

⑤ مۇناپىقلارنىڭ قىلغىنى قىلىۋاتىسەن دىگەن مەنىدە، ئۇلارنىڭ قېنى قىزىپ كەتكەنلىكتىن سوز تاللىماي تىللىششتى.

مىغان ئىدى. ئۇنىڭغا مەن توغرىلىق ھېچ ۋەھيى نازىل بولماي بىر ئاي ئۆتۈپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلىمە شاھادەتنى ئېيتقاندىن كېيىن: ئى ئائىشە، سېنىڭ ئۈستۈڭدە تۈرلۈك سۆزلەرنى ئاڭلىدىم، ئەگەر سەن پاك بولساڭ، ئاللا سېنى ئاقلايدۇ، گۇناھلىق بولساڭ، ئاللاغا ئىستىغفار ئېيتىپ تەۋبە قىلغىن، بەندە گۇناھىغا ئىقرار قىلىپ تەۋبە قىلسا، ئاللا ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، دېدى. رەسۇلۇللانىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ، ياشلىرىم قۇرۇپ كەتكەنلىكتىن، كۆزۈمدىن بىر تامچا ياشمۇ چىقماي قالدى. ئاتا-ئانامغا: رەسۇلۇللانىڭ سۆزىگە مەن ئۈچۈن جاۋاپ بېرىڭلار، دېدىم. ئاتا-ئانام: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمىزكى، رەسۇلۇللاغا نېمە دېيىشىمىزنى بىلمەيمىز، دېدى. مەن بۇ چاغدا كىچىك قىز بولغاچ، قۇرئاندىن كۆپ نەرسە ئوقۇمايتتىم. مەن: سىلەر كىشىلەرنىڭ سۆزلىرىگە شۇ قەدەر ئىشەنگەنسىلەركى، ئەگەر مەن ئۆزەمنى پاك دېسەم (ئاللا ئەلۋەتتە پاكلىقىمنى بىلىدۇ)، سۆزۈمگە ئىشەنمەيسىلەر، ئەگەر تۆھمەتنى ئۈستۈمگە ئالسام (ئاللا پاكلىقىمنى بىلىدۇ)، سىلەر ئۇنىڭغا چوقۇم ئىشىنىسىلەر. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، بۇ ھەقتە سىلەرگە ئېيتىش ئۈچۈن يەئقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سۆزىدىن باشقا سۆز تاپالمايمەن: ”مەن پەقەت چىرايلىقچە سەۋرى قىلىمەن، سىلەرنىڭ سۆزۈڭلارنى كۆتىرىشكە ئاللا مەدەتكاردۇر......“ (سۈرە يۇسۇف، 18-ئايەتنىڭ بىر قىسمى.-ت) دەپ بولۇپ، ئاللانىڭ مېنى ئاقلىشىنى ئۈمىت قىلىپ ئورنۇمدا ياتتىم. لېكىن ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مېنىڭ ئىشىم ئۈستىدە ئاللانىڭ ئايەت نازىل قىلىشىنى ئويلىمىغان ئىدىم. ئۆزەمنى مېنىڭ ئىشىم قۇرئاندا تىلغا ئېلىنىشقا ئەرزىيدىغان ئادەم دەپ قارىمايتتىم، ئاللانىڭ مېنىڭ پاك ئىكەنلىكىمنى

رەسۇلۇللانىڭ چۈشىگە ئايىن قىلىشىنىلا ئۈمىت قىلاتتىم. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تېخى ئورنىدىن قوزغالمىغان، ئۆيدىكىلەردىن ھېچ كىشى سىرتقا چىقىپ كەتمىگەن ئىدى. ئۇنىڭغا ۋەھيى نازىل بولۇشقا باشلاپ، تەرلىگىلى تۇردى. ھەتتا رەسۇلۇللاغا ۋەھيى نازىل بولۇۋاتقاندا، قىش كۈنلىرىدىمۇ ئۇنىڭدىن مەرۋايىتتەك تەر تامچىلىرى ئاقاتتى. رەسۇلۇللاغا ۋەھيى نازىل بولۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ كۈلۈپ تۇرۇپ ماڭا قىلغان تۇنجى سۆزى، ئى ئائىشە، ئاللاغا ھەمدى ئېيتقىنكى، ئاللا سېنى ئاقلىدى، دېگەندىن ئىبارەت بولدى. ئانام ماڭا: رەسۇلۇللاغا ئورنۇڭدىن تۇرۇپ رەھمەت ئوقۇ، دېدى. مەن: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئورنۇمدىن تۇرمايمەن، ئاللادىن باشقىغا رەھمەتمۇ ئېيتمايمەن، دېدىم. ئاللاتائالانىڭ مېنى ئاقلاش يۈزىسىدىن نازىل قىلغىنى "سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم بوھتان سۆزلىرىنى تارقاتتى" دېگەن سۆز بىلەن باشلانغان ئايەتلەر ئىدى. تۇققان بولغانلىقى ئۈچۈن، ئەبۇ بەكرى سىددىق مىستە ئىبنى ئۇساسەنىڭ تۇرمۇشىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇراتتى. ئاللاتائالا مېنى ئاقلاپ ئايەت نازىل قىلغاندىن كېيىن، ئەبۇ بەكرى سىددىق: مىستە ئائىشىگە تۆھمەت چاپلىغانلىقى ئۈچۈن، ئاللاغا قەسەم قىلىمەنكى، ئۇنىڭغا ھەرگىز بىر نەرسە بەرمەيمەن، دېدى. ئاللاتائالا بۇ توغرىدا "سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا ئەھلى پەزلى ۋە دۆلەتمەن بولغانلار خىش-ئەقرىبالىرىنىڭ، مىسكىنلەرنىڭ ۋە دىن ئۈچۈن ھىجرەت قىلغانلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالماسلىققا قەسەم قىلمىسۇن، ئۇلارنىڭ گۇناھىنى كەچۈرسۇن، كەڭ قوساقلىق قىلسۇن. ئاللانىڭ سىلەرنى مەغپىرەت قىلىشىنى سۆيمەمسىلەر، ئاللا كۆپ مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە ناھايىتى رەھمەت قىل-

غۇچىدۇر "دىگەن ئايەتنى نازىل قىلدى.(سۈرە نۇر، 22 ـ ئايەت. ــ ت)
ئەبۇ بەكرى سىددىق: توغرا، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن ئاللانىڭ مەغپىرەت قىلىشىنى ئەلۋەتتە ياقتۇرىمەن دەپ، مىستەگە بېرىپ كېلىۋاتقان نەپەقىسىنى ئەسلىگە كەلتۇردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جەھشىنىڭ قىزى زەينەپتىن مەن توغرىلىق: ئى زەينەپ، ئائىشە ھەققىدە بىلگەن ۋە كورگەنلىرىڭ بارمۇ؟ دەپ سورىغاندا، زەينەپ: ئى رەسۇلۇللا، مەن ئاڭلىمىغاننى ئاڭلىدىم ۋە كورمىگەننى كوردۇم دىيەلمەيمەن. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئائىشىنى ياخشى دەپلا ئويلايمەن، دىدى، ۋاھالەنكى، زەينەپ مەن بىلەن ئۆزەڭگە سوقۇشتۇراتتى①، ئاللا ئۇنى توھمەتكە ئىشتىراك قىلىشتىن ساقلىدى.

337) مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنازىرىسى ۋە "جەننەتتىن چىقىپ كېتىشىڭلارغا سەۋەپ بولمىغاي......" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسا ئەلەيھىسسالام ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇنازىرىلىشىپ: سەن گۇنا② ئۆتكۈزۈپ، ئىنسانلارنى جەننەتتىن چىقاردىڭ ۋە ئۇلارنى بەختسىزلىككە③ دۇچار

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدا مەن بىلەن چىراي ۋە ئورۇن تالىشاتتى.
② چەكلەنگەن دەرەخنىڭ مىۋىسىدىن يىگەنلىكى كوزدە تۇتۇلىدۇ.
③ دۇنيانىڭ جاپا ـ مۇشەققەتلىرىنى دىمەكچى.

قىلدىڭ، دېدى. ئادەم: ئى مۇسا، سەن ئاللا پەيغەمبەرلىككە ۋە
بىۋاستە سۆزلىشىشكە تاللىغان ئادەم تۇرۇپ، ئاللا مېنى يارىتىشتىن
ئىلگىرى پىشانەمگە ياكى مېنى يارىتىشتىن ئىلگىرى لەۋھۇلمەھپۇزغا
(بۇ ئىككى سۆزنىڭ قايسىسىنىڭ دېيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ
ئېسىدە قالمىغان) يېزىۋەتكەن ئىش ئۈچۈن ماڭا مالامەت قىلامسەن؟
دېدى، شۇنىڭ بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالام مۇسا ئەلەيھىسسالامنى
يەڭدى.

338) قىيامەت كۈنى "كىشىلەرنى مەس كۆرىسەن......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئۇلۇغ ئاللا قىيامەت كۈنى:
ئى ئادەم، دەيدۇ. ئادەم: رەببىمىز، خوش، مانا مەن، دەيدۇ.
ئادەمگە، ئاللا سېنى ئەۋلاتلىرىڭنى دەۋزەخقە ئەۋەتىشكە بۇيرۇيدۇ
دەپ نىدا قىلىدۇ. ئادەم: ئى رەببىم، دەۋزەخقە ئەۋەتىلىدىغانلارنىڭ
سانى قانچىلىك بولىدۇ؟ دەيدۇ. ئاللا: مىڭدىن توققۇز يۈز توقسان
توققۇزى ئەۋەتىلىدۇ، دەيدۇ. بۇ چاغدا ھامىلدار ئاياللارنىڭ
بويىدىن ئاجراپ كېتىدۇ، بالىلارنىڭ چاچلىرى ئاقىرىپ كېتىدۇ①،

---

① قىيامەتنىڭ قورقۇنچىسىدىن شۇنداق بولىدۇ، بۇ تەمسىل سۆزدۇر.
چۈنكى غەم-قايغۇ كىشىنى زەئىپلەشتۈرىدۇ ۋە تېز قېرىتىۋېتىدۇ، ياكى
ھەقىقەتتە شۇنداق بولىدۇ، يەنى ھەر ئادەم قايسى ھالەتتە ئۆلگەن بولسا شۇ
ھالەتتە تىرىلىپ، مەھشەرگاھقا ھامىلدار بولسا، ھامىلدار پېتى، ئەمچەكتە
بالىسى بار بولسا، ئەمچەكتە بالىسى بار پېتى، بالا بولسا بالا پېتى يىغىلىدۇ.
قىيامەت زىلزىلىسى يۈز بېرىپ ئاللانىڭ ئادەم ئەلەيھىسسالامغا بەرگەن
بۇيرۇقى ئاڭلانغاندا، كىشىلەردە قورقۇنچتىن شۇنداق ئەھۋال يۈز بېرىدۇ.

”كىشىلەرنى مەس كورسەن، ھەقىقەتتە ئۇلار مەس ئەمەس، ۋەلېكىن ئاللانىڭ ئازابى قاتتىقتۇر.“ يۇقۇرقىلارنى ئاڭلاپ، رەسۇلۇللانىڭ يېنىدا تۇرغانلارنىڭ چىرايلىرى ئۆڭۈپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: دەۋزەخقە ئەۋەتىلىدىغانلارنىڭ مىڭدىن توققۇز يۈز توقسان توققۇزى يەجۇج-مەجۇجلاردىن بولىدۇ①، مىڭدىن بىرى ئەھلى جەننەتى بولۇپ، سىلەردىن بولىدۇ②. ئاندىن سىلەر كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئاق ئۆكۈزنىڭ دۈمبىسىدىكى بىر تال قارا تۈكتەك ياكى قارا ئۆكۈزنىڭ دۈمبىسىدىكى بىر تال ئاق تۈكتەك (بۇ ئىككى سوزنىڭ قايسىسى دېيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) ئازچىلىقنى تەشكىل قىلىسىلەر، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ جەننەت ئەھلىنىڭ تۆتتىن بىرىنى تەشكىل قىلىشىڭلارنى ئۈمىت قىلىمەن، دېدى. بىز تەكبىر ئېيتتۇق③، ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەھلى جەننەتنىڭ ئۈچتىن بىرىنى تەشكىل قىلىسىلەر، دېدى. بىز تەكبىر ئېيتتۇق، ئاندىن ئۇ: ئەھلى جەننەتنىڭ ئىككىدىن بىرىنى تەشكىل قىلىسىلەر، دېدى، بىز تەكبىر ئېيتتۇق.

339) ”قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقى ئاللاغىلا مەلۇم......“ دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① ئۇلارغا ئوخشاش، ئاللاغا شېرىك كەلتۈرگۈچىلەردىنمۇ بولىدۇ.

② سىلەرگە ئوخشاش مۇسۇلمانلاردىن بولىدۇ.

③ ئاللانىڭ چوڭ نېمىتى بولغان بۇ بېشارەتكە خوشاللىق بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كۈنى كىشىلەرنىڭ ئالدىدا تۇراتتى، بىر ئادەم كېلىپ ئۇنىڭدىن: ئى رەسۇلۇللا، ئىمان دىگەن نىمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئىمان دىگەن ئاللاغا، ئاللانىڭ پەرىشتىلىرىگە، ئاللانىڭ پەيغەمبەرلىرىگە، ئاللاغا مۇلاقات بولۇشقا① ۋە ئۆلگەندىن كېيىن قايتا تىرىلىشكە ئېتىقات قىلىش، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئى رەسۇلۇللا، ئىسلام دىگەن نىمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئىسلام دىگەن ئاللاغا ئىبادەت قىلىش، ئاللاغا ھىچ نەرسىنى شىرىك كەلتۈرمەسلىك، پەرز نامازلارنى ئۆتەش، پەرز زاكاتنى بېرىش، رامىزان روزىسىنى تۇتۇش، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئى رەسۇلۇللا، ئېھسان دىگەن نىمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئېھسان دىگەن ئاللاغا خۇددى ئاللانى كۆرۈپ تۇرۇۋاتقاندەك ئىبادەت قىلىش، گەرچە سەن ئاللانى كۆرمىسەڭمۇ، ئاللا سېنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، دىدى. ئۇ ئادەم: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: جاۋاپ بەرگۈچى سورىغۇچىدىن ئارتۇق بىلمەيدۇ، لېكىن ساڭا قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىغان ئالامەتلىرىنى ئېيتىپ بېرەي، ئايالنىڭ تۇققان بالىسى ئۇنىڭ خوجايىنى بولۇپ قېلىشى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ، تۆۋەن تەبىقىدىكى كىشىلەرنىڭ باشلىق بولۇپ قېلىشى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ، بەش تۈرلۈك نەرسىنى ئاللادىن باشقا ھىچكىم بىلمەيدۇ، قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشى ئاللاغىلا مەلۇم، يامغۇرنىڭ قاچان يېغىشى ئاللاغىلا مەلۇم، قوساقتىكى بالىنىڭ نىمە بولىدىغانلىغى ئاللاغىلا مەلۇم، دىدى. ئاندىن كېيىن ئۇ ئادەم كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام

① ئاخىرەتتە ئاللاتائالانى كۆرۈشكە.

ساھابىلىرىگە: ئۇنى قايتۇرۇپ كېلىڭلار، دېدى. ئۇلار قايتۇرۇپ كەلمەكچى بولۇۋىدى، ئۇ غايىپ بولۇپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: بۇ جىبرىل بولىدۇ، ئۇ كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ دىنىنى تەلىم بېرىش ئۈچۈن كەلگەن، دېدى.

340) "ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئۇلارغا ساقلانغان نەرسىلەرنى ھېچكىم بىلمەيدۇ......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللاتائالا، ياخشى بەندىلىرىم ئۈچۈن جەننەتتە كۆز كۆرمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان ۋە ھېچ ئىنساننىڭ كۆڭلىگە كېلىپ باقمىغان نازۇ-نېمەتلەرنى غەزنە قىلىپ تەييارلىدىم، ئۇنى قانداقمۇ چۈشىنەلەيتتىڭلار دەيدۇ، دېدى. ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا مۇكاپات يۈزىسىدىن ئاللانىڭ ھوزۇرىدا ساقلانغان ۋە ئۇلارنى خوشال قىلىدىغان كاتتا ساۋاپنىڭ ماھىيىتىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ......" (سۈرە سەجدە، 17-ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

341) مۇمىنلەر ئۈچۈن پەيغەمبەرنىڭ ھەممىدىن چارە ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن ھەر بىر مۇمىن ئۈچۈن دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ھەممىدىن چارەدۇرمەن، خالىساڭلار مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇڭلار: "پەيغەمبەر مۇمىنلەر ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىدىنمۇ چارەدۇر......" (سۈرە

ئەھزاب، 6 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت) قايسى بىر مومىن ۋاپات بولۇپ پۇل ـ مال قالدۇرغان بولسا، ئۇنىڭغا ئۇنىڭ ۋارىسلىرى ئىگىدارچە-لىق قىلسۇن. ئەگەر ئۇ قەرز ياكى بېشىنى سىلايدىغان ئادىمى يوق باللارنى قالدۇرۇپ كەتكەن بولسا، ئۇلارغا مەن ئىگىدارچە-لىق قىلىمەن.

342) "كۈن ئۆزىنىڭ قارارگاھىغا قاراپ سەير قىلىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، مەن كۈن ئولتۇرغا چاغدا پەيغەم-بەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مەسچىتتە تۇراتتىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى ئەبۇ زەر، كۈننىڭ قەيەرگە كىرىپ كېتىدىغانلىقىنى بىلەمسەن؟ دەپ سورىدى. مەن: بۇنى ئاللا ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ئوبدان بىلىدۇ، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كۈن ماڭا ـ ماڭا ئەرشنىڭ تەھتىگە بېرىپ ئاللاغا سەجدە قىلىدۇ①. ئاللاتائالانىڭ "كۈن ئۆزد-

---

① بالىغ ئادەم ئاللاغا سەجدە قىلىپ ئىتائەتمەنلىكنى بىلدۈرگەندەك، كۈنمۇ ئاللاغا بوي سۇنىدۇ دېگەن مەنىدە ياكى كۈن پاتقاندا، ئۇنى سەجدە قىلغۇچىغا ئوخشاتقان. ئىبنى كەسىر مۇنداق دەيدۇ: ئەرش كائىناتنىڭ يۇقۇرىسىدا بولۇپ، كىشىلەرنىڭ ئۈستى تەرىپىگە يېقىن كېلىدۇ. چۈش ۋاقتىدا كۈن پەلەكنىڭ قۇببىسىدە بولغان چاغدا، ئەرشكە ئەڭ يېقىن جايدا تۇرغان بولىدۇ. كۈن مۇشۇ جايغا ئۇدۇل تۇتىنچى پەلەكتە دەۋر قىلغان چاغدا، يەنى يېرىم كېچە ۋاقتىدا ئەرشتىن ئەڭ يىراق تۇرغان بولىدۇ، بۇ چاغدا ئۇ ئاللاغا سەجدە قىلىدۇ، ئۇ ئادەتتى بويىچە شەرق تەرەپتىن چىقىشقا ئاللادىن ئىجازەت سوراي-دۇ. ئاللا ئىجازەت بېرىدۇ.

نىڭ قارارگاھىغا قاراپ سەير قىلىدۇ، بۇ ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى غالىپ ئاللانىڭ پىچىمىدۇر." (سۈرە ياسىن، 37-ئايەت. — ت) دىگەن سۆزى شۇنى كۆرسىتىدۇ، دىدى. مەن مەزكۇر ئايەت توغرىلىق سورىغان ئىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كۈننىڭ قارارگاھى ئەرشىنىڭ تەھتىدەدۇر، دىدى.

343) "ماڭا مەندىن كېيىن ھىچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشالىقنى بەرگىن......" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: جىنلاردىن بولغان بىر دىۋە تۈنۈگۈن نامىزىمنى بۇزۇۋېتىش ئۈچۈن ماڭا ئېتىلغان ئىدى، ئاللا مېنى دىۋىنى تۇتۇۋېلىشقا قادىر قىلدى، مەن ئۇنى مەسچىتنىڭ تۈرۈكلىرىدىن بىرىگە باغلاپ قويۇپ ئەتىگەندە سىلەرنىڭ ھەممىڭلارغا كۆرسەتمەكچى ئىدىم. قېرىندىشىم سۇلەيماننىڭ① "رەببىم، ماڭا مەندىن كېيىن ھىچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشالىقنى بەرگىن" دىگەن سۆزىنى ئەسلىدىم، دىگەن ۋە دىۋىنى قوغلاندى قىلىپ ھەيدىۋەتكەن.

① دىنىي قېرىندىشى سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام.

344) "ئاللانى ئۆز لايىقىدا ئۇلۇغلاشمىدى......" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى زىمىننى سول چاڭگىلىدا، ئاسماننى ئوڭ چاڭگىلىدا چاڭگاللاپ تۇرۇپ: مەن پادىشادۇرمەن، زىمىننىڭ پادىشالىرى قەيەردە؟ دەيدۇ.

345) "بىزنى پەقەت زامانلا ھالاك قىلىدۇ" (دەھرىلەرنىڭ سوزى ھىكايە قىلىپ ئېيتىلغان. ــ ت) دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: ئادەم بالىسى زاماننى تىللاپ①، ماڭا ئەزىيەت يەتكۈزىدۇ②. مەن زاماننى ياراتقۇچى-

---

① كىشىگە خاپىلىق يەتسە، شۇم زامان، ئولگۇر زامان، دەيدۇ.

② ئەزىيەت تارتىدۇ دىيىش دۇرۇس بولىدىغان، ئادەملەرنىڭ ئەزىيەت تارتىدىغان سوزلىرىنى ماڭا قارىتىپ ئېيتىدۇ دىگەن مەنىدە. ئەزىيەت تارتىشتىن ئاللا پاكتۇر، چۈنكى بۇ ئىش ئاللا ئۈچۈن مۇمكىن ئەمەس. بۇ يەردە دىمەكچى بولغىنى مۇشۇنداق ئىشلارنى سادىر قىلغان ئادەم ئاللانىڭ غەزىۋىگە دۇچار بولىدۇ دىگەندىن ئىبارەت.

مەن①. زامانغا نىسبەت بېرىلىدىغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ ئىلكىمدە، كېچە بىلەن كۈندۈزنى ئالماشتۇرۇپ تۇرىمەن.

346) "سىلە - رەھىمىگىلارنى ئۈزۈپ قويۇشۇڭلار كۈتۈلەمدۇ؟" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا مەخلۇقاتنى ياردىتىپ بولغاندىن كېيىن سىلە-رەھىم قوپۇپ ئاللانىڭ بېلىگە② ئېسىلدى، ئاللا ئۇنىڭغا: قولۇڭنى تارت، دىدى. سىلە-رەھىم: مەن سەن بىلەن، رەھىمسىزلىكتىن پانا تىلەيمەن، دىدى. ئاللا ئۇنىڭغا: مەمنۇن بولمامسەنكى، سىلە-رەھىم قىلغان ئادەمگە مەن سىلە-

---

① يەنى مەن زاماننى ياراتقۇچىمەن، زاماندا پەيدا بولغان ئىشلارنى باشقۇرغۇچىمەن، پىلانلىغۇچىمەن، ئۆلچىگۈچىمەن دىگەن مەنىدە. ئاللاتائالا بىزنى زامانىلا ھالاك قىلىدۇ يەنى بىز زامانىنىڭ ئۆتۈشى، ئومۇرنىڭ ئۈزىرىشى ۋە كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئالمىشىپ تۇرۇشى ئارقىلىقلا ئۆلۈپ تۈگەيمىز دەيدىغان كىشىلەرنىڭ سۆزىنى ھىكايە قىلىدۇ.

② بەيزاۋى مۇنداق دەيدۇ: ئادەتتە پانا تىلىگۈچى پانا تىلەنگۈچىنىڭ ئېتىكىگە، چاپىنىغا ۋە ئىشتىنىغا ئېسىلىدۇ، گايىدا بەلگە ئېسىلىشى پانا تىلەشتىكى مۇبالىغىدۇر، گويا شۇنىڭغا ئىشارەت قىلىنىدۇكى، پانا تىلەنگۈچى پانا تىلىگۈچىنى ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان نەرسىلەردىن خۇددى ئۆزىنىڭ ئىشتان ئىچىدىكى ئەزالىرىنى قوغدىغاندەك قوغدىغاي، بۇ - كىنايە ۋە مەسەل تەرىقىسىدە ئېيتىلغان گەپ، مەقسەت سىلە - رەھىمنىڭ، سىلە - رەھىم قىلغۇچىنىڭ پەزىلىتىنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى ۋە سىلە - رەھىم قىلمىغانلارنىڭ گۇنايىنىڭ چوڭلۇقىنى كورسىتىشتۇر.

رەھىم قىلمەن، سىلە-رەھىم قىلمىغان ئادەمگە مەن سىلە-رەھىم قىلمايمەن، دىدى. ئۇ: ئى رەببىم، دىگىنىڭگە مەمنۇن بولدۇم، دىدى. ئەبۇ ھۇرەيرە ئېيتىدۇكى، خالىساڭلار مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇڭلار: "سىلەرنىڭ ئىسلام دىنىدىن يۈز ئۆرۈپ زىمىندا ئاللاغا ئاسىيلىق قىلىپ بۇزغۇنچىلىق قىلىشىڭلار ۋە سىلە-رەھىمڭلارنى ئۈزۈپ قويۇشۇڭلار كۈتۈلەمدۇ؟" (سۈرە مۇھەممەد، 22-ئايەت. ـــ ت)

347) "بىز سېنى ھەقىقەتەن گۇۋاچى قىلىپ ئەۋەتتۇق......" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەتا ئىبنى يەسار ئابدۇللا ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاسىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: قۇرئاندىكى "ئى پەيغەمبەر، بىز سېنى ھەقىقەتەن گۇۋاچى، بىشارەتچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق" (سۈرە فەتھى، 8-ئايەت ـــ ت) دىگەن ئايەت تەۋراتتا مۇنداق مەزمۇندا كەلگەن: ئى پەيغەمبەر، بىز سېنى ھەقىقەتەن گۇۋاچى، بىشارەتچى، ئاگاھلاندۇرغۇچى ۋە ئەرەپلەرگە قورغان قىلىپ ئەۋەتتۇق، سەن مېنىڭ بەندەم ۋە رەسۇلۇم، مەن سېنى مۇتەۋەككىل (ئاللاغا تەۋەككۇل قىلغۇچى. ـــ ت) دەپ ئاتىدىم، سەن بەتئەخلاق، قوپال ئەمەسسەن. بازارلاردا سۈرەن سالغۇچى ئەمەسسەن، سەن ئۆزەڭگە يامانلىق قىلغانلارغا يامانلىق قىلماي، كەڭ قوساقلىق قىلىسەن، كەچۈرىسەن، ئازغان خەلق بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق دەپ ئىمان ئېيتىش بىلەن، ئۇلارنىڭ ھەقىقەتنى كورمەس كوزلىرى، ئاڭلىماس قۇلاقلىرى، چۈشەنمەس دىللىرى ئېچىلغاندىن كېيىن، ئاندىن ئاللا سېنى قەبزى روھ قىلىدۇ.

348) ”دەۋزەخ يەنە بارمۇ دەيدۇ“ دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دەۋزىخىلەر دەۋزەخقە تاشلىنىدۇ، دەۋزەخ يەنە بارمۇ؟ دەپ تۇرىدۇ. ئاللاتائالا دەۋزەخقە قەدىمىنى قويغاندا، ئۇ بولدى، كۇپايە، دەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەت بىلەن دەۋزەخ مۇنازىرىلىشىپ قالدى. دەۋزەخ: مەن مۇتەكەببىرلار ۋە مۇستەبىتلارغا خاس قىلىندىم، دىدى. جەننەت: نىمىشقا ماڭا پەقەت ئاجىز-بىچارە، قاتاردا يوق كىشىلارلا كىرىدۇ؟ دىدى. قۇدرەتلىك ئۇلۇغ ئاللا جەننەتكە: سەن بولساڭ مىنىڭ رەھمىتىم، سىنىڭ بىلەن خالىغان بەندىلىرىمگە رەھمەت قىلىمەن، دىدى؛ دەۋزەخقە: سەن بولساڭ مىنىڭ ئازاۋىم، سىنىڭ بىلەن خالىغان بەندىلىرىمنى ئازاپلايمەن، دىدى. جەننەت بىلەن دەۋزەخنىڭ ئىككىلىسى تولدۇرۇلىدۇ، دەۋ-زەخ تولمايدۇ، ئاللاتائالا قەدىمىنى قويغاندا① ئاندىن ئۇ كۇپايە، كۇپايە بولدى، دەيدۇ. بۇ چاغدا دەۋزەخ تولىدۇ، قورۇلۇپ يىغى-لىدۇ، ئۇلۇغ ئاللا بەندىلىرىدىن ھىچ ئادەمگە② زۇلۇم قىلمايدۇ،

① ئاللاتائالا دەۋزەخنى بىر نەرسىنى دەسسەپ تۇرۇپ بوي سۇندۇرغان ئادەمدەك بوي سۇندۇرىدۇ دىگەن مەنىدە.

② يامان ئىشلارنى قىلمىغان ئادەمگە.

جەننەت ئۇچۇن بولسا ئۇلۇغ ئاللا بەندىلەرنى① پەيدا قىلىپ تۇرىدۇ.

350) لات ۋە ئۇززا بۇتلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى لات ۋە ئۇززا بىلەن قەسەم قىلسا②، ئارقىدىن لائىلاھە ئىللەللاھۇ دىسۇن، كىمكى ئوزىنىڭ يېنىدىكى ئادەمگە: كەل، قىمار ئويناىمىز، دىسە، بۇنىڭ ئۇچۇن ئۇ سەدىقە قىلسۇن③.

351) ئاينىڭ يېرىلغانلىغى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدا ئاي يېرىلىپ ئىككى

① جەننەتنى ياخشىلىق قىلمىغان ئادەملەر بىلەنمۇ توشقۇزىدۇ، چۈنكى ساۋاپ دىگەن ئەمەلگە باغلىق ئەمەس.

② ئىبنى ئەرەب مۇنداق دەيدۇ: كىمكى ئۇلار بىلەن راستىن قەسەم ئىچسە، ئۇ كاپىر بولىدۇ؛ كىمكى ئۇلار بىلەن نادانلىقتىن ياكى سەۋەنلىكتىن قەسەم قىلغان بولسا، كەلىمە تەۋھىد ئۇنىڭغا كاپارەت بولۇپ، ئۇنىڭ قەلبىنى ئاشۇ سەۋەنلىكتىن ئاللانى ئەسلەشكە ۋە تىلىنى ھەق تەرەپكە قايتۇرىدۇ، ئۇنىڭدىن سادىر بولغان خاتا سوزنى يوققا چىقىرىدۇ.

③ ھەمراسىنى ھارام بولغان قىمار ئويناش گۇناھىغا چاقىرغانلىغى ئۇچۇن، بۇ گۇناھنىڭ كاپارىتى ھىساۋىدا بىر نەرسە سەدىقە قىلىپ بەرسۇن. قىمار ۋە لات، ئۇززا بىلەن قەسەم ئىچىشنىڭ تەڭ تىلغا ئېلىنىشى ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قىلىقلىرىدىن بولغانلىغى ئۇچۇندۇر.

پارچە بولۇپ، بىر پارچىسى تاغنىڭ ئۈستىدە، يەنە بىر پارچىسى تاغنىڭ تۆۋىنىدە تۇردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەنە كۆرۈڭلار، دېدى.

352) جەننەتنىڭ چېدىرلىرىدىكى مەستۇرە ھورلەر توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى قەيس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جەننەتتە ئوتتۇرىسى كاۋاك بىر گوھەر چېدىر بار، ئۇنىڭ كەڭلىگى ئاتمىش مىل① كېلىدۇ، ئۇنىڭ ھەر بۇلۇڭىدا مومىنلەرگە جۈپ بولىدىغان ھورلەر تۇرىدۇ، ئۇلار باشقىلارنى كورمەيدۇ. ئۇلارغا مومىنلەر يېقىنچىلىق قىلىدۇ، يەنە ئىككى جەننەت بار، ئۇنىڭدىن قاچا-قومۇش ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى كۈمۈشتىن بولىدۇ، شۇنىڭدەك يەنە ئىككى جەننەت بار بولۇپ، ئۇنىڭدىن قاچا-قومۇش ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئالتۇندىن بولىدۇ. ئەدىن جەننىتىگە كىرگەن كىشىلەرنىڭ ئاللانىڭ جامالىنى كورۈشكە پەقەت ئاللانىڭ زاتىدىكى ئۇلۇغلۇق رىداسىلا پەردە② بولۇپ تۇرىدۇ.

① بىر مىل — پەرسەخنىڭ $\frac{1}{3}$ ى ياكى تۆت مىڭ قەدەم.
② بۇ پەردە ئاللانىڭ جامالىنى كورۈشكە توسالغۇ بولمايدۇ.

353) بەدەنگە يىڭنە سانچىپ مەلھەم قويدۇرغۇچى ۋە چىرايلىق قىلىش ئۈچۈن چىشىغا ئىكەك سالدۇرغۇچى ئاياللار توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دىگەن: بەدىنىگە يىڭنە سانچىپ مەلھەم قويدۇرغۇچى① ئاياللارغا، مەلھەم قويغۇچى② ئاياللارغا، يۈزىگە يىپ سالغان ئاياللارغا③، چىشىغا ئىكەك سالغان ئاياللارغا يەنى چىرايلىق بولۇش ئۈچۈن ئاللا ياراتقان ئەزالارنى ئۆزگەرتكۈچى ئاشۇنداق ئاياللارغا ئاللا لەنەت قىلسۇن، يالغان چاچ سالغان④ ئاياللارغا رەسۇلۇللا لەنەت قىلغان ئىدى. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "پەيغەمبەر بۇيرۇغان ئىشلارنى قىلىڭلار، مەنئى قىلغان ئىشلاردىن ساقلىنىڭلار......" (سۈرە ھەشر، 7-ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

---

① بەدەنگە يىڭنە سانچىپ قان چىقىرىپ ئۇ يەرگە سۈرمە قويۇپ يېشىل رەڭلىك قىلىش.

② باشقىلارنىڭ بەدىنىگە يۇقۇرقىدەك يىڭنە سانچىپ قويۇشمۇ ھارام، يىڭنە سانچىلغان ئورۇن نىجىس بولۇپ قالىدۇ، ئۇنى مۇمكىن بولسا داۋالاپ يوقىتىۋېتىش كىرەك، ئاپىراتسىيە قىلمىسا يوقالمايدىغان، ئاپىراتسىيە قىلغاندا ئۇ يەرنىڭ نابۇت بولۇش، ياكى ئۇ يەر تاشقى ئەزا بولۇپ مېيىپ بولۇپ قىلىش خەۋپى بولسا، ئاپىراتسىيە قىلماسلىق كىرەك.

③ نىمە بىلەن بولمىسۇن، يۈزنىڭ تۈكىنى يۇلۇش ھارام، ئەمما ئاياللارغا ساقال ياكى بۇرۇت بولۇپ ئۈنگەن تۈكلەرنى يۇلۇش ھارام ئەمەس، بەلكى مۇستەھەپ.

④ ئادەم بالىسى ھورمەتلىك بولغانلىقى ئۈچۈن، ئىنساننىڭ ئەزالىرىنى

354) قوپال، ئەسكى ئادەم توغرىسىدا

مەئبەد ئىبنى خالىدنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ھارىسە ئىبنى ۋەھب خۇزائى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: سىلەرگە ئەھلى جەننەتتىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ كەمتەر، نامىسىز ئادەمنىڭ ھەرقاندىغى ئەھلى جەننەت بولىدۇ. بۇنداق ئادەم دۇئا قىلسا، ئاللا ئۇنىڭ دۇئاسىنى چوقۇم ئىجابەت قىلىدۇ. سىلەرگە دەۋزەخ ئەھلىدىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ ئۆزى قوپال، ئاسى ۋە مۇتەكەببىر ئادەمنىڭ ھەرقاندىغى ئەھلى دەۋزەخ بولىدۇ.

355) قۇرئان ئوقۇغۇچى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇرئاننى ماھىرلىق بىلەن ئوقۇيدىغان ئادەم ھۆرمەتلىك پەرىشتىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ، قۇرئاننى كوكۇل قويۇپ تەسلىكتە ئوقۇيدىغان ئادەمگە ئىككى ھەسسە ئەجىر بېرىلىدۇ①.

ئىشلىتىش ھارام قىلىنغان، شۇڭا بىراۋنىڭ چېچىنى ئۇلاپ سىلىش پۈتۈن ئۇلىمالارنىڭ قارىشىچە ھارامدۇر. ئەگەر سىلىنغان چاچ ئۆلۈپ قالغان ھايۋاننىڭ ياكى گوشىنى يېگىلى بولمايدىغان ھايۋاننىڭ قىلىدىن قىلىنغان بولسا، ئۇلارنىڭ ئىككىلىسى نىجىس بولغانلىقتىن، بۇمۇ ھارام. ئەگەر ئۇ پاك قىلدىن قىلىنغان بولسا ۋە ئەر رۇخسەت قىلغان بولسا، دۇرۇس بولىدۇ، ئۇنداق بولمىسا، دۇرۇس بولمايدۇ.

① ئىككى ھەسسە ئەجرىنىڭ بىر ھەسسىسى قۇرئان ئوقۇغانلىغى ئۈچۈن،

356) "......ئۇنىڭغا بىز جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ئەمەللەرنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز بەقى غەرقەد قەۋرىستانلىغىدا بىر جىنازە ئۈستىدە بولغان ئىدۇق، رەسۇلۇللا كېلىپ ئولتۇردى، بىزمۇ ئۇنىڭ چۆرىسىدە ئولتۇردۇق، رەسۇلۇللانىڭ قولىدا بىر تاياق تۇراتتى، ئۇنى ئۆرىدى-دە، ئۇنىڭ بىلەن يەرنى نوقۇپ تۇرۇپ: مەيلى سىلەر بولماڭلار، مەيلى تۇغۇلغان بوۋاقلار بولمىسۇن، ھەرقانداق ئادەمنىڭ جەننەتتىكى ۋە دەۋزەختىكى بارار ئورنى بۇرۇن پۈتۈلگەن بولىدۇ، ياكى ئۇنىڭ شەقى يا سائادەتمەن ئىكەنلىكى پۈتۈلگەن بولىدۇ، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: ئى رەسۇلۇللا، ئارىمىزدىن سائادەتمەن پۈتۈلگەنلىرىمىز ئاخىرى سائادەتمەن، شەقى پۈتۈلگەنلىرىمىز ئاخىرى شەقى بولغاندىن كېيىن، ياخشى ئەمەللەرنى قىلماي، پۈتۈلگەن تەقدىرىمىزنى كۈتۈپ تۇرساق بولمامدۇ، دىگەن كىشىگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سائادەتمەن بەندىلەرگە سائادەتمەن بەندىلەرنىڭ ئەملى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىلىدۇ، شەقى بەندىلەرگە شەقىلەرنىڭ ئەملى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىلىدۇ، دىدى، ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "خەيرى-ئېھسان قىلغان، ئاللانىڭ ئەمرىگە تولۇق بوي سۇنغان ۋە كەلىمە

يەنە بىر ھەسسىسى قىينىلىپ ئوقۇغانلىغى ئۈچۈن بېرىلىدۇ. ماھىرلىق بىلەن ئوقۇغان ئادەمنىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى كوپ بولىدۇ، شۇڭا ئۇ ئاللانىڭ ئىتائەتمەن پەرىشتىلىرى بىلەن بىللە بولىدۇ.

تەۋھىدگە تەستىق قىلغان ئادەمگە ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ئىشلارنى مۇيەسسەر قىلىمىز."① (سۈرە لەيل، 5-، 6-، 7-ئايەتلەر. — ت)

357) ئايەتۇلكۇرسىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى پىتىر سەدىقىسىنى ساقلاشقا مەسئۇل قىلىپ قويغان ئىدى. بىر كىشى كېلىپ خورمىدىن ئىككى قولىدا چاڭگاللاپ ئالغىلى تۇردى. مەن ئۇنى تۇتۇۋېلىپ: سېنى رەسۇلۇللانىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارىمەن، دېدىم. ئۇ ئۆز ئەھۋالىنى ئېيتتى②، ئاندىن

①ئىبنى جەرىر بۇ ئايەتنىڭ ئەبۇ بەكرى سىددىق ھەققىدە نازىل بولغانلىقىنى، بۇنى ئابدۇللا ئىبنى زۇبەيرنىڭ رىۋايەت قىلغانلىقىنى ئېيتىدۇ، ئابدۇللا ئىبنى زۇبەير مۇنداق دىگەن: ئەبۇ بەكرى مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىن، ئىمان ئېيتقان قېرى قۇللارنى ۋە دېدەكلەرنى ئازات قىلاتتى، ئەبۇ بەكرىنىڭ ئاتىسى ئۇنىڭغا: ئوغلۇم سەن ئاجىز كىشىلەرنى ئازات قىلىۋاتىسەن، كۈچى بار ئەرلەرنى ئازات قىلىدىغان بولساڭ، ئۇلار ساڭا يار-يۆلەك بولاتتى ۋە سېنى قوغدايتتى، دېدى. ئەبۇ بەكرى: ئى ئاتا، مەن پەقەت ئاللانىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاپىنى ئىزدەيمەن، دېدى. بىر قىسىم مۇفەسسىرلەر (قۇرئاننى شەرھىلىگۈچىلەر. — ت): "ئەڭ مۇتتەقى ئادەم دەۋزەختىن يىراق قىلىنىدۇ......" دىگەن ئايەت ئەبۇ بەكرى سىددىق ھەققىدە نازىل بولغان، دەيدۇ. ئاللاتائالا پەزلى ۋە مەرھەمەت قىلىپ، بىزنى قىيامەتتە ياخشى بەندىلىرىنىڭ قاتارىدا قىلغاي، ئاللا ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى تولىمۇ رەھىمدىل زاتتۇر.

② ئۇ، مەن مۇھتاج ئادەممەن، بېشىمغا قاتتىق كۈن چۈشتى، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى قويۇپ بەردىم. ئۇ: مېنى قويۇۋەتكىن، ساڭا ئۇقۇشساڭ پايدىسى بولىدىغان بىرقانچە سۆز ئۆگىتىپ قوياي، دېدى. مەن نىمە ئۇ؟ دېدىم.

ماڭا: ياتىدىغان چېغىڭدا ئايەتۇلكۇرسى (سۈرە بەقەرەدىكى 255 ـ ئايەتنىڭ نامى. ــ ت)نى ئوقۇغىن، كېچىچە ئاللا سېنى قوغداشقا بىر پەرىشتىنى ھەمرا قىلىدۇ، تاڭ ئاتقىچە ساڭا شەيتان يېقىن يولىمايدۇ، دېدى. بۇ ئەھۋالنى رەسۇلۇللاغا ئېيتسام، ئۇ ماڭا: ئۇ ساڭا بۇ سۆزنى راست ئېيتىپتۇ، ئۇ ھەمىشە يالغان ئېيتىدىغان شەيتاندۇر، دېدى.

358) سۈرە ئىخلاس، سۈرە ناس ۋە سۈرە پەلەقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلەرگە: بىر كېچىدە قۇرئاننىڭ ئۈچتىن بىرىنى ئوقۇپ چىقالامسىلەر؟ دېدى. ساھابىلەرگە مۇنداق قىلىش قىيىن تۇيۇلۇپ، ئۇلار: ئى رەسۇلۇللا، مۇنداق قىلىشقا قايسىمىز چىدىيالايمىز؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قۇل ھۇۋەللاھۇ ئەھەد (ئېيتقىنكى، ئاللا بىردۇر) سۈرىسى قۇرئاننىڭ ئۈچتىن بىرىگە تەڭ كېلىدۇ①، دېدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر كېچە ياتىدىغان چاغدا ئىككى قولىنى يۇمۇپ تۇرۇپ، "قۇل ھۇۋەللاھۇ ئەھەد"، "قۇل ئەئۇزۇ بىرەببىلفەلەقى"

---

①چۈنكى مەنە ئېتىۋارى بىلەن قۇرئان ئەھكاملارنى، قىسسەلەرنى ۋە تەۋھىدنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، سۈرە ئىخلاس بولسا تەۋھىدنى ئۆز ئىچىگە ئالغان.

(پۈتۈن مەخلۇقاتنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن پانا تىلەيمەن) ۋە قۇل ئەئۇزۇ بىرەببىنناسى" (پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن پانا تىلەيمەن) سۈرىلىرىنى ئوقۇپ ھۈرۈپ، ئاندىن ئىككى قولى بىلەن بەدىنىنى قولى يەتكەن يەرگىچە سىپايتتى، ئالدى بىلەن بېشىنى، يۈزىنى ۋە بەدىنىنىڭ ئالدى تەرەپلىرىنى سىپايتتى، ئۈچ قېتىم شۇنداق قىلاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېسەل بولۇپ قالغاندا، مەزكۇر سۈرىلەرنى ئۇزىگە ئوقۇپ ھۈرەتتى. رەسۇلۇللانىڭ كېسىلى ئېغىرلاشقان چاغدا، مەزكۇر سۈرىلەرنىڭ بەرىكىتىنى ئۈمىت قىلىپ مەن ئوقۇپ ئۇنىڭ بەدىنىنى سىپاپ قوياتتىم.

359) قۇرئاننىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇرئان ئوقۇپ تۇرىدىغان ئادەم لىمۇنغا ئوخشايدۇ. لىمۇن دېگەن ھەم تەملىك، ھەم خۇش بۇي بولىدۇ، قۇرئان ئوقۇپ تۇرمايدىغان ئادەم خورمىغا ئوخشايدۇ، خورمىنىڭ ئۆزى تەملىك بولىدۇ، ئەمما خۇش بۇي ئەمەس. قۇرئان ئوقۇپ تۇرىدىغان مۇناپىق رەيھانغا ئوخشايدۇ، رەيھاننىڭ ھىدى خۇش بۇي، ئەمما تەمى ئاچچىق، قۇرئان ئوقۇپ تۇرمايدىغان مۇناپىق ھەنزەلگە ئوخشايدۇ، ھەنزەل دېگەن ئاچچىق بولىدۇ، بۇيىمۇ خۇش بۇي① ئەمەس.

① بەندىنىڭ باتىنىغىمۇ، زاھىرىغىمۇ قۇرئاننىڭ تەسىرى بولىدۇ، بۇ جەھەتتە بەندىلەر پەرقلىق بولىدۇ، قۇرئاننىڭ تەسىرىدىن بەزىلەرنىڭ نېسىۋىسى زور

360) قۇرئان ئۇگەنگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇ-كى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىچىڭلاردا قۇرئاننى ئۇگەنگەن ۋە ئۇگەتكەن ئادەم ئەڭ ئوبدان ئادەمدۇر.

361) قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ تۇرۇش توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قۇرئاندىن تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان ئادەمنى باغلاقلىق توگىنىڭ ئىگىسىگە تەمسىل قىلسا بولىدۇ، ئەگەر ئۇ ئادەم توگىدىن چەۋەر ئىلىپ تۇرىدىغان بولسا، ئۇنى داۋاملىق تۇتۇپ تۇرالايدۇ، ئەگەر ئۇنى قويۇۋىتىدىغان بولسا، قىچىپ كىتىدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىراۋنىڭ پالانى-پالانى ئايەتنى ئۇنتۇپ قالدىم دىيىشى نىمە دىگەن يامان، تىلاۋەت قىلىپ تۇرمىغانلىقتىن، بەلكى ئاللا ئۇنى ئۇنۇتتۇرۇش بىلەن جازا-

---

بولىدۇ، بۇنداق ئادەم قۇرئان ئوقۇپ تۇرغان مومىندۇر. ھەقىقى مۇناپىقنىڭ ئۇنىڭدىن نىسىۋىسى بولمايدۇ. ئەلۋەتتە زاھىرى تەسىرلىنىپ، باتىنى تەسىرلەنمىگەن ئادەم رىياكاردۇر. قۇرئان ئوقۇپ تۇرمايدىغان مومىننىڭ باتىنى تەسىرلىنىپ، زاھىرى تەسىرلەنمىگەن بولىدۇ.

لىدى. قۇرئاننى تىلاۋەت قىلىپ تۇرۇشلار، قۇرئان كىشىلەرنىڭ كۆڭۈللىرىدىن كۆتىرىلىپ كېتىشتە توگىدىنمۇ يامان قاچقاقتۇر.

363) قۇرئان ئوقۇش بىلەن پەخىرلەنگەن ئەمما ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان ئادەم توغرىسىدا

سۇۋەيد ئىبنى غەفەلەنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ھەزرىتى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاخىر زاماندا يېشى كىچىك، ئەقلى قىسقا بىر خەلق مەيدانغا كېلىدۇكى، ئۇلار ئېغىزلىرىدا چىرايلىق سوزلەرنى قىلىدۇ، ئۇلار ئىسلام دىنىدىن ئوق ئۇزىنىڭ تەككەن يېرىدىن چىقىپ كەتكەندەك تېز چىقىپ كېتىدۇ①. ئۇلارنىڭ ئىمانى كېكىرتەكلىرىنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئوتمەيدۇ②. ئۇلارنى قەيەردە ئۇچراتساڭلار، ئولتۇرۇڭلار، ئۇلارنى ئولتۇرگۇچىلەر قىيامەت كۈنى ساۋاپ تاپىدۇ.

364) ئويلىنىشكە رىغبەتلەندۇرۇش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئۇچ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىنىڭ ئويلىرىگە كېلىپ، پەيغەمبەر

---

① ئۇلارنىڭ ئىسلام دىنىغا كىرىشى ۋە ئۇلارغا ئىسلام دىنىنىڭ يۇقماي چىقىپ كېتىشى ئاتقان يەرگە تېگىپ يۇقماستىن چىقىپ كەتكەن ئوققا ئوخشايدۇ.

② ئىمان ئۇلارنىڭ دىللىرىغا سىڭمىگەن دىگەن مەنىدە.

ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلدىغان تائەت-ئىبادىتىدىن سورىدى. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىبادىتىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، ئۇنى ئاز ساناپ: ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆتكەنكى ۋە كېيىنكى گۇناھلىرىنى كەچۈرگەن تۇرسا، بىز قانداقمۇ ئۇنىڭغا يېتىشەلەيتتۇق، دېيىشتى. ئۇلارنىڭ بىرى: مەن ھەمىشە كېچىچە ئۇخلىماي ناماز ئوقۇپ چىقىمەن، دېدى. يەنە بىرسى: مەن ھەمىشە روزا تۇتىمەن، ھەرگىزمۇ ئېغىزىم ئوچۇق يۈرمەيمەن، دېدى. يەنە بىرسى: مەن ئاياللاردىن يىراق بولىمەن، ھەرگىزمۇ ئۆيلەنمەيمەن، دېدى. رەسۇلۇللا كېلىپ ئۇلارغا: سىلەر مۇنداق-مۇنداق دەپسىلەر، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن سىلەرگە قارىغاندا ئاللادىن بەك قورقىمەن ۋە ئەڭ تەقۋادارمەن. مەن بەزىدە روزا تۇتىمەن، بەزىدە تۇتمايمەن، كېچىسى ھەم ناماز ئوقۇيمەن، ھەم ئۇخلايمەن، خوتۇنمۇ ئالىمەن، كىمكى مېنىڭ سۈننىتىمنى تەرك ئېتىدىكەن، ئۇ مېنىڭ سۈننىتىمگە مەنسۇپ ئەمەس، دېدى.

364) ئۆيلىنىشكە قادىر بولالمىغان ئادەم توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز يوقسىز ياشلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىدا تۇراتتۇق، رەسۇلۇللا مۇنداق دېگەن: ئى ياشلار جامائەسى، سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىكى ئۆيلىنىشكە قادىر بولالايدىغانلار ئۆيلەنسۇن، چۈنكى ئۆيلىنىش كوزنى ۋە ئەۋرەتنى ئېپپەتلىك ساقلايدۇ، ئۆيلىنىشكە قادىر بولالمىغانلار روزا تۇتۇشى لازىم، چۈنكى روزا ئۇلارنىڭ شەھۋىتىنى كېسىدۇ.

365) ئۈيلىنىشتە ئاياللاردىكى تۆت خىسلەت كۆزدە تۇتۇلىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: خوتۇن ئېلىشتا ئايال كىشىنىڭ پۇل-مېلى، شان-شەرىپى، ھوسنى-جامالى ۋە دىيانىتى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. دىيانەتلىك① خوتۇننى ئالغىن، ئاللا سېنى ئۈز پەزلىدىن باي قىلىدۇ.

366) خوتۇنىنىڭ شۇملۇق تەرىپى توغرىسىدا

ئۇسامە ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەرلەر ئۈچۈن ئاياللاردىن زىيانلىق پىتنە بولمايدۇ②.

---

① بەيزاۋى مۇنداق دەيدۇ: ئادەمگەرچىلىكى بار، دىيانەتلىك كىشىلەر ھەممە ئىشتا دىيانەتنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇشى كېرەك، نىكادەك مۇھىم ۋە چوڭ ئىشتا تېخىمۇ شۇنداق قىلىشى كېرەك.

② ئەرلەر بالىسىنى خوتۇنى ئۈچۈن ياخشى كورىدۇ، كوپىنچە ئۈزىنىڭ ئەمرىدىكى خوتۇنىنىڭ بالىسىنى ياخشى كورىدۇ، ئۇنى ئاجرىشىپ كەتكەن ياكى ئۆلۈپ كەتكەن خوتۇنىدىن بولغان بالىسىدىن ئارتۇق كورىدۇ. خوتۇن ئېرىنى خىش-ئەقرىبالىرىغا سىلە-رەھىم قىلماسلىققا ۋە پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرى-پەرمانلىرىنى تۇتماسلىققا باشلىشى مۇمكىن، شۇنىڭ بىلەن ئەر خوتۇننى ياخشى كورگەنلىكتىن، ئۇنىڭ بۇيرۇغىدىن چىقالمايدۇ. ئاللاتائالا

367) قېرىندىشى ئالدىغان لايىقنى ئېلىش ئۈچۈن ئېغىز ئاچماسلىق توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: گۇمانخورلۇقتىن ساقلىنىڭلار، گۇمانخورلۇق سوزلەرنىڭ ئەڭ يالغىنى ھىساپلىنىدۇ. كىشىلەرنىڭ ئەيىۋىنى ئاختۇرماڭلار، تىڭ-تىڭلاپ يۈرمەڭلار، ئوزئارا دۈشمەنلەشمەڭلار، ئوزئارا قېرىنداشلارچە بولۇڭلار، سىلەرنىڭ قېرىندىشىڭلار (دىنىي جەھەتتىكى قېرىنداش كوزدە تۇتۇلىدۇ.—ت) ئالماقچى بولغان لايىقنى ئۇ ئېلىپ بولغان ياكى ئۇنى ئالمايدىغان بولغانغا قەدەر ئۇ لايىقنى ئېلىش ئۈچۈن ئېغىز ئاچماڭلار.

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كىشىنىڭ پۈتۈشكەن سودىسىنى بۇزۇپ مالنى ئوزى ئېلىۋېلىشنى، قېرىندىشى ئالماقچى بولۇپ سوزلىشىپ قويغان ئايالنى قېرىندىشى ئېلىشتىن ۋازكەچكىچە ياكى ئۇنىڭ ئېلىشىغا رۇخسەت قىلمىغىچە ئۇنى ئېلىشقا سوز ئېچىشنى مەنئى قىلغان.

369) نىكادىكى شەرتلەر توغرىسىدا

ئۇقبە ئىبنى ئامىردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسـ

مۇنداق دەيدۇ: "شەيتان كىشىلەرگە ئاياللار تەرىپىدىن كېلىدىغان كوڭۇل خاھىشلىرىنى چىرايلىق قىلىپ كورسىتىدۇ......" (سۇرە ئىمران، 14-ئايەتنىڭ بىر قىسمى.—ت)، "سىلەرنىڭ ئايىلىڭلاردىن، بالاڭلاردىن سىلەرگە دۈشمەن بولىدىغانلىرىمۇ بولىدۇ......" (سۇرە تەغابۇن، 14-ئايەتنىڭ بىر قىسمى.—ت)

سالام مۇنداق دىگەن: نىكادا مەھىردىن ئىبارەت شەرتنى نىكالانغان خوتۇنىنىڭ ھەققى بولۇش يۈزىسىدىن تولۇق ئادا قىلىش ئەڭ تېگىشلىكتۇر.

370) نىكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئايال كىشى ھەمشىرىسىنى① نېسۋىسىدىن قۇرۇق قالدۇرۇپ ئۆنى ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىش مەقسىدىدە، ھەمشىرىسىنىڭ قويۇپ بېرىلىشىنى سورىشى دۇرۇس ئەمەس. چۈنكى ئۇ ئۆزىنىڭ پىشانىسىگە ئەزەلدە نىمە پۈتۈلگەن بولسا شۇنى كورىدۇ.

371) تويغا چاقىرسا بېرىشنىڭ لازىملىقى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەرنىڭ بىرىڭلار تويغا چاقىرىلسا، چاقىرغان يەرگە بارسۇن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەگەر بىراۋ مېنى قوينىڭ

①نەسەپ پاكى ئىسلىدەشلىك پاكى دىنىي پاكى ئىنسانىيەت جەھەتتىن بولغان ھەمشىرە كوزدە تۇتۇلىدۇ، دىنسىزمۇ بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ، پاكى بۇ ھەمشىرە "كۇندىشى" دىگەن مەنىدە.

قولنى يىيىشكە تەكلىپ قىلسا، ئەلۋەتتە باراتتىم، ئەگەر بىراۋ ماڭا قوينىڭ سانىنى ھەدىيە قىلسا، ئەلۋەتتە قوبۇل قىلاتتىم.

373) ئاياللارغا يۇمشاق مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئايال كىشى ئەگرى قوۋۇرغىغا ئوخشايدۇ، ئۇنى تۈزلەيمەن دېسەڭ، سۇندۇرۇۋالىسەن، ئەگرى تۇرۇقلۇق① پايدىلىنىۋېرىمەن دېسەڭ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىۋېرىسەن.

374) ئاياللار ھەققىدىكى ۋەسىيەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنگەن ئادەم خوشنىسىغا ئەزىيەت يەتكۈزمىسۇن. ئاياللارغا ئىنتىۋار بېرىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلىمەن، تەۋسىيەمنى قوبۇل قىلىڭلار، ئۇلار ئەگرى قوۋۇرغىدىن يارىتىلغان، قوۋۇرغىنىڭ يۇقۇرى تەرىپى ئەگرى كېلىدۇ. ئەگەر ئۇنى تۈزلىمەكچى بولساڭ، سۇندۇرۇۋالىسەن، ئەگەر ئۇنى ئۆز پېتىچە قويساڭ، ئەگرى پېتى تۇرىۋېرىدۇ②. ئاياللارغا ئىنتىۋار بېرىشىڭلارنى

---

① بۇ ھەدىستە ئاياللارغا ياخشىلىق قىلىشقا، يۇمشاقلىق قىلىشقا، ئۇلارنىڭ ئەخلاق ۋە ئەقىل جەھەتلىرىدىكى يېتەرسىزلىكلىرىگە چىداشقا ئىشارەت قىلىنىدۇ.

② بۇنىڭ بىلەن ئاياللارغا يۇمشاق بولۇشقا، مادارا قىلىشقا ۋە ئۇلارنىڭ ئەگرىلىكىگە سەۋرى قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈلدۇ.

تەۋسىيە قىلـمەن، ۋەسىيـتىمنى قوبۇل قىلـىپ، شۇ بويـىچە ئىش قىلىڭلار.

375) ئايال كىشىنىڭ نەپلى روزا تۇتۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئېرى يېنىدا تۇرغان ئايال ئېرىنىڭ ئىجازىـتىسىز[1] نەپلى روزا تۇتماسلىقى كېرەك.

376) ئايال كىشىنىڭ ئۆز ئېرىنىڭ ئۆيىگە باشـقىلارنىڭ كىرىشىگە ئىجازەت بېرىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دېگەن: ئايال كىشـىنىڭ ئېرى يېنىـدىكى چاغدا ئېرىـنىڭ رۇخسىتىسىز روزا تۇتۇشى دۇرۇس ئەمەس. ئېرىنىڭ ئۆيىگە ئېرىنىڭ رۇخسىتىسىز باشقىلارنىڭ كىرىشىگە ئىجازەت قىلىشى دۇرۇس ئەمەس. ئېرىنىڭ رۇخسىتىسىز ئۇنىڭ مېلىدىن خەيرى-ئېھسان قىلىپ بەرگەن بولسا، ئۇنىڭ ساۋابىنىڭ يېرىمى ئېرىنىڭ بولىدۇ.

377) ئەھلى جەنـنەت ۋە ئەھـلى دەۋزەخ توغرىسىدا

ئۇسامە ئىبنى زەيددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيـغەمبەر ئەلەي-

[1] چۈنكى ئەرنىڭ ئىجازىتىسىز نەپلى روزا تۇتماسلىق ئەرنىڭ ئايـلى ئۈستىدىكى ھەققىدۇر، بۇنىڭدىن ئايالغا بۇنداق روزا تۇتۇشـنىڭ ھارامـلىقى چىقىدۇ، ئەرنىڭ ئىجازىتىسىز تۇتقان روزا دۇرۇس بولىدۇ، ئەمما ئۇ گۇناكار بولىدۇ.

ھسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەتنىڭ دەرۋازىسىدا تۇرۇپ قارىسام، جەننەتكە كىرگەنلەرنىڭ كوپچىلىگى كەمبەغەللەر ئىكەن، بايلار بولسا ھساپ بىرىش ئۇچۇن جەننەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا سولىنىپ تۇرۇپتۇ. دەۋزەخقە كىرىشكە تېگىشلىك بولغانلار، دەۋزەخقە ئېلىپ بېرىشقا بۇيرۇلدى، دەۋزەخنىڭ دەرۋازىسىدا تۇرۇپ قارىسام، دەۋزەخ ئەھلىنىڭ كوپچىلىگى ئاياللار ئىكەن.

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: كۇن بىلەن ئاي بولسا ئاللاننىڭ ئالامەتلىرىدىن ئىككى ئالامەتتۇر، ئۇلار بىرەر ئادەمنىڭ ئولۇمى ۋە ھاياتى ئۇچۇن تۇتۇلمايدۇ، ئۇلارنىڭ تۇتۇلغىنىنى كورگەن چېغىڭلاردا ئاللانى ياد ئېتىڭلار، دىدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، مۇشۇ ئورنۇڭدا تۇرۇپ بىر نەرسىنى ئالغاندەك قىلغانلىغىڭنى، ئاندىن ئارقاڭغا داجىغىنىڭنى كوردۇق، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: مەن جەننەتنى كوردۇم، جەننەتتىكى بىر ساپاق مېۋىنى تۇتتۇم، ئەگەر ئۇنى ئالغان بولسام، چوقۇم قىيامەتكىچە① يەيتتىڭلار، دەۋزەخنى كوردۇم، بۇگۇنكىدەك بۇنداق كورۇنۇشى سەت جاينى كورمىگەن ئىدىم، دەۋزەخ ئەھلىنىڭ كوپچىلىگىنىڭ ئاياللار ئىكەنلىگىنى كوردۇم، دىدى. ساھابىلەر: نىمىشقا مۇنداق، ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: ئۇلار كۇپرىلىق قىلىدۇ، دىدى. ئاللاغا كۇپرىلىق قىلامدۇ؟ دەپ سورىغۇچىغا: ئېرىگە كۇپرىلىق قىلىدۇ، ياخشىلىقنى بىلمەيدۇ، ئۇلارنىڭ بىرىگە ئومۇرۋايەت ياخشىلىق

---

① چۇنكى جەننەتنىڭ مېۋىسى ئۇزۇلسە، ئورنىغا يەنە پەيدا بولۇپ تۇرىدۇ.

قىلساڭ، ئاندىن سەندىن رەنجىسە، سەندىن ھەرگىز ياخشىلىق كورمىدىم دەيدۇ، دىدى.

379) ئاياللارنى ئۇرۇشنىڭ يامان ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى زەمئەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر ئايىلىڭلارنى قۇلنى دۇمبالىغاندەك دۇمبالىماڭلار، دۇمبالاپ بولۇپ شۇ كۇنى كەچتە ئۇنىڭ بىلەن بىر توشەكتە بولۇشۇڭلار مۇمكىن.

380) ئاياللار ئۇستىدە قورۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى مۇھەممەدنىڭ ئۇممىتى، ئوزىنىڭ ئەر-ئايال بەندىسىنىڭ پاھىشە قىلىشىنى ئاللادىن ئارتۇق كۇنلەيدىغان ئادەم يوق. ئى مۇھەممەدنىڭ ئۇممىتى، سىلەر مەن بىلگەننى بىلىدىغان بولساڭلار، چوقۇم ئاز كۇلەتتىڭلار، چوقۇم كوپ يىغلايتتىڭلار.

381) ئاياللارنىڭ مەسچىتكە بېرىشقا ئىجازەت سورىشى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن

رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر كىشىنىڭ ئايىلى مەسچىتكە بېرىشقا ئىجازەت سورىسا، ئۇنى توسىمىسۇن.

382) ئايال كىشى ئېرىگە باشقا ئايالنىڭ سۈپىتىنى دەپ بېرىشى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئايال بىلەن ئايال بىر توشەكتە ياتمىسۇن، بىر توشەكتە ياتسا، ئۇ ئايال ئېرىگە ئىككىنچى ئايالنىڭ سۈپىتىنى گويا ئېرى ئۇنىڭغا قاراپ تۇرۇۋاتقاندەك دەپ بېرىپ قالىدۇ①.

① ئېرىگە ئايالنىڭ چىرايلىق تەرەپلىرىنى سوزلەپ بەرسە، ئېرى ئۇنى قويۇۋېتىپ تەرىپلەنگۈچىگە بۇزۇلۇش خەۋپى بار، ئەگەر ئۇنىڭ ئەيىپلىرىنى سوزلەپ بەرسە، غەيۋەت بولىدۇ. ئەبۇ سەئىد رىۋايەت قىلغان ھەدىستە، ئەر كىشى ئەر كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە، ئايال كىشى ئايال كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە قاراشقا بولمايدۇ، ئەر بىلەن ئەر بىر توشەكتە يېتىشقا بولمايدۇ، ئايال بىلەن ئايال بىر توشەكتە يېتىشقا بولمايدۇ، دىيىلگەن. بۇ ھەدىستىن ئەر كىشى ئەر كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە، ئايالنىڭ ئەۋرىتىگە، ئايال ئايالنىڭ ئەۋرىتىگە ۋە ئەر كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە قاراشنىڭ ھارامىلىقى مەلۇم بولىدۇ. دۇرۇس، ئەر-خوتۇننىڭ ئۆزئارا بىر بىرىنىڭ ئەۋرىتىگە قارىشى، ئەۋرەتنىڭ سىرتى ۋە ئىچىگە قارىغان تەقدىردىمۇ جايىزدۇر. چۈنكى ئۇ پايدىلىنىش ئورنىدۇر. لېكىن ئەۋرەتكە قاراش ياخشى ئەمەس، چۈنكى ئەۋرەتكە قاراش كورلۇقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، دىگەن ھەدىس بار. ئۇنىڭ ئىچىگە قاراش تېخىمۇ ياخشى ئەمەستۇر.

383) سەپەردىكى ئادەم ئائىلىسىگە كېچىسى قايتىپ كەلمەسلىكى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەدىنىگە كېچىسى يېتىپ كەلسەڭ، ئايىلىڭ سۈننەت قىلىۋالمىغىچە، بېشىنى تاراپ ئالمىغىچە ئۇنىڭ يېنىغا كىرمىگىن. جابىر يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سەن بالا تېپىشىڭ كېرەك، دىدى، دىگەن.

جابىر ئىبنى ئابدۇللادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىرىڭلار ئائىلىسىدىن ئايرىلغىلى ئۇزاق بولغان بولسا، قايتىپ كەلگەندە ئائىلىسىگە كېچىسى كىرمىسۇن.

385) يېتىمنى باققۇچى كىشى توغرىسىدا

سەھل سائىددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەن يېتىمنى باققۇچى ئادەم بىلەن جەننەتتە مۇشۇنداق يېقىن تۇرىمەن، دەپ كورسەتكۈچ بارمىقى بىلەن ئوتتۇرا بارمىقىنىڭ ئارىسىنى ئېچىپ كورسەتكەن①.

---

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئوزىنىڭ دەرىجىسى بىلەن يېتىمنى باققۇچى ۋە ئاسرىغۇچىنىڭ ئارىلىغىدىكى پەرقنى كورسەتكۈچ بارماق بىلەن ئوتتۇرا بارماق ئارىسىدىكى پەرقچىلىك قىلىپ كورسەتكەن.

386) ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن ئايال توغرىسىدا

ئەبى سەلەمەنىڭ قىزى زەينەپ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: جەھشىنىڭ قىزى زەينەپنىڭ قېرىندىشى ئۆلۈپ كەتكەن چاغدا، ئۇنىڭ يېنىغا كىرگەن ئىدىم. زەينەپ خۇش پۇراقنى ئەكەلدۇرۇپ ئىشلەتتى، ئاندىن مۇنداق دېدى: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مېنىڭ خۇش پۇراققا ھاجىتىم يوق ئىدى، لېكىن رەسۇلۇللانىڭ مۇنبەردە تۇرۇپ، ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ئايالنىڭ ئۆلۈككە ئۈچ كېچە-كۈندۈزدىن ئارتۇق ھازا تۇتۇشى دۇرۇس ئەمەس، ئەمما ئېرى ئۆلگەن بولسا، ئۇنىڭغا توت ئاي ئون كۈن ھازا تۇتسا بولىدۇ، دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

387) خەيرى-ئېھسان قىلىش ۋە نەپەقە بېرىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "ئى ئادەم بالىسى، خەيرى-ئېھسان قىلغىن، نەپەقە بەرگىن، شۇنداق قىلساڭ، ساڭا بېرىمەن."

ئەبى مەسئۇد ئەنسارىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمان ئادەم ئائىلىنى كوزدە تۇتقان

ھالدا ئائىلىسىگە① خىراجەت قىلسا، ئۇنىڭغا سەدىقە بەرگەننىڭ ساۋابى بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: تۇل خوتۇنلارغا ۋە مىسكىنلەرگە خەيرى-ئېھسان قىلغۇچىغا ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلغۇچىنىڭ ياكى كېچىسى ئىبادەت قىلىپ، كۈندۈزى روزا تۇتقۇچىنىڭ ساۋابى بولىدۇ.

ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن غەنىمەت قىلىنغان باغنىڭ خورمىسىنى ساتاتتى ۋە ئۇنىڭدىن ئائىلىسىنىڭ بىر يىللىق ئوزۇقىنى ئېلىپ قالاتتى②.

---

① ئايىلىغا ياكى بالىسىغا ياكى تۇققانلىرىغا.

② پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئائىلىسىدىكىلەرنى مەمنۇن قىلىش ۋە ئۇممەتنىڭ ئائىلىسىگە ئوزۇق-تۈلۈك ساقلىشىنى قانۇنلاشتۇرۇش مەقسىدىدە شۇنداق قىلغان، بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەققىدىكى "ئەتىسى ئۈچۈن بىر نەرسە يىغمايتتى" دېگەن سۆز بىلەن قارىمۇ-قارشى كەلمەيدۇ، چۈنكى بۇ سۆز مۇسۇلمانلارغا پاراۋانلىق يۈزلىنىشتىن ئىلگىرىكى ئەھۋالغا قارىتا ئېيتىلغان، ياكى ئۇ سۆز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ خۇسۇسى نەپسى ئۈچۈن نەرسە يىغمايتتى، دېگەن مەنىدە ئېيتىلغان. يۇقۇرقى سۆزدىن بېسىمدارلىق قىلىش ئۈچۈن ئەمەس، ئائىلىسىنى تەمىنلەش ئۈچۈن پۇل-مال يىغىش ۋە ئوزۇق-تۈلۈك ساقلاشنىڭ جايىزلىغى مەلۇم بولىدۇ. بۇنىڭ تەۋەككۇل قىلىشقا تاقىشىدىغان يېرى يوق، چۈنكى تەۋەككۇل قىلىش دېگەن دىلنىڭ ئاللاغا بولغان ئىشەنچىدىن ئىبارەت. ئاللا خالىغان ئىش بولىدۇ، خالىمىغان ئىش بولمايدۇ،

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىھاجەت بولۇپ تۇرغان چاغدا بېرىلگەن سەدىقە ياخشى سەدىقىدۇر. سەدىقىنى سەن نەپەقە بېرىش ۋاجىپ بولغان كىشىلەرگە بېرىشتىن باشلا①.

392) ياخشى ئەمەللەرگە ياتىدىغان ئىشلار توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاچ قالغانلارغا تاماق بېرىڭلار، كېسەللەرنى يوقلاڭلار، ئەسىرلەرنى قويۇپ بېرىڭلار.

393) تاماق يېيىش ئالدىدا بىسمىللا دېيىش توغرىسىدا

ئۆمەر ئىبنى ئەبى سەلەمە مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەربىيىسىدە تۇرۇۋاتقان بالا ئىدىم. تاماق يەۋاتقان چاغدا قولۇم لىگەندە چېپىپ يۈرەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى بالا، تاماق يېگەندە بىسمىللا (ئاللانىڭ نامى بىلەن باشلايمەن) دەپ، ئوڭ قولۇڭ بىلەن ئۆزەڭنىڭ ئالدىدىن يېگىن، دېگەن. شۇنىڭدىن بۇيان تاماق يېيىش ئۇسۇلۇم ھامان رەسۇلۇللا دېگەندەك بولۇپ كەلدى.

دەيدىغان ئەقىدە ئىنكار ئەيلەنسىلا، كېسەللىنى داۋالاش مەقسىدىدە داغلاشقا ئوخشاش سەۋەپ قىلىش ئىشلىرىنى ئەيىپلەشكە بولمايدۇ. تەۋەككۇل قىلدىم، دەپ سەۋەپ قىلماسلىققا ۋە قارامىلىق قىلىشقا بولمايدۇ.

① بۇنىڭ ئىچىگە ئائىلىگە بېرىلگەن نەپەقە، بېرىلگەن سەدىقە ۋە زاكاتلار كىرىدۇ.

394) تاماق يېيىشنى ۋە باشقا ئىشلارنى ئوڭدىن باشلاش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاھارەت ئالغاندا، كەشنى كىيگەندە، چېچىنى تارىغاندا، مۇمكىن قەدەر ئوڭ تەرەپتىن باشلايتتى.

395) تاماقتىكى بەرىكەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىككى ئادەمنىڭ يەيدىغان تامىقى ئۈچ ئادەمگە يېتىدۇ، ئۈچ ئادەمنىڭ يەيدىغان تامىقى تۆت ئادەمگە يېتىدۇ①.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم كوپ يەيتتى، ئۇ مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىن ئاز يەيدىغان بولدى. بۇ ئەھۋال پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يەتكۈزۈلگەندە، ئۇ: مومىن ئادەم بىر ئۈچەيگە يىسە (ئاز يەيدۇ دىگەن مەنىدە.ــت)، كاپىر يەتتە ئۈچەيگە يەيدۇ② (كوپ يەيدۇ دىگەن مەنىدە.ــت) دىگەن.

---

① بىر داستىخانغا جەم بولۇپ يىگەنلىكنىڭ بەرىكىتىدىن ئۇلار تويىدۇ.

② تاماق بىلەن تولغان ئاشقازاندا ھىكمەت بولمايدۇ، تاماقنى ئاز يىگەن ئادەم سۇنى ئاز ئىچىدۇ، ئۇيقۇنى ئاز ئۇخلايدۇ، ئاز ئۇخلىغان ئادەمنىڭ ئومرى بەرىكەتلىك بولىدۇ.

397) تاماقتا ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەرنىڭ ئازاتكەردىسى نافى رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئىبنى ئۆمەر تاماقنى بىرەر مىسكىننى چاقىرىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە يەيتتى، ئۆزى يالغۇز تاماق يېمەيتتى. مەن ئىبنى ئۆمەرنىڭ تامىقىغا بىر كىشىنى تەكلىپ قىلىپ كەلگەن ئىدىم، ئۇ ئادەم تاماقنى كۆپ يېدى، ئىبنى ئۆمەر ماڭا: ئى نافى، بۇ ئادەمنى مېنىڭ تامىقىمغا تەكلىپ قىلمىغىن①، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ "مۆمىن ئادەم بىر ئۈچەيگە يەيدۇ، كاپىر يەتتە ئۈچەيگە يەيدۇ" دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دېدى.

ئەبۇ جۇھەيفە سەۋائى رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مەن تاماق يېگەندە يۆلىنىپ تۇرۇپ يېمەيمەن②.

---

① چۈنكى ئۇنىڭدا كۆپ يېيىش ۋە ئاچكۆزلۈكتىن ئىبارەت كاپىرنىڭ سۈپىتى بار ئىدى. ئاللاتائالانىڭ مۇنۇ سۆزىمۇ كۆپ يېيىش كاپىرنىڭ سۈپىتى ئىكەنلىكىنى تەكىتلەيدۇ: "كاپىرلار دۇنيادىن ھايۋانلاردەك بەھرىمەن بولىدۇ ۋە يەپ ئىچىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇلارنىڭ بارىدىغان جايى دەۋزەخ بولىدۇ......" (سۈرە مۇھەممەد، 8 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت) مۆمىن ئادەم تاماققا ئانچە ھېرىس ۋە ئاچكۆز كەلمەيدۇ، ئاللا ئۇنىڭغا بەرىكەت بېرىدۇ ـ دە، ئاز يەپلا تويىدۇ.

② ئېيتىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىرسى بىر قوي ھەدىيە قىلغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ يېگەن، بىر ئەرابى ئۇنىڭغا: بۇ قانداق ئولتۇرۇش؟ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا مېنى رەھىم-

399) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاماقنى كەمستىمگەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھېچقاچان تاماقنى كەمستىمگەن ئىدى. كۆڭلى تارتسا، يەيتتى، كۆڭلى تارتمىسا، قويۇپ قوياتتى①.

400) كۈمۈش يالىتىلغان قاچىدا تاماق يېيىشنىڭ ھۆكمى توغرىسىدا

ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: يىپەك

دىل قىلدى، زالىم، مۇستەبىت قىلغىنى يوق، دىدى. بۇنىڭدىن يولنىپ ئۇلتۇرۇپ يېيىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى مەلۇم بولىدۇ. چۈنكى ئۇنىداق ئولتۇرۇش مۇتەكەببىرلەرنىڭ قىلىغى بولۇپ، ئىران پادىشالىرىنىڭ ئادىتىدىن قالغان. بۇنداق بولغاندىن كېيىن تاماق يىگۈچى تىزلىنىپ، يۈكۈنۈپ ئولتۇرسۇن، ياكى ئوڭ پۇتىنى تىكلەپ سول پۇتىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرسۇن.

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بىرسى كىلەنى پۇشۇرۇپ قويغاندا، ئۇ قولىنى تارتىپ تۇرۇپ: مېنىڭ يۇرتۇمىدا كىلە بولىمغاچ ئۇنى يېيىشتىن سەسكىنىمەن دىگەن. ئىبنى بەتتالنىڭ ئېيتقىنىدەك، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يۇقۇرقى ئىشى ھوسنى ئەدەپكە ياتىدۇ. چۈنكى بىر ئادەمنىڭ كۆڭلى تارتمىغان نەرسىنى ئىككىنچى بىر ئادەمنىڭ كۆڭلى تارتىشى مۇمكىن. شەرىئەت رۇخسەت قىلغان نەرسىدە چاتاق يوق، شۇڭلاشقا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدىكى كىشىلەر مەزكۇر كىلەدىن يىگەن.

رەختلەرنى ۋە تاۋار-دۇردۇنلارنى كىيمەڭلار، ئالتۇن-كۇمۇش قاچىلاردا ئىچمەڭلار، ئالتۇن ۋە كۇمۇش لىگەنلەردە يىمەڭلار. چۈنكى بۇلار بۇ دۇنيادا كاپىرلارغا، ئاخىرەتتە بىزگە خاستۇر.

401) خورمىنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىدا ئولتۇراتتۇق، ئۇنىڭ ئالدىغا خورمىنىڭ يىلىمى كەلتۈرۈلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: دەرەخلەرنىڭ ئىچىدە مۇسۇلمانغا ئوخشاش بەرىكەتلىك دەرەخمۇ بار، ئۇ بولسىمۇ خورمىدىن ئىبارەت، دىدى.

402) ئەجۋە خورمىسى توغرىسىدا

سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئەتىگەندە ئەجۋە خورمىسى (مەدىنە خورمىلىرىنىڭ بىر تۈرى. — ت) دىن يەتتە تال يىسە، ئۇنىڭغا شۇ كۈنى زەھەر ياكى سېھرى تەسىر قىلمايدۇ①.

403) سامساق ۋە پىياز يىيىش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① بۇنداق بولۇشى خورمىنىڭ خۇسۇسىيىتىدىن ئەمەس، بەلكى رەسۇلۇللانىڭ قىلغان دۇئاسىنىڭ بەرەكاتىدىن، ياكى مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىكى ئالاھىدە بىر تۈرلۈك خورمىنىڭ خاسىيىتىدىندۇر.

ئۇنىڭ ئېتىيشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى سامساق ياكى پىياز① يەيدىكەن②، ئۇ بىزنىڭ يېنىمىزغا ياكى مەسچىدىمىزگە يولىمىسۇن. (بۇ ئىككىسىنىڭ قايسىسى دىيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان)

404) بارماقلارنى يالاش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىرىڭلار تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن، قولنى يالىۋەتمىگىچە ياكى باشقىلارغا يالاتمىغىچە③ ئېرتمىسۇن.

405) تاماقتىن كېيىن ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

---

① كۇدىگە ئوخشاش بەتبۇي نەرسىلەرمۇ بۇنىڭغا كىرىدۇ.

② بۇ ھەدىس خام بولسۇن، پىششىق بولسۇن، ھەممىگە ئومۇمى بولسىمۇ، ئەمما ئەبى داۋۇدنىڭ قارىشىچە، ئەلىدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە خام پىياز بىلەن خام سامساقنى يىيىش مەنئى قىلىنغان. چۈنكى پۇشۇرۇلغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ بەتبۇيى بولۇپمۇ پىيازنىڭ بەتبۇيى يوقىلىدۇ. (قەستەلانىنىڭ تولۇق شەرھىدىن ئېلىندى. — ت)

③ قولنى ئايىلى، بالىسى، خىزمەتچىسى ۋە ئۇنىڭ بەرىكىتىگە ئېتىقات قىلىدىغان شاگىرتىغا يالىتىشتىن ئىبارەت، چۈنكى شاگىرت بولغان ئادەم ئۇستازىنىڭ قايسى تامىقىدا بەرىكەت بارلىقىنى بىلمەيدۇ. «سەھىھۇلمۇسلىم»دا ئەنە شۇنىڭغا ئوخشاش رىۋايەت قىلىنغان.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاماقتىن پارىغ بولغانىدا مۇنداق دەيتتى: رەببىمىز ئاللاغا كوپ، پاك، مۇبارەك، رەت قىلىنمايدىغان، تاشلاپ قويۇلمايدىغان ۋە كېرەكسىز بولۇپ قالمايدىغان ھەمدىلەر بولسۇن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر قېتىم مۇنداق دەپ دۇئا قىلغان ئىدى: بىزنى تاماق بىلەن تويغۇزغان، ئۇسسۇلۇغىمىزنى قاندۇرغان ئاللاغا رەت قىلىنمايدىغان ۋە ئىنكار قىلىنمايدىغان ھەمدىلەر بولسۇن.

406) ئەقىقە توغرىسىدا

سەلمان ئىبنى ئامىر زەببى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئوغۇل بالا ئۈچۈن ئەقىقە① بېرىلىدۇ، ئوغۇل بالىغا قان② قىلىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭ چېچىنى چۈشۈرۈڭلار.

407) مالنى قان ئېقىتالايدىغانلىكى نەرسىلەر بىلەن بوغۇزلاشنىڭ دۇرۇس ئىكەنلىگى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چىش ۋە تىرناقتىن باشقا، قان ئېقىتالايدىغان نەرسە بىلەن بىسمىللا دەپ بوغۇزلىغان

---

① يېڭى تۇغۇلغان بالىنىڭ چېچىنى تۇنجى قېتىم چۈشۈرگەندە بوغۇزلىنىدىغان قوي، مۇھىيى سۇننە مۇنداق دەيدۇ: بوۋاقنىڭ تۇغۇلغان چېغىدا چۈشۈرۈلگەن چېچى ئەقىقە دېيىلىدۇ، مۇشۇ چاچنى چۈشۈرىدىغان چاغدا ئولتۇرۇلگەن قوي كىنايە تەرىقىدە ئەقىقە دېيىلىدۇ.

② ئوغۇل بالا ئۈچۈن ئىككى قوي، قىز بالا ئۈچۈن بىر قوي بوغۇزلىنىدۇ.

مالنىڭ گوشنى هالال بىلىپ يېسەڭ، بولىۋېرىدۇ».

408) ئايالىنىڭ ۋە دىدەكىنىڭ بوغۇزلىغان مېلى توغرىسىدا

ئىبنى ئومەرنىڭ ئازاتكەردىسى نافى بەنى سەلىمە ئايمىقلىق بىر ئادەمدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئابدۇللا نافىدىن رىۋايەت قىلىدۇ: كەئب ئىبنى مالىكنىڭ بىر دىدىكى سەلئى تېغىنىڭ شەرقىدىكى بىر كىچىك تاغدا خوجايىنىنىڭ قويىنى بېقىۋاتاتتى. ئۇ بىر قوينىڭ جان تالىشىۋاتقانلىقىنى كورۇپ، بىر تاشنى سۇندۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن قوينى بوغۇزلىدى، بۇ ئەھۋال پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يەتكەندە، ئۇ ئۇنىڭ گوشنى يېيىشكە بولىدىغانلىقىنى ئېيتقان.

409) قىرلىقلارنىڭ ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، بىر تۈركۈم ئادەملەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: قىرلىقلار بىزگە قىردىن گوش ئېلىپ كېلىدۇ، مالنى بوغۇزلىغان چاغدا بىسمىللا دىگەنمۇ، يوقمۇ، ئۇنى ئۇقمايمىز دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: گوشنى يەيدىغان چاغدا بىسمىللا دىۋېتىپ يەۋەرسەڭلار① بولىدۇ، دىدى.

---

① رەسۇلۇللانىڭ بۇ سوزى ھەكىمانە ئۇسلۇپتا ئېيتىلغان، گويا ئۇلارغا مۇنداق دىيىلىپتۇ: قانداق بوغۇزلانغانلىقىغا كوڭۇل بولۇپ سوراپ كەتمەڭلار، سىلەرگە ئەڭ مۇھىمى يىگەندە بىسمىللانى تىلغا ئېلىشىڭلاردۇر.

ئائىشە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بۇ گەپنى سورىغانلار يېڭىدىن مۇسۇلمان بولغانلار ئىدى.

410) هايۋانلارنى تىرىك تۇرغۇزۇپ ئەزالىرىنى كېسىشنىڭ ۋە تىرىك هايۋاننى باغلاپ قويۇپ قارىغا ئېتىپ ئۆلتۈرۈشنىڭ يامان ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ يەھيا ئىبنى سەئىدنىڭكىگە كىرسە، ئۇنىڭ بەنى يەھيا ئايىمىغىلىق بىر خىزمەتچىسى قارىغا ئېتىپ ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن بىر مىكىياننى باغلاۋاتقان ئىكەن. ئىبنى ئۆمەر مىكىياننىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنى يېشىۋەتكەن. ئاندىن خىزمەتچىنى ئېلىپ يەھيانىڭ يېنىغا بېرىپ: خىزمەتچىڭىزنى بۇ قۇشنى باغلاپ قويۇپ قارىغا ئېتىپ ئۆلتۈرۈشتىن توساڭ، چۈنكى مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ هايۋاننى ياكى ئۇنىڭ غەيرىنى سولاپ قويۇپ ئۆلتۈرۈشنى مەنئى قىلغانلىقىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دېگەن.

411) قۇربانلىق قىلىنغان مالنىڭ گۆشىنى يېيىش توغرىسىدا

سەلەمە ئىبنى ئەكۋەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەردىن كىمكى قۇربانلىق قىلغان بولسا، ئۇنىڭ گۆشىنى ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ساقلىمىسۇن، دېگەن. ياندۇرقى يىلى

كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، قۇربانلىقنىڭ گوشىنى ئۈتكەن يىلىدىكىدەك بىر تەرەپ قىلامدۇق؟ دەپ سورىغاندا، ئۇ: يەڭلار، باشقىلارغىمۇ بېرىڭلار ۋە ساقلاپ يەڭلار، بۇلتۇر كىشىلەرنىڭ قىيىنچىلىقى بار ئىدى، شۇڭا ئۇ يىلى قۇربانلىق گوشتىن كەمبەغەللەرگە ياردەم قىلىشىڭلارنى ئىرادە قىلغان ئىدىم، دېدى.

412) ھاراق ئىچىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: دۇنيادا ھاراق ئىچىپ ئۇنىڭدىن تەۋبە قىلمىغان ئادەم ئاخىرەتنىڭ شاراپلىرىدىن مەھرۇم قىلىنىدۇ.

413) ھاراقنى ھالال سانايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا

ئەبى ئامىر ياكى ئەبى مالىك ئەشئەرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: مېنىڭ ئۈممىتىمدىن زىنانى، يىپەك رەختلەرنى كىيىشنى، ھاراق ئىچىشنى، چالغۇ ئەسۋاپلىرىنى ھالال سانايدىغان خەلقلەر چوقۇم مەيدانغا كېلىدۇ.

414) سۈت ئىچىش ۋە نىل، فۇرات دەريالىرى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن سىدرەتۇلمۇنتەھا (7 ـ ئاسماندىكى دەرەخنىڭ ئىسمى. ــ ت)غا چىقتىم، قارىسام، ئۇ يەردە توت دەريا تۇرۇپتۇ، ئۇلارنىڭ ئىككىسى ئۇستىدە، ئىككىسى ئاستىدا، ئۇستىدىكى ئىككىسى نىل دەرياسى بىلەن فۇرات دەرياسى، ئاستىدىكى ئىككىسى بولسا جەننەتتىكى ئىككى دەريادۇر. مېنىڭ ئالدىمغا ئۇچ جام كەلتۇرۇلدى، ئۇلارنىڭ بىرىدە سۇت، بىرىدە ھەسەل، يەنە بىرىدە شاراپ بار ئىدى، سۇت بار جامنى ئېلىپ ئىچتىم. ماڭا: سەن ۋە سېنىڭ ئۇممىتىڭ تەبىي نەرسىنى تاللىدىڭلار، دېيىلدى.

415) ئۆرە تۇرۇپ ئىچىش توغرىسىدا

ئابدۇلمەلىك ئىبنى مەيسەرە نەززالدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ھەزرىتى ئەلى مەسچىتنىڭ سەيناسىغا كېلىپ ئۆرە تۇرۇپ سۇ ئىچتى، ئاندىن مۇنداق دېدى: كىشىلەر ئادەمنىڭ ئۆرە تۇرۇپ سۇ ئىچىشىنى يامان كورىدۇ، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ماڭا ئوخشاش ئۆرە تۇرۇپ سۇ ئىچكەنلىكىنى كورگەن ئىدىم.

416) قاچىغا تىنىپ ئىچىش توغرىسىدا

ئەبۇ قەتادە ھەرىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىركىم ئىچكەن چاغدا① قاچىغا تىنىپ ئىچمىسۇن، سىلەردىن بىركىم سىيگەن چاغدا

① سۇنى ۋە باشقا نەرسىلەرنى ئىچكەن چاغدا.

ئەۋرىتىنى ئوڭ قولى بىلەن ئېرتمىسۇن ۋە يۇغان چاغدا ئوڭ قولى بىلەن يۇمىسۇن.

417) كۈمۈش قاچىلارنى ئىشلىتىش توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ئۇممۇ سەلەمە رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كۈمۈش قاچىدا① ئىچكەن ئادەمنىڭ قوسىقىدا دەۋزەخ ئوتى توگىنىڭ بوقۇلدىغان ئاۋازىدەك ئاۋاز چىقىرىپ تۇرىدۇ.

418) ئىچىلگەن بەرىكەتلىك سۇ توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئىدىم، نامازدىگەرنىڭ ۋاقتى كىرىپ قالدى، ھالبۇكى بىزنىڭ يېنىمىزدا ئىشىپ قالغان ئازغىنا سۇدىن باشقا سۇ يوق ئىدى. ئۇ سۇ بىر قاچىغا قۇيۇلۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كەلتۈرۈلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قولىنى سۇغا سېلىپ، بارماقلىرىنى ئېچىۋەتتى، ئاندىن: تاھارەت ئالىدىغانلار كېلىڭلار، ئاللا بەرىكەت بەردى، دەدى. ھەقىقەتەن ئۇنىڭ بارماقلىرىنىڭ ئارىسىدىن سۇنىڭ ئېتىلىپ چىقىۋاتقانلىقىنى كوردۇم. كىشىلەر ئۇنىڭ بىلەن تاھارەت ئالدى ۋە ئىچتى. مەنمۇ ئۇ سۇنى بەرىكەتلىك دەپ بىلىپ، كوپ ئىچتىم②. سالىم ئىبنى ئەبى جەئد: جابىردىن سىلەر

---

① ياكى ئىمام مۇسلىمنىڭ رىۋايەت قىلىشىدىدەك، ئالتۇن قاچىدا.

② مۇبارەك سۇ بىلىپ، ئۇنى كوپ ئىچتىم، مۇبارەك سۇ دىگەن كوپرەك ئىچىلىپ كەتسىمۇ كەچۈرۈلىدۇ.

بۇ چاغدا قانچىلىك ئادەم ئىدىڭلار؟ دەپ سورىغىنىمدا، ئۇ: بىر مىڭ توت يۈز ئادەم ئىدۇق دەپ جاۋاپ بەرگەن، دەيدۇ.

419) ئاغزىدىق - سىلاقىنىڭ گۇناغا كاپارەت بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايىلى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمانغا كەلگەن ھەرقانداق كوڭۇلسىزلىكنى ئاللا ئۇنىڭ گۇنايىغا كاپارەت قىلىدۇ، ھەتتا ئۇنىڭ بەدىنىگە بىر تىكەن كىرىپ كەتسىمۇ گۇنايىغا كاپارەت بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمانغا يەتكەن قىيىنچىلىق، كېسەللىك، غەم - غۇسسە، ئەزىيەت ۋە خاپىلىقلارنىڭ ھەممىسى ئۇچۇن ھەتتا بەدىنىگە كىرگەن تىكەن ئۇچۇنمۇ ئاللا ئۇنىڭ خاتالىقلىرىنى كەچۇرىدۇ①.

---

① ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "كىمكى يامان ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئۇچۇن جازالىنىدۇ." ئەبۇ بەكرى: بۇ ئايەتتىن قارىغاندا، قانداقمۇ قۇتۇلغىلى بولىدۇ، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى ئەبۇ بەكرى، ئاللا سىنى مەغپىرەت قىلىدۇ، سەن كېسەل بولمامسەن؟ جاپا تارتمامسەن؟ غەمناك بولمامسەن؟ دىدى. ئەبۇ بەكرى: بولىمەن، دىدى. رەسۇلۇللا: ئەنە شۇلار قىلمىشلارغا بېرىلگەن جازادۇر، دىدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان.

كەئب ئىبنى مالىكتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمان ئادەم زىرائەت مايسىسىغا ئوخشايدۇ. ئۇنى شامال ئىغاڭلىتىپ تۇرىدۇ①. مۇناپىق بولسا شەمشاد دەرىخىگە ئوخشاش غادىيىپ تۇرىدۇ، بىرىپ-بىرىپ ئۇ بىر يولىلا ئورۇلىدۇ②.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا كىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى خاپىلىققا دۇچار قىلىدۇ③.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاغرىپ ياتقاندا كىرسەم، ئۇ قاتتىق قىزىپ ھەرەج تارتىۋاتقان ئىكەن. مەن ئۇنىڭغا: ھەقىقەتەن قاتتىق قىزىۋاتىسەن، بۇنىڭ ئۈچۈن ساڭا ئىككى ھەسسە ساۋاپ بېرىلەمدۇ؟ دەپ سورىدىم. رەسۇلۇللا: ھەئە، مۇسۇلمان ئادەمگە ئەزىيەت يەتسىلا، ئاللا ئۇنىڭ خاتالىقلىرىنى دەرەخنىڭ ياپراقلىرى توكۇلگەندەك توكۇۋىتىدۇ④.

---

① چۈنكى مۇسۇلمان ئادەم ئاللانىڭ پەرمانىغا بوي سۇنىدۇ، ئەگەر ئۇ ياخشىلىق كورسە، خوشاللىنىدۇ، خاپىلىق كورسە، سەۋرى قىلىپ، بۇنىڭ ئۈچۈن ئاللادىن ساۋاپ ئۈمىت قىلىدۇ.

② ئۇ قومۇرۇپ تاشلىنىش بىلەن ياكى قاپ بېلىدىن سۇنۇش بىلەن ئورۇلىدۇ. چۈنكى ئاللا مۇناپىقنى ئىختىيار قىلىپ يوقلىمايدۇ، بەلكى ئۇنىڭغا قىيامەتتىكى ھالى قىيىن بولسۇن ئۈچۈن دۇنيادا قۇلايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىدۇ، ئاللا ئۇنى ھالاك قىلماقچى بولسا، قاتتىق ئۇجۇقتۇرىدۇ-دە، ئۇنىڭ ئولۇمى تېخىمۇ قىيىنلىشىش بىلەن ۋە دەرت بىلەن بولىدۇ.

③ ئۇنى گۇنالىرىدىن پاكلاپ، دەرىجىسىنى كوتىرىش ئۈچۈن، ئاللا ئۇنى دەرت-ئەلەمگە دۇچار قىلىدۇ.

④ گۇنالىرى كەچۈرۈلىدۇ دىگەن مەنىدە.

424) كوزىدىن ئايرىلغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: بەندەمنى ئىككى كوزىدىن ئايرىسام، ئۇ ئۇنىڭغا سەۋرى قىلسا، ئىككى كوزىنىڭ بەدىلىگە ئۇنىڭغا جەننەت ئاتا قىلىمەن.

425) كىچىك بالىلارنىڭ كېسەلنى يوقلاش توغرىسىدا

ئۇسامە ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى زەينەپ قىزىنىڭ سەكراتتا ئىكەنلىكىنى بىلدۇرۇپ رەسۇلۇللانى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى. بۇ چاغدا مەن، سەئد ۋە ئۇبەيلەر رەسۇلۇللانىڭ ھوزۇرىدا ئىدۇق. رەسۇلۇللا زەينەپكە: ئېلىش ۋە بېرىش ئاللانىڭ ئىلكىدىكى ئىش، ئاللانىڭ دەرگاھىدا ھەرقانداق نەرسىنىڭ ۋاقتى-سائىتى بولىدۇ، زەينەپ ئاللانىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاپنى قىلسۇن ۋە سەۋرى قىلسۇن، دەپ جاۋاپ ئەۋەتتى. زەينەپ رەسۇلۇللانىڭ كېلىشىگە قەسەم قىلىپ، يەنە ئادەم ئەۋەتتى، بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە باردۇق. بالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسامنىڭ قۇچىغىغا قويۇلدى، ئۇ بىارام بولۇپ ئىڭراۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككى كوزىدىن ياش توكۇلدى. سەئد: ئى رەسۇلۇللا، نېمە بۇ؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ ئاللا

خالىغان بەندىلىرىنىڭ دىلىغا سالىدىغان رەھمەتتۇر، ئاللا رەھمە-
دىل بەندىلىرىگىلا رەھمەت قىلىدۇ، دىدى.

426) كېسەل ئادەمنىڭ ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىشى ۋە ئۇنىڭ قىلىدىغان دۇئاسى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىركىم كېسەل① بولۇپ قالغانلىغى ئۈچۈن ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلمىسۇن، ئەگەر چوقۇم شۇنداق قىلىدىغان بولسا، مۇنداق دىسۇن: ئى ئاللا، ماڭا ھاياتلىق ياخشى بولىدىغان بولسا، مېنى ھايات قالدۇرغىن، ماڭا ماماتلىق ياخشى بولىدىغان بولسا، مېنى قەبزى روھ قىلغىن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ھىچ ئادەمنى ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ قىلغان ئەملى جەننەتكە ئېلىپ كىرمەيدۇ. ئى رەسۇلۇللا، سىزنىڭ جەننەتكە كىرىشىڭىزمۇ قىلغان ئەملىڭىزدىن ئەمەسمۇ؟ دىگۈچىلەرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەمىلىمدىن ئەمەس، پەقەت ئاللانىڭ پەزلى-مەرھەمىتىگە ئېرىشىش بىلەنلا جەننەتكە كىرىمەن، توغرا يولنى كوزلەڭلار، ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەت-مەڭلار②، سىلەردىن بىركىم ھەرگىزمۇ ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلمىسۇن،

---

① باشقا زىيان-زەخمەتنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

② ئىبادەتنى كوپ قىلىپ، ئۆزەڭلارنى چارچىتىپ قويىساڭلار ئىبادەتتىن زېرىكىپ قالىسىلەر، شۇنىڭ بىلەن ئۇنى تاشلاپ، تېگىشلىك ئىبادەتنىمۇ قىلالماي قالىسىلەر.

ئەگەر ئۇ ياخشى بەندە بولىدىغان بولسا، ياخشىلىغى كۆپىيىشى مۇمكىن، ئەگەر ئۇ يامان بەندە بولىدىغان بولسا، تەۋپىق تېپىپ قىلىشى مۇمكىن①، دىدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرەر كېسەلنى يوقلاپ بارسا، ياكى ئۇنىڭ ئالدىغا بىرەر كېسەل كەلتۈرۈلسە، مۇنداق دەيتتى: ئى پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، كېسەللىكنى كوتىرىۋەتكىن، شىپالىق بەرگىن، سەن شىپالىق بەرگۈچىسەن، پەقەت سېنىڭ بەرگەن شىپايىڭلا ئۈنۈملۈك، شۇنداق شىپالىق بەرگىنكى، كېسەللىك قالمىغاي.

429) كېسەلگە ئاللانىڭ شىپا بېرىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىرەر كېسەلنى بەرگەن ئىكەن، ئۇنىڭغا داۋانىمۇ بىللە قوشۇپ بېرىدۇ.

ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كېسەل ئۈچ تۈرلۈك نەرسە بىلەن داۋالىنىدۇ: قان ئېلىش بىلەن، ياكى ھەسەل ئىچىش بىلەن،

① تەۋبە قىلىش بىلەن، زىممىسىدىكى ھەقنى ئادا قىلىش بىلەن، كەتكۈزۈپ قويغاننى تولدۇرۇش بىلەن تەۋپىق تېپىشى مۇمكىن.

ياكى ئوت بىلەن داغلاش بىلەن. ئۇممىتىمنى داغلاپ داۋالاشتىن مەنئى قىلىمەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ كېسەل ئادەمگە ۋە ھازىدارغا تەلبىن (كېپەك، سۈت ۋە ھەسەلدىن قىلىنىدىغان شورپا. — ت) قىلىپ بېرىشكە بۇيرۇيتتى ۋە مۇنداق دەيتتى: تەلبىننى كېسەل ئادەم ئىچىشنى ياقتۇرمايدۇ، ئەمما كېسەلگە پايدا قىلىدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، تەلبىن سىلەرنىڭ ئىچىڭلارنى خۇددى سىلەر يۈزۈڭلارنى سۇ بىلەن يۇغاندەك يۇيىدۇ. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: تەلبىن كېسەلنىڭ يۈرىكىگە ئارام بېرىدۇ، بەزى غەملىرىدىن خالاس قىلىدۇ، دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

432) بەزگەك، ۋابا، كوز تېگىش ۋە دەم سېلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەزگەك جەھەننەمنىڭ ھارارىتىدۇر، ئۇنى سۇ بىلەن ئوچۇرۇڭلار①.

ئۇسامە ئىبنى زەيددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىرەر جايدا ۋابا يۈز بەرگەنلىكىنى ئاڭلى-

① سۇنى ئىچىش ۋە سۇ بىلەن بەدەننى يۇيۇش كوزدە تۇتۇلىدۇ.

ساڭلار، ئۇ جايغا كىرمەڭلار، سىلەر بار جايدا ۋابا يۈز بەرگەن بولسا، ئۇ يەردىن چىقىپ كەتمەڭلار.

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كوز تېگىش راستتۇر دىگەن ۋە بەدەنگە يىگنە سانچىپ مەڭ چىقىرىشنى مەنئى قىلغان.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېسەلگە، ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەنكى، تۇنجى ئادەمنى تۇپراقتىن، ئەۋلاتلىرىنى ئابى مەنىدىن ياراتقان ئاللا، سەن ئۇچۇن كېسىلىمىزنى شىپا تاپقۇزۇش ئەمرىڭ بىلەن ئوڭايدۇر، دەپ دەم سالاتتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىر بولەك كىشى سەپەرگە چىقىپ، بىر ئەرەپ قەبىلىسىگە بېرىپ چۈشتى. بۇ قەبىلەدىن ئۇلار مېھمان قىلىشنى تەلەپ قىلىسمۇ، قەبىلە ئەھلى ئۇلارنى مېھمان قىلمىدى. بۇ قەبىلىنىڭ باشلىغىنى چايان چېقىۋالدى، ئۇنىڭغا ھەرقانداق چارە قىلىشىپ باقسىمۇ مەنپەئەت قىلمىدى. قەبىلە ئەھلىدىن بىرى: سىلەرگە چۈشكەن بۇ جامائەگە بېرىپ سوراپ باقساڭلار چارە تېپىلىپ قېلىشى مۇمكىن، دىدى. قەبىلە ئەھلى ئۇلارنىڭ قېشىغا كېلىپ: ئى جامائەت، باشلىغىمىزنى چايان چېقىۋالغان ئىدى، ھەممە چارىلەرنى قىلىپ كورسەكمۇ مەنپەئەتى بولمىدى، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا بۇنىڭغا چارە قىلالايدىغان كىشى بارمۇ؟ دەپ

سورىدى. ئۇلاردىن بىرى: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن چوقۇم دەم سالىمەن، لېكىن سىلەردىن مېھمان بولۇشنى تەلەپ قىلساق، بىزنى مېھمان قىلمىدىڭلار، شۇڭا ئۇچۇن سىلەر ھەق تۆلىمىگىچە دەم سالمايمەن، دېدى. شۇنداق قىلىپ، دەم سېلىپ قويۇش ھەققىگە ئوتتۇز قوي تۆلەشكە سۆزلەشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قەبىلە باشلىقىغا سۈرە فاتىھەنى ئوقۇپ ھۈرۈپ قويدى، قەبىلە باشلىقى گويا باغلاقلىق يەردىن يېشۋېتىلگەندەك ساپ-ساق بولۇپ مېڭىپ كەتتى، ۋەدىلەشكەن ئوتتۇز قويىنى ئۇنىڭغا بەردى. ساھابىلەر-نىڭ بەزىسى قويىنى تەقسىم قىلىڭلار، دېۋىدى، دەم سالغان ئادەم: ئۇنداق قىلماڭلار، رەسۇلۇللانىڭ ھوزۇرىغا بېرىپ ئەھۋالىنى مەلۇم قىلىپ، ئۇنىڭ بۇيرۇغىغا قاراپ بىر ئىش قىلايلى، دېدى. ئۇلار رەسۇلۇللاغا بېرىپ ئەھۋالنى مەلۇم قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سۈرە فاتىھەنىڭ كېسەلگە شىپا بولىدىغانلىقىنى نەدىن بىلدىڭ؟ توغرا قىلىپسىلەر، قويلارنى تەقسىم قىلىڭلار، ماڭىمۇ سىلەرگە ئوخشاش بىر ئۈلۈش تەقسىم قىلىپ قويۇڭلار①، دېدى.

437) كاھىنلىق، كېسەلنىڭ يۇقۇشى ۋە زەھەر ئىچىش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇكى، كىشىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كاھىنلار توغرىلىق سورىغان

---

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى خوشال قىلىش، ئۇنىڭ ھالاللىقىنى ئۇلارغا تېخىمۇ تونۇتۇش ئۈچۈن شۇنداق قىلغان.

ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كاھىنلارنىڭ سۆزلىرىگە ئىشەنگىلى بولمايدۇ، دىدى. كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، بەزىدە ئۇلارنىڭ بىزگە دىگىنى توغرا كېلىپ قالىدىغۇ دىگەنىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇلار توغرا چىقىپ قالغان شۇ راست سۆزنى پەرىشتىلەردىن ئاڭلىۋال-غان جىنىدىن ئالىدۇ، جىن ئۇ سۆزنى دوستى كاھىنغا ئېيتىپ بېرىدۇ، كاھىن ئۇ سۆزگە يۈز يالغاننى ئارىلاشتۇرۇپ تارقىتىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كېسەل توگىلەرنى ساق توگىلەرگە قوشماڭلار①.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئۆزىنى تاغدىن تاشلاپ ئۆلۈۋالسا، ئۇ دەۋزەختە تاشلىنىپ تۇرغان ھالدا مەڭگۈ قالىدۇ. كىمكى زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋالسا، ئۇ ئىچىپ ئۆلگەن زەھىرىنى قولىدا تۇتۇپ، دەۋزەختە ئۇنى سۈمۈرگەن ھالدا مەڭگۈ قالىدۇ. كىمكى ئۆزىنى تىغ بىلەن ئۆلتۈرۈۋالسا، تىغنى قولىدا تۇتۇپ، دەۋزەختە ئۇنى قوسى-قىغا سانچىغان ھالدا مەڭگۈ قالىدۇ.

440) كىيىم-كېچەك ۋە تەكەببۇرلۇق توغرىسىدا

ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "ئېيتقىنكى، ئاللانىڭ ئۆز بەندىلىرىگە

① چۈنكى كېسەل يۇقۇشى مۇمكىن، بۇ سۆز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ماخاۋ كېسىلىدىن يولۋاستىن قاچقاندەك قاچقىن، دىگەن سۆزىگە ئوخشايدۇ. ھەممە ئىش ئاللانىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدۇ.

يېتىشتۈرۈپ بەرگەن زىننەتنى① (ئىنسان ياسىنىدىغان ھالال كىيىم-كېچەك ۋە خۇش پۇراق نەرسىلەر. — ت)نى كىم ھارام قىلدى...» (سۈرە ئەراف، 32-ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىسراپ قىلماي، چوڭچىلىق قىلماي يەڭلار، ئىچىڭلار ۋە سەدىقە قىلىڭلار. ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: ئىسراپچىلىق، چوڭچىلىق قىلمايدىغانلا بولساڭ، خالىغىنىڭنى يېسەڭ ۋە خالىغىنىڭنى كىيسەڭ بولىۋېرىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چاپاننىڭ ئۇزۇنلۇغى ئىككى ئوشۇقتىن ئېشىپ كەتسە، ئوشۇقنىڭ تۆۋىنى دوزاختا ئازاپلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم② تون كىيىپ، چېچىنى تاراپ، ئۆزىگە تەمەننا قىلىپ يۈرەتتى، ئاللا ئۇنى يەرگە يۇتقۇزۇۋەتتى، ئۇ قىيامەت كۈنىگىچە زىمىننىڭ تەھتىگە چوكۇپ بارىدۇ.

ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كېچىسى، بىر ئاللادىن باشقا ھېچ

---

①يەردىن چىقىدىغان پاختا ۋە پىلە قۇرۇتىدىن چىقىدىغان يىپەك قاتارلىقلار. ئالتۇن بىلەن يىپەك رەختلەرنى ئەرلەرنىڭ ئىستىمال قىلىشىغا بولمايدۇ. ھەدىس بولمىغان بولسا، ئۇلارمۇ مۇشۇ ئايەتنىڭ دائىرىسىگە كىرەتتى.

② بۇ يەردە قارۇن كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مەبۇد يوق، دىگەن هالدا ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ، كېچىدە پىتنىلەردىن قايىسىلىرى نازىل بولدى، ئاللانىڭ غەزىنىلىرىدىن نىملەر نازىل بولدى، هوجرا ئىگىلىرىنى (پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى كوزدە تۇتۇلىدۇ.—ت) كىم ئويغىتىدۇ، دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىملەرگە① ئورالغان نۇرغۇن ئاياللار قىيامەت كۈنى ياپ-يالىڭاچ بولۇپ قالىدۇ②. ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ ئاياللىرىنىڭ دۇنيا بىلەن ئاخىرەتنىڭ بىرىنى تاللىشىغا ئىختىيار بېرىپ مۇنداق دىگەن: ”ئى پەيغەمبەر، ئاياللىرىڭغا ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەر باياشات ياشاش ئۈچۈن خاراجەت تىلەيدىغان بولساڭلار ۋە دۇنيانىڭ زىبۇ-زىننىتىنى تىلەيدىغان بولساڭلار، كېلىڭلار، سىلەرگە نەپىقە بېرىپ، هېچ زىيان-زەخمەتسىزلا سىلەرنىڭ خېتىڭلارنى بېرىۋېتىمەن، ئەگەر سىلەر مېنىڭ ئەمرىمدە قېلىپ، ئاللانىڭ ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنىڭ رازىلىقىنى تىلەيدىغان ۋە ئاخىرەتنىڭ نازۇ-نېمەتلىرىنى تىلەيدىغان بولساڭلار، سىلەردىن ئاللانىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئەمرى بويىچە ئىش قىلغانلارغا ئاللا چوڭ ساۋاپ هازىرلىدى③.“

(سۇرە ئەهزاب، 28-، 29-ئايەتلەر. —ت)

---

① بەدەن كورۇنۇپ تۇرىدىغان، يۇقا كىيىملەر ياكى پۇزۇر كىيىملەر كوزدە تۇتۇلىدۇ.

② قىپ-يالىڭاچلىقنىڭ نومۇسىغا قالىدۇ، ياكى ساۋاپلاردىن يالىڭاچلىنىپ قالىدۇ دىگەن مەنىدە.

③ ئۇلۇغ ئاللا راست ئېيتتى، يەنى سىلەرگە (پەيغەمبەر ئاياللىرىغا) سىلەرنىڭ دۇنيانىڭ نازۇ-نېمەت ۋە زىبۇ-زىننەتلىرىنى تەرك ئېتىشىڭلار بەدىلىگە جەننەتنى تەييارلىدى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ ئاياللىرى دۇنيادىن ئاخىرەتنى ئارتۇق بىلدى، ئۇلار دۇنياغا قىزىقماس ئىدى، هەتتا ئائىشەگە بەيتۇلمال (دولەت غەزنىسى. —ت)دىن سەكسەن مىڭ دىرهەم (كۈمۈش پۇل)

444) بورىدا ئۇلتۇرۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېچىسى بىر بورىنى دالىدا قىلىپ ناماز ئوقۇيتتى، كۈندۈزى ئۇنى تېگىگە سېلىپ ئولتۇراتتى. كىشىلەر ئۇنىڭ يېنىغا بېرىشىپ، ئۇنىڭغا ئوخشاش ناماز ئوقۇيدىغان بولدى. بۇنداقلارنىڭ سانى كۆپەيدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەرگە قاراپ: ئى جامائەت، سىلەر كۈچۈڭلار يېتىدىغان ئىبادەتلەرنى قىلىڭلار، سىلەر ئىبادەتتىن مالال بولۇپ قالمىغىچە، ئاللا سىلەرنىڭ ئىبادىتىڭلارنى قوبۇل قىلىشتىن مالال بولۇپ قالمايدۇ، ئاللا ئۈچۈن ئىبادەتنىڭ ئەڭ ياخشىسى ئاز بولسىمۇ ئۈزۈلۈپ قالماي داۋاملىشىپ تۇرغان ئىبادەتتۇر، دېگەن.

445) ئاياللاردەك بولۇۋالغان ئەرلەر توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاياللاردەك بولۇۋالغان ئەرلەرگە ۋە ئەرلەردەك بولۇۋالغان ئاياللارغا لەنەت قىلغان.

كىر گۈزۈپ بېرىلگەندە، ئۇ دىدىگىنى بۇيرۇپ، بىر ئولتۇرۇشتىلا ئۇنى تەقسىم قىلىپ بېرىشەتكەن، بېرىپ بولۇپ، روزىدار ئائىشە قارىسا، ئوزى ئىپتار قىلغۇدەك بىر نەرسە قالمىغان. (ئاللا بىزگە تەۋپىق بەرسۇن ۋە ھىدايەت قىلسۇن، بىزنى دۇنيانىڭ ۋە ئۇنىڭ زىبۇ - زىننەتلىرىنىڭ يامانلىقلىرىدىن ساقلىسۇن، بىزنى زاھىد، تەقۋادارلاردىن قىلسۇن، ئاللا ھەممىگە قادىردۇر.)

446) بۇرۇتىنى قىرقىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بەش تۈرلۈك ئىش سۈننەت ھېساپلىنىدۇ، بۇ ئىشلار خەتنە قىلىش، سۈننەت قىلىش (ئەۋرەتنىڭ تۈكلىرىنى تازىلاش. ــ ت)، بۇرۇتىنى قىرقىش، تىرناق ئېلىش ۋە قولتۇق ئاستىدىكى تۈكلەرنى يۇلۇشتىن ئىبارەت.

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەجۇسىلارنىڭ قىلغىنىنىڭ ئەكسىنى قىلىپ، ساقاللىرىڭلارنى قويۇپ بېرىڭلار، بۇرۇتۇڭلارنى قىرقىڭلار، دېگەن. ئىبنى ئۇمەر ھەج قىلغان ياكى ئۇمرە قىلغان (ھەج ۋاقتىنىڭ سىرتىدا ھەج پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ بېرىش. ــ ت) چاغدا، ساقىلىنى تۇتاملاپ بېقىپ، تۇتامدىن ئېشىپ كەتكىنىنى ئېلىۋېتەتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: يەھۇدىلار ۋە ناسارالار، دەرۋەقە، ساقاللىرىنىڭ ئاقلىرىنى بويىمايدۇ، سىلەر ئۇلارنىڭ ئەكسىنى قىلىڭلار①.

449) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت

①ساقاللىرىڭلارنىڭ ئاقلىرىنى سېرىق ياكى قىزىل بوياڭلار دېگەن مەنىدە.

قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بويى ھەددىدىن ئارتۇق ئېگىز ئەمەس، پاكارمۇ ئەمەس ئىدى، رەڭگى تاپ-تات ئاقمۇ ئەمەس، بۇغداي ئۆڭلۈكمۇ ئەمەس ئىدى، چېچى بۇدره① ۋە قىسقىمۇ ئەمەس، ئۇزۇنى تاشلاپ تۇرىدىغان يۇمشاقمۇ ئەمەس ئىدى. ئاللا ئۇنى قىرىق يېشىدا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى، مەككىدە ئون يىل تۇردى، مەدىنىدە ئون يىل تۇردى. ئاللانىڭ ئىرادىسى بىلەن ئاتمىش ياشتىن ئاشقاندا② ئالەمدىن ئۆتتى. ۋاپات بولغان چاغدا ئۇنىڭ بېشىدا ۋە ساقىلىدا يىگىرمە تالمۇ ئاق يوق ئىدى.

450) چاچنى تاراش توغرىسىدا

سەھل ئىبنى سەئدىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قوراسىغا يوچۇقتىن قارىدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاغاق بىلەن چېچىنى تاراۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ئەگەر سېنىڭ ماڭا قارايدىغانلىقىڭنى بىلسەم، ئەلۋەتتە بۇ تاغاقنى كوزەڭگە سانچىۋېتەتتىم، قوراغا كىشىلەرنىڭ كوزى چۈشۈپ قالىدىغانلىقى ئۈچۈن③، ئىجازەت بىلەن كىرىش يولغا قويۇلغان، دىگەن.

---

① چاچنىڭ نېگىرلارنىڭ چاچلىرىدەك غوۋژەك بولۇۋېلىشى.
② پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاتمىش ئۈچ يىل ئۆمۈر كورگەن.
③ قورادىكىلەرنىڭ ئەۋرەتلىرىگە غەيرى ئادەمنىڭ كوزى چۈشۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن.

451) رەسىم سىزغۇچىلارنىڭ ئازاپقا قالدۇرۇلىدىغانلىقلىرى ۋە سىزىلغان رەسىملەرنى بۇزۇۋېتىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللانىڭ دەرگاھىدا قىيامەت كۈنى ئەڭ قاتتىق ئازاپقا قالدۇرۇلىدىغانلار جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنى سىزغۇچىلار①.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆيدە جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىمى بار بىرەر نەرسىنى كۆرسىلا، ئۇنىڭ رەسىمىنى بۇزۇپ تاشلايتتى②.

---

① بۇلار جانلىق نەرسىلەرنىڭ سۈرەت ۋە ھەيكەللىرىنى ياساشنىڭ ھاراملىقىنى بىلىپ تۇرۇپ، مەقسەتلىك ھالدا بۇلارنى چوقۇنۇش ئۈچۈن سىزىدۇ ياكى ئويۇپ ياسايدۇ، ئۇلار ئاللاغا كۇپرىلىق قىلغانلىقىدىن، پىرئەۋن كىرگەن دوزىخقا كىرىدۇ، چوقۇنۇشنى مەقسەت قىلماي ياسىغانلار بولسا، كاپىر بولماي، پەقەت ئاللاغا ئاسىيلىق قىلغان بولىدۇ. نەۋەۋى مۇنداق دەيدۇ: ئۆلىمالار جاندارلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىشنى قاتتىق ھارام دېگەن، بۇ گۇنايى كەبىرىگە كىرىدۇ. مەيلى ئۇلارنى ئىشلىتىدىغان نەرسىلەرنىڭ ياكى ئىشلەتمەيدىغان نەرسىلەرنىڭ ئۈستىگە سىزسۇن، مەيلى كىيىم-كېچەك، بىسات، تەڭگە، تىللا، يارماق، قاچا-قۇچا ۋە تامغا ياكى باشقا نەرسىلەرنىڭ ئۈستىگە سىزسۇن، ئوخشاشلا ھارامدۇر، جاندارلاردىن باشقىنىڭ رەسىمىنى سىزىش ھارام ئەمەس.

② رەسىم بار نەرسىنى سۇندۇرۇپ تاشلايتتى، ياكى ئۇنىڭدىكى رەسىمنى بۇزۇۋېتەتتى. جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرى بار ئۆيگە كىرىش مەسىلىسىدە ئىككى خىل قاراش مەۋجۇت، كۆپچىلىك ئۆلىمالار بۇنداق ئۆيگە كىرىشنى مەكرۇھ سانايدۇ. ئەبۇ مۇھەممەد بۇنى ھارام سانايدۇ. ئەگەر رەسىم مۇنچىنىڭ

نەزرى ئىبنى ئەنەسنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئىبنى مالىك مۇنداق دەيدۇ: ئىبنى ئابباسنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتىم، كىشىلەر ئۇنىڭدىن مەسىلە سورايتتى. بىرەر ئادەم ئىبنى ئابباستىن مەسىلە سورىغاندىلا، ئۇ ئاندىن رەسۇلۇللانىڭ بۇ مەسىلە توغرىسىدىكى ھەدىسىنى بايان قىلىپ بېرەتتى. رەسىم سىزىش توغرىلىق سورىغان ئادەمگە ئۇ مۇنداق دىدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، كىمكى دۇنيادا جانلىق نەرسىنىڭ رەسىمىنى سىزىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئۇ ئادەم ئۇنىڭغا جان كىرگۈزۈشكە زورلىنىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇ ئۇنىڭغا جان كىرگۈزەلمەيدۇ①.

تېشىدا ۋە ئۇنىڭ كارىدورلىرىدا بولسا، ئۇنىڭغا كىرىش ھارام بولمىغىنىدەك، قورانىڭ ئىچىدە بولماي، ئۇنىڭ يولىدا بولسىمۇ ئۇنىڭغا كىرىش ھارام ئەمەس. چۈنكى يولدىكى رەسىم ھورمەتلەنمەيدۇ، ئۆينىڭ توردىكى رەسىم ھورمەتلىنىدۇ. يۇقۇرقى سۆزلەردىن ئۆينىڭ تورىسىغا، تېمىغا تىزىپ قويۇلغان تەكىيە ـ ياستۇققا، ئېسىپ قويۇلغان پەردىگە، كىيۋاتقان كىيىم ـ كېچەككە سىزىلغان جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنىڭ مەكرۇھلۇغى چىقىدۇ، يەرگە ۋە يەرگە سېلىنىدىغان بىساتقا، باشقا قويۇلىدىغان، يۆلىنىدىغان تەكىيە ـ ياستۇققا سىزىلغان رەسىملەرنىڭ، باشلىرى كېسىۋېتىلگەن رەسىملەرنىڭ، دەرەخلەرنىڭ رەسىملىرىنىڭ دۇرۇسلۇغى چىقىدۇ. تاملارغا، ئوگزىلەرگە ۋە يەرگە ھايۋانلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىش ۋە ئۇلارنى كىيىم ـ كېچەكلەرگە چۈشۈرۈش ھارام قىلىندى. كىمكى يۇقۇرىدىكى رەسىملەرنى سىزىدىكەن، ئۇ رەھمەت پەرىشتىلىرىنىڭ ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىشىدىن، ئۇنىڭغا دۇئا قىلىشىدىن ۋە ئىستىغفار ئېيتىشىدىن قۇرۇق قالىدۇ.

① بۇنداق ئادەم دەۋزەختە مەڭگۈ ئازاپتا قالىدۇ، رەسىم سىزىشنى ھالال ئېتىقات قىلىپ سىزغان ئادەم شۇنداق بولىدۇ. جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنى سىزىشنى ھارام ئېتىقات قىلىپ تۇرۇپ ۋە ئۇنىڭغا چوقۇنۇشنى مەقسەت قىلماي تۇرۇپ سىزسا، گۇناكار ھىساپلىنىپ، تېگىشلىك جازاسىنى تارتقاندىن كېيىن

454) ياخشىلىق قىلىشقا ئەڭ ھەقلىق ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، مېنىڭ ياخشىلىق قىلىشقا ئەڭ ھەقلىق ئادىمىم كىم؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاناڭ، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئاندىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاناڭ، دېدى. ئۇ ئادەم: ئاندىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاناڭ، دېدى. ئۇ ئادەم: ئاندىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاندىن قالسا ئاتاڭ، دېدى.

455) جىھادقا ئاتا-ئانىنىڭ رۇخسىتى بىلەن چىقىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بىر ئادەم كېلىپ، جىھادقا چىقاي، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭدىن: ئاتا-ئاناڭ بارمۇ؟ دەپ سورىدى. ئۇ، ئاتا-ئانام بار دېۋىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇنداق بولسا، ئاتا-ئاناڭنىڭ خىزمىتىنى ياخشى قىلغىن①، دېدى.

دەۋزەختىن قۇتۇلىدۇ. بۇ ھەدىستىن مەقسەت ئاللاغا كۇپۇرلۇق قىلىش بىلەن رەسىم سىزغان ئادەمنى ئۇنىڭ قىلمىشىدىن قاتتىق چەكلەشتۇر. ھازىرقى زاماندا قوللىنىۋاتقان فوتو ئاپارات بىلەن رەسىم تارتىش ئىلىم مەرىپەتكە، ئامانلىققا ۋە تارىخقا خىزمەت قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ دۇرۇس دېيىلىپتۇ.

① قايتىپ كېتىپ ئاتا-ئاناڭغا قولۇڭدىن كېلىشىچە ياخشىلىق قىلغىن، ئاتا-ئاناڭغا قىلغان ياخشىلىقلىرىڭ كاپىرلارغا قارشى جىھاد قىلغانىنىڭ ئورنىدا بولىدۇ.

456) كىشىنىڭ ئۆز ئاتا-ئانىسىنى تىللىماسلىقى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كىشىنىڭ ئۆز ئاتا-ئانىسىنى قاغىشى ئەڭ زور گۇنا ھىساپلىنىدۇ، دىگەن. ئى رەسۇلۇللا، كىشى ئۆزىنىڭ ئاتا-ئانىسىنى قانداقمۇ قاغايدۇ؟ دىگەن كىشىگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بىر ئادەم بىراۋنىڭ ئاتىسىنى تىللايدۇ-دە، ئۇ ئادەممۇ ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسىنى تىللايدۇ①، دىگەن.

457) ئايالنىڭ ئۆز ئانىسىغا سىلە-رەھىم قىلىشى توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئەسما مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: قۇرەيش خەلقى بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارىسىدا ھۇدەيبىيە سۇلھى تۈزۈلگەن مەزگىلدە ئانام مۇشرىك تۇرۇپ ئاتىسى بىلەن مەدىنىگە يېتىپ كەلدى. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ ھەقتىكى پىكرىنى سوراپ مېنىڭ ئانام مەندىن ياخشىلىق ئۈمىت قىلىپ مەدىنىگە كېپتۇ، ئۇنىڭغا سىلە-رەھىم قىلسام بولامدۇ؟، دىسەم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بولىدۇ، ئاناڭغا سىلە-رەھىم قىلغىن②،

---

① ئاتا-ئانىسىنىڭ باشقىلار تەرىپىدىن تىللىنىشىغا سەۋەپ بولۇش ئەڭ چوڭ گۇنا ھىساپلىنىدىغان تۇرسا، ئۇلارنى ئاشكارا قاغاش ۋە تىللاش تېخىمۇ چوڭ گۇنا سانىلىدۇ.

② بۇنىڭدىن مۇشرىك بولغان ئانىغا سىلە-رەھىم قىلىشنىڭ توغرىلىقى چىقىدۇ.

دىگەن.

458) سىلە ـ رەھىمنى ئۈزۈپ قويغۇچىنىڭ گۇنايى، بالىغا كويۇنۇش ۋە ئۇزئارا كوڭۇل بولۇش توغرىسىدا

جۇبەير ئىبنى مۇتئىم رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيـ ھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: سىلە ـ رەھىمنى ئۈزۈپ قويغان ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ①.

ئەئمەشتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، (بۇ ھەدىسنىڭ رىۋايىتىنى ھەسەن ۋە فىترلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇلايدۇ)، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: باشقىلارنىڭ سوغا قىلىپ بەرگەن نەرسىسگە يارىشا سوغا قايتۇرغان ئادەم سىلە ـ رەھىم قىلغان بولمايـ دۇ، قارشى تەرەپتىن سىلە ـ رەھىم ئۈزۈپ قويۇلسىمۇ، قارشى تەرەپـ كە سىلە ـ رەھىم قىلغان ئادەم سىلە ـ رەھىم قىلغۇچى ھىساپلىنىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايىلى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋاـ يەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: يېنىمدا ئىككى قىزى بار بىر ئايال مەندىن نەرسە تىلەپ كەلدى، مىنىڭ يېنىمدا ئاران بىردانە خورما بار ئىدى، بۇ خورمىنى ئۇنىڭغا بەرسەم، خورمىنى ئۇ ئىككى پارچە قىلىپ قىزـ

① سىلە ـ رەھىمنى ئۈزۈپ قويۇشىنىڭ ھاراملىغىنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۇنى سەۋەپسىز ۋە شۇبھىسىز ھارام سانىغۇچى ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ، ياكى جەننەتكە بۇرۇن كىرگۈچىلەر بىلەن كىرەلمەيدۇ.

لىرىغا بىردىن بەردى، ئاندىن قوپۇپ چىقىپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ كەلدى. مەن ئۇنىڭغا ئەھۋالنى سوزلەپ بەرگەن ئىدىم، ئۇ: كىمكى① بۇ قىزلارنىڭ ئىشىغا ئىگە بولۇپ ئۇلارغا ئاتىدارچىلىق قىلسا، ئۇلار ئۇنىڭغا دەۋزەختىن دالدا بولىدۇ②، دېدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئەرابى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىپ، سىلەر كىچىك بالىلارنى سۆيىدىكەنسىلەر، بىز سۆيمەيمىز، دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: سېنىڭ قەلبىڭدىن ئاللا رەھىمدىللىقنى كوتىرىۋەتكەن تۇرسا، مەن ئۇنى سېنىڭ دىلىڭغا سالالامتىم، دېگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەلىنىڭ ئوغلى ھەسەننى سۆيگەن ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدا ئەقرە ئىبنى ھابىس تەمىمى ئولتۇراتتى. ئەقرە: مېنىڭ ئون بالام بار، ئۇلارنىڭ ھېچبىرىنى سۆيگەن ئەمەسمەن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا قاراپ قويغاندىن كېيىن: ئىچى ئاغرىمىغان ئادەمگە ئاللانىڭ ئىچى ئاغرىمايدۇ، دېدى.

---

① ئۇلارنى باققان، تۇرمۇشلۇق قىلغان ۋە ياخشى تەربىيىلەپ ئوستۇرگەن ئادەم.

② ئوغۇللارنىڭ ئەكسىچە، قىزلار كوپىنچە ئوزلىرىنىڭ ھوددىسىدىن چىقىشتىن ئاجىز بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇ ھەدىستە قىزلارنىڭ ھەققى تەكىتلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللا رەھمىدىللىقنى يۈز ھەسسە قىلىپ، توقسان توققۇزىنى ئۆزىگە ئېلىپ قېلىپ، بىرىنى زىمىنغا چۈشۈرگەن، پۈتۈن مەخلۇقات ئۆزئارا مېھرى-شەپقەت قىلىشى ھەتتا ئاتنىڭ ئۆز بالىسىنى دەسسىۋەتمەسلىك ئۈچۈن تۇۋىغىنى كۆتىرىپ تۇرۇشمۇ ئەنە شۇ بىر ھەسسىدىندۇر.

ئامىر شەئبى نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مومىنلەر بىر بىرىگە رەھىمدىل بولۇشتا، بىر بىرى بىلەن دوستلىششتا، بىر بىرىگە ياردەمدە بولۇشتا ئىنساننىڭ بىر پۈتۈن بەدىنىگە ئوخشايدۇ. ئىنساننىڭ بىرەر ئەزاسى ئاغرىسا، پۈتۈن بەدەن بىارام بولىدۇ ۋە قىزىيدۇ.

465) ھەقەمسايىغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشنىڭ گۇناھى ۋە ھەقەمسايىغا ياخشىلىق قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ شۇرەيھ خۇزائى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، كامىل مومىن بولغان بولمايدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، كامىل مومىن بولغان بولمايدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، كامىل مومىن بولغان بولمايدۇ، دىگەن. بەزىلەر ئۇنىڭدىن: ئى رەسۇلۇللا، كىم كامىل مومىن بولغان بولمايدۇ؟ دەپ سورىغاندا، ئۇ: ھەقەمسايىسىغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشتىن ئۆزىنى ساقلىمىغان ئادەم، دىگەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جىبرىل ماڭا ھەقەمسايىغا ياخشىلىق قىلىشنى① ئېيتىۋەرگەچكە، ئاللانىڭ ئەمرى بويىچە جىبرىل ھەقەمسايىنى ھەقەمسايىگە مىراسخور قىلىدىغۇ دەپ ئويلاپ قالدىم.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، ھەقەمسايىسىگە ئەزىيەت يەتكۈزمىسۇن؛ كىمكى ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، مېھمىنىنى ھۆرمەتلىسۇن؛ كىمكى ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، ياخشى سۆز قىلسۇن ياكى سۈكۈت قىلىپ تۇرسۇن.

468) ياخشى ئىش ۋە ياخشى سۆزنىڭ ھەممىسى سەدىقە ھېساپلىنىدىغانلىقى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ياخشى ئىشلار، ياخشى سۆزلەر سەدىقە ھېساپلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① ھەقەمسايە، مەيلى مۇسۇلمان بولسۇن، مەيلى كاپىر بولسۇن، تەقۋادار بولسۇن، مەيلى پاسىق بولسۇن، دوست بولسۇن، مەيلى دۈشمەن بولسۇن، زىيان يەتكۈزگۈچى بولسۇن، مەيلى پايدا يەتكۈزگۈچى بولسۇن، ھەممىسى مۇشۇنىڭغا كىرىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ياخشى سوز سەدىقە ھېساپلىنىدۇ.

470) ھەممە ئىشتا مۇلايىم بولۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، يەھۇدىلار-دىن بىر توپ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كىرىپ: ئەسساموئەلەيكۇم (سىلەرگە ئۆلۈم تىلەيمەن) دېدى (سام دېگەن ئۆلۈم مەنىسىدە، سالام دېگەن ئامانلىق مەنىسىدە كېلىدۇ، ئەمما تەلەپپۇز جەھەتتىن سام بىلەن سالام دېگەن سوز بىر بىرىگە يېقىن. — ت)، مەن ئۇنى چۈشە-نىپ، سىلەرگىمۇ ئۆلۈم ۋە لەنەت بولسۇن، دېدىم. رەسۇلۇللا: ئى ئائىشە، ئوزەڭنى بېسىۋالغىن، ئاللا ھەممە ئىشتا مۇلايىملىقنى ياقتۇرىدۇ، دېدى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، ئۇلارنىڭ نىمە دېگەنلىكىنى ئاڭلىمىدىڭمۇ؟ دېدىم. رەسۇلۇللا: سىلەرگىمۇ شۇنى تىلەيمەن دېدىمغۇ، دېدى.

471) خەيرلىك ئىشلار ئۈستىدە شاپائەت قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىرەر كىشى بىر نەرسە سوراپ كەلسە، ياكى بىرەر ھاجەتمەن كەلسە، ئۇ: ئۇنىڭغا شاپائەت قىلىڭلار، شۇنداق قىلساڭلار ساۋاپ تاپىسىلەر، ئاللا پەيغەمبىرىنىڭ تىلى ئارقىلىق نىمىنى خالىسا، شۇنى ھوكۇم قىلىدۇ، دەيتتى.

472) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەتئەخلاق ئەمەسلىگى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنىداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاغزى يامان بەتئەخلاق قاغىغۇچى ئەمەس ئىدى، بىرىمىزگە كايىغان چېغىدا: ئۇ نىمە بولدى؟ پىشانىسى توپا بولسۇن①، دەيتتى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كىرىشكە رۇخسەت سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى كورگەن چېغىدا، بۇ نىمە دىگەن يامان قەبىلە باشلىغى، نىمە دىگەن يامان قەبىلە ئادىمى②، دىدى. ئۇ ئولتۇرغان چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خوشاللىق بىلەن ئۇنىڭغا ئوچۇق چىراي ئاچتى. ئۇ كەتكەندىن كېيىن، ئائىشە: ئى رەسۇلۇللا، ئۇ ئادەمنى كورگەن چېغىڭدا مۇنداق ـ مۇنداق دىدىڭ، ئاندىن ئۇنىڭغا خوشاللىق بىلەن ئوچۇق چىراي ئاچتىڭ، دىگەندە، رەسۇلۇللا: ئى ئائىشە، مېنى قاچان بەتئەخلاق بىلگەن ئىدىڭ؟ قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئەڭ يامان ھالغا قالىدىغان ئادەم

① بۇ ئەرەپلەرنىڭ ئادىتىدە بىرەر كىشىگە كايىغان چاغدا ئىشلىتىلىدىغان سوز بولۇپ، ھەقىقەتتە قاغاش مەنىسىدە ئەمەس، پەيغەمبەرنىڭ مۇنداق دىگىنى ناماز ئوقۇپ سەجدە قىلغاندا پىشانىسى توپا بولسۇن دىگىنى. (قەستەلانى)

② چۈنكى ئۇ مۇناپىق ئىدى.

ئۇزىنىڭ يامانلىقى تۈپەيلىدىن كىشىلەر قاچىدىغان ئادەمدۇر، دېگەن.

474) گۈزەل خۇلق ۋە سېخىلىق توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەر ئارىسىدا ئەڭ گۈزەل، ئەڭ سېخى ۋە ئەڭ قەھرىمان ئىدى. بىر كېچىسى مەدىنە خەلقى قورقۇپ كېتىپ ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ ئاتلانغان ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاۋاز چىققان تەرەپكە كىشىلەردىن بۇرۇن ئاتلانغان بولۇپ، بۇ چاغدا ئۇ، كىشىلەرگە قورقماڭلار، قورقماڭلار، دەپ كېلىۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبى تەلھەنىڭ ئىگەرسىز يالىڭاچ ئېتىغا مىنىۋالغان، قىلىچى بوينىغا ئېسىقلىق ئىدى. ئۇ: ئات دەريانىڭ سۈيىدەك تېز ماڭىدىكەن دېگەن ئىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: زامان قىسقىرايدۇ①، تائەت-ئىبادەت كېمىيدۇ، كىشىلەرنىڭ دىللىرىغا بېخىللىق سېلىنىدۇ، پىتنە-پاسات كۆپىيدۇ، دېگەن. پىتنە-پاسات دېگەن نېمە؟ دېگۈچىلەرگە رەسۇلۇللا: ئۇ — قىرغىنچىلىق، قىرغىنچىلىق دەپ جاۋاپ بەرگەن.

---

① كىشىلەرنىڭ ئۆمرى قىسقىرايدۇ، ياكى دۆلەتلەر تېز مۇنقەرز بولىدۇ، دېگەن مەنىدە.

476) ئاللا ئۈچۈن دوست بولۇش توغرىسىدا، تىللاش ۋە قاغاش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھەرقانداق بىر ئادەم كىشىنى دوست تۇتۇشتا ئاللا ئۈچۈن دوست تۇتمىغىچە، ئاللا كۆپرىدىن قۇتقۇزغاندىن كېيىن كۆپرىغا قايتىشتىن ئوتقا تاشلىنىشنى ياخشى كۆرمىگىچە ۋە ئاللا بىلەن ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى ھەممىدىن ئارتۇق سۆيمىگىچە، ئىماننىڭ ھالاۋىتىنى تېتىغان بولمايدۇ.

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: كىمكى يەنە بىر ئادەمنى پاسىق ۋە كاپىر دەپ تىللايدىكەن، تىللانغان ئادەمدە مەزكۇر سۈپەتلەر بولمىسا، بۇ تىللىغان ئادەمنىڭ ئۆزىگە يېنىپ قالىدۇ①.

① ئەگەر تىللانغان ئادەمدە شۇ سۈپەت بولىدىغان بولسا، تىللىغۇچىنىڭ گېپى راست بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە يانمايدۇ. ئەگەر يۇقۇرقىدەك سۆزلەر بىلەن كىشىنى كەمسىتىشنى ۋە ئۇنىڭغا ئازار بېرىشنى كۆزلىگەن بولسا، بۇنداق قىلىش ھارامدۇر. چۈنكى ئەيىپلەنگۈچىنىڭ ئەيىۋىنى يېپىشقا ۋە ئۇنىڭغا چىرايلىقچە چۈشەندۈرۈشكە بۇيرۇلغان، ئۇنىڭغا قوپاللىق قىلىش ھارام قىلىنغان. چۈنكى ئۇنىڭغا قىلىنغان قوپاللىق ئۇنىڭ يولدىن چىقىشىغا، شۇ ئىشتا چىڭ تۇرۇشىغا سەۋەپ بولىدۇ. ئەگەر بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىشنى ياكى ئۇنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلىش بىلەن باشقىلارغا نەسىھەت قىلىشنى كۆزلىگەن بولسا، بۇنداق قىلىش جايىزدۇر.

ئەبى قەلابە رىزۋان دەرىخىنىڭ يېنىدا ئوتكۈزۈلگەن بەيئەتكە هازىر بولغانلار ئارىسىدىكى سابىت ئىبنى زەههاكتىن رىۋايەت قىلىدۇ، سابىت ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئىسلام دىنىدىن غەيرى دىندىكىلەردەك بولۇپ كېتىش بىلەن قەسەم قىلسا①، ئۇ قەسەم قىلغىنىدەك بولىدۇ. كىشى ئوز ئىگىدارچىلىقىدا بولمىغان نەرسە بىلەن نەزىر قىلسا②، ھىساپ بولمايدۇ. كىمكى دۇنيادا ئوزىنى بىر نەرسە بىلەن ئولتۇرۇۋالغان بولسا، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا شۇنىڭ بىلەن ئازاپ قىلىنىدۇ. كىمكى بىر مۇسۇلمانغا لەنەت قىلىدىكەن، ئۇنى ئولتۇرگەندەك بولىدۇ③. كىمكى بىر مۇسۇلماننى كاپىر دەپ قارىلايدىكەن، ئۇنى ئولتۇرگەندەك بولىدۇ.

479) سۇخەنچىلىك ۋە ئىككى يۈزلىمىلىك توغرىسىدا

ھوزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سۇخەنچى ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ.

① مەسىلەن، يالغاندىن، مۇنداق قىلسام يەھۇدى بولۇپ كېتەي ياكى خىرىستىيان بولۇپ كېتەي دىگەنگە ئوخشاش سوزلەرنى قىلسا.

② مەسىلەن، ئەگەر ئاللا كېسىلىمگە شىپالىق بەرسە، پالانىنىڭ قۇلىنى ئازات قىلىمەن ياكى پالانىنىڭ قوراسىنى سەدىقە قىلىپ بېرىۋېتىمەن دىگەندەك سوزلەرنى قىلسا.

③ هاراملىق جەھەتتىن ياكى جازالىنىش جەھەتتىن ئادەم ئولتۇرگەندەك بولىدۇ. چۈنكى لەنەت قىلىش دىگەن ئاللانىڭ رەھمىتىدىن يىراقلاشتۇرۇشتۇر، ئولتۇرۇش دىگەن هاياتتىن يىراقلاشتۇرۇشتۇر.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇلارغا بىر يۇزى بىلەن، بۇلارغا بىر يۇزى بىلەن كېلىدىغان ئىككى يۇزلىمە ئادەم قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئادەملەرنىڭ يامىنى بولۇپ قالىدۇ①.

481) مۇسۇلمان ئادەمنىڭ ئۆز ئەيىۋىنى يوشۇرۇشى ۋە مۇسۇلمان قېرىندىشىغا ئۇچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئۇممىتىمنىڭ ھەر بىرىنىڭ گۇناھى كەچۇرۇلىدۇ، گۇنانى ئاپ-ئاشكارا قىلغۇچىلارنىڭكى بولسا كەچۇرۇلمەيدۇ②. بىر ئادەم كېچىسى بىرەر گۇنا ئىشنى قىلغان ۋە ئاللا ئۇنى يوشۇرغان بولسا، ئۇ ئادەمنىڭ ئەتىگىنى تۇرۇپ، ھوي پالانى، ئاخشام مۇنداق-مۇنداق ئىشلارنى قىلدىم دەپ، ئاللا يوشۇرغان بۇ ئىشنى ئاشكارىلاپ قويۇشى بىپەرۋالىقتۇر.

---

① كورۇنۇشتە يالغاندىن مەن سىلەرگە تەرەپدار دەپ تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىغا بۇزغۇنچىلىق سالىدۇ. دۇرۇس، كىشىلەرنىڭ يېنىغا كەلگەندە، ئەپلەشتۇرىدىغان ۋە ئوزرە بايان قىلىدىغان سوزلەرنى كوتىرىپ كەلسە، مۇمكىن قەدەر چىرايلىق سوزلەرنى توشۇپ، يامان سوزلەرنى يوشۇرسا، بۇ ياخشىدۇر.

② ئاللاتائالانىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ھەققىگە، مۇسۇلمانلارنىڭ مەنپەئەتىگە سەل قاراپ، ئاشكارا بۇزۇقچىلىق قىلغانلىقى ئۇچۇن كەچۇرۇلمەيدۇ.

ئەبۇ ئەييۇب ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەمنىڭ دىنىي قېرىندىشىغا ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇپ، بىر بىرىگە تەتۇر قاراپ يۈرۈشى دۇرۇس ئەمەس. قايسىسى ئالدى بىلەن سالام بەرسە، ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ ياخشىسى ھېساپلىنىدۇ.

483) يالغانچىلىق، ئاللا ھەققىدە غەزەپلىنىش ۋە غەزەپتىن ساقلىنىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: راست سوز كىشىنى ياخشىلىققا يېتەكلەيدۇ، ياخشىلىق كىشىنى جەننەتكە ئېلىپ بارىدۇ، كىشى ھەقىقەتەن راست سوزلەۋەرسە، بارا-بارا راستچىللار قاتارىغا ئوتىدۇ. يالغانچىلىق كىشىنى گۇناغا يېتەكلەيدۇ. گۇنا كىشىنى دەۋزەخقە ئېلىپ بارىدۇ، كىشى ھەقىقەتەن يالغان سوزلەۋەرسە، ئاللانىڭ دەرگاھىدا كەزراپ دەپ يېزىلىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئى مومىنلەر، ئاللادىن قورقۇڭلار ۋە راستچىللار① بىلەن بىللە بولۇڭلار." (سۈرە تەۋبە، 119 ـ ئايەت. ـــ ت)

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چۈشۈمدە ئىككى

---

① ئاللانىڭ دىنىغا قارىتا نىيىتى، سوزى ۋە ھەركىتى راستچىل بولغان ئادەملەر.

ئادەمنى كوردۇم، ئۇلار كېلىپ ماڭا مۇنداق دېدى: سەن كورگەن جاۋغايىلىرى تىلىنىۋاتقان ئادەم كەززاپ بولۇپ، بىرەر يالغاننى توقۇيدۇ-دە، ئۇ ئارقىلىق بۇ يالغان پۈتۈن ئەتراپقا تارايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن تا قىيامەتكىچە ئۇنىڭ جاۋغايلىرى تىلىنىپ تۇرىدۇ①.

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناماز ئوقۇۋېتىپ مەسچىتنىڭ قىبلە تېمىدىكى خەپرۇكنى كورۇپ، قولى بىلەن ئۇنى قىرىۋېتىپ ئاچچىقلاندى، ئاندىن كېيىن مۇنداق دېدى: ھەرقانداق بىر كىشى نامازدا تۇرغان چېغىدا، ئاللا ئۇنىڭ روبورۇسىدا بولىدۇ، نامازدا تۇرۇپ ئالدىغا تۈكۈرمەسلىك كېرەك.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چېقىشقاندا يەڭگەن ئادەم نوچى ئەمەس، ئاچچىغى كەلگەندە ئوزىنى بېسىۋالغان ئادەم ھەقىقى نوچىدۇر②.

---

① مەزكۇر يالغانچىلىقتىن تۇرغۇن يامان ئەھۋاللار كېلىپ چىقىدىغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق بولىدۇ. ئېغىزغا ئازاپ قىلىنىشىنىڭ سەۋەبى يالغانچىلىقتىن ئىبارەت گۇناھنىڭ ئورنى ئېغىز بولغانلىقى ئۈچۈندۇر.

② ئاچچىغى كەلگەندە ئوزىنى بېسىۋالغان ئادەم چېلىشقاندا كىشىلەرنى يېڭىدىغان چېلىشچىغا ئوخشىتىلغان. چۈنكى ئىنسان ئوزىگە ئىگە بولالىسا، ئوزىنىڭ ئەڭ كۈچلۈك دۈشمىنىنى ۋە ئەڭ يامان رەقىبىنى يەڭگەن بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ۋۇجۇدۇڭدىكى ئەپسىڭ سېنىڭ ئەڭ چوڭ دۈشمىنىڭدۇر دېگەن گەپ بار، بۇ ھەدىس ئەڭ پاساھەتلىك سوز ھېساپلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: ماڭا نەسىھەت قىلغىن دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاچچىقلانمىغىن دېدى. ئۇ ئادەم "نەسىھەت قىلغىن" دېگەن سۆزنى بىرقانچە قېتىم تەكرارلىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاچچىقلانمىغىن①، دېدى.

488) ھايا قىلىش، كىشىلەر ئارىسىدا خۇش خۇي بولۇش ۋە ئۇلارغا مادارا قىلىش توغرىسىدا

ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھايا بەندە ئۈچۈن ھەممە ياخشىلىقلارنى ئېلىپ كېلىدۇ.

ئەبى مەسئۇددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەگەر ھايا قىلمىساڭ، خالىغىنىڭنى قىلغىن دېگەن سۆز كېيىنكى كىشىلەرگە ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەردىن قالغان سۆزدۇر.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: دىنىڭغا نۇقسان يەتكۈزمەسلىك شەرتى ئاستىدا كىشىلەرگە ئارىلاشقىن.

---

① چۈنكى غەزەپناك ئادەم قاتتىق خاپا بولغان ۋە غەزىۋى قوزغالغان ھالدا بولىدۇ. مۇلايىملىق بىلەن ئۆزىنى بېسىۋېلىشى ۋە قەتئىيلىك بىلەن غەزىۋىنى يېڭىشى چېلىشچىنىڭ چېلىشتا كىشىلەرنى يېڭىشىگە ئوخشايدۇ.

ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: بىز بىر قىسىم كىشىلەرگە كۈلۈمسىرەپ قويىمىزۇ، ئىچىمىزدە ئۇلارغا چوقۇم لەنەت ئوقۇيمىز.

491) مومىن ئادەمنىڭ يىلان چېقىۋالغان تۆشۈككە قايتا قول سالمايدىغانلىقى ۋە رەسۇلۇللانىڭ شېئىرغا ئائىت سۆزلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھورەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مومىن ئادەم يىلان چېقىۋالغان تۆشۈككە قايتا قولىنى سالمايدۇ①.

ئۇبەي ئىبنى كەئبدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەزى شېئىرلاردا ھېكمەتلىك سۆزلەر② بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: لەبىدنىڭ مۇنۇ سۆزى شائىرلارنىڭ سۆزلىرى ئارىسىدا ئەڭ راست سۆزدۇر. "بىكاردۇر بىر خۇدادىن باشقا بارلىق نەرسە دۇنيادا."

---

① مومىن ئادەم قەتئىي ئېھتىياتچان بولۇپ غەپلەتتە قالماسلىقى، دىن ۋە دۇنيا ئىشلىرىدا قايتا ئالدانماسلىقى كېرەك.

② ۋەز ـ نەسىھەت، تەمسىل ـ ماقاللارغا ئوخشاش راست، ھەقىقەتكە ئۇيغۇن، جاھالەتتىن، ئەقىلسىزلىقتىن توسىدىغان سۆزلەر.

ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنىڭ قىرىندىشىڭلار ئابدۇللا ئىبنى رەۋاھە بىھۇدە سۆز قىلمايدۇ، دىگەن دەيدۇ. ئابدۇللا ئىبنى رەۋاھە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى مۇنداق مەدھىيلىگەن:

ئىچىمىزدە رەسۇلۇللا داۋامەت،
سەھەرلەردە قىلار قۇرئان تىلاۋەت.
ھەق راست دەيمىز سۆزلىرىنى تەستىقلاپ،
تاپقاچقا بىز ئۇنىڭ بىلەن ھىدايەت.
مۇشرىكلاردەك غەپلەت ئىچرە ياتمايدۇ،
كېچىلەردە قىلىپ تائەت-ئىبادەت.

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىرىڭلارنىڭ ئىچى شېئىر بىلەن تولغاندىن كۆرە يىرىڭ بىلەن تولغىنى ئەلۋەتتە تۈزۈكتۇر①.

497) ئاللاتائالانى سۆيۈشنىڭ ئالامىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى قىيامەت

---

① بۇ سۆز ئاللانىڭ زىكرىگە، ئىلىم-بىلىم ۋە قۇرئانغا توسقۇنلۇق قىلىدىغان ناتوغرا شېئىرلارغا قارىتا ئېيتىلغان، ئاللانى ۋە رەسۇلۇللانى مەدھىيلەيدىغان، ئاللانىڭ زىكرىنى، دۇنياغا ھىرىس بولماسلىقنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ۋە نورمال بولغان بارلىق ۋەز-نەسىھەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان توغرا مەزمۇنلۇق شېئىرلار بۇنىڭغا كىرمەيدۇ.

كۆنى سۆيگەن ئادىمى بىلەن بىللە بولىدۇ①.

498) چۈشكۈرۈش، ئەسنەش ۋە ئاز سانلىقنىڭ كوپ سانلىقتا سالام بېرىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا چۈشكۈرۈكنى ياقتۇرىدۇ②، ئەسنەكنى يامان كورىدۇ③، بىر كىشى چۈشكۈرۈپ ئەلھۇمدۇلىللا (خۇداغا شۈكرى) دىسە، بۇنى ئاڭلىغان مۇسۇلمان ئادەم يەرھەمۇكەللا (ئاللا ساڭا رەھمەت قىلسۇن) دىيىشكە تېگىشلىك. ئەسنەك شەيتان تەرىپىدىن بولىدۇ، ئەسنەك كەلگەندە مۇمكىن قەدەر ئۇنى

---

① ئارتۇق ئەملى بولمىسمۇ، ياخشى نىيىتى بولغانلىقى سەۋەبىدىنلا، سۆيگەن ئادىمى بىلەن جەننەتتە بىللە بولىدۇ، چۈنكى ئۇلارنى سۆيۈش ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش بىلەن ئوخشاش. مۇھەببەت دىگەن دىلنىڭ ئىشى، كىشى ئوزىنىڭ باغلىغان مۇھەببىتى ئۇچۇن ساۋاپ تاپىدۇ، چۈنكى نىيەت دىگەن ئاساستۇر، ئەمەل دىگەن ئۇنىڭغا تەۋە. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەر ئاللانى سۆيىدىغان بولساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلار، شۇنداق قىلساڭلار، ئاللا سىلەرنى سۆيىدۇ."

② زۇكامدىن بولمىغان چۈشكۈرۈك كوزدە تۇتۇلىدۇ، چۈنكى بۇنداق چۈشكۈرۈك بەدەننىڭ يەڭگىپ قالغانلىقىدىن، سۇددەلەرنىڭ ئېچىلىپ كەتكەنلىكىدىن بولىدۇ. بۇ كىشىنى تائەت-ئىبادەت ۋە خەيرلىك ئىشلارنى قىلىشتا روھلۇق قىلىدۇ.

③ چۈنكى ئەسنەك قوساقنىڭ تويۇپ كەتكەنلىكىدىن ۋە كوپ يىگەنلىكىدىن كېلىدۇ. ئۇ كىشىنى تائەت-ئىبادەت ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلىشتا ھورۇنلاشتۇرۇپ قويىدۇ.

قايتۇرغىن①، ئەسنىگەن كىشى "ها" دېسە شەيتان ئۇنىڭدىن كۈلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىچىكلەر چوڭلارغا، ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلار ئولتۇرغانلارغا، ئاز سانلىق كۆپ سانلىقلارغا سالام قىلىشى كېرەك. يەنە بىر رىۋايەتتە ئۇلاقلىق ئادەم پىيادىگە سالام قىلىشى كېرەك، دېيىلگەن.

500) ئەزالارنىڭ زىناسى ۋە گۇنا قىلغۇچىلارغا سالام قىلماسلىق توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلغان مۇنۇ سۆزلىرىدىكىدىنمۇ كىچىك گۇنالارغا ئوخشايدىغان نەرسىنى كۆرمىدىم: ئاللا ھەقىقەتەن ئىنسانغا زىنادىن بولغان نېسىۋىسىنى پۈتۈۋەتكەن، بۇنى كۆرمەي چارە يوق، كۆزنىڭ زىناسى قارىماقتۇر، تىلنىڭ زىناسى سۆزلىمەكتۇر. ئىنساننىڭ نەپسى ئارزۇ قىلىدۇ ۋە خالايدۇ، ئەۋرەت بولسا ئۇلارنى ئورۇنلايدۇ، ياكى ئورۇنلىمايدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر مۇنداق دەيدۇ: ھاراقكەشلەرگە سالام قىلماڭلار②.

---

① قولۇڭنىنى ئاغزىڭغا قويۇۋېلىش بىلەن ياكى ئىككى لېۋىڭنى يۇمۇۋېلىش بىلەن قايتۇرغىن دېگەن مەنىدە.

② گۇنا قىلغانلارغا سالام بېرىلمەيدۇ ۋە ئۇلارنىڭ سالامىمۇ ئەلەيك

502) باشلىقتا ئورنىدىن تۇرۇش ۋە كىشىنى ئولتۇرغان ئورنىدىن قوپقۇزۇۋېتمەسلىك توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بەنى قۇرەيزە قەبىلىسىنىڭ ئاھالىسى سەئىد ئىبنى مۇئازنىڭ ھۆكمىگە رازى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەئدنى چاقىرىشقا ئادەم ئەۋەتتى، سەئىد كەلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەرگە: باشلىقىڭلارغا ياكى ياخشى ئادىمىڭلارغا (بۇ ئىككى سۆزنىڭ قايسىسىنىڭ دېيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان.) ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار①، دېدى.

ئېلىنمايدۇ، كۆپچىلىك ئۆلىمالارنىڭ مەزھىبى ئەنە شۇ. ئەگەر سالام قىلمىغاندا دىن ياكى دۇنيالىق جەھەتتىن يامان ئەھۋاللار كېلىپ چىقىدىغان بولسا، بۇ چاغدا سالام قىلسا بولىدۇ، ھەنەفى مەزھىبىدىكى بەزى ئالىملار كۆپ چاقچاق قىلىش ۋە ناشايان سۆزلەرنى قىلىشتەك ئەدەپ-ئەخلاق، ئادەمگەرچىلىككە يات قىلىقلارنى قىلىدىغانلارنىمۇ گۇنا قىلغۇچىلارنىڭ قاتارىدا سانىدى. يۇقۇرقى كىشىلەرنىڭ تەۋبە قىلغانلىقى ئېنىق بىلىنمىگىچە، ئۇلارنىڭ سالامى ئەلەيك ئېلىنمايدۇ.

① ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن تۇرۇڭلار دېگەن بولىدۇ. بۇنىڭدىن ئەھلى پەزلى، ئەھلى ئىلىم، ئەھلى سالا ئادەملەرنى ھۆرمەتلەپ ئورنىدىن تۇرۇشنىڭ لازىملىقى چىقىدۇ. ئۆزىنى چوڭ ساناپ، باشقىلارنى ئۆزىگە ھۆرمەت قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئورۇنلىرىدىن تۇرغۇزماقچى بولغانلارغا تۇرماسلىق كېرەك. ياكى بۇ ھەدىسنىڭ مەنىسى ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ، بېرىپ سەئدنىڭ ئېشىكىدىن چۈشۈشىگە ياردەملىشىڭلار، ئۇنىڭغا ھەرەج قىلماي، سىلىقلىق بىلەن چۈشۈرۈڭلار، قان تومۇرلىرى يېرىلىپ كەتمىسۇن دېگەن بولىدۇ.

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمنى ئولتۇرغان ئورنىدىن قوپۇرۇۋېتىپ، ئۇزى ئولتۇرۇۋالمىسۇن①.

505) ئۈچ ئادەم بار يەردە ئىككى ئادەمنىڭ ئۈچىنچى ئادەمدىن يوشۇرۇن پىچىرلاشماسلىقى ۋە ئۇخلايدىغان چاغدا ئوتنى يېنىقلىق قويماسلىق توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۈچ ئادەم بار يەردە ئىككىسى ئۈچىنچىسىدىن يوشۇرۇن پىچىرلاشمىسۇن.

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇخلايدىغان چېغىڭلاردا ئويۈڭلاردا ئوتنى يېنىقلىق قويماڭلار.

---

① بۇ ئىش مەسچىتلەر، ئەمەلدارلارنىڭ سورۇنلىرى، ئىلىم سورۇنلىرى، توي سورۇنلىرى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئاممىۋى ئورۇنلارغا خاس. ئەمما غەيرىنىڭ مۈلكىدە رۇخسەتسىز ئولتۇرۇۋالغانلارنى قوپۇرۇۋەتسە ۋە چىقىرىۋەتسە بولىدۇ، شۇنىڭدەك ساراڭلارنى، خام سامساق يىگەنلەرنى تېگىشلىك ئورۇنلىرىدىن چىقىرىۋەتسە بولىدۇ. بۇ ھەدىستىكى چەكلەشنىڭ ھىكمىتى دۈشمەنلىككە سەۋەپ بولىدىغان، مۇسۇلماننىڭ ھەققىگە قارىتىلغان چېقىلىشنى مەنئى قىلىشتۇر. كىمكى ئاممىۋى ئورۇننى بالدۇر كېلىپ ئىگەللەيدىكەن، ئورۇن شۇنىڭغا تېگىشلىك بولىدۇ، كىمكى بىر كىشىنىڭ تېگىشلىك نەرسىسىنى ئۇنىڭ ئىجازىتىسىز ۋە ھەقسىز تارتىۋالىدىكەن، بۇ بۇلىۋالغانلىق بولىدۇ، بۇلىۋېلىش ھارامدۇر، «بەھجەتۇننۇفۇس» دىگەن كىتاپتا ئەنە شۇنداق دىيىلگەن.

506) دۇئالار، سەييىدۇلئىستىغفار ۋە ئۇنىڭ پايدىلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەر بىر پەيغەمبەرنىڭ ئىجابەت بولىدىغان بىر خىل دۇئاسى بولىدۇ، مىنىڭ ئىجابەت بولىدىغان دۇئايىمنى ئاخىرەتتە ئۇممىتىمنى شاپائەت قىلىشقا ساقلىماقچىمەن①.

① ئاللاتائالا: "ماڭا دۇئا ـ تەلەپتە بولۇڭلار، دۇئايىڭلارنى ئىجابەت قىلىمەن" دىگەن. ئۇلۇغ، پاك ئاللا ئىنسانلارنى ئۆزىگە دۇئا، ئىلتىجادا بولۇشقا بۇيرۇدى، پەزلى ـ كەرىمىگە ئېلىپ، ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىشقا كېپىللىك قىلدى، چۈنكى دۇئا بىر تۈرلۈك ئەڭ شەرەپلىك ئىبادەتتۇر، ئەنەس ئىبنى مالىكنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىسىدە، ئاللانىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى رىۋايەت قىلىدۇ: "سەن بىلەن ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدا شۇ باركى، سەن دۇئا قىلىسەن، مەن ئىجابەت قىلىمەن." ئى مەرھەمەتلىك ئاللا، ساڭا دۇئا قىلىمەنكى، ماڭا رەھمى قىلغايسەن، كۆڭلىدىمنى كەچۈرگەيسەن، مىنى تائىتىڭگە مۇۋەپپەق قىلغايسەن، جەننىتىڭگە داخىل قىلغايسەن، مىنى سائادەتمەن بەندىلىرىڭ قاتارىدا تىرىلدۈرگەيسەن، ئەۋلادىمنى بەرىكەتلىك قىلغايسەن، نەسلىمنى كوپەيتكەيسەن، مەندىن زىيان ـ زەخمەتلەرنى يىراق قىلغايسەن، ساڭا سىغىنىپ، گور ئازاۋىدىن، دەۋزەخ ئازاۋىدىن ۋە ھايات ـ مامات پىتنىسىدىن پانا تىلەيمەن، ئاللا ھەققەتەن ھەممە نەرسىگە قادىردۇر.

ھاجىتىڭ بولسا تىلە ئۇل كەڭ كەرەملىك تەڭرىدىن،
قىلمىغىن ھەرگىز كىشىدىن تەلمۈرۈپ ھاجەت تەلەپ.
بەندىدىن نەرسە تەلەپ قىلساڭ، بولۇر سەندىن خاپا،
گەر تەلەپ قىلساڭ خۇدادىن، خوش بولۇر، قىلماس غەزەپ.

شەدداد ئىبنى ئەۋس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سەييىدۇلئىستىغفار (ئىستىغفارلارنىڭ خوجىسى. — ت) شۇكى، "ئى ئاللا، سەن مېنىڭ رەببىم سەن، سەندىن بولەك ئىلاھ يوق، سەن مېنى ياراتتىڭ. مەن سېنىڭ بەندەڭمەن، ساڭا ئىمان ئېيتىش ۋە ئىتائەت قىلىشتىن ئىبارەت بەرگەن ۋەدەمدە كۈچۈمنىڭ يېتىشىچە بەرقارارمەن، ساڭا سىغىنىپ، يامان قىلمىشلىرىمدىن پانا تىلەيمەن، سېنىڭ ماڭا بەرگەن نېمەتلىرىڭنى ئېتىراپ قىلىمەن، گۇنالىرىمنى ئىقرار قىلىمەن. مېنى مەغپىرەت قىلغىن، گۇنالارنى پەقەت سەنلا مەغپىرەت قىلىسەن." (ئەرەپچىسى: ئەللاھۇممە ئەنتە رەببى لائىلاھە ئىللا ئەنتە خەلەقتەنى ۋە ئەنە ئەبدۇكە ۋە ئەنە ئەلا ئەھدىكە ۋەۋەئدىكە مەستەتەئتۇ ئەئۇزۇبىكە مىن شەررى ماسەنەئتۇ ئەبۇئۇ لەكە بىنىئمەتىكە ئەلەييە ۋە ئەبۇئۇ بىزەنبى ئىغفىرلى فەئىننەھۇ لايەغفىرۇززۇنۇبە ئىللا ئەنتە.) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى يۇقۇرقى دۇئانى ئىخلاس بىلەن كۈندۈزى ئوقۇپ، ئاندىن كەچ كىرگىچە ئۆلسە، ئۇ ئەھلى جەننەتتىن بولىدۇ، كىمكى ئۇنى ئىخلاس بىلەن كېچىسى ئوقۇپ①، ئاندىن تاڭ ئاتقىچە ئۆلسە، ئۇ ئەھلى جەننەتتىن بولىدۇ.

---

① نىيەتنىڭ دۇرۇس بولۇشى، ئاللاغا يۈزلىنىش، ئەدەپلىك ھالەتتە بولۇش ئىستىغفارنىڭ شەرتلىرىدىن بولىدۇ، بۇ ھەدىستە يالغۇز بىر ئاللانىلا ئىلاھ دەپ ئىقرار قىلىش، ئاللانىڭ ھەممىنى ياراتقۇچى ئىكەنلىكىنى، باشقىلارنىڭ ئاللاغا قۇلچىلىق قىلىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلىش، ئاللاغا بەرگەن ۋەدىسىنى ئىقرار قىلىش، ئاللانىڭ بەندىسىگە قىلغان ۋەدىلىرىنى ئۈمىت قىلىش، بەندىنىڭ ئۆزىگە قىلغان جىنايەتلىرىدىن پانا تىلەش، نېمەتنى ئاللادىن دەپ بىلىش، گۇنانى ئۆزىدىن دەپ بىلىش، ئاللانىڭ مەغپىرىتىگە قىزىقىش، مەغپىرەتنىڭ پەقەت ئاللانىڭ قولىدىن كېلىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلىشلا جەملەنگەن، شۇڭا بۇ سەييىدۇلئىستىغفار دەپ ئاتالغان.

ئالـلاتائالا مۇنـداق دـگەن: "رەببىڭـلاردىن مەغپىـرەت تەلەپ قىلىڭـلار، ئۇ تەۋبە قىلغۇچىـنىڭ گۇنالىرىـنى تولىمۇ مەغپىـرەت قىلغۇچىدۇر، سىلەرگە ئاللا مول يامـغۇرلارنى ياغـدۇرۇپ بېرىـدۇ، سىلەرنىڭ ماللىرىڭلارنى، بالىلىرىڭلارنى كۆپەيتىپ بېرىدۇ، سىلەرگە باغـلارنى ۋە دەريالارنى ئاتا قىلىـدۇ." (سۈرە نۇھ، 10 ـ، 11 ـ، 12 ـ ئايەتلەر. ـــ ت)

509) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەغپىرەت تەلەپ قىلغانلىغى، تەۋبە قىلغانلىغى ۋە قىلغان تەھەججۇد دۇئاسى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەلـلاھۇ ئەنھۇ رىـۋايەت قىلىـپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئالـلا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن چوقۇم كۈنىگە يەتمىش قېتىمدىن ئارتۇق ئاللادىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىمەن ۋە ئاللاغا تەۋبە قىلىمەن.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەلـلاھۇ ئەنھۇدىن رىـۋايەت قىلىنـ دۇكـى، پەيغەمبەر ئەلەيـھىسسالام مۇنـداق دـگەن: مومىـن ئادەم ئۆزىنى گۇنالىرى ئالدىدا گويا تاغنىڭ ئاستىدا تاغ يىقىلىپ چۈشەرـ مىكىن دەپ قورقۇپ ئولـتۇرغان ئادەمـدەك ھـس قىلىدۇ، پاسـق ئادەم ئۆزىنىڭ گۇنالىرىغا بۇرنىغا قونۇۋالغان چىۋىننى قورۇۋەتكەندەك ئاددى قارايدۇ. ئەبۇ شىھاب قولى بىلەن بۇرنىنىڭ ئۈستىـنى قورۇپ كۆرسەتكەن.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بەندىسىنىڭ قىلغان تەۋبىسىدىن بىركىم جاڭگالدا يۈتتۈرۈۋەتكەن تۆگىسىنى تېپىۋېلىپ خوش بولغانـ دىنمۇ ئارتۇق خوشال بولىدۇ.

ئىبنى ئاببـاس رەزىيەللاھۇ ئەنـھۇدىن رىۋايەت قىلىنـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېچىسى تەھەججۇد نامىزى (كېچىسى ئوقۇلىدىـ غان مەلۇم نەپلى ناماز.ــت) ئوقۇغان چاغدا مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، جىمى ھەمدۇـسانا ساڭا خاس، سەن ئاسمان-زىمىنـنى، ئاسمانـ زىمىندىكى ھەممە مەخـلۇقاتنى يورۇتقۇچىـسەن. ئى ئاللا، جىـمى ھەمدۇـسانا ساڭا خاس، ئاسمان-زىمىـننى ۋە ئۇلاردىـكى پۈتۈن مەخلۇقاتنى باشقۇرغۇچىسەن، ھەممە مەدھىـيە ساڭا مەنسۇپ، سەن ھەقتۇرسەن، سېنىڭ ۋەدەڭ ھەقتۇر، سېنىڭ سۆزۈڭ ھەقـتۇر، قىياـ مەتـتە ساڭا مۇلاقات بولۇش ھەقـتۇر، جەنـنەت ھەقـتۇر، دەۋزەخ ھەقتۇر، قىيامەت ھەقتۇر، پەيغەمبەرلەر ھەقتۇر، مۇھەممەد ھەقتۇر. ئى ئاللا، سېنىڭ ئەمرىڭگە بوي سۇندۇم، ئىشلىرىمنى ساڭا تاپشۇردۇم، ساڭا ۋە كىتاپلىرىڭغا تەستىق قىلدىم، قەلبىم بىلەن ساڭا يۈزلەندىم، سەن بەرگەن قورال بىلەن دۈشمەننى يەڭدىم، ئىنـكار قىلغانـلارنى ساڭا قويدۇم، مېنىڭ بۇرۇنقى ۋە كېيىنـكى گۇنالىرىمـنى، يوشۇرۇن ۋە ئاشـكارا گۇنالىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، قىيامەتنىڭ دەسلەپـكى ۋاقتىدا، دۇنيانىڭ ئاخىرقى ۋاقتىدا مېنى تىرىلدۇرگۈچىـسەن، سەن يالغۇز بىر ئىلاھدۇرسەن، سەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر.

513) ھاجەتخانىغا كىرگەندە ۋە دىشۋارلىققا يولۇققاندا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھاجەتخانىغا كىرگەندە مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ ئەركەك ۋە چىشى شەيتانلارنىڭ يامانلىقىدىن پانا تىلەيمەن.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دىشۋارلىققا يولۇققاندا مۇنداق دەيتتى: ئۇلۇغ مەرھەمەتلىك بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ئاسمان-زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى ۋە ئۇلۇغ ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق.

515) بېخىللىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش، گۇنالارنىڭ كەچۈرۈلۈشىنى تىلەش توغرىسىدا

سەئد ئىبنى ۋەققاس ئاتىسىدىن مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنۇ سوزلەرنى بىزگە خۇددى يېزىق ئۆگەتكەندەك ئۆگىتەتتى. ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ بېخىللىقتىن پانا تىلەيمەن، قورقۇنچاقلىقتىن پانا تىلەيمەن، بەك قېرىپ كېتىشتىن پانا تىلەيمەن، دۇنىيانىڭ پىتنىسىدىن ۋە گور ئازاۋىدىن پانا تىلەيمەن.

ئەبۇ مۇسا ئابدۇللا ئىبنى قەيس رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ دۇئانى ئوقۇپ دۇئا قىلاتتى: رەببىم، سەن مېنىڭ گۇنايىمنى، نادانلىغىمنى ۋە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىگىمنى مەغپىرەت قىلغىن، ئى ئاللا، مېنىڭ قەستەن، بىلمەستىن ۋە چاخچاق يوسۇندا قىلىپ تاشلىغان گۇنالىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى مەندە تېپىلىدۇ. ئى ئاللا، ئىلگىرى ۋە كېيىن قىلغان گۇنالىرىمنى، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا قىلغان گۇنالىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، خالىغان بەندەڭنى رەھمىتىڭگە بالدۇر ئېرىشتۇرىسەن، خالىغان بەندەڭنى رەھمىتىڭگە كېيىن ئېرىشتۇرىسەن، سەن ھەممىگە قادىردۇرسەن.

517) ئاللاغا تەسبىھ ۋە زىكرى ئېيتىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كۈنگە سۇبھانەللاھى ۋە بىھەمدىھى (ئاللانى تەرىپلەيمەن ۋە مەدھىيىلەيمەن)نى يۈز قېتىم ئېيتسا، ئۇنىڭ گۇنالىرى دېڭىزنىڭ كوپۈگىدەك كوپ بولسىمۇ يوققا چىقىرىلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئېيتىشتا تىلغا يەڭگىل كېلىدىغان، مىزان (قىيامەت كۈنى كىشىلەرنىڭ نامە-ئەمالىنى تارتىدىغان تارازا. — ت)دا ئېغىر كېلىدىغان، ئاللاغا ياقىدىغان ئىككى سوز بار، ئۇ بولسىمۇ

سۇبھانەللاھىلئەزىم (ئۇلۇغ ئاللانى تەرىپلەيمەن)، سۇبھانەللاھى ۋە بىھەمدىھى دىگەن سوزلەردىن ئىبارەت.

ئەبۇ مۇسا ئابدۇللا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: پەرۋەردىگارىغا زىكرى ئېيتىپ تۇرىدىغان ئادەم تىرىك ئادەمگە ئوخشايدۇ، زىكرى ئېيتىپ تۇرمايدىغان ئادەم ئولۇك ئادەمگە ئوخشايدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللانىڭ ئاللاغا زىكرى ئېيتقانلارنى ئىزدەپ يوللارنى ئايلىنىپ يۇرۇيدىغان پەرىشتىلىرى بار، ئۇلار ئاللاغا زىكرى ئېيتىۋاتقان خەلقنى ئۇچراتقان چاغلىرىدا، ئوزئارا، كېلىڭلار، ئىزدىگىنىڭلار تېپىلدى، دەپ توۋلىشىدۇ، ئۇلارنى پەرىشتىلەر قاناتلىرى بىلەن بىرىنچى ئاسمانغىچە ئورىۋالىدۇ، ئاللاتائالا پەرىشتىلەردىنمۇ ئوبدانراق بىلىپ تۇرۇپ، مېنىڭ بەندىلىرىم نىمە دەۋاتىدۇ؟ دەپ پەرىشتىلەردىن سورايدۇ. پەرىشتىلەر: ئۇلار ساڭا تەسبىھ ئېيتىۋاتىدۇ، تەكبىر ئېيتىۋاتىدۇ، ھەمدى ئېيتىۋاتىدۇ، سېنى ئۇلۇغلاۋاتىدۇ دەپ جاۋاپ بىرىدۇ. ئۇلۇغ ئاللا: بەندىلىرىم مېنى كورگەنمۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ياق، ئاللا بىلەن قەسەمكى، ئۇلار سېنى كورمىگەن، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار مېنى كورگەن بولسا قانداق قىلاتتى؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئەگەر ئۇلار سېنى كورگەن بولسا، ساڭا تېخىمۇ قاتتىق ئىبادەت قىلاتتى، سېنى تېخىمۇ قاتتىق ئۇلۇغلايتتى، ساڭا تېخىمۇ كوپ تەسبىھ ئېيتاتتى، دەيدۇ. ئاللا: بەندىلىرىم مەندىن نىمە سورايدۇ؟ دەيدۇ.

پەرىشتىلەر: سەندىن جەننەتنى سورايدۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار جەننەتنى كۆرگەنمۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر، ياق، ئاللا بىلەن قەسەمكى، ئى رەببىمىز، ئۇلار جەننەتنى كۆرمىگەن، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئەگەر ئۇلار جەننەتنى كۆرگەن بولسا قانداق قىلاتتى؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئەگەر ئۇلار جەننەتنى كۆرگەن بولسا، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ئامراق بولاتتى، تېخىمۇ قاتتىق تەلەپ قىلاتتى ۋە تېخىمۇ زور قىزىقاتتى، دەيدۇ. ئاللاتائالا: بەندىلىرىم نىمىدىن پاناھ تىلەيدۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئۇلار دەۋزەختىن پاناھ تىلەيدۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار دەۋزەخنى كۆرگەنمۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ياق، ئاللا بىلەن قەسەمكى، ئۇلار دەۋزەخنى كۆرمىگەن، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئەگەر ئۇنى كۆرگەن بولسا قانداق قىلاتتى؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئۇنى كۆرگەن بولسا، ئۇلار دەۋزەختىن تېخىمۇ بەك قاچاتتى ۋە تېخىمۇ قاتتىق قورقاتتى①، دەيدۇ. ئاللاتائالا پەرىشتىلەرگە: سىلەرنى گۇۋا قىلىدىمكى، بەندىلىرىمنى مەن ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلدىم، دەيدۇ. بۇ چاغدا بىر پەرىشتە: ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پالانى زىكرى ئېيتقۇچىلارنىڭ قاتارىدا يوق ئىدى، ئۇ بىر ئىش ئۈچۈن كېلىپ ئۇلارغا قوشۇلۇپ قالغان، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار سوھبەتداشتۇر، ئۇلارنىڭ سوھبەتدىشى مەھرۇم قىلىنمايدۇ، دەيدۇ.

---

① بۇ سۆز ئادەم بالىلىرىنىڭ ئاللاغا ئېيتقان تەسبىھى ۋە ئاللانى ئۇلۇغلىشى پەرىشتىلەرنىڭ ئاللانى ئۇلۇغلىشىغا قارىغاندا ئارتۇق ۋە ئەۋزەل دىگەنلىك بولۇپ، پەرىشتىلەرگە قارىتا تەنقىت ۋە ئاگاھلاندۇرۇشتۇر. چۈنكى ئىنسانلار بۇ دۇنيادا تۈرلۈك توسالغۇ ۋە جاپا-مۇشەققەتلەرگە قارىماي، ئاللانى ئۇلۇغلاپ تۇرىدۇ. پەرىشتىلەر بولسا ئالىمى غەيبتە ئاللانى ئۇلۇغلاپ تۇرۇشتا ھىچقانداق توسالغۇغا ئۇچرىمايدۇ.

521) ئاللانىڭ گۈزەل ئىسىملىرى، تەن ساقلىق، بوش ۋاقىت ۋە دۇنيادا مۇساپىردەك ئۆتۈش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللانىڭ توقسان توققۇز يەنى بىرى كەم يۈز ئىسمى بار، ئۇلارنى يادا قىلغان ئادەم جەننەتكە كىرمەي قالمايدۇ. ئاللا تاقتۇر، تاقنى ياخشى كۆرىدۇ①.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالانىڭ بەندىلەرگە ئاتا قىلغان تەن ساقلىق ۋە بوش ۋاقىتتىن ئىبارەت ئىككى تۈرلۈك نېمىتى بار، نۇرغۇن كىشىلەر ئۇلارنىڭ قەدرىگە يەتمەي، زىيان تارتىدۇ②.

---

① تاق قىلىنغان ئەمەللەرگە ئاللا ساۋاپ بېرىدۇ ۋە ئۇ ئەمەلنى قوبۇل قىلىدۇ، چۈنكى بۇ ئەمەلدە ئىنساننىڭ دىلى، تىلى، ئىمانى ۋە ئىخلاسى جەھەتلەردىن ئاللانىڭ بىرلىكىدىن ئىبارەت سۈپىتى تېپىلىدۇ.

② «كەۋاكىب» دېگەن كىتاپتا بۇ ھەدىسنىڭ مەنىسى مۇنداق شەرھەلەنگەن: ساقلىق بىلەن بوش ۋاقىتتىن ئورۇنلۇق پايدىلىنىلمىسا، كىشى زىيان تارتىدۇ، يەنى ئۇلارنى ئەرزان سېتىۋەتكەن بولۇپ، ئاقىۋىتى ياخشى بولمايدۇ. بىرەر بەندىدە ساقلىق بىلەن بوش ۋاقىت بولىدىكەن، ئۇلاردىن تولۇق پايدىلىنىپ نەتىجىلەرنى ياراتماسلىق ۋە پەزىلەتلەرنى قولغا كەلتۈرمەسلىكنىڭ ئۆزى زىيان. چۈنكى دۇنيا دېگەن پايدا - مەنپەئەتنىڭ بازىرى ۋە ئاخىرەتنىڭ تېرىلغۇ يېرىدۇر. كىمكى بوش ۋاقتى بىلەن تەن ساقلىقنى ئاللانىڭ تائەت-

ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "بىلىڭلاركى، دۇنيا تىرىكلىگى ئويۇن-كۇلكە، ئىچ پۇشىقى، زىبۇ-زىننەت، ئۆزئارا پەخىرلىنىش، پۇل-مال توپلاش ۋە نەسلىنى كوپەيتىشتىن ئىبارەت. دۇنيا بىر يامغۇرغا ئوخشايدۇكى، ئۇنىڭ ئوستۇرگەن زىرائەتتى دىخانلارنى ھەيران قالدۇرىدۇ، ئاندىن ئۇ قۇرۇپ سارغىيىدۇ، ئاندىن پارچە-پۇرات شاخ-شۇمبىغا ئايلىنىدۇ. ئاخىرەتتە قاتتىق ئازاپ، ئاللانىڭ مەغپىرىتى ۋە رازىلىغى بار، دۇنيا تىرىكچىلىگى پەقەت غاپىللارنى ئالدايدىغان مالدۇر." (سۇرە ھەدىد، 20-ئايەت. — ت)

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مىنىڭ مۇرەمنى تۇتۇپ تۇرۇپ، دۇنيادا سەن گويا مۇساپىردەك ياكى يولۇچىدەك ئوتكىن، دىدى. ئىبنى ئومەر مۇنداق دەيتتى: ئاخشىمىڭدا ئەتىگىنىڭنى كۇتمىگىن، ئەتىگىنىڭدە ئاخشىمىڭنى كۇتمىگىن①، تەن ساق چاغلىرىڭدىن كىسەل چاغلىرىڭ ئۇچۇن پايدىلانغىن، تىرىكلىگىڭدىن ئولىمىڭ ئۇچۇن پايدىلانغىن②.

ئىبادىتىگە ئىشلىتىدىكەن، ئۇ بەختىياردۇر، مەدھىيىگە سازاۋەردۇر؛ كىمكى ئۇلارنى گۇنا ئىشلارغا ئىشلىتىدىكەن، ئۇ زىيانكاردۇر.

① سەپىرىڭدە بىر سائەتمۇ توختاپ قالماي، داۋاملىق ماڭغىن، يولۇڭنى دادىل داۋاملاشتۇرمىساڭ، مەقسىدىڭگە يىتەلمەي، چوللەردە ھالاك بولىسەن. (قەستەلانى)

② ھاكىم ئىبنى ئابباستىن مۇنۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ئادەمگە ۋەز-نەسىھەت قىلىپ تۇرۇپ مۇنداق دىگەن:

525) تۈگىمەس ئارزۇ توغرىسىدا، ئەمەلنى ئاللانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن قىلىش ۋە پۇل-مالنىڭ پىتنىسى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئادەم بالىسىنىڭ يېشى چوڭايغانسېرى ئۇنىڭدا پۇل-مالغا بولغان ھېرىسلىق بىلەن ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈش① ئىستىكىدىن ئىبارەت ئىككى تۈرلۈك نەرسە كۈچىيىپ بارىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى، مېنىڭ مۆمىن بەندەمنىڭ دۇنيادىكى يېقىن ئادىمىنى② قەبزى روھ قىلسام، ئۇ مېنىڭ ساۋاب بېرىشىمنى كۆزدە تۇتۇپ بۇنىڭغا سەۋرى قىلسا، ئۇنى جەننەت بىلەنلا مۇكاپاتلايمەن.

بەش نەرسىنى بەش نەرسىدىن بۇرۇن غەنىمەت بىلگىن: ياشلىقىڭنى قېرىشىڭدىن بۇرۇن، تەن ساقلىقىڭنى ئاغرىپ قېلىشىڭدىن بۇرۇن، بايلىقىڭنى كەمبەغەللىشىپ قېلىشىڭدىن بۇرۇن، بوشلۇقۇڭنى ئىش بىلەن بەنت بولۇشۇڭدىن بۇرۇن ۋە ھاياتىڭنى ئۆلۈشۈڭدىن بۇرۇن غەنىمەت بىلگىن.

① قۇرتۇبى: بۇنىڭدىن پۇل-مالغا ۋە ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشكە ھېرىسلىقنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى چىقىدۇ، دەيدۇ.

② بالىسى، قېرىندىشى ۋە ھەر بىر ياخشى كۆرىدىغان ئادىمىگە ئوخشاش.

ئۇتبان ئىبنى سالىم ئەنسارى مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ، ئاللانىڭ ساۋابىنى ئىزدەپ، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەيدىغان بەندىلا بولىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئاللا ئۇنىڭغا دەۋزەخنى هارام قىلىدۇ، دىدى.

ئىبنى ئاببابس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئەگەر ئادەم بالىسىنىڭ ئىككى ئويمان مېلى بولسا، ئۇ چوقۇم ئۇچىنچى ئويمانىنى تەلەپ قىلىدۇ. ئادەم بالىسىنىڭ قارنىنى توپىلا تولدۇرىدۇ، ئاللا گۇنادىن تەۋبە قىلغان ئادەمنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ.

ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن "ئاياللار، بالىلار، نۇرغۇن ئالتۇن-كۈمۈشلەر، يىلقىلار، چارۋا ماللار ۋە زىرائەت، دەل-دەرەخلەردىن ئىبارەت كوڭۇل تارتىدىغان نەرسىلەر كىشىلەرگە چىرايلىق كورسىتىلدى. ئۇلار دۇنيا تىرىكلىگىدە كىشىلەر پايدىلىنىدىغان نەرسىلەر-دۇر......" (سۇرە ئال ئىمران، 14 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، سەن بىزگە چىرايلىق كورسەتكەن نەرسە بىلەن خوشال بولۇشتىن باشقىغا قادىر ئەمەسمىز، ئى ئاللا، مېنى ئۇنى ئوز جايىدا ئىشلىتىشكە مۇيەسسەر قىلىشىڭنى سورايمەن. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "دۇنيا تىرىكلىگىنى ۋە زىبۇ-زىننىتىنى ئىستىگەنلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ئەجرى بۇ دۇنيادا كېمەيتىلمەي تولۇق بېرىلىپ، ئاخىرەتتە ئۇلارغا دەۋزەختىن باشقا نەرسە بېرىلمەيدۇ، ئۇلارنىڭ

دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرى يوققا چىقىرىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرى ماھىيەتتە باتىل ئىدى.»(سۇرە ھۇد، 15 ـ ، 16 ـ ئايەتلەر. ـــ ت)

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىر سائەت ماڭغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ دۇنيادا پۇل ـ مېلى كوپ بولغان ئادەملەر قىيامەت كۈنى ساۋاپ جەھەتتىن نامرات ئادەملەردۇر، ئاللا ئاتا قىلغان مېلىنى ئوڭ، سول، ئالدى، ئارقىسىدىكىلەرگە بەرگەن ۋە ئۇنى پايدىلىق ئىشلارغا سەرپ قىلغان ئادەم بۇنىڭ سىرتىدا، دېگەن.

531) روھىي بايلىقنىڭ ھەقىقىي بايلىق ئىكەنلىكى، كەمبەغەللىكنىڭ پەزىلىتى ۋە تىلەنچى ساقلاش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مالنىڭ كوپلۇگى بايلىق ئەمەس، ھەقىقىي بايلىق روھىي بايلىقتۇر.

سەھل ئىبنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يېنىدا ئولتۇرغان ئادەمدىن: بۇ ئوتۇپ كېتىۋاتقان ئادەمگە قانداق قارايسەن؟ دەپ سورىدى. ئۇ: بۇ بىر ئىسىلزادە ئادەم، ئاللاغا قەسەم قىلىمەنكى، ئەگەر ئۇ ئويلەنمەكچى بولسا، ئەلۋەتتە خوتۇن ئالالايدۇ، ئەگەر شاپائەت

قىلسا، ئەلۋەتتە شاپائىتى قوبۇل بولىدۇ، دېدى. سەھل مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۇقۇرقى گەپنى ئاڭلاپ جىم بولدى، ئاڭغىچە ئۇنىڭ ئالدىدىن يەنە بىر ئادەم ئۆتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھېلىقى يېنىدا ئولتۇرغان ئادەمدىن: بۇ ئادەمگە قانداق قارايسەن؟ دەپ سورىدى. ئۇ: ئى رەسۇلۇللا، بۇ — مۇسۇلمانلاردىن بىر پەقىر ئادەم، ئەگەر ئۆيلەنمەكچى بولسا، ئەلۋەتتە خوتۇن ئالالمايدۇ، ئەگەر شاپائەت قىلسا، ئەلۋەتتە شاپائىتى قوبۇل بولمايدۇ، ئەگەر سۆزلىسە، ئەلۋەتتە باشقىلار ئۇنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمايدۇ، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ پەقىر ئادەم ھېلىقىدەك سان-ساناقسىز ئېسىلزادە ئادەمدىن ياخشى، دېدى.

سەھل ئىبنى سەئددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ماڭا تىلىنى ۋە ئەۋرىتىنى ساقلاشقا كېپىللىك قىلسا، مەن ئۇنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە كېپىللىك قىلىمەن. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "كىشى سۆز قىلسىلا، ئۇنىڭ ئالدىدا كۆزەتچى پەرىشتە ھازىر بولۇپ، ئۇنىڭ سۆزىنى خاتىرىلەپ تۇرىدۇ." (سۈرە قاف، 18 ـ ئايەت. — ت)

ئەبۇ ھورەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەندە ئويلىمايلا ئاللانى مەمنۇن قىلىدىغان بىرەر سۆزنى① قىلىپ قويىدۇ، بۇ سۆز سەۋەبىدىن ئۇنى ئاللا بىرقانچە دەرىجە يۇقۇرى كۆتۈرىدۇ، يەنە بىر بەندە پەرۋاسىز-

① زۇلۇمغا ئۇچرىغان بىرەر مۇسۇلماننىڭ بېشىدىكى زۇلۇمنى كۆتۈرىۋېتىش ياكى ئۇچرىغان قىيىنچىلىقىغا ياردەم بېرىشكە ئوخشاش.

لىق بىلەن ئاللانى نارازى قىلىدىغان بىرەر سۆزنى قىلىپ قويىدۇ، بۇ سۆز سەۋەبىدىن ئاللا ئۇنى دەۋزەخقە تاشلايدۇ.

535) ئاللادىن قورقۇش، گۇنادىن يېنىش ۋە جەننەتنىڭ يېقىنلىقى توغرىسىدا

ھۇزەيفە ئىبنى يەمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۇممەتلەرنىڭ ئارىسىدا بىر ئادەم بولۇپ، ئۆزىنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە ئۈمىتسىزلىك بىلەن قارايتتى، ئۇ بالىلىرىغا: مەن ئۆلگەن چاغدا جەسىدىمنى كۆيدۈرۈپ كۆلىنى يازنىڭ شامالىق كۈنىدە دېڭىزغا سورۇۋېتىڭلار، دەپ ۋەسىيەت قىلدى. ئۇ ئۆلگەندە بالىلىرى ئۇنىڭ ۋەسىيىتى بويىچە قىلدى، ئاللا ئۇنىڭ سورۇۋېتىلگەن كۆلىنى جەملەپ، ئۇنىڭدىن: سېنى بۇنداق قىلىشقا نېمە مەجبۇر قىلدى؟ دەپ سورىدى. ئۇ: پەقەت سەندىن قورقۇپ شۇنداق قىلدىم، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇنى مەغپىرەت قىلدى.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن ئاللا تەرىپىدىن كىشىلەرگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلىشتە شۇنداق بىر كىشىگە ئوخشايمەنكى، ئۇ كىشىلەرگە كېلىپ: مەن دۈشمەن قوشۇنىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم، مەن يالىڭاچ ھالدا① سىلەرنى ئاگاھلاندۇرغۇچى-

① يالىڭاچ بولۇش خەلقنى دۈشمەننىڭ بېسىپ كېلىشىدىن خەۋەرلەندۈرۈش ئۈچۈن كىيىمىنى سېلىپ ئېگىز كۆتۈرۈپ، بېشىنىڭ ئۈستىدىن ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت.

مەنكى، قىچىقلار، قىچىقلار، دىگەن. بىر قىسىم كىشىلەر ئۇنىڭغا بوي سۇنۇپ، كېچىسى ھولۇقماستىن ئاستا قېچىپ چىقىپ قۇتۇلغان. يەنە بىر قىسىم كىشىلەر ئۇنىڭغا چۈمپۈتىمەي تۇرىۋەرگەن. شۇنىڭ بىلەن سەھەردە دۈشمەن قوشۇنى بېسىپ كىرىپ ئۇلارنى قىرىپ تاشلىغان.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سوزى ۋە ھەركىتى ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەن ئادەم كامىل مۇسۇلمان ھىساپلىنىدۇ، ئاللا مەنئى قىلغان ئىشلارنى تەرك ئەتكەن ئادەم ھەقىقى مۇھاجىر ھىساپلىنىدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئود رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاغا ئىتائەتمەن بەندىگە جەننەت ئۇنىڭ ئايىغىنىڭ يىپىدىنمۇ يېقىن، ئاللاغا ئاسى بەندىگىمۇ دەۋزەخ ئۇنىڭ كەشىنىڭ يىپىدىنمۇ يېقىن①.

---

① ئازغىنا ياخشىلىقنىمۇ سەل چاغلىماي قىلىش كېرەك. چۈنكى بۇ ئاللانىڭ رەھمىتىگە سەۋەپ بولۇشى مۇمكىن. ئازغىنا يامانلىقنىمۇ سەل چاغلىماي ئۇنىڭدىن ساقلىنىش كېرەك، چۈنكى بۇ ئاللانىڭ غەزىۋىگە سەۋەپ بولۇشى مۇمكىن. ئاللانىڭ پەزلى-كەرىمىدىن ئامانلىقنى سورايمەن، رەھمەت قىلىپ بىزنى جەننەتكە كىرگۈزۈشنى تىلەيمەن، بىزنى ئەپۇ قىلىپ، دەۋزەختىن يىراق قىلىشنى تىلەيمەن.

539) ئۆزىدىن تۆۋەنلەرگە قاراش توغرىسىدا ۋە ياخشىلىقنى ياكى يامانلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرگەن كىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىر كىم پۇل-مال ۋە چىراي-شەكىل جەھەتتە ئۆزىدىن ئۈستۈن ئادەمگە نەزەر سالغاندا، ئۆزىدىن تۆۋەن ئادەمگە قارىسۇن.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاتائالانىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئېيتقان: ئۇلۇغ ئاللا ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنى ئىلمىي ئەزەلىسىدە تەقدىر قىلىپ يازدى، ئاندىن ئۇلارنى تەپسىلى بايان قىلدى. كىمكى بىرەر ياخشىلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرۈپ ئۇنى قىلالمىسا، ئاللا ئۇنىڭغا تولۇق بىر ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى يازىدۇ، ئەگەر ئۇ ياخشىلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرسە ۋە قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا ئون ياخشىلىقنىڭ ساۋابىدىن يەتتە يۈز ياخشىلىقنىڭ ساۋابىغىچە ياكى ئۇنىڭدىن زىيادە ساۋاپ يازىدۇ. كىمكى بىر يامانلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرۈپ ئۇنى قىلمىسا، ئاللا ئۇنىڭغا تولۇق بىر ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى يازىدۇ، ئەگەر ئۇنى ئۇ كۆڭلىگە كەلتۈرسە ۋە قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا بىر يامانلىقنىڭ گۇنايىنى يازىدۇ.

541) باشقىلار كورسۇن ۋە ئاڭلىسۇن دەپ رىيا بىلەن قىلىنغان ئەمەل ۋە كەمتەرلىك توغرىسىدا

سەلەمە جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

جۇندۇب پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: كىمكى ئەمەلىنى باشقىلار ئاڭلىسۇن دەپ قىلىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭ بۇزۇق نىيىتىنى قىيامەت كۈنى خالايىق ئالدىدا ئاشكارىلاپ، ئۇنى رەسۋا قىلىدۇ. كىمكى ئەمەلىنى باشقىلار كورسۇن دەپ قىلىدىكەن، ئاللا ئۇنىمۇ شۇنداق قىلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: كىمكى مېنىڭ ياخشى بەندەمنى دۇشمەن تۇتىدىكەن، ئۇنىڭغا مەن ئۇرۇش ئاچقانلىقىمنى ئۇقتۇرىمەن. مەن بەندەمنىڭ ئۇنىڭ ئۈستىگە پەرز قىلىپ بېكىتكەن ئىبادەتلىرىمنى ئادا قىلىش ئارقىلىق ماڭا يېقىنلىشىشىنى ئەڭ ياقتۇرىمەن. بەندەم نەپلى ئىبادەتلەر ئارقىلىق ماڭا يېقىنلىشىۋەرسە، ئۇنى ياخشى كورۇپ قالىمەن، مەن ئۇنى ياخشى كورۇپ قالغان چاغدا، ئۇنىڭ ئاڭلايدىغان قۇلىقى، كورىدىغان كوزى، تۇتىدىغان قولى ۋە ماڭىدىغان پۇتى بولۇپ قالىمەن. ئەگەر ئۇ سورىسا، سورىغىنىنى چوقۇم بېرىمەن، ئەگەر ئۇ مېنىڭدىن پانا تىلىسە، ئۇنىڭغا چوقۇم پانا بولىمەن.

543) ئاللاتائالاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدىغان ئادەم توغرىسىدا، سەكرات توغرىسىدا، ئاللانىڭ قىيامەت كۈنى زېمىننى گۇمران قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئاللاغا مۇلاقات

بولۇشنى ياقتۇرىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشىنى ياقتۇرىدۇ. كىمكى ئاللاغا مۇلاقات بولۇشىنى يامان كورىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى يامان كورىدۇ. ئائىشە: بىز ئولۇمىنى ھىچ ياقتۇر-مايمىز، دىۋىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى: مىنىڭ دىگىنىم ئۇ ئەمەس، مومىن ئادەمگە ئولۇم كەلگەندە، ئۇنىڭغا ئۇلۇغ ئاللا تەرىپىدىن بولغان رازىلىق ۋە ئىززەت-ھورمەت بىلەن بىشارەت بىرىلىدۇ. بۇ چاغدا ئۇنىڭغا ئولۇمىدىن سۈيۈملۈك نەرسە بولمايىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئاللاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدۇ، ئاللامۇ ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدۇ. كاپىرغا ئولۇم كەلگەندە، ئۇنىڭغا ئاللا-نىڭ ئازاۋى ۋە ئوقۇبىتى بىلەن بىشارەت بىرىلىدۇ، بۇ چاغدا ئۇنىڭغا ئولۇمدىن يامان نەرسە بولمايدۇ، ئۇ ئاللاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇر-مايدۇ، ئاللامۇ ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرمايدۇ.

ئەبۇ قەتادە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدىن بىر جىنازە ئوتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ ئارام تاپتى، باشقىلارمۇ ئۇنىڭدىن ئارام تاپتى، دىدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، ئارام تاپقۇچى كىم؟ ئارام تاپقان باشقىلار كىم؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مومىن بەندە دۇنيانىڭ جاپا-مۇشەققەت، ئازار-كۈلپەتلىرىدىن ئارام تىپىپ، ئاللانىڭ رەھمىتىگە ئىرىشىدۇ. كاپىر بەندىدىن بەندىلەر، يۇرتلار، دەل-دەرەخلەر ۋە ھايۋانلار ئارام تاپىدۇ، دىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى

قۇدرىتى بىلەن زىمىن ۋە ئاسماننى گۇمران قىلىدۇ، ئاندىن ئۇلۇغ ئاللا: مەن پادىشادۇرمەن، زىمىننىڭ پادىشالىرى قەيەردە؟ دەيدۇ.

546) قىيامەت كۈنى دەۋزەختىن ساقلىنىش، جەننەت، دەۋزەخ ۋە ھەۋزى كەۋسەر توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قىيامەت كۈنى كىشىلەر تەرلەيدۇ، ئۇلاردىن ئاققان تەر زىمىننىڭ ئاستىغا يەتمىش گەز چوڭقۇرلۇقتا سىڭىدۇ، ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىدىن ئېشىپ قۇلاقلىرىغىچە چىقىدۇ①.

ئەدى ئىبنى ھاتەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، دىدى. ئاندىن يۈزىنى دەۋزەختىن قاچۇرغاندەك قىلىپ بىزگە قاراپ: دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، دىدى. ئاندىن ئۈچ قېتىم يۈزىنى دەۋزەختىن قاچۇرغاندەك قىلىپ بىزگە قارىدى، ھەتتا بىز ئۇنى دەۋزەخقە قاراۋاتىدىغۇ، دەپ ئويلىدۇق. ئاندىن ئۇ: يېرىم خورما سەدىقە قىلىپ بولسىمۇ، دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، ئەگەر سەدىقە قىلىدىغان نەرسە تاپالمىساڭلار، بىرەر ياخشى سوز بىلەن بولسىمۇ دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، دىدى.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① تەرنىڭ بۇنداق ئېقىشى قىيامەتنىڭ دەھشەتلىكلىگى، قۇياشنىڭ يېقىنلىغى ۋە قىستاڭچىلىق تۈپەيلىدىندۇر.

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: ئەھلى جەننەت بولغانلار جەننەتكە، ئەھلى دەۋزەخ بولغانلار دەۋزەخقە كىرىپ بولغاندىن كېيىن، ئۆلۈم ئېلىپ كېلىنىپ جەننەت بىلەن دەۋزەخنىڭ ئارىسىدا توختىتىلىدۇ، ئاندىن ئۇ بوغۇزلىنىدۇ، ئاندىن كېيىن بىر جاكاچى: ئى جەننەت ئەھلى، ئۆلۈم دىگەن تۈگىدى، ئى دەۋزەخ ئەھلى، ئۆلۈم دىگەن تۈگىدى، دەپ توۋلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن جەننەت ئەھلى تېخىمۇ خوشال بولىدۇ، دەۋزەخ ئەھلى تېخىمۇ قايغۇرىدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇلۇغ ئاللاتائالا جەننەت ئەھلىگە: ئى ئەھلى جەننەت، دەيدۇ. ئۇلار: رەببىمىز، بىز ھازىر، دەيدۇ. ئاللاتائالا: سىلەر مەمنۇن بولدۇڭلارمۇ؟ دەيدۇ. ئۇلار: مەخلۇقاتىڭدىن ھېچ كىشىگە بەرمىگەن نەرسىنى بىزگە ئاتا قىلغان تۇرساڭ، نىمىشقىمۇ مەمنۇن بولمايتتۇق، دەيدۇ. ئاللاتائالا: مەن سىلەرگە ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراق نەرسىنى بېرىمەن، دەيدۇ. ئۇلار: ئى رەببىمىز، ئۇنىڭدىن ئارتۇقراق قايسى نەرسە ئۇ؟ دەيدۇ. ئۇلۇغ ئاللا: سىلەرگە مېنىڭ رازىلىقىمنى چۈشۈرىمەن، شۇنىڭ بىلەن سىلەرگە مەڭگۈ غەزەپ قىلمايمەن، دەيدۇ①.

ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

---

① چۈنكى ئاللانىڭ رازىلىقى ھەر بىر نىجاتلىق ۋە بەختنىڭ سەۋەبىدۇر. خوجىسى ئۇزىدىن رازى ئىكەنلىكىنى بىلگەن ھەر بىر ئادەم بۇنىڭدىن ئۇزىگە ئىززەت ۋە ھۆرمەت بولىدىغانلىقى ئۈچۈن، بۇنىڭدىن ھەرقانداق نېمەتكە خوشال بولغاندىنمۇ ئارتۇق خوشال بولىدۇ.

قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: دەۋزەخكە دېيىلىدىغان بىر تۈركۈم كىشىلەر مېنىڭ شاپائىتىم بىلەن دەۋزەختىن چىقىپ جەننەتكە كىرىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن، ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى سىنىڭ شاپائىتىڭ بىلەن ئەڭ بەختلىك بولىدىغان ئادەم كىم؟ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قىيامەت كۈنى مېنىڭ شاپائىتىم بىلەن ئەڭ بەختلىك بولىدىغان ئادەم مۇشرىكلىقتىن ساپ بولغان ۋە ئىختىيارىي بوي سۇنغان ھالدا "لائىلاھە ئىللەللاھۇ" دېگەن ئادەمدۇر، دېدى.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇ-كى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن دەۋزەختىن ئەڭ كېيىن چىقىدىغان ئادەمنى ۋە جەننەتكە ئەڭ كېيىن كىرىدىغان ئادەمنى ئەلۋەتتە بىلىمەن، ئۇ شۇنداق بىر ئادەمكى، دەۋزەختىن ئۆمىلەپ چىقىدۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: بارغىن، جەننەتكە كىرگىن، دەيدۇ. ئۇ جەننەتكە كېلىدۇ، ئۇنىڭغا جەننەت توشۇپ كەتكەندەك تۇيۇلىدۇ. ئۇ قايتىپ بېرىپ: ئى رەببىم، جەننەت توشۇپ كېتىپتۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: بارغىن، جەننەتكە كىرگىن، دەيدۇ. ئۇ جەننەتكە كېلىدۇ، ئۇنىڭغا جەننەت توشۇپ كەتكەندەك تۇيۇلىدۇ. ئۇ قايتىپ بېرىپ: ئى رەببىم، جەننەت توشۇپ كېتىپتۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: بارغىن جەننەتكە كىرگىن، ساڭا ئاتا قىلىنغان جەننەت دۇنيادەك كەڭ ۋە دۇنيادەك ئون ھەسسە كەڭ، دەيدۇ. ئۇ ئادەم ئاللاتائالاغا: سەن پادىشا تۇرۇپ مېنى مەسخىرە قىلىۋاتامسەن

ياكى كۆلۈۋاتامسەن، دەيدۇ. ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كۈلگەنلىگىنى①، ھەتتا ئۇنىڭ ئۇدۇل چىشلىرىنىڭ كورۇنۇپ تۇرغانلىغىنى كوردۇم، دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئېيتىشىچە، جەننەت ئەھلىنىڭ ئەڭ تووەن دەرىجىلىگى ئەنە شۇ كىشىدۇر.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ھەۋزى كەۋسەرگە ئالدىڭلاردا بىرىپ، ئۇنى سىلەرگە تەييارلاپ تۇرىمەن.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مىنىڭ كولۇم (ھەۋزى كەۋسەر. ــ ت)نىڭ توغرىسى بىر ئايلىق مۇساپىدۇر، ئۇنىڭ سۇيى سۇتتىنمۇ ئاق، ئۇنىڭ ھىدى ئىپاردىنمۇ خۇش بۇيدۇر. ئۇنىڭ جاملىرى ئاسماندىكى يۇلتۇزلارغا ئوخشايدۇ، ئۇنىڭدىن ئىچكەن ئادەم مەڭگۇ چاڭقىمايدۇ.

555) ئاللا گۇنادىن ساقلىغان ئادەمنىڭ گۇناسىز بولىدىغانلىغى، ئىمان ۋە ئەڭ ئەۋزەل سوز توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەرقانداق خەلىپە

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللانىڭ ئوزىنىڭ گۇناكار بەندىسىگە قىلغان كەڭ رەھمىتى، مەرھەمىتى ۋە كەڭ رازىلىغىنى كورۇپ، خوشال بولۇپ ۋە ئەجەپلىنىپ كۈلگەن.

(مۇسۇلمانلارنىڭ مۇسۇلمان ھوكۇمرانى.ـــ ت)نىڭ ئىككى تۈرلۈك ۋەزىرى بولىدۇ. بىر تۈرلۈكى ئۇنى خەيرلىك ئىشلارغا تەكلىپ قىلىدۇ ۋە قىزىقتۇرىدۇ، يەنە بىر تۈرلۈكى ئۇنى يامان ئىشلارغا تەكلىپ قىلىدۇ ۋە قىزىقتۇرىدۇ، ئاللا گۇنادىن ساقلىغان ئادەم گۇناسىز بولىدۇ.

ئابدۇرەھمان ئىبنى سەمۇرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئابدۇرەھمان ئىبنى سەمۇرە، مەنسەپنى تىلەپ قولغا كەلتۈرمىگىن①، ئۇنى تىلەپ قولغا كەلتۈرىدىغان بولساڭ، شۇنىڭ بىلەن بولۇپ كېتىسەن-دە، ئاللا ساڭا ياردەم بەرمەيدۇ. ئۇ سەن تەلەپ قىلماستىن قولۇڭغا كېلىدىغان بولسا، ئاللا ساڭا يار-يۆلەك بولىدۇ. بىرەر ئىشنى قىلىش ئۈچۈن قەسەم ئىچكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ غەيرىنى قىلىش پايدىلىق بولىدىغانلىغىنى بايقىساڭ، ئىچكەن قەسىمىڭگە كاپارەت بېرىپ، پايدىلىق ئىشنى قىلساڭ بولىدۇ.....ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "قەسەمىڭلارنى ئاراڭلاردا ئالدامچىلىق ۋاستىسى قىلماڭلار، قەدىمىڭلار ئىسلامدا بەرقارار بولغاندىن كېيىن، تېيىپ كېتىدۇ، كىشىلەرنى ئاللانىڭ يولىدىن توسقانلىغىڭلار تۈپەيلىدىن، ئازاپقا دۇچار بولىسىلەر، زور ئازاپقا قالىسىلەر." (سۈرە نەھل، 43-ئايەت.ـــ ت) ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: "ياخشىلىق قىلماسلىققا، تەقۋىدارلىق قىلماسلىققا ۋە كىشىلەرنىڭ

① مەنسەپ تۇتۇش مۇشەققەتلىك ئىش بولۇپ، ئۇنىڭ ھوددىسىدىن چىقالايدىغان ئادەملەر ناھايىتى ئاز بولىدۇ، شۇڭا ئۇنى ئىزلەپ كېتىپ تىلىمىگىن، ئەگەر ئۇنى تىلەيدىغان بولساڭ، ئۇنىڭغا بېرىلىپ كېتىسەن، ئاللا ساڭا ياردەم بەرمەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ھوددىسىدىن تولۇق چىقالماي قالىسەن، بۇنداق ئەھۋالدىكى ئادەم مەنسەپ تۇتۇشقا لايىق ئەمەس.

ئارىسنى ئەپلەشتۈرمەسلىككە قەسەم ئىچىش شەكلى بىلەن ئاللانى بۇ ئىشلارغا توسالغۇ قىلماڭلار......“ (سۈرە بەقەرە، 224 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت)

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: گەپنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى تۆت سوزدۇر: سۇبھانەللا (ئاللانى ئۇلۇغلايمەن)، ئەلھەمدۇلىللا (جىمى مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ)، لائىلاھە ئىللەللاھۇ (بىر ئاللادىن باشقا ھىچ مەبۇد يوق)، ئاللاھۇئەكبەر (ئاللا ھەممىدىن ئۇلۇغدۇر).

559) **نەزر قىلىش** (شەرىئەتتە يوق ئىبادەتنى قىلىمەن دەپ ئۈستىگە ئىلىۋىلىش ــ ت)، **ئىتائەت قىلىش، ھاراق ئىچكەنىنى ئۇرۇش، ئوغرىنىڭ قولىنى كىسىش ۋە دىيەت** (قىساس ئۇچۇن ئىلىنىدىغان تولەم ــ ت) **توغرىسىدا**

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئاللاغا ئىتائەت قىلىشقا ۋەدە قىلغان بولسا، ئاللاغا ئىتائەت قىلسۇن، كىمكى ئاللاغا ئاسىيلىق قىلىشقا ۋەدە قىلغان بولسا، ئاللاغا ئاسىيلىق قىلمىسۇن①.

---

① بۇ شۇنى كورسىتىدۇكى، ئاللاغا بوي سۇنۇش جەھەتتە ۋەدە قىلغان ئادەم ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىشى لازىم، ئەگەر بىر كىشى ھىيت كۈنى روزا تۇتۇشقا ۋەدە قىلغان بولسا، بۇ ئادەمگە كاپارەت كەلمەيدۇ. ئەگەر بىر ئادەم بالىسىنى قۇربانلىق قىلىشقا ۋەدە قىلسا، ئۇنىڭ ۋەدىسى ئىناۋەتسىزدۇر.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام هاراق ئىچكەنلەرنى خورمىنىڭ شىخى بىلەن، كەش بىلەن ئۇرۇشقا بۇيرۇغان، ئەبۇ بەكرى سىددىق هاراق ئىچكەنلەرنى قىرىق دەرە① ئۇرغۇزغان.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر دىنار (قەدىمقى ئەرەپ تىللاسى.— ت) نىڭ توتتىن بىر قىممىتىگە تەڭ نەرسە ئوغرىلىغان ئوغرىنىڭ قولى كېسىلىدۇ.

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمان ئادەم ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمىسىلا، ئۇنىڭ گۇناھلىرىنىڭ تەۋبە ئارقىلىق ئەپۇ قىلىنىشىغا يول بار. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "كىمكى بىرەر مومىننى قەستەن ئۆلتۈرىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسى دەۋزەخ بولىدۇ......" (سۇرە نىسا، 93 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت) ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دىگەن: "شۇنداق كىشىلەر باركى، ئۇلار ئاللاغا ئىككىنچى بىر مەبۇدنى شېرىك قىلمايدۇ، ئاللا هارام قىلغان ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈش ئىشىنى قىلمايدۇ، زىنا قىلمايدۇ. كىمكى بۇ ئىشلارنى قىلىدىكەن، گۇناھىنىڭ جازاسىنى

---

① ھەزرىتى ئەبۇ بەكرىنىڭ دەۋرىدە ۋە ھەزرىتى ئۇمەرنىڭ دەسلەپكى دەۋرىدە هاراق ئىچكەنلەرگە قىرىق دەرە ئۇرۇلغان. هاراق ئىچىش ئەۋج ئېلىپ، پىتنە ـ پاسات كۆپىيىپ، خەلىپىنىڭ ئەمرى ـ پەرمانلىرى ھساپقا ئېلىنمىغاندىن كېيىن، ھەزرىتى ئۇمەر هاراق ئىچكەنلەرنى سەكسەن دەرە ئۇرۇشقا بۇيرۇغان.

تارتىدۇ، ئۇنىڭغا قىيامەت كۈنى ھەسسىلەپ ئازاپ قىلىنىدۇ. ئازاپتا ئۇ خارلانغان ھالدا ئۇزاققىچە قالىدۇ، پەقەت تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارلا بۇ ھالغا قالمايدۇ. ئاللا ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى ياخشىلىققا ئالماشتۇرىدۇ. ئاللا تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە رەھمەت قىلغۇچىدۇر." (سۈرە فۇرقان، 68 ـ، 69 ـ، 70 ـ ئايەتلەر. ـــ ت)

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى بىزگە قارشى قورال كوتىرىدىكەن، ئۇ بىزگە تەۋە ئەمەس.

ئەھنەف ئىبنى قەيس ئېيتىدۇكى، مەن بۇ ئادەمگە① ياردەم بېرىش ئۈچۈن بارغان ئىدىم، ماڭا ئەبۇ بەكرە (توت چارىيانىڭ بىرى بولغان ئەبۇ بەكرى ئەمەس. ـــ ت) ئۇچراپ قېلىپ، قەيەرگە بارىسەن؟ دىدى. مەن: بۇ ئادەمگە ياردەم قىلىشقا بارىمەن، دىسەم، ئۇ مۇنداق دىدى: قايتقىن، چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ئىككى مۇسۇلمان بىر بىرىگە تىغ تەڭلىسە، ئۆلتۈرگۈچىمۇ، ئۆلگۈچىمۇ دەۋزەختە بولىدۇ، دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان. مەن: ئى رەسۇلۇللا، ئۆلتۈرگۈچىغۇ دەۋزەختە بولسۇن، ئۆلگۈچىنىڭمۇ دەۋزەختە بولۇشى قانداق گەپ، دىسەم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ ئۇزىنىڭ ھەمراسىنى ئۆلتۈرۈشكە ھېرىس بولغانلىغى ئۈچۈندۇر، دىگەن.

---

① مومىنلەرنىڭ خەلىپىسى ھەزرىتى ئەلى ئىبنى ئەبى تالىب كوزدە تۇتۇلىدۇ.

564) ئادەم ئۆلتۈرگەننى ئۆلتۈرۈش، ناھەق قان تۆكۈش، قساس ئېلىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇ-كى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق ئىكەنلىكىگە ۋە مېنىڭ بەرھەق پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمگە ئېتىقات قىلغان مۇسۇلمان ئادەمدىن تۆۋەندىكى ئۈچ ئىشنىڭ بىرى سادىر بولمىغىچە ئۇنىڭ قېنىنى تۆكۈش دۇرۇس بولمايدۇ: بۇ ئۈچ ئىش ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈشتىن، ئەرلىك ياكى خوتۇنلۇق تۇرۇپ پاھىشە قىلىشتىن، مۇسۇلمانلار جامائەسىنى تەرك ئېتىپ مۇرتەد بولۇپ كېتىشتىن ئىبارەت.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك ئادەمنى ئاللا ئەڭ يامان كۆرىدۇ، بۇلار ھەرەمدە تۇرۇپ توغرا يولدىن ئازغان ئادەم، ئىسلام دىنىدا تۇرۇپ جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قىلىقلىرىنى قىلغان ئادەم، ناھەق رەۋىشتە ئادەم ئۆلتۈرگەن ئادەم.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: بىز بولساق دۇنيادا ئەڭ كېيىن كەلگەن ۋە ئاخىرەتتە ئەڭ ئالدىدا تۇرىدىغان ئۈممەتتۇرمىز. ئەبۇ ھۇرەيرە يەنە مۇشۇ ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن دەيدۇ: بىر ئادەم سىنىڭ رۇخسىتىڭسىز

ئۆيۈڭگە قارايدىغان بولسا، تاش ئېتىپ ئۇنىڭ كوزىنى قويۇۋەتسەڭ ساڭا ھېچ گۇنا بولمايدۇ.

567) قەسەم ئىچىش، كان بېسىۋېلىپ ئۆلگەنگە تولەم كەلمەسلىك ۋە زىممى (مۇسۇلمانلار ھامىلىغىدىكى مۇسۇلمان ئەمەس ئادەمـ ـت)نى ئۆلتۈرگەنىڭ گۇنايى توغرىسىدا

ئەشئەس ئىبنى قەيستىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىنىڭ دەۋايىڭنى بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن ئىككى گۇۋاچىڭ بولۇشى ياكى جاۋاپكارنىڭ قەسىمى كېرەك.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھايۋانىنىڭ يەتكۈزگەن زىيىنىغا تولەم كەلمەيدۇ، قۇدۇقتىن يەتكەن زىيانغا تولەم كەلمەيدۇ①،

---

① بىر ئادەم ئۆزىنىڭ يېرىگە ياكى پادىشالىق يەرگە قۇدۇق كولىغان بولسا ۋە ئۇنىڭغا ئادەم ياكى باشقا نەرسە چۈشۈپ كېتىپ ھالاك بولغان بولسا، قۇدۇق ئىگىسى جاۋاپكار بولمايدۇ، شۇنىڭدەك بىر ئادەمنى يالـلاپ كولاتقان بولسا، ئۇنىڭ ئۈستىگە قۇدۇق ئورۇلۇپ چۈشۈپ ھالاك بولسا، كولاتقان ئادەم جاۋاپكار بولمايدۇ. دۇرۇس، مۇسۇلمانلارنىڭ ماڭىدىغان يولىغا ياكى غەيرىنىڭ يېرىگە ئۇنىڭ رۇخسەتسىز قۇدۇق كولىغان بولسا، ئۇنىڭغا ئادەم چۈشۈپ كېتىپ ئۆلۈپ كەتسە، كولىغۇچى جاۋاپكار بولىدۇ ۋە مېلىدىن كاپارەت بېرىدۇ. ئادەمدىن باشقا نەرسە چۈشۈپ كېتىپ ھالاك بولسا، كولىغۇچىغا تولەم كېلىدۇ. ئورەكلەرمۇ قۇدۇقنىڭ ھوكمىدە بولىدۇ.

كانـدىن كەلـگەن زىيانـغا تولەم كەلـمەيدۇ ①، ئالتۇن، كۈمۈشتەك كان مەھسۇلاتىنىڭ بەشتىن بىرى زاكاتقا بېرىلىدۇ.

ئابـدۇلـلا ئىبنى ئەمـردىن رىـۋايەت قىلىـنىـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دېگەن: كىمكى مۇئاھىدە تۆزۈشـكەن② بىر ئادەمنى ئۆلتۈرىدىكەن، ئۇ جەننەتنىڭ بۇيىنى پۇرىمايدۇ، جەننەتنىڭ بۇيى قىرىق يىللىق مۇساپىدىن كېلىپ تۇرىدۇ.

570) ئاللاغا شېرىك كەلتۈرۈش، زاكاتنى مەنئى قىلىش ۋە ھىلىگەرلىك توغرىسىدا

ئابدۇلـلا ئىبنى ئەمر رىۋايەت قىلىـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسـ سالامغا بىر ئەرابى كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، گۇناھى كەبىرىلەر قايىسى؟ دەپ سورىـدى. رەسۇلۇلـلا: ئالـلاغا شېـرىك كەلـتۈرۈش، دېدى. ئەرابى: ئاندىن قالـسىچۇ؟ دەپ سورىـدى. رەسۇلۇللا: ئاتا ـ ئانىنى قاخشىـتىش، دېدى. ئەرابى: ئانـدىن قالـسىچۇ؟ دەپ سورىـدى. رەسۇلۇلـلا: يالغانـدىن قەسەم ئىچىش، دېدى. مەن: يالغان قەسەم دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدىم. رەسۇلۇللا: يالـغانـدىن قەسەم ئىچىپ مۇسۇلمان ئادەمنىڭ مېلىنى ئېلىۋېلىش، دېدى.

---

① كولىغان ئادەمنىڭ ئۈستىـگە ئۆرۈلۈپ كېتىپ، ئۇ ئادەم ھالاك بولسا تولەم كەلمەيدۇ.

② جىزيە بېرىـشكە توخـتام قىلىـشقان ياكى سۇلـتان بىلەن كېلىـشىم تۈزۈشكەن ياكى بىرەر مۇسۇلماننىڭ باش پاناھى بولۇشقا ئېرىشكەن بولسا.

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: توگىلەرنىڭ خوجايىنى زاكتىنى بەرمىسە، ئاللا قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا توگىلەرنى ئاپىرىدە قىلىدۇ، توگىلەر تاپانلىرى بىلەن ئۇنىڭ يۈزىگە قاتتىق ئۇرىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى ئۇشۇقچە ئوتلاقنى توساش مەقسىدى بىلەن ئۇشۇق سۈيىنى توسمىسۇن①.

573) نىكا ۋە ھەدىيە توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: قىزنىڭ رازىلىقىنى ئالماستىن ئۇنى نىكا قىلىپ ئېلىشقا بولمايدۇ، چوكاننىڭ رازىلىق سوزىنى ئالماستىن ئۇنى نىكا قىلىپ ئېلىشقا بولمايدۇ، دىگەن. ئى رەسۇلۇللا: قىزنىڭ رازىلىقى قانداق بولىدۇ؟ دەپ سورىغۇچىغا ئۇ: قىزنىڭ سۈكۈت قىلىپ تۇرغىنى ئۇنىڭ رازىلىق بىلدۇرگەنلىكى بولىدۇ، دىگەن. بەزى ئادەملەر②: قىزدىن رازىلىق سورالمىسا ۋە ئۇ نىكالانغىلى ئۇنىمىسا، بىر ئادەم ھىلە ئىشلىتىپ ئىككى ئادەمنى تېپىپ، قىزنى

---

① بۇنىڭ مەنىسى شۇكى، بىر ئادەم سەھرادا سۇ چىقارسا، سۇنىڭ ئەتراپىدا ئوتلاق بولۇپ، ئۇنىڭدا ئوتلايدىغان چارۋىلارنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا ئىچىدىغان سۈيى بولمىسا، سۇنىڭ ئىگىسى ئۇشۇقچە سۈيىدىن چارۋىلارنىڭ ئىچىشىنى توسمىسۇن، چۈنكى سۇنى ئىچىشتىن توسقاندا كىشىلەر زىيان تارتىپ قالىدۇ.

② بۇ ئىمام ئەزەم ئەبۇ ھەنىفەدۇر، ئۇنىڭغا ئاللانىڭ رەھمىتى بولسۇن.

ئۇنىڭ رازىلىقى بىلەن نىكاھلاپ ئالغانلىقتا يالغاندىن گۇۋالىق بەرگۈزسە، ئۇلارنىڭ گۇۋالىقىغا ئاساسەن، قازى قىزنىڭ نىكاسىنى مۇقىملاشتۇرسا، ئەر بولغۇچى يالغان گۇۋالىقنى بىلىپ تۇرۇپ قىزغا يېقىنچىلىق قىلسا، ھېچ كارايىتى يوق①، بۇ دۇرۇس نىكا ھېساپلىنىدۇ②، دەپ قارايدۇ.

ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەرگەن سوغىسىنى قايتۇرۇۋالغان ئادەم قەي قىلىۋەتكەن نەرسىسىنى قايتا يىگەن ئىتقا ئوخشايدۇ، بىز بۇنداق يامان خىسلەت بىلەن سۈپەتلەنمەسلىكىمىز لازىم.

575) ياخشى بەندىلەرنىڭ كۆرگەن چۈشى، چۈشنىڭ ئاللا تەرىپىدىن بولىدىغانلىقى ۋە بىشارەتلىك چۈشلەر توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ياخشى ئادەمنىڭ كۆرگەن ياخشى چۈشى پەيغەمبەرلىكنىڭ③ قىرىق ئالتە پارچىسىدىن بىر پارچىدۇر.

---

① بۇنىڭ بىلەن گۇناكار بولمايدۇ.

② چۈنكى ئەبۇ ھەنىفەنىڭ مەزھىبىدە قازىنىڭ ھوكمى سىرتقى ۋە ئىچكى جەھەتتىن ئىجرا قىلىنىدۇ.

③ كىنايە تەرىقىسىدە ئېيتىلغان سوز، چۈنكى ئالدىن خەۋەر بېرىش پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپات بولۇشى بىلەن تۈگىگەن.

ئەبۇ قەتادە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنىداق دېگەن: ياخشى چۈش ئاللادىن بولىدۇ، قورقۇنچلۇق چۈش شەيتاندىن بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: پەيغەمبەرلىكتىن پەقەت بىشارەتلەرلا قالدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، بىشارەتلەر نىمىلەر؟ دېۋىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ياخشى چۈش، دېدى.

578) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى چۈشىدە كۆرۈش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مېنى چۈشىدە كۆرگەن ئادەم ئويغىدا كۆرىدۇ①، شەيتان مېنىڭ شەكلىمگە كىرەلمەيدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: مېنى چۈشىدە كۆرگەن ئادەم راست كۆرگەن بولىدۇ، چۈنكى شەيتان مېنىڭ سۈرىتىمگە كىرەلمەيدۇ.

---

① قىيامەت كۈنى كۆرىدۇ دېگەن مەنىدە. بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى چۈشىدە كۆرگۈچىگە ئۇنىڭ دۇنيادىن ئىمان بىلەن كېتىدىغانلىقىدىن بىشارەتتۇر. چۈنكى دۇنيادىن ئىمان بىلەن كەتكەندىلا ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى قىيامەتتە ئالاھىدە كۆرگىلى بولىدۇ. ئاللا پەزلى ـ كەرىمى بىلەن بىزگە، دوستلىرىمىزغا ۋە مۇسۇلمانلارغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى كۆرۈشنى مۇيەسسەر قىلسۇن، مەرھەمەت قىلىپ بىزنى جەننەتكە داخىل قىلسۇن، دەۋزەخ ئازابىدىن ساقلىسۇن.

ئىبنى سىرىن ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: قىيامەت يېقىنلاشقان چاغدا، مۆمىننىڭ كۆرگەن چۈشى يالغان بولمايدۇ، مۆمىننىڭ كۆرگەن چۈشى پەيغەمبەرلىكنىڭ قىرىق ئالتە پارچىسىدىن بىر پارچىدۇر، دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دېگەن. مۇھەممەد ئىبنى سىرىن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈممىتىنىڭ كۆرگەن چۈشلىرىنى راست دەپ قارايمەن، دەيدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: چۈش ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ، بىرى كىشى ئويغاق ۋاقتىدا شۇغۇللانغان ئىشلىرىنىڭ ئىنكاسى بىلەن كۆرگەن چۈش①، ئىككىنچىسى شەيتاندىن بولغان قورقۇنچلۇق چۈش، ئۈچىنچىسى ئاللا تەرىپىدىن بولغان بىشارەتلىك چۈش②. كىمكى يامان چۈش كۆرىدىكەن، ئۇنى ھېچ ئادەمگە ئېيتمىسۇن، تۇرۇپ ناماز ئوقۇسۇن. ئىبنى سىرىن ئېيتىدۇكى، ئەبۇ ھۇرەيرە بويۇنغا تاقاق سېلىنىپ چۈشكەننى ياخشى ھېساپلىمايتتى؛ چۈشكە تەبىر بەرگۈچىلەر پۇتىغا ئىشكەل سېلىنىپ كۆرگەن چۈشنى ياخشى ھېساپلايتتى، ئۇنىڭغا دىندا مۇستەھكەم تۇرغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ تەبىر بېرەتتى.

581) يالغاندىن چۈش كۆردۈم دېيىش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيـ-

---

① ئويغاق چېغىدىكى بىرەر مەشغۇلات ياكى ئىشقى-مۇھەببەتكە دائىر نەرسىلەر بولۇپ، بۇنداق چۈشنىڭ ئېتىۋارى، تەبىرى بولمايدۇ.
② بۇنى چۈش پەرىشتىسى ئېلىپ كېلىدۇ.

غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى كۆرمىگەن چۈشىنى يالغاندىن كۆردۈم دېسە، ئۇ قىيامەت كۈنى ئىككى تال ئارپىنى بىر بىرىگە جۈپلەپ چېگىشكە مەجبۇر قىلىنىدۇ، ئۇ ئۇنى ھەرگىزمۇ چېگەلمەيدۇ. كىمكى ئۆزىنىڭ ئاڭلىشىنى ياقتۇرمايدىغان ياكى ئۇزدىن قاچىدىغان خەلقنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ قۇلىقىغا قوغۇشۇن قۇيۇلىدۇ. كىمكى جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىمىنى سىزىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئازاپقا قالىدۇ، ئۇنىڭغا جان كىرگۈزۈشكە زورلىنىدۇ، ئۇ ئۇنىڭغا جان كىرگۈزەلمەيدۇ.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىككى كۆزى كۆرمىگەن نەرسىنى كۆردۈم دېيىش ئەڭ چوڭ يالغانچىلىق ھېسابلىنىدۇ.

582) يامان چۈش كۆرگەندە قانداق قىلىش، بامدات نامىزىدىن كېيىن چۈش ئۆرۈش توغرىسىدا

ئەبدى رەببەھ ئىبنى سەئىد ئەبۇ سەلەمەدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئەبۇ سەلەمە ئېيتىدۇكى، مەن تاكى ئەبۇ قەتادەدىن مۇشۇ گەپنى ئاڭلىغىچە، يامان چۈش كۆرسەم كېسەل بولۇپ كېتەتتىم. ئۇ مۇنداق دېگەن: مەنمۇ تاكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۆۋەندىكى سۆزىنى ئاڭلىغانغا قەدەر، يامان چۈش كۆرسەم كېسەل بولۇپ كېتەتتىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ياخشى چۈش ئاللا تەرىپىدىن بولىدۇ، سىلەردىن بىر كىم ياخشى چۈش كۆرۈپ قالغان چېغىدا، ئۇنى پەقەت ياخشى كۆرگەن ئادەملىگە سۆزلەپ بەرسۇن، يامان

چۇش كورگەن چېغىدا، ئۇنىڭ يامانلىقىدىن ۋە شەيتاننىڭ يامانلىغىدىن ئاللاغا سېغىنسۇن، ئۈچ قېتىم سول تەرىپىگە تۈكۈرۈۋەتسۇن، ئۇنى ھېچكىمگە سوزلەپ بەرمىسۇن، ئۇ چۇش ئۇنىڭغا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە سىلەردىن چۇش كورگەن ئادەم بارمۇ؟ دەپ كوپ ئېيتاتتى، شۇنىڭ بىلەن ئاللا خالىغان ئادەملەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا چۇشلىرىنى بايان قىلاتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەتىگەندە بىزگە مۇنداق دەپ بەرگەن: كېچىسى ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى ئويغۇزۇپ، ماڭا: يۈر، دېدى، مەن ئۇلار بىلەن يۈردۈم، بىز ئوڭدىسىغا ياتقان بىر ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدۇق، ئۇنىڭ ئۈستىدە بىر ئادەم تاشنى تۇتۇپ تۇراتتى ۋە تاش بىلەن ئۇنىڭ ئۈستىگە تاشلىنىپ، كاللىسىنى يەنچىۋېتتى، تاش دومىلاپ، ئۇنىڭ ئالدىغا كېلەتتى، ئۇرغۇچى ئادەم تاشنى ئېلىپ، ئۇرۇلغۇچىنىڭ كاللىسى ساقىيىپ ئەسلىگە كەلگىچە كۇتۇپ تۇراتتى. ئۇنىڭ كاللىسى ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن، يەنە ئاۋۋالقىدەكلا ئۇنىڭ ئۈستىگە تاشلىنىپ كاللىسىنى يەنچىۋېتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى: مەن پەرىشتىلەرگە سۇبھانەللا (ئەجەبلىنىش مەنىسىدە)، بۇ ئىككى ئادەم نىمە ئادەم؟ دېسەم، پەرىشتىلەر ماڭا: يۈر، يۈر، دېدى. بىز يۈرۈپ ئوڭدىسىغا ياتقان بىر ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدۇق. بىر ئادەم ئۇنىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ، يۈزىنىڭ بىر تەرىپىگە كېلىپ كانارە بىلەن ئۇنىڭ جاۋغىيىدىن، بۇرنىدىن ۋە كوزىدىن بوينىغىچە تىلاتتى (ئەبۇ رەجانىڭ رىۋايىتىدە "تىلاتتى" دېگەن

سوزنىڭ ئورنىغا "ياراتتى" دىگەن سوز ئىشلىتىلگەنلىگى مەلۇم)، ئاندىن يۈزىنىڭ ئىككىنچى تەرىپىنىمۇ شۇنداق قىلاتتى. بۇ تەرىپىنى قىلىپ بولغىچە ئاۋالقى تىلىنغان تەرىپى ساقىيىپ ئەسلىگە كېلەتتى، ئەسلىگە كەلگەن تەرىپىنى يەنە ئاۋالقىدەك تىلاتتى. مەن: سۇبھانەللا، بۇ ئىككى ئادەم نىمە ئادەم؟ دەپ سورىدىم، پەرىشتىلەر ماڭا: يۈر، يۈر، دىدى. بىز يۈرۈپ تونۇرغا ئوخشايدىغان بىر گوداڭغا كەلدۇق. سەمۇرە ئىبنى جۇندۇبنىڭ ئېسىدە قېلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: گوداڭدىن قىيا-چىيا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. گوداڭغا قارىساق، قىپ-يالىڭاچ ئەر-ئاياللار بار ئىكەن، ئۇلارنىڭ ئاستى تەرىپىدىن ئوتنىڭ يالقۇنى كېلىپ تۇرۇپتۇ، بۇ يالقۇن ئۇلارغا يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار ۋاقىرىشىپ كېتەتتى. مەن پەرىشتىلەردىن: بۇلار كىملەر؟ دەپ سورىدىم. پەرىشتىلەر ماڭا: يۈر، يۈر، دىدى. بىز يۈرۈپ بىر ئوستەڭگە يېتىپ كەلدۇق. سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب ئېيتىدۇكى، ئېسىمدە قېلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئوستەڭ قاندەك قىزىل ئىدى، ئوستەڭدە بىر ئادەم ئۈزۈپ يۈرەتتى، ئوستەڭنىڭ قىرغىقىدا بىر ئادەم بولۇپ، ئۇ يېنىغا نۇرغۇن تاش يىغىۋالغان ئىدى. ھىلىقى ئوستەڭدە ئۈزۈپ يۈرگەن ئادەم تاش يىغىۋالغان ئادەمنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئاغزىنى ئاچاتتى، ئۇ ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر تاش سېلىپ قوياتتى. ئۇ بېرىپ ئوستەڭدە يەنە ئۈزەتتى، ئاندىن ئۇنىڭ ئالدىغا يەنە قايتىپ كېلەتتى. ھەر قايتىپ كەلگەندە ئاغزىنى ئاچاتتى، ئۇ ئۇنىڭ ئاغزىغا تاش سېلىپ قوياتتى. مەن پەرىشتىلەردىن: بۇلار كىم؟ دەپ سورىدىم، ئۇلار ماڭا: يۈر، يۈر، دىدى. بىز يۈرۈپ ناھايىتى قەبىھ سۈرەتلىك بىر ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدۇق. ئۇنىڭ يېنىدا بىر ئوت

بولۇپ، ئۇ ئۇتنى قوچۇيتتى ۋە ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى. پەرىشـ-
تىلەردىن: بۇ نىمە ئادەم؟ دەپ سورىـدىم. پەرىشتىـلەر ماڭا: يۇر،
يۇر، دىدى. بىز يۈرۈپ، ئوسۇملۇكلىرى ئىگىز ئوسـكەن، باھارنىڭ
خىلمۇ-خىل گۇل-چىچەكلىرى بىلەن تولغان بىر باغچىغا كەلـدۇق.
باغچىنىڭ ئوتتۇرىسـىدا بويىـنىڭ ئىگىزلىگـىدىن بىشىـنى كورگىـلى
بولمايدىغان ئىگىز بىر ئادەم تۇرۇپـتۇ. ئۇنىڭ ئەتـراپـىدا نۇرغۇن
باللار تۇرۇپتۇكى، بۇنداق كوپ باللارنى زادى كورمىـگەن ئىدىم.
پەرىشتىلەردىن: بۇ كىم؟ ئۇلار كىملەر؟ دەپ سورىدىم. پەرىشتىلەر
ماڭا: يۇر، يۇر، دىـدى. بىز يۈرۈپ، شۇنـداق چوڭ باقـقا يىتىپ
كەلدۇقكى، بۇنداق چوڭ ۋە چىرايلىق باغنى زادى كورمىگەن ئىدىم.
پەرىشتىلەر مىنى باققا چىق دىدى، بىز باققا چىقىپ ئالتۇن كىسەك
بىلەن كۇمۇش كىسەكـتىن سىلىـنغان بىر شەھەرگە يىتىپ باردۇق،
شەھەرنىڭ دەرۋازىسـىغا بىرىـپ ئىچىپ بىرىشـنى تەلەپ قىلدۇق،
بىزگە شەھەرنىڭ دەرۋازىسى ئىچىپ بىرىلدى، شەھەرگە كىردۇق. بۇ
يەردە بىزنى بەدەنـلىرىـنىڭ يىرىـمى ئەڭ چىرايـلىق، يىرىمى ئەڭ
قەبىھ بولغان كىشىلەر كۇتۇۋالـدى. پەرىشتىلەر ئۇلارغا: بىرىڭـلار،
ئاشۇ ئوستەڭگە چۇشۇڭلار، دىدى. قارىـساق، توغرىسىغا ئىقىۋاتقان
بىر ئوستەڭ تۇرۇپـتۇ. ئاقلىقـتا ئۇنىڭ سۇيى گويا سۇتـتەك ئىدى،
ئۇلار ئوستەڭگە بىرىپ چۇشـتى، ئانـدىن بىزنىڭ يىنىمىزغا قايتىپ
كەلـدى. ئۇلارنىڭ بەدىـنىدىكى قەبىـھلىـك يوقىلىـپ، ئۇلار ئەڭ
چىرايـلىق شەكىلـگە كىـرگەن ئىدى. پەرىشتىـلەر ماڭا: بۇ سىنىڭ
مەنزىلـگاھىڭ ئەدنى جەنـنىتى بولـدۇ، دىدى. كوزۇمنى يۇقۇرىغا
تىـكىپ قارىـسام، ئاق بۇلۇتـتەك بىر ساراي تۇرۇپتۇ. پەرىشتىـلەر
ماڭا: مانا بۇ سىنىڭ ئورنۇڭ، دىدى. مەن پەرىشتىـلەرگە: سىلەرگە

ئاللا بەخت ئاتا قىلسۇنكى، مېنى قويۇۋېتىڭلار، ئۇنىڭغا كىرىمەن، دىدىم. پەرىشتىلەر: ھازىر كىرىشكە بولمايدۇ، ئۇنىڭغا كېلىچەكتە كىرىسەن، دىدى. مەن پەرىشتىلەرگە: كېچىدىن بۇيان ئاجايىپ ئەھۋاللارنى كوردۇم، ئۇلارنى دەپ بەرسەڭلار، دىدىم. پەرىشتىلەر ماڭا: ئۇلاردىن سېنى خەۋەردار قىلىپ قويايلى، سەن ئالدىدا كورگەن كاللىسى تاش بىلەن يەنچىلىۋاتقان ئادەم قۇرئاننى ئۇگىنىپ تاشلىۋەتكەن ۋە پەرز نامازنىڭ ۋاقتىدا ئۇخلايدىغان ئادەم؛ سەن كورگەن، جاۋغاي، بۇرۇن ۋە كوزلىرىدىن تارتىپ بوينىغىچە تىلىنىۋاتقان ئادەم ئەتىگەندە ئويىدىن چىقىپ سىرتتا يالغان-ياۋداقلارنى تارقىتىدىغان ئادەم؛ تونۇرغا ئوخشايدىغان گوداڭدا تۇرغان ئەر-ئاياللار بولسا پاھىشىۋازلار، سەن كورگەن ئوستەڭدە ئۈزۈۋاتقان، ئاغزىغا تاش سېلىنىغان ئادەم بولسا جازانىخوردۇر؛ ئوتنىڭ يېنىدا تۇرۇپ ئۇنى قوچۇۋاتقان ۋە ئەتراپىدا ئايلىنىپ تۇرغان ئادەم دەۋزەخقە مەسئۇل پەرىشتە مالىكتۇر؛ باغدا تۇرغان ئېگىز بويلۇق ئادەم ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدۇر، ئۇنىڭ چورىسىدىكى باللار ئىسلام تەبىئىتى بىلەن تۇغۇلغانلاردۇر، دىدى. سەمۇرە مۇنداق دەيدۇ: مۇسۇلمانلاردىن بىرى: ئى رەسۇلۇللا، مۇشرىكلارنىڭ باللىرىمۇ شۇلارنىڭ قاتارىغا كىرەمدۇ؟ دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مۇشرىكلارنىڭ باللىرىمۇ شۇلارنىڭ قاتارىغا كىرىدۇ، بەدەنلىرىنىڭ يېرىمى چىرايلىق، يېرىمى قەبىھ كەلگەن كىشىلەر ياخشى ئىشلارغا يامان ئىشلارنى ئارىلاشتۇرۇپ قىلغانلاردۇر، ئاللا ئۇلارنى كەچۇرسۇن، دىدى.

585) سۇلتانغا ئىتائەت قىلىش ۋە بىزگە قارشى قورال كۆتەرگەنلەر دېگەن ھەدىس توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى باشلىقىنىڭ بىرەر ئىشىنى① ياقتۇرمىسا، سەۋرى قىلسۇن②. كىمكى سۇلتانغا ئىتائەت قىلىشتىن بىر غېرىچ چەتنەيدىكەن، ئۇ جاھىلىيەت دەۋرىدىكىلەرگە ئوخشاش ئۆلىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئاراڭلاردىكى زۇلۇم قىلغانلارنىڭلا بېشىغا كېلىش بىلەن چەكلىنىپ قالمايدىغان بالانىڭ كېلىشىدىن ساقلىنىڭلار......" (سۈرە ئەنفال، 25 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.ـــت)

جۇنادە ئىبنى ئۇمەييە مۇنداق دەيدۇ: بىز ئۇبادە ئىبنى سامىتنىڭ يېنىغا كىردۇق، ئۇ كېسەل ئىدى، بىز ئۇنىڭغا: ئاللا ساڭا شىپالىق بەرسۇن، بىزگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاڭلىغان بىرەر ھەدىسنى سۆزلەپ بەرسەڭ، شۇنىڭ بىلەن ئاللا ساڭا ساۋاب بەرگەي، دېدۇق. ئۇ مۇنداق دېدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنى چاقىردى، بىز ئۇنىڭغا بەيئەت قىلدۇق، شۇنداق شەرت ئاستىدا بەيئەت قىلدۇقكى، ئىشقا قىزغىنلىق بولغان ھالدىمۇ، قىزغىنلىق بولمىغان ھالدىمۇ، قىيىن ھالدىمۇ، قولايلىق ھالدىمۇ، ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىدىغان، ئەمىرلەر شەخسى مەنپەئەتلىرىنى ئەلا بىلگەندىمۇ ئۇلارغا ئىتائەت

① دىنىي ئىشلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

② يەنى يەتكەن كۆڭۈلسىزلىككە چىداپ، سۇلتاننىڭ ئىتائىتىدىن چىقمىسۇن.

قىلىدىغان، ئىش بېشىدىكىلەر ئاللا تەرىپىدىن ئېنىق دەلىلى ① بولغان ئاشكارا كۇپرىلىقنى سادىر قىلمىغىچە، ئۇلارغا ئىتائەت قىلىدىغان بولدۇق.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىر كىم قېرىندىشىغا قورال تەڭلىمىسۇن، چۈنكى ئۇ ئۇقمايدىكى، شەيتان ئۇنىڭ قولىدىكى قورالنى تارتىۋېلىپ، ئۇنى دەۋزەخقە تاشلايدىغان ۋەقەگە دۇچار قىلىپ قويۇشى مۇمكىن②.

591) بىرەر قەۋمنى ئاللانىڭ جازالىشى، يۇقىرالارنى ياخشى باشقۇرۇش، گورىستانلىقنى ئارزۇ قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىرەر قەۋمگە ئازاپ-ئوقۇبەت كەلتۈرسە، ئازاپ-ئوقۇبەت ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە كېلىدۇ③،

---

① قۇرئاندىن ياكى سەھىھ ھەدىستىن باشقىچە مەنە بېرىشكە بولمايدىغان ئېنىق دەلىل تاپمىغىچە، ئىسلام باشلىقلىرىنىڭ ھەركىتىنى توغرا چۈشەندۈرۈشكە يوللا بولىدىغان بولسا، ئۇنىڭ ئۈستىدىن ئىسيان كوتىرىش جايىز بولمايدۇ.

② بۇنىڭدىن ئوزى ھارام بولمىسىمۇ، ھارام نەرسىگە ئېلىپ بارىدىغان ئىشتىن ساقلىنىشنىڭ لازىملىغى چىقىدۇ، مەيلى ئۇ راست ياكى ئويۇن-چاخچاق يوسۇندا قىلىنىسۇن. شۇنىڭدەك بۇ ھەدىستىن، كىشىنى تىللاش، جىدەل-ماجرا قىلىش ۋە ئەزىيەت يەتكۇزۇش ئىشلىرىنىڭ مەنئى قىلىنغانلىغى چىقىدۇ.

③ ئازاپ ئومۇمى بولۇپ، ھەتتا ئۇ قەۋمنىڭ ئىچىدىكى ياخشى بەندىلەر-

ئاندىن قىيامەت كۈنى ئۇلار ياخشى-يامانلىغىغا قاراپ ئايرىلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشى بىر ئادەمنىڭ قەۋرىسىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، كاشكى ئۇنىڭ ئورنىدا مەن بولغان بولسامچۇ؛ دەپ ئارزۇ قىلمىغىچە قىيامەت قايىم بولمايدۇ.

مەئقىل ئىبنى يەسار رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: مۇسۇلمانلارنى ئىدارە قىلىدىغان ھەرقانداق ھاكىم ئۇلارغا ئالا كۆڭۈللۈك قىلغان ھالدا ئۆلىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلىدۇ.

ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سىجىستاندا قازى بولۇپ تۇرغان ئوغلىغا مۇنداق دەپ يازغان: سەن دەرغەزەپ بولۇپ تۇرغان چېغىڭدا ئىككى ئادەمنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقارمىغىن، چۈنكى مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ھاكىم بولغان ئادەم دەرغەزەپ بولۇپ تۇرغان چاغدا① ئىككى ئادەمنىڭ ئارىسىدا ھەرگىز ھۆكۈم چىقارمىسۇن، دېگىنىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

گىمۇ كېلىدۇ، چۈنكى ئاللانىڭ ئازابى ياخشى بەندىلەرنى پاكلايدىغان، پاسىق بەندىلەردىن ئۆچ ئالىدىغان نەرسىدۇر. ياخشى ئەمەل قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى ياخشى بولىدۇ، يامان ئىش قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى يامان بولىدۇ.

① چۈنكى غەزەپ ھاكىمنى ناھەق ھۆكۈم چىقىرىشقا ئېلىپ كېلىدۇ.

593) كىشى قازى بولۇشقا ۋە ئادالەت بىلەن ھۆكۈم چىقىرىشقا قاچان لايىق بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ھەسەن بەسرى: ئاللا ھاكىملارغا نەپسىنىڭ كەينىگە كىرمەسلىكنى، كىشىلەردىن قورقماسلىقنى①، ئاللانىڭ ئايەتلىرىنى پۇچەك پۇلغا تېگىشمەسلىكنى يۈكلىدى، دېدى. ئاندىن كېيىن ئۇ مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "ئى داۋۇد، سېنى بىز زېمىندا ھۆكۈمران قىلدۇق، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ھەق ھۆكۈم چىقارغىن، نەپسىنىڭ ئارزۇسىغا ئەگەشمىگىنكى، ئۇ سېنى ئاللانىڭ يولىدىن ئازدۇرىدۇ. ئاللانىڭ يولىدىن ئازغانلار ھېساپ كۈننى ئۇنتۇغانلىقلىرى سەۋەبىدىن قاتتىق ئازاپقا دۇچار بولىدۇ." (سۈرە ساد، 26 - ئايەت. ـــ ت) ئۇ يەنە مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "بىز ھىدايەتلىك ۋە نۇرلۇق تەۋراتنى نازىل قىلدۇق، ئاللانىڭ ئەمرىگە بوي سۇنغان پەيغەمبەرلەر يەھۇدىلارغا تەۋرات بىلەن ھۆكۈم قىلاتتى، يەھۇدىلارنىڭ ئۆلىمالىرى ۋە زاھىدلىرىمۇ زايا قىلماي ساقلاپ قالغان تەۋراتنىڭ ئەھكاملىرى بىلەن ھۆكۈم قىلاتتى، ئۇلار تەۋراتقا (ئۇنىڭ زايا بولۇپ كەتمەسلىكىگە ۋە ئۆزگەرتىلىپ كەتمەسلىكىگە) نازارەتچى ئىدى، (ئى يەھۇدىلار) كىشىلەردىن قورقماڭلار، مەندىن قورقۇڭلار، مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئەرزىمەس پۇلغا تېگىشمەڭلار، ئاللانىڭ نازىل قىلغان ئايەتلىرى بىلەن ھۆكۈم قىلمايدىغانلار كاپىرلاردۇر." (سۈرە مائىدە، 44 - ئايەت. ـــ ت)

---

① زالىم پادىشادىن ياكى بىرەر ئادەمنىڭ زىيان - زەخمەت يەتكۈزۈشىدىن قورقماسلىققا ئوخشاش.

594) سۇلتاننى ماختاش توغرىسىدا

مۇزاھەم ئىبنى زۇفەر بىزگە ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز مۇنداق دېگەن دەيدۇ: قازى بولغان ئادەمدە تۆۋەندىكى بەش خىسلەتتىن بىرى كەم بولسا، ئۇنىڭدا بىر نۇقسان بولغان بولىدۇ. قازى بولغان ئادەم چېچەن، مۇلايىم، ھارامدىن ساقلىنىدىغان، قاتتىق سوڭەك، شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ئوبدان بىلىدىغان ۋە ئىلىم ئۈستىدە بىلىمگەنلىرىنى كوپ سورايدىغان بولۇشى كېرەك. بىر قىسىم كىشىلەر جۇملىدىن ئۇرۋە ئىبنى زۇبەير ئىبنى ئۆمەرگە: بىز سۇلتاننىڭ ئالدىغا كىرگىنىمىزدە، ئۇنىڭ ھەققىدە سىرتتا قىلىدىغان سوزىمىزنىڭ ئەكسىنى قىلىمىز، دېگەن. ئىبنى ئۆمەر: بۇنداق قىلىشنى رەسۇلۇللانىڭ ۋاقتىدا مۇناپىقلىق قاتارىدا سانايتتۇق، دېگەن.

595) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىگە ئەگىشىش ۋە ئاياللارغا دىننى تەلىم بېرىش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇخلاۋاتاتتى، ئۇنىڭ يېنىغا پەرىشتىلەر كەلدى، پەرىشتىلەرنىڭ بەزىسى ئۇنى ئۇيقۇدا دېسە، بەزىسى كوزى ئۇيقۇدا بولغان بىلەن قەلبى ئويغاق دېدى. ئۇلار ئوزئارا بۇ ھەمرايىڭلار (پەيغەمبەرت)نىڭ بىر تەمسىلى بولىدۇ، ئۇنىڭغا بىر تەمسىل كەلتۈرۈڭلار دېيىشتى، پەرىشتىلەرنىڭ بەزىسى

ئۇ ئۆيقۇدا دىيىشسە، بەزىسى كوزى ئۆيقۇدا بولغان بىلەن قەلبى ئويغاق دىيىشتى. ئۇلار: ئۇنىڭ تەمسىلى شۇنداق بىر كىشىنىڭ تەمسىلىگە ئوخشايدۇكى، ئۇ بىر قورا سېلىپ، قورادا زىياپەت قىلغان، كىشىلەرگە زىياپەتكە چاقىرىدىغان بىر چاقىرغۇچى ئەۋەتكەن، چاقىرغۇچىنىڭ تەكلىۋىنى قوبۇل قىلغان ئادەم قوراغا كىرىپ زىيا-پەتتىن يىگەن، تەكلىپنى قوبۇل قىلمىغان ئادەم قوراغا كىرمىگەن، زىياپەتتىنمۇ يىمىگەن، دىيىشتى. پەرىشتىلەر: پەيغەمبەر ئەلەيھىس-سالامغا بۇ تەمسىلنى يېشىپ بېرىڭلار، ئۇنى ئۇ چۈشەنسۇن، دىيىش-كەن. پەرىشتىلەرنىڭ بەزىسى ئۇنى ئۆيقۇدا دىيىشكەن، بەزىسى كوزى ئۆيقۇدا بولغان بىلەن قەلبى ئويغاق دىيىشكەن. پەرىشتىلەر: قورا بولسا جەننەتتىن، چاقىرغۇچى بولسا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ئىبارەت. كىمكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىتائەت قىلىدىكەن، ئاللاغا ئىتائەت قىلغان بولىدۇ. كىمكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئاسىلىق قىلىدىكەن، ئاللاغا ئاسىلىق قىلغان بولىدۇ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كىشىلەرنى ئايرىغۇچىدۇر①، دىيىشتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بىر ئايال كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، سىنىڭ سوزلىرىڭنى ئەرلەر ئاڭلاۋاتىدۇ، بىزگىمۇ ئىختىيارىڭ بويىچە بىر كۈننى بەلگىلەپ بەرسەڭ، شۇ كۈندە كەلسەك، بىزگە ئاللا ساڭا بىلدۈرگەن دىننى ئەھكاملارنى ئۆگەتسەڭ، دىدى. پەيغەمبەر

① مۇسۇلماننى، كاپىرنى، ياخشىنى، ياماننى ئايرىغۇچىدۇر، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىگە ئەگەشكەن ئادەم نىجات تاپىدۇ، ئۇنىڭدىن چەتلىگەن ئادەم ئازاپقا قالىدۇ.

ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى پالانى كۈنىدە، پالانى جايغا يىغىلىڭلار دىدى. ئۇلار يىغىلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا دىنىي ئەھكاملارنى تەلىم بەردى. ئاندىن ئۇلارغا: سىلەردىن بىرەر ئايالنىڭ ئۆزىدىن ئىلگىرى ئۈچ بالىسى ئۆلگەن ئىكەن، ئۇلار ئۇنىڭغا دەۋزەختىن پەردە بولىدۇ، دىدى. توپلانغان ئاياللاردىن بىرى: ئى رەسۇلۇللا، ئالدىن ئۆلگەن بالىسى ئىككى بولسىچۇ؟ دەپ سورىدى. ئەبۇ سەئىد، بۇ سوزنى ئايال ئىككى قېتىم تەكرارلىدى، دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىككى بولسىمۇ، ئىككى بولسىمۇ، ئىككى بولسىمۇ شۇنداق، دىدى.

597) بۇرۇنقىلارنىڭ يولىغا ئەگىشىش ۋە گۇمراھلىققا دەۋەت قىلغان ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

يەنە ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەر چوقۇم ئۆزەڭلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنىڭ يولىغا قەدەممۇ-قەدەم يېقىندىن ئەگىشىسىلەر، ھەتتا ئۇلار كىلەنىڭ ئۇۋىسىغا كىرگەن بولسىمۇ①، ئۇلارغا ئەگىشىسىلەر، دىدى. بىز: ئى رەسۇلۇللا، بىز ئەگىشىدىغانلار يەھۇدىلار بىلەن ناسارلارمۇ؟ دىۋىدۇق، رەسۇلۇللا: ئۇلاردىن باشقا كىم بولاتتى؟ دىدى.

---

① كۈپرىدا ئەمەس، گۇنادا ئۇلارغا قاتتىق مۇۋاپىقلىشىشتىن ئىبارەت. دىمەك، ئۇلارنىڭ ئىزىدىن مېڭىش ۋە يولىغا ئەگىشىشتە مۇشۇنداق تار يەرگە كىرسىمۇ ئارقىسىدىن كىرىسىلەر، دىگەن مەنىدە.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: زۇلۇم بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن ھەر بىر ئادەمدە تۇنجى ئادەم بالىسىنىڭ ھەسسىسى بار①، دېگەن. سۇفيانىنىڭ رىۋايىتىدە بۇ ھەدىستە: ئۇنىڭ قېنىدا ھەسسىسى بار، چۈنكى ئۇ تۇنجى قېتىم ئادەم ئۆلتۈرۈشنى يولغا قويغان②، دېگەن سۆز قوشۇلغان بولۇشى مۇمكىن. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "قىيامەت كۈنى ئۇلارغا پۈتۈن گۇناھلىرى يۈكلىنىدۇ، ئۆزلىرى ئۇقماستىن ئازدۇرغانلارنىڭ گۇناھلىرىمۇ يۈكلىنىدۇ......" (سۈرە نەھل، 25 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

598) ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى ۋە ئاللانىڭ رىزقى بەرگۈچى ئىكەنلىكى توغرىسىدا

جۇندۇب ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مادامىكى دىللار

---

① قابىلنىڭ ئۆزىنىڭ قېرىندىشى ھابىلنى ئۆلتۈرگەنلىكى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

② بۇ ھەدىستە دىندا بىدئەتلەرنى ۋە يېڭى نەرسىلەرنى پەيدا قىلىشتىن ساقلىنىشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ، چۈنكى بىدئەتنى پەيدا قىلغان ئادەم دەسلىۋىدە ئۇ كىچىك ئىش بولغانلىقتىن ئۇنىڭغا سەل قارايدۇ. بىدئەتنى ئەسلىدە پەيدا قىلغۇچى شۇ بولغانلىقتىن، كېيىن بىدئەتكە ئەگەشكەنلەرنىڭ گۇنايى شۇنىڭغا بولىدىغان يامان ئاقىۋەتلەرنىڭ كېلىپ چىقىشىنى ئۇ تۇيمايدۇ. چۈنكى ھەدىستە، كىمكى زالالەتكە ئۈندەيدىكەن، زالالەتكە ئەگەشكەنلەرنىڭ ئۆزلىرىنىڭ گۇنايىدىن ھېچ نەرسە كېمەيتىلمەستىن، ئۈندىگۈچىگە ئۇلارنىڭ گۇنايىغا ئوخشاش گۇنا يۈكلىنىدۇ، دېيىلگەن.

قۇرئانغا مەركەزلەشكەن ئىكەن، ئۇنى ئوقۇغۇلار، ئۇنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىشتە ئىختىلاپ قىلىشىپ قالساڭلار، تۇرۇپ كېتىڭلار.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەردىن يەتكەن ئەزىيەتكە ھېچكىم ئاللادەك سەۋرچان ئەمەس. ئۇلار ئاللانىڭ بالىسى بار، دەپ تۆھمەت چاپلىغان بولسىمۇ، ئاللا ئۇلارغا ئامان-ئېسەنلىك بېرىۋاتىدۇ، رىزقى بېرىۋاتىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئاللا ھەقىقەتەن ناھايىتى رىزقى بەرگۈچىدۇر، پەۋقۇلئاددە كۈچلۈكتۇر" (سۈرە زارىيات، 58-ئايەت.—ت)

599) ئۇخلاش ۋاقتىدا ئاللاتائالانىڭ ئىسىملىرىنى ۋاستە قىلىپ تىلەش توغرىسىدا ۋە "ئاللا سىلەرنى ئۇنىڭغا ئاسىيلىق قىلىشتىن ئاگاھلاندۇرىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: سېنىڭ ئىززىتىڭ بىلەن پانا تىلەيمەنكى، سەندىن بولەك ھېچ ئىلاھ يوق، سەن ئۆلمەيسەن، جىنلار، ئىنسانلار ئۆلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىركىم يېتىش ئۈچۈن توشەككە كەلگەن چاغدا، توشەكنى كىيىمىنىڭ بىر تەرىپى بىلەن

ئۈچ قېتىم قېقىۋەتسۇن ۋە مۇنداق دېسۇن: رەببىم، يېنىمنى ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ تۇرۇپ قويدۇم، ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ تۇرۇپ كوتىرىمەن، مېنى قەبزى روھ قىلساڭ، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، ئەگەر مېنىڭ هاياتىمنى داۋاملاشتۇرىدىغان بولساڭ، مېنى ياخشى بەندىلىرىڭنى مۇهاپىزەت قىلغان نەرسەڭ بىلەن مۇهاپىزەت قىلغىن.

هۇزەيفە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئاخشىمى ياتقاندا، ئى ئاللا، ياشايدىكەنمەن، ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ ياشايمەن، ئۆلىدىكەنمەن، سېنىڭ ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ ئۆلىمەن، دەيتتى. ئەتىگەندە تۇرغاندا: جىمى مەدهىيە بىزنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرگەن ئاللاغا مەنسۇپ، قىيامەت كۈنى يەنە ئاللا تىرىلدۈرىدۇ، دەيتتى.

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ دېگەن: مېنىڭ بەندەم مېنى ئۆزىگە قارىتا قانداق ئويلىسا، مەن ئۇنىڭغا شۇنداق بولىمەن①، ماڭا ئۇ زىكرى ئېيتسا، مەن ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولىمەن،

① ئەگەر ئۇ: مېنى ئاللا كەچۈرىدۇ ۋە ئەپۇ قىلىدۇ، دەپ ئويلىسا، ئۇنى كەچۈرىمەن ۋە ئەپۇ قىلىمەن، ئەگەر مېنى جازالايدۇ، دەپ ئويلىسا، مەن ئۇنى جازالايمەن. هەر كىشى ئىبادەت ۋەزىپىلىرىنى ئاللا قوبۇل قىلىدۇ ۋە مېنى مەغپىرەت قىلىدۇ، دەپ ئىشەنگەن هالدا تىرىشىپ ئورۇنلىشى كېرەك، چۈنكى ئاللا ئۇنىڭغا شۇنداق قىلىشقا ۋەدە قىلغان، ئاللا ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ، ئاللا توغرىلىق يۇقۇرقىنىڭ ئەكسىچە ئېتىقاتتا بولۇپ، ئاللانىڭ رەهمىتىدىن نائۇمىت بولۇش گۇنايى كەبىرىدۇر. كىمكى مۇشۇ ئېتىقاتتا ئۆلىدىكەن، ئۇنىڭ قانداق بولۇشى ئويىغا باغلىق، گۇنالارغا چۆمگەن هالدا ئاللانىڭ مەغپىرەت قىلىشىنى ئويلاش نوقۇل نادانلىق ۋە غاپىللىقتۇر.

ئەگەر ئۇ ماگا مەخپى زىكرى ئېيتسا، مەن ئۇنىڭغا مەخپى ساۋاپ بېرىمەن، ئەگەر ئۇ ماگا جامائە بار يەردە زىكرى ئېيتسا، مەن ئۇنىڭغا ئۇ جامائەدىنمۇ ياخشى جامائە بار يەردە ساۋاپ بېرىمەن، ئەگەر ئۇ ماگا بىر غېرىچ يېقىنلاشسا، مەن ئۇنىڭغا بىر گەز يېقىنلىشىمەن، ئەگەر ئۇ ماگا بىر گەز يېقىنلاشسا، مەن ئۇنىڭغا بىر غۇلاچ يېقىنلىشىمەن، ئەگەر ئۇ ماگا مېڭىپ كەلسە، مەن ئۇنىڭغا يۈگۈرۈپ بارىمەن①.

600) ئاللانىڭ ناھايىتى باي ئىكەنلىكى، ئاللانىڭ ھەممىدىن بەك قورۇيدىغانلىقى ۋە غەم-قايغۇ دۇئاسى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا ناھايىتى بايدۇر، ئۇنىڭ بايلىقى بەرگەنگە خوراپ قالمايدۇ، ئاللانىڭ ئاتاسى كېچە-كۈندۈز توكۇلۇپ تۇرىدۇ، ئاسمان-زىمىننى ياراتقاندىن بۇيان، ئاللانىڭ بەرگەنلىرىنى كوردۇڭلارمۇ؟ ئاللانىڭ ئىلكىدىكى نەرسىلەر خوراپ قالغىنى يوق. ئاسمان-زىمىننى يارىتىشتىن ئىلگىرى ئاللانىڭ ئەرشى سۇنىڭ ئۇستىدە ئىدى. ئاللانىڭ يەنە بىر قولىدا ئادالەت تارازىسى بولۇپ، خالىغان ئادەمنى تۆۋەن چۈشۈرىدۇ، خالىغان ئادەمنى

---

① يەنى ماگا ئاز ئىبادەت بىلەن يېقىنلاشسا، مەن ئۇنىڭغا كوپ ساۋاپ بېرىمەن، تائەت-ئىبادەتنى قانچە كوپ قىلسا، ئۇنىڭغا شۇنچە كوپ ساۋاپ بېرىمەن دىگەن مەنىدە. يېقىنلىشىش ۋە يۈگۈرۈش دىگەن سوز ئوخشىتىش ئۇسۇلى بىلەن ئېيتىلغان كىنايە گەپتۇر.

يۇقۇرى كوتىرىدۇ.

مۇغىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، سەئىد ئىبنى ئۇبادە: ئەگەر بىرەر ئەرنى ئايىلىم بىلەن بىللە كورسەدىغان بولسام، ئۇ ئەرنى چوقۇم قىلىچنىڭ بىسى بىلەن ئۇراتتىم، دىگەن. بۇ سوز رەسۇلۇللاغا يىتىپ بارغاندا، ئۇ مۇنداق دىگەن: سەئىدنىڭ قورۇشىدىن ئەجەپلىنىۋاتامسىلەر، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن ئەلۋەتتە سەئىدىن ئارتۇقراق قورۇيمەن، ئاللا بولسا مەندىن ئارتۇق قورۇيدۇ، ئاللا بەك قورۇغۇچى بولغانلىقى ئۇچۇن، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ناچار قىلىقلارنىڭ ھەممىسىنى ھارام قىلغان، ئوزرىنى ئاللادىن ئارتۇق ياقتۇرىدىغان ھىچكىم يوق. شۇڭلاشقا ئاللا بىشارەتچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى بولغان پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتكەن، مەدھىيىسىنى ئۇلۇغ ئاللادىن ئارتۇق ياقتۇرىدىغان ھىچكىم يوق، شۇڭلاشقا ئاللا ئوزىگە ئىنائەت قىلغانلارغا جەننەتنى ۋەدە قىلغان.

ئىبنى ئاببااس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىشىغا غەم-قايغۇ چۈشكەندە مۇنداق دەيتتى: ئۇلۇغ مۇلايىم ئاللادىن باشقا ھىچ ئىلاھ يوق، ئاسمان-زىمىننىڭ ئىگىسى ۋە كوركەم ئەرشىنىڭ ئىگىسى بولغان ئاللادىن باشقا ھىچ ئىلاھ يوق.

601) پەرىشتىلەرنىڭ ئاللانىڭ دەرگاھىغا چىقىپ تۇرىدىغانلىقى، قىيامەت كۇنى مومىنلەرنىڭ ئاللانىڭ جامالىنى كورىدىغانلىقى ۋە چىھرىلىرىنىڭ نۇرانە بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاراڭلاردا كىچىنىڭ پەرىشتىلىرى بىلەن كۈندۈزنىڭ پەرىشتىلىرى نوۋەت بىلەن ئالمىشىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ئەسرى نامىزى بىلەن بامدات نامىزى ۋاقتىدا جەم بولىدۇ، ئاندىن سىلەرنىڭ يېنىڭلاردا بولغان پەرىشتىلەر ئاللانىڭ دەرگاھىغا ئۇرلەيدۇ. پاك ئاللا بەندىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى پەرىشتىلەر-دىن ئوبدانىراق بىلىپ تۇرۇپ، ئۇلاردىن: بەندىلىرىمنى قايسى هالدا قويۇپ چىقتىڭلار؟ دەپ سورايدۇ. پەرىشتىلەر ئۇلارنى ناماز ئوقۇۋاتقان هالدا قويۇپ چىقتۇق ۋە ئۇلارنىڭ يېنىغا ئۇلار ناماز ئوقۇۋاتقان هالدا يېتىپ بارغان ئىدۇق، دىيىشىدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز ئاللانى كورۇش توغرىلىق: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى رەببىمىزنى كورەمدۇق؟ دەپ سورىغان ئىدۇق. رەسۇلۇللا: هاۋا ئوچۇق ۋاقتىدا كۈن بىلەن ئاينى ئوچۇق كورۇش ئۇستىدە دە-تالاش قىلامسىلەر؟ دىدى. بىز: ياق، دىدۇق. رەسۇلۇللا: بۇ چاغدا سىلەر رەببىڭلارنى كورۇشتە خۇددى ئاي بىلەن كۈننى ئوچۇق كورۇشتە دە-تالاش قىلمىغاندەك دە-تالاش قىلمايسىلەر، ئاندىن كېيىن بىر جاكاچى چىقىپ: هەر قەۋم ئوزلىرىنىڭ ئىبادەت قىلغان نەرسىلىرىنىڭ يېنىغا بارسۇن، دەپ جاكالايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ناسارالار ئوزلىرىنىڭ سەلىبى (كىرستى-ت) قېشىغا بارىدۇ، مۇشرىكلار ئوزلىرىنىڭ بۇتلىرىنىڭ قېشىغا بارىدۇ، باشقا ئىلاھلارغا ئىبادەت قىلغانلارنىڭ هەممىسى ئوز ئىلاھلىرىنىڭ قېشىغا بارىدۇ. ئاخىردا مەيلى پەجۇەخ بەندە بولسۇن، ياكى ئاسى بەندە بولسۇن، ئۇلۇغ ئاللاغا ئىبادەت قىلغانلار قېلىپ قالىدۇ. ئۇلارغا: كىشىلەر كەتكەن تۇرسا، سىلەر

نېمىشقا بۇ يەردە ئولتۇرىسىلەر؟ دېيىلىدۇ. ئۇلار: بىز دۇنيادىكى چاغدا ئۇلاردىن ئايرىلىپ كەتكەن ئىدۇق①، ۋاھالەنكى، ئۇ چاغدا ئۇلارغا بىز ئەڭ مۇھتاج ئىدۇق، بىز بىر جاكاچىنىڭ ھەر قەۋم ئۆزلىرىنىڭ ئىبادەت قىلغان نەرسىلىرىگە بېرىپ قوشۇلسۇن، دەپ جاكالىغانلىقىنى ئاڭلىدۇق، بىز رەببىمىزنى كۈتمەكتىمىز، دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ئالدىغا قەھر قىلغۇچى ئاللا يېتىپ كېلىپ: مەن سىلەرنىڭ رەببىڭلار بولىمەن، دەيدۇ. ئۇلار: سەن بىزنىڭ رەببىمىزدۇرسەن، دەيدۇ. ئۇ چاغدا ئاللاتائالاغا پەيغەمبەرلەردىن غەيرى ئادەم گەپ قىلالمايدۇ، ئاللاتائالا ئۇلارغا: سىلەر بىلەن مېنىڭ ئارامدا سىلەر مېنى تونۇيدىغان بىرەر بەلگە بارمۇ؟ دەيدۇ. ئۇلار: چوڭ نۇردىن ئىبارەت بەلگە بار، دەيدۇ. بۇ چاغدا ئاللانىڭ چوڭ نۇرى نامايەن بولىدۇ، ئۇنىڭغا ھەر بىر مۆمىن سەجدە قىلىدۇ، بۇ دۇنيادا ئاللاغا رىياكارلىق بىلەن باشقىلارغا كۆرسىتىش ئۈچۈن سەجدە قىلغانلارلا قېلىپ قالىدۇ، ئۇلار سەجدە قىلماقچى بولغانلىرىدا بەللىرى قېتىپ قېلىپ، سەجدە قىلالمايدۇ، ئاندىن كېيىن سىرات كۆۋرۈكى ئېلىپ كېلىنىپ دەۋزەخنىڭ ئۈستىگە ئورنىتىلىدۇ، بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن سىرات كۆۋرۈكى دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى: ئۇ ئاياق تېيىلىپ كېتىدىغان تېيىلغاق كۆۋرۈكتۇركى، ئۇنىڭ ئىلمەكلىرى، قاماقلىرى بار، ئەگرى تىكەنلىك چوڭ بۇدۇشقاقلىرى باركى، بۇ نەجدىدە (ئەرەپ زېمىنىنىڭ بىر ئېگىزلىك قىسمى بولۇپ، يۇقۇرىسى تىھامە، يەمەن بىلەن، تۆۋىنى ئىراق، سۇرىيە بىلەن چېگرىلە-

① دۇنيادىكى چاغدا بىر ئاللانىڭ ئىبادىتىدىن يۈز ئۆرۈگەنلەردىن ئايرىلىپ كەتكەن ئىدۇق، ئاللانى دەپ ئۇلارنى تەرك ئەتكەن ئىدۇق.

ندۇ. ــ ت) ئۇسدۇ، ئۇ قامغاق دىيىلىدۇ. مومىنلەر سىرات كوۋرۇگ-
ىدىن كوزنى يۇمۇپ-ئاچقىچە، چاقماقتەك، شامالدەك، يۇگۇرەك
ئاتتەك، يۇگۇرەك توگىدەك تېز ئوتۇپ كېتىدۇ، بەزىلىرى ساپ-ساق
ئوتۇپ كېتىدۇ، بەزىلىرى يارىلىنىپ ئوتۇپ كېتىدۇ، بەزىلىرى
ئوتەلمەي دەۋزەخ ئوتىغا يىقىلىدۇ، ھەتتا ئوتۇپ كەتكەنلەرنىڭ ئەڭ
ئاخىرىسى سورەپ ئوتكۇزۇلىدۇ. مومىنلەرنىڭ ئوز قېرىنداشلىرىنىڭ
ئاخىرەتتە دەۋزەختىن قۇتۇلۇشىنى ئاللادىن سورىشى سىلەرنىڭ بۇ
دۇنيادا ئوزەڭلارغا ئېنىق بولغان بىر ھەقىقەت ئۇستىدە ماڭا تەلەپ
قويۇشۇڭلاردىنمۇ كۇچلۇكتۇر. ئۇلار ئوزلىرى نىجات تاپقاندىن
كېيىن: رەببىمىز، بىزنىڭ قېرىنداشلىرىمىز بىز بىلەن بىللە ناماز
ئوقۇيتتى، بىز بىلەن بىللە روزا تۇتاتتى، بىز بىلەن بىللە ئەمەل
قىلاتتى، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئۇلارغا: بېرىڭلار، كىمنىڭ قەلبىدە
مىسقالچە ئىمان بولىدىكەن، ئۇنى دەۋزەختىن چىقىرىڭلار، دەيدۇ.
ئاللا ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىنى دەۋزەخقە ھارام قىلىدۇ. ئۇلار دەۋزەخ-
تىكىلەرنىڭ يېنىغا بارىدۇ، قارىسا ئۇلارنىڭ بەزىلىرىنىڭ پۇتى
دەۋزەخقە پاچىقىنىڭ يېرىمىغىچە پاتقان، ئۇلاردىن تونۇغانلىرىنى
دەۋزەختىن چىقىرىدۇ، ئاندىن قايتىپ كېلىشىدۇ. ئاللا ئۇلارغا:
بېرىڭلار، كىمنىڭ قەلبىدە يېرىم مىسقالچە ئىمان بولىدىكەن، ئۇنى
دەۋزەختىن چىقىرىڭلار، دەيدۇ. ئۇلار بېرىپ تونۇغانلىرىنى دەۋزەختىن
چىقىرىدۇ، ئاندىن قايتىپ كېلىشىدۇ. ئاللاتائالا ئۇلارغا: بېرىڭلار،
كىمنىڭ قەلبىدە زەررىچە ئىمان بولىدىكەن، ئۇنى دەۋزەختىن
چىقىرىڭلار، دەيدۇ، ئۇلار تونۇغانلىرىنى دەۋزەختىن چىقىرىدۇ. ــ
ئەبۇ سەئىد: ئەگەر مېنىڭ سوزۇمگە ئىشەنمىسەڭلار، "ئاللاتالانىڭ
"ئاللا زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ، ئەگەر ياخشىلىق بولىدىكەن، ئۇنىڭ

ساۋابىنى ھەسسىلەپ بېرىدۇ“ دىگەن سوزىنى ئوقۇغۇلار دەيدۇ.— شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەرلەر، پەرىشتىلەر ۋە مومىنلەر شاپائەت قىلىدۇ، بۇ چاغدا قەھرى قىلغۇچى ئاللا: مېنىڭ شاپائىتىم قېلىپ قالدى، دەيدۇ-دە، دەۋزەخقە بىر چاڭگال سېلىش بىلەن، ئۇنىڭدىكى كويۇپ قارىداپ كەتكەن بىر تۇركۇم كىشىلەرنى چىقىرىدۇ، ئۇلار جەننەتنىڭ كوچا ئېغىزلىرىدىكى ئابى ھايات دىيىلىدىغان ئوستەڭگە تاشلىنىدۇ، ئوستەڭنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئۇلارنىڭ ئەزاسى كەلگۈن لاتقىلىرىدا ئوت-چوپلەر ئۇرۇغى ئۇنۇپ چىققاندەك چاپسان ئۇنۇپ چىقىدۇ. قورام تاشلارنىڭ، دەل- دەرەخلەرنىڭ يانلىرىدا ئۇنۇپ چىققان ئۇنداق چوپلەرنى ئەلۋەتتە كورگەنسىلەر، ئۇلارنىڭ كۆنگەي يەردە ئوسكەنلىرى يېشىل بولىدۇ، تەسكەي يەردە ئوسكەنلىرى ئېقىش بولىدۇ. ئۇلار ئوستەڭدىن مەرۋايىتتەك ئاپپاق بولۇپ چىقىدۇ، ئۇلارنىڭ بويۇنلىرىدا ئالتۇن ۋە باشقا نەرسىلەردىن قىلىنغان بەلگىلەر بولىدۇ، ئۇلار جەننەتكە كىرىدۇ. ئەھلى جەننەت ئۇلارنى: بۇلار ئاللا دەۋزەختىن ئازات قىلغانلاردۇر، ئاللا ئۇلارنى دۇنيادا قىلغان ياخشى ئەمەللىرى، خەيرلىك ئىشلىرى بولمىسىمۇ جەننەتكە كىرگۈزگەنلەردۇر، دەيدۇ. جەننەتتە ئۇلارغا: كوزۈڭلار چۈشكەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ۋە ئۇلاردىن بىر ھەسسە ئارتۇق نەرسىلەر سىلەرگە مەنسۇپ، دىيىلىدۇ①.

---

①بۇنىڭدىن شۇنى كورۈۋالغىلى بولىدۇكى، بۇ ئۇممەت ئىچىدىكى گۇناكار بەندىلەر دەۋزەختە ئازاپلانغاندىن كېيىن ئاللانىڭ شاپائىتى ۋە رەھمىتىگە ئېرىشىپ دەۋزەختىن قۇتۇلىدۇ. ئى ئاللا، سېنىڭ رەھمىتىڭ بىلەن بىزنى دەۋزەخ ئازابىدىن ساقلىغىن.

ئەدى ئىبى هاتەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەرنىڭ ھەممىڭلارغا پەرۋەردىگارىڭلار ئاللا سۆز قىلىدۇ، ئارىدا تەرجىمان بولمايدۇ، توساپ تۇرىدىغان پەردىمۇ بولمايدۇ.

مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېنىڭ ئۈممىتىمدىن بىر گۇرۇھ ئادەم هامان ئاللانىڭ ھەققانى بۇيرۇغىنى ئىجرا قىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلارغا ئۇلارنى يالغانچى قىلغۇچىلار ۋە ئۇلارغا قارشى تۇرغۇچىلار زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، تاكى قىيامەت قايىم بولۇش توغرىسىدىكى ئاللانىڭ بۇيرۇغى يېتىپ كەلگىچە، ئۇلار شۇ يوسۇندا ئىشنى داۋاملاشتۇرۇۋېرىدۇ.

604) بۈيۈك ئاللانىڭ كالامى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: بىر بەندە بىر گۇنانى قىلىپ تاشلاپ، پەرۋەردىگارىم، گۇنا قىلىپ سالدىم، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، دېگەن. ئۇنىڭ پەرۋەردىگارى: مېنىڭ بەندەم گۇنايىنى مەغپىرەت قىلىدىغان ۋە گۇنايى ئۈچۈن جازالايدىغان پەرۋەردىگار بارلىقىنى بىلگەن ئىكەن، بەندەمنى مەغپىرەت قىلدىم، دېگەن. ئاندىن ئۇ خۇدا خالىغانچە ۋاقىت تۇرغاندىن كېيىن، گۇنا ئۆتكۈزۈپ: ئى پەرۋەردىگارىم، ئىككىنچى قېتىم گۇنا ئۆتكۈزدۈم، مېنى كەچۈرگىن، دېگەن. ئاللا: بەندەم گۇنايىنى كەچۈرىدىغان ۋە

گۇنايى ئۈچۈن جازالايدىغان پەرۋەردىگارى بارلىغىنى بىلگەن ئىكەن، بەندەمنى كەچۈردۈم، دىگەن. ئاندىن ئۇ خۇدا خالىغانچە ۋاقىت تۇرغاندىن كېيىن، گۇنا ئۆتكۈزۈپ: ئى پەرۋەردىگارىم، يەنە گۇنا ئۆتكۈزدۈم، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، دىگەن. ئاللا: بەندەم گۇنايىنى مەغپىرەت قىلىدىغان ۋە گۇنايى ئۈچۈن جازالايدىغان پەرۋەردىگارى بارلىغىنى بىلگەن ئىكەن، بەندەمنىڭ گۇنايىنىڭ ئۈچىلىسىنى كەچۈردۈم، خالىغىنىنى قىلسۇن①، دىگەن.

ئەدى ئىبنى هاتەم رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن هەر بىر ئادەم بىلەن قىيامەت كۈنى ئاللا تەرجىمانسىز بىۋاستە سۆزلىشىدۇ. ئۇ ئادەم ئوڭ تەرىپىگە قاراپ، ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرىنى كورىدۇ، ئاندىن سول تەرىپىگە قاراپ، ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادا قىلغان

①گۇنا ئۆتكۈزۈپ تەۋبا قىلسۇن ۋە ئىستىغفار ئېيتسۇن دىگەن گەپ، گۇنا قىلىپ تەۋبە قىلغاندىن كېيىن قايتا گۇنا قىلسۇن دىگەن گەپ ئەمەس. بۇنداق قىلىش يالغانچىلارنىڭ تەۋبىسىدۇر. ئەبۇلئەبباس: بۇ هەدىس ئىستىغفارنىڭ پايدىسىنىڭ چوڭلۇغىنى، ئاللانىڭ پەزلىنىڭ كوپلۇگىنى، ئاللانىڭ رەهمىتى-ئىلتىپاتى ۋە كەرىمىنىڭ كەڭلىگىنى كورسىتىدۇ. لېكىن بۇ ئىستىغفار ئارقىلىق، گۇنانى قىلىۋېرىشتىكى تۈگۈنىنىڭ يېشىلىشى ۋە گۇناغا بولغان پۇشايماننىڭ هاسىل بولۇشى ئۈچۈن، ئىستىغفار ئېغىزدا ئېيتىلىشتىن تاشقىرى، ئۇنىڭ مەنىسى دىلىغا ئورنىشى كېرەك. "گۇنا قىلىپ بولۇپ تەۋبە قىلغان ئادەم سىلەرنىڭ ياخشىلىرىڭلار هىساپلىنىدۇ" دىگەن هەدىسنىڭ مەنىسى گۇنا بىلەن تەۋبە تەكرارلىنىپ تۇرغان، هەرقاچان گۇنا ئۆتكۈزسە، تەۋبە قىلىدىغان، ئاغزىدا ئەستەغپىرۇللا دەپ قويۇپ، گۇناغا چومگەن بولماسلىغى كېرەك، دىگەنلىك بولىدۇ.

ئەمەللىرىنى كورىدۇ. ئۇزىنىڭ ئالدىغا قاراپ دەۋزەخنىڭ كوز ئالدىدا تۇرغانلىقىنى كورىدۇ. يېرىم خورما بىلەن بولسىمۇ دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار①.

605) قۇرئان بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئادەم، قۇرئان ئوقۇشقا ئۇستا ئادەم ۋە قۇرئاننى ياخشى ئوقۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىككى خىل ئادەمگىلا زوقلىنىشقا بولىدۇ، يەنى ئاللا قۇرئان ئوقۇشقا ئۇستا قىلغان، كېچە-كۇندۇز قۇرئان تىلاۋەت قىلىدىغان ئادەمگە قارىتا مېنىمۇ ئاللا قۇرئان ئوقۇشقا مۇشۇنداق ئۇستا قىلغان بولسا، مەنمۇ ئۇنىڭدەك كېچە-كۇندۇز تىلاۋەت قىلاتتىم، دەپ زوقلىنىشقا؛ ئاللا پۇل-مال ئاتا قىلغان، پۇل-مېلىنى ئاللانىڭ يولىدا سەرپ قىلىدىغان ئادەمگە قارىتا ماڭىمۇ ئاللا ئاشۇنداق پۇل-مال بەرگەن بولسا، مەنمۇ ئۇنىڭدەك ئاللا يولىدا پۇل-مال سەرپ قىلاتتىم، دەپ زوقلىنىشقا بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇرئاننى ياخشى ئوقۇيدىغان ئادەم② ئاللانىڭ دەرگاھىدىكى ھورمەتلىك، ئىتائەتچان

①يېرىم خورما چاغلىق نەرسە بولسىمۇ كىشىگە زۇلۇم قىلماڭلار، ياكى يېرىم خورما چاغلىق نەرسە بولسىمۇ سەدىقە قىلىپ، ئۇنى دەۋزەخ بىلەن ئوزەڭلارنىڭ ئاراڭلاردا قالقان قىلىڭلار، دېگەن مەنىدە.

② ھېچېرى قىلىپ ياخشى ئوقۇيدىغان ئادەم.

پەرىشتىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ، قۇرئاننى چىرايلىق ئاۋاز بىلەن رەتلىك، ئوبدان ئوقۇغۇچىلار.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمـ-بەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان: ئاللاتائالا ھېچ نەرسىگە قۇرئاننى چىرايلىق ئاۋاز بىلەن ئۈنلۈك ئوقۇغان پەيغەمبەر-نىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سالغاندەك قۇلاق سالغان ئەمەس.

608) مۇئەززىننىڭ ئاۋازى، ئاللانىڭ سىلەرنى ياراتقانلىقى ۋە مىراج توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئابدۇرەھمانغا ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: سېنى قوي بىلەن قىرنى ياخشى كورىدۇ، دەپ قارايمەن. سەن قوي بىلەن بولغىنىڭدا ياكى قىردا بولغىنىڭدا، نامازغا ئەزان ئېيتساڭ، ئۈنلۈك توۋلىغىن، چۈنكى مۇئەززىننىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان ئىنسى-جىن ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا گۇۋا بولىدۇ. ئەبۇ سەئىد خۇدرى بۇ سۆزنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن مۇشۇنداق ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىدىم دىگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى، ماڭا ئوخشاش مەخلۇقات يارىتىشقا ئۇرۇنغان ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ چۈمۈلە ياكى ئۇرۇق ۋە ياكى ئارپا چاغلىق نەرسىنى يارىتىپ باقسۇن.

ئەنەس ئىبن مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى مەسچىت ھارامدىن مىراجغا ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا ۋەھيى كېلىشتىن ئىلگىرى ئۈچ پەرىشتە كەلدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسچىت ھارامدا ئۇخلا-ۋاتاتتى، بىرىنچى پەرىشتە: مۇھەممەد قايسى (مەسچىت ھارامدا ئۇخلا-ۋاتقانلارنىڭ ئىچىدە.ــت)؟ دەپ سورىدى. ئىككىنچى پەرىشتە: ئۇلار-نىڭ ئارىسىدىكى ياخشىسى شۇ، دىدى. ئۈچىنچى پەرىشتە: ئۇلارنىڭ ياخشىسىنى مىراجغا ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن ئېلىپ مېڭىڭلار، دىدى. بۇ كېچىدىكى ۋەقە مۇشۇنداق بولدى. ئۇلار يەنە بىر كېچىدە كەلگەنگە قەدەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى كورمىدى. پەرىشتىلەر ئىككىنچى قېتىم كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دىلى كورۇپ تۇراتتى، كوزى ئۇيقۇدا، دىلى ئويغاق ئىدى. پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەنە شۇنداق كوزلىرى ئۇيقۇدا بولغان بىلەن، دىللىرى ئۇخلىمايدۇ. پەرىشتىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى گەپ قىلماستىن كوتىرىپ ماڭدى. ئۇنى ئېلىپ كېلىپ زەمزەم قۇدۇغىنىڭ يېنىغا قويدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن جىبرىل ئىگە بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كىكىرتىگىدىن كوكرىگىگىچە ياردى. كوكرىگىنى يېرىپ بولۇپ، ئىچىنى جىبرىل ئوزى زەمزەم سۈيى بىلەن يۇيۇپ پاكىزلىدى. ئاندىن كېيىن ئىمان ۋە ھىكمەت توشقۇزۇلغان بىر ئالتۇن قاچا سېلىنغان بىر ئالتۇن داس كەلتۇرۇلدى. ئۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كوكرىگى ۋە كىكىرتىگىنىڭ تومۇرلىرى تولدۇرۇلدى، ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دۇلدۇلغا مىندۇرۇلۇپ بەيتۇلمۇقەددەسكە ئېلىپ كېلىندى. ئاندىن جىبرىل ئۇنى ئېلىپ بىرىنچى ئاسمانغا ئورلىدى، جىبرىل ئاسماننىڭ دەرۋازى-

لىرىدىن بىرنى قاقتى، ئەھلى ئاسمان: كىم بۇ؟ دەپ توۋلىدى. جىبرىل: مەن، دىدى. ئەھلى ئاسمان: سەن بىلەن كىم بار؟ دىدى. جىبرىل: مەن بىلەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بار، دىدى. ئەھلى ئاسمان: ئۇ ئاسمانغا ئورلەشكە چاقىرىلدىمۇ؟ دىدى. جىبرىل: ھەئە، دىدى. ئەھلى ئاسمان: ئۇنى قارشى ئالىمىز، دىدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئۇمىتۋار بولدى. ئۇلار ئاللا زىمىندا ئىرادە قىلغان نەرسىنى بىلدۈرمىگىچە بىلمەيتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرىنچى ئاسماندا ئادەم ئەلەيھىسسالامنى ئۇچراتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا جىبرىل: بۇ سىنىڭ ئاتاڭ بولىدۇ، ئۇنىڭغا سالام بەرگىن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا سالام بەردى. ئادەم ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ سالامىغا جاۋاپ قايتۇردى ۋە ئوغلۇمنى قارشى ئالىمەن، سەن نىمە دىگەن ياخشى ئوغۇل، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرىنچى ئاسماندا ئېقىپ تۇرغان ئىككى دەريانى كوردى. ئۇ جىبرىلدىن: بۇ ئىككىسى قايسى دەريا؟ دەپ سورىدى. جىبرىل: بۇلار نىل دەرياسى بىلەن فۇرات دەرياسىنىڭ مەنبەسىدۇر، دىدى. ئۇ يەردىن ئوتكەندىن كېيىن ئۈستىگە مەرۋايىت بىلەن زەبەرجەتتىن ساراي سېلىنغان بىر دەرياغا كەلدى. ئۇ دەرياغا قولىنى سېلىپ كورۇپ، ئۇنىڭ خۇش بۇيي ئىپار ئىكەنلىگىنى بىلدى. ئۇ: ئى جىبرىل، بۇ نىمە؟ دەپ سورىدى. جىبرىل: رەببىڭ ساڭا ساقلاپ قويغان كەۋسەر مۇشۇ، دىدى. ئاندىن ئۇ ئىككىنچى ئاسمانغا ئورلىدى. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا دەسلەپكى قېتىمقىدەك: كىم بۇ؟ دىدى. جىبرىل: مەن، دىدى. ئۇنىڭغا: سەن بىلەن كىم بار؟ دىدى، جىبرىل: مەن بىلەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بار، دىدى. ئۇلار: ئۇ ئاسمانغا ئورلەشكە چاقىرىلدىمۇ؟ دىدى. جىبرىل: ھەئە، دىدى. ئۇلار: ئۇنى قارشى

ئالىمىز، دېدى. ئاندىن ئۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئېلىپ ئۈچىنچى ئاسمانغا چىقتى. ئەھلى ئاسمان ئۇنىڭغا بىرىنچى، ئىككىنچى ئاسماندىكىلەر قىلغان گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن تۆتىنچى ئاسمانغا چىقتى. ئۇ يەردىكىلەرمۇ شۇ گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن بەشىنچى ئاسمانغا چىقتى، ئۇ يەردىكىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇ گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن ئالتىنچى ئاسمانغا چىقتى. ئۇ يەردىكىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇ گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن يەتتىنچى ئاسمانغا چىقتى، ئۇ يەردىكىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇ گەپلەرنى قىلدى. ھەر بىر ئاسماندا پەيغەمبەرلەر بولۇپ، جىبرىل ئۇلارنىڭ ئىسىملىرىنى ئاتاپ ئۆتتى. ئۇلاردىن ئېسىمدە قالغانلىرى: ئىدرىس ئىككىنچى ئاسماندا، ھارۇن تۆتىنچى ئاسماندا، يەنە بىرى بەشىنچى ئاسماندا بولۇپ، ئىسمىنى تۇتۇۋالالمىدىم. ئىبراھىم ئالتىنچى ئاسماندا، ئاللا بىلەن بىۋاسىتە سۆزلىشىش شەرىپىگە ئىگە بولغانلىقى ئۈچۈن مۇسا يەتتىنچى ئاسماندا تۇراتتى. مۇسا: ئى رەببىم، ھېچ ئادەم مېنىڭ ئۈستۈمگە چىقالماس، دەپ ئويلىغان ئىدىم، دېدى. ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى پەقەتلا ئاللا بىلىدىغان يۇقۇرى جايلارغا ھەتتا سىدرەتۇلمۇنتەھاغا ئېلىپ چىقتى. قۇدرەتلىك، غالىپ ئاللا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يېقىنلاشتى ۋە تېخىمۇ يېقىنلىشىشنى ئىرادە قىلدى، ھەتتا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قاش بىلەن كىرپىكتەك ياكى ئۇنىڭدىنمۇ يېقىن دەرىجىدە يېقىنلاشتى. ئاللا پەيغەمبىرىگە ئىرادە قىلغان نەرسىلەرنى ۋەھيى قىلدى. جۈملىدىن ئۈممىتىگە بىر كېچە-كۈندۈزدە ئەللىك ۋاق ناماز ئوقۇشنى پەرز قىلدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قايتىپ تۆۋەنگە چۈشۈپ مۇسانىڭ يېنىغا يېتىپ كەلگەندە، مۇسا ئۇنى توختىتىپ:

ئى مۇھەممەد، رەببىڭ ساڭا نىمىلەرنى تاپشۇردى؟ دېدى.
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: رەببىم ماڭا بىر كېچە-كۈندۈزدە ئەللىك ۋاق
ناماز ئوقۇشنى تاپشۇردى، دېدى. مۇسا: ئۈممىتىڭنىڭ بۇنىڭغا
تاقىتى يەتمەيدۇ، رەببىڭگە قايتىپ بېرىپ، سەندىن ۋە ئۈممىتىڭدىن
يېنىكلىتىشنى سورا، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەقتە
مەسلىھەت سورىغاندەك جىبرىلغا قارىدى. جىبرىل ئۇنىڭغا: خالىساڭ
شۇنداق قىلىشقا بولىدۇ، دېدى. شۇنىڭ بىلەن جىبرىل ئۇنى ئاللا-
نىڭ دەرگاھىغا ئېلىپ باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ
دەسلەپكى ئورنىدا تۇرۇپ: ئى رەببىم، بىزدىن يېنىكلەتسەڭ،
چۈنكى ئۈممىتىم بۇنى ئورۇنلاپ بولالمايدۇ، دېدى. ئاللا ئۇنىڭدىن
ئون ۋاق نامازنى ئېلىپ تاشلىدى، ئاندىن مۇسانىڭ يېنىغا قايتىپ
كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر قېتىم قايتىپ كەلگەندە
مۇسا ئۇنى ئاللاغا قايتۇرىۋېرىپ، ئاخىر ئەللىك ۋاق نامازنى
بەش ۋاققا كەلتۈردى. بۇ چاغدا مۇسا: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى
يەنە توسۇپ: ئى مۇھەممەد، ئاللاغا قەسەم قىلىمەنكى، قەۋمىم
بەنى ئىسرائىلغا بۇنىڭدىن ئازنى ئورۇنلاشقا مۇراجەت قىلغان ئىدىم،
ئۇلار ئاجىز كېلىپ بۇنىمۇ ئورۇنلىيالمىغان ئىدى. سېنىڭ ئۈممىتىڭنىڭ
تەنلىرى، دىللىرى، بەدەنلىرى، كوزلىرى، قۇلاقلىرى تېخىمۇ ئاجىز،
رەببىڭغا قايتىپ بارغىن، سېنىڭدىن يېنىكلەتسۇن، دېدى. پەيغەم-
بەر ئەلەيھىسسالام ھەر قېتىمدا جىبرىلغا مەسلىھەت يوسۇندا قارايتتى،
جىبرىل بۇنى يامان كورمەيتتى. بۇ قېتىممۇ جىبرىل پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالامنى يەنە ئاللانىڭ دەرگاھىغا ئېلىپ چىقتى. پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالام: ئى رەببىم، ئۈممىتىمنىڭ تەنلىرى، دىللىرى، قۇلاق-
لىرى، بەدەنلىرى ھەقىقەتەن ئاجىز، بىزدىن يېنىكلەتسەڭ، دېدى.

قۇدرەتلىك ئاللا: ئى مۇھەممەد، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: لەببەي، دېدى. لەۋھۇلمەھپۇزدا پەرز قىلىپ بېكىتكەن سۆزۈم ئۆزگەرمەيدۇ، ھەر بىر ياخشىلىققا ئون ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى بېرىمەن، لەۋھۇلمەھپۇزدا يېزىلغىنى ئەللىك ۋاق، ساڭا ۋە ئۈممىتىڭگە پەرز قىلىنغىنى بەش ۋاقتۇر، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇسانىڭ يېنىغا قايتىپ بارغاندا: قانداق قىلدىڭ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام رەببىمىز بىزدىن يېنىكلەتتى، بىر ياخشىلىققا ئون ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى بەردى، دېدى. مۇسا: بەنى ئىسرائىلغا ئۇنىڭدىنمۇ ئازراقنى ئورۇنلاشقا مۇراجەت قىلغان ئىدىم، ئۇلار ئۇنى ئورۇنلىغىنى يوق، رەببىڭگە قايتىپ بارغىن، سەندىن يەنە يېنىكلەتسۇن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى مۇسا، ئاللاغا قەسەم قىلىمەنكى، قايتىپ بېرىۋېرىپ، رەببىمدىن ئۇيۇلۇپ قالدىم، دېدى. جىبرىل ئۇنىڭغا: بىسمىللا، دەپ چۈشكىن دېدى، پەيغەمبەر ئەلەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئويغاندى، قارىسا ئۇ مەسجىت ھارامدا تۇراتتى.

خاتىمە

611) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ناماز ئوقۇش رەۋىشى ۋە يولدىكى پۈتلىشىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىۋېتىش توغرىسىدا

مۇھەممەد ئىبنى ئەمر ئىبنى ئەتا ئېيتىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىرنەچچە ساھابىسى بىلەن ئولتۇراتتىم، بىز ئۇنىڭ ناماز ئوقۇش رەۋىشى ئۈستىدە سۆزلىشىۋاتاتتۇق، ئەبۇ ھۇمەيد سائىدى مۇنداق دېدى: مەن سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ناماز ئوقۇش رەۋىشىنى ئەڭ ياخشى بىلىمەن، ئۇنىڭ مۇنداق ئوقۇغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم، تەكبىر ئېيتىپ قولاق قاققاندا، ئىككى قولىنى ئىككى مۈرىسىنىڭ يۇقۇرىسىدا تۇتاتتى، رۇكۇغا بارغاندا ئىككى ئالقىنى بىلەن ئىككى تىزىنى تۇتۇپ، بېلىنى ئېگىپ تۇراتتى، رۇكۇدىن بېشىنى كۆتەرگەندە، قوۋۇرغىلىرى جايىغا چۈشكىچە تىك تۇراتتى، سەجدە قىلغاندا ئىككى قولىنى يەرگە چاپلىۋالمايتتى ۋە يىغىۋالمايتتى، ئىككى پۇتىنىڭ بارماق ئۇچلىرىنى قىبلىگە قارىتاتتى، ئىككى رەكئەتلىك ياكى تۆت رەكئەتلىك نامازنىڭ ئالدىنقى ئىككى رەكئەتىدە سول پۇتىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، ئوڭ پۇتىنى تىك تۇتاتتى، ئاخىرقى رەكئەتنىڭ ئولتۇرۇشىدا سول

پۈتنى ئىچىگە كىرگۈزۈۋېپ ياتقۇزۇپ، ئوڭ پۈتنى تىكلەپ كاسىسىنى زىمىن ئۈستىدە قويۇپ ئولتۇراتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: يولدىكى پۈتلىشىدىغان نەرسىلەرنى① ئېلىۋېتىش سەدىقە ھېساپلىنىدۇ.

613) خۇپتەندىن بۇرۇن ئۇخلاشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى، ئەللاھۇممە رەببەنا دۇئاسىنىڭ پەزىلىتى ۋە سەجدىگە بارغاندا بىلىگىنى كەڭ ئېچىش توغرىسىدا

ئەبى بەرزە ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خۇپتەندىن بۇرۇن ئۇخلاشنى ۋە خۇپتەندىن كېيىن پاراڭ سېلىشنى ياخشى كورمەيتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىمام "سەمىئەللاھۇ لىمەن ھەمىدە" (ئاللا ئۇنىڭغا ئېيتىلغان ھەمدىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ) دېگەندە، "ئەللاھۇممە رەببەنا لەكەلھەمد" (ئى رەببىمىز ئاللا، بارچە مەدھىيە ساڭا مەنسۇپ) دەڭلار، كىمنىڭ بۇ سوزى پەرىشتىلەرنىڭ سوزىگە توغرا كېلىپ قالسا، ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ.

---

① تىكەن ياكى تاشقا ئوخشاش نەرسىلەرنى.

ئابدۇللا ئىبنى بۇھەينە مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناماز ئوقۇپ سەجدە قىلغاندا قوللىرىنى شۇنداق كەڭ ئېچىپ تۇراتتىكى، ئۇنىڭ قولتۇغىنىڭ ئاقلىغى كورۇنۇپ تۇراتتى.

616) يەتتە ئەزانى يەرگە تەككۈزۈپ سەجدە قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەن پېشانىدىن باشقا يەتتە ئەزانى يەرگە تەككۈزۈپ سەجدە قىلىشقا بۇيرۇلدۇم دىگەن ۋە يەنە قولى بىلەن بۇرنىنى، ئىككى قولىنى، ئىككى تىزىنى ۋە پۇت بارماقلىرىنىڭ ئۇچلىرىنى كورسەتكەن ھەم كىيىملىرىمىزنى، چېچىمىزنى يىغىۋالماسلىغىمىز لازىم، دىگەن.

617) ئىمامنىڭ جامائەتكە ئالدىنى قىلىشى ۋە جۇمە كۈندە غۇسلى قىلماقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازدىن پارىغ بولغاندا بىزگە ئالدىنى قىلاتتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جۇمە كۈنى غۇسلى قىلماق

بالاغەتكە يەتكەن ئادەمنىڭ ھەر بىرىگە لازىمدۇر.

619) ئىمانىنىڭ زىيادە بولۇشى ۋە مەسچىتكە بېرىش توغرىسىدا

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "بىز ئۇلارنىڭ ئىمانىنى زىيادە قىلدۇق." "ئاللاتائالا ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئىمانىنى زىيادە قىلىدۇ." ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دېگەن: "بۈگۈن سىلەرنىڭ دىنىڭلارنى كامالەتكە يەتكۈزدۈم." مۇكەممەل نەرسىنىڭ بىر قىسمىنى تەرك ئەتسە، ئۇ كەمتۈك بولۇپ قالىدۇ.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قەلبىدە ئارپا چاغلىق ياخشىلىق بولۇپ، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەپ ئېيتقات قىلغان ئادەم① دەۋزەختىن چىقىدۇ. قەلبىدە بۇغداي چاغلىق ياخشىلىق بولۇپ②، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەپ ئېيتقات قىلغان ئادەممۇ دەۋزەختىن چىقىدۇ. قەلبىدە زەررىچىلىك ياخشىلىق بولۇپ، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەپ ئېيتقات قىلغان ئادەممۇ دەۋزەختىن چىقىدۇ. ئەبۇ ئابدۇللا ئەباندىن، ئەبان قەتادەدىن، قەتادە ئەنەستىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەنەس پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن قىلغان رىۋايىتىدە بۇ ھەدىستىكى "ياخشىلىق" دېگەن سۆزنىڭ ئورنىغا "ئىمان" دېگەن سۆزنى رىۋايەت قىلغان.

---

① ئۇنىڭغا قوشۇپ مۇھەممەد ئاللانىڭ ئەلچىسى دەپ ئېيتقات قىلسا.

② بۇ ياخشىلىق مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام دەۋەت قىلغان بارلىق نەرسىلەردىن ئىبارەت.

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى مەسچىتكە ئەتىگەندە ياكى ئاخشامدا بارىدىكەن، ئۇنىڭ بىرىپ تۇرغان ۋاقىتلىرىدا ئاللا ئۇنىڭغا جەننەتتە چۈشىدىغان جاي ھازىرلايدۇ.

622) بايغا قىلىنغان سەدىقە، سوزلىگەن بوۋاق ۋە ئامانەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەم① چوقۇم سەدىقە بىرىمەن دەپ چىقىپ، سەدىقىسىنى بىر ئوغرىغا بەردى②. كىشىلەر ئۇنىڭغا سەدىقەڭنى ئوغرىغا بەردىڭ، دەپ سوز-چوچەك قىلىشتى. سەدىقە بەرگۈچى: ئى ئاللا، ئوغرىغا سەدىقە بەرگەنلىكىم ئۈچۈن ساڭا شۈكرى قىلىمەن③، چوقۇم سەدىقە بىرىمەن دەپ چىقىپ، سەدىقىسىنى پاھىشە ئايالغا بەردى. كىشىلەر ئۇنىڭغا سەدىقەڭنى پاھىشە ئايالغا بەردىڭ، دەپ سوز-چوچەك قىلىشتى. ئۇ: ئى ئاللا، پاھىشە ئايالغا سەدىقە بەرگەنلىكىم ئۈچۈن ساڭا شۈكرى قىلىمەن، چوقۇم سەدىقە بىرىمەن دەپ چىقىپ، سەدىقىسىنى بىر

---

① بەنى ئىسرائىلدىن.

② ئۇنىڭ ئوغرى ئىكەنلىكىنى بىلمەستىن بەرگەن.

③ ئوغرىغا سەدىقە بىرىش مىنىڭ ئىرادەم بويىچە ئەمەس، سىنىڭ ئىرادەڭ بويىچە بولغانلىقى ئۈچۈن، ساڭا شۈكرى قىلىمەن. سىنىڭ ئىرادىلىرىڭنىڭ ھەممىسى ياخشىدۇر. سەندىن غەيرى كۆڭۈلسىزلىككە يەتكۈزگۈچىگە شۈكرى قىلىنمايدۇ.

بايغا بەردى. كىشىلەر ئۇنىڭغا سەدىقەڭنى بايغا بەردىڭ، دەپ سۆز-چۆچەك قىلىشتى. ئۇ: ئى ئاللا، ئوغرىغا، پاھىشە ئايالغا، بايغا سەدىقە بەرگەنلىكىم ئۈچۈن ساڭا شۈكرى قىلىمەن، دېدى. سەدىقە بەرگۈچىنىڭ چۈشىدە ئۇنىڭغا مۇنداق دېيىلگەن: ئوغرىغا بەرگەن سەدىقەڭگە كەلسەك، ئوغرى شۇ ئارقىلىق ئوغرىلىقتىن باش تارتىشى مۇمكىن. پاھىشە ئايالغا بەرگەن سەدىقەڭگە كەلسەك، ئۇ شۇ ئارقىلىق پاھىشىدىن باش تارتىشى مۇمكىن. بايغا كەلسەك، ئۇ بۇنىڭدىن ئىبرەت ئېلىپ، ئاللا ئۇنىڭغا ئاتا قىلغان بايلىقنى ياخشىلىق يوللىرىغا سەرپ قىلىشى مۇمكىن①.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: بىر ئايال بوۋاق ئوغلىنى ئېمىتىپ ئولتۇراتتى، ئۇلاقلىق بىر ئادەم ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتتى. ئايال: ئى ئاللا، ئوغلۇم مۇشۇ ئادەمدەك② بولغىچە ئۇنىڭ جېنىنى ئالمى-

---

① بەنى ئىسرائىلنىڭ دىنىدا سەدىقە مۇھتاج بولغان ياخشى ئادەملەرنىڭلا ئېلىشىغا خاس ئىدى. سەدىقە بەرگۈچىنىڭ نىيىتى ياخشى بولسىلا، سەدىقە مۇستەھىق ئادەملەرگە بېرىلمىگەندىمۇ قوبۇل بولاتتى. بۇنىڭدىنمۇ سەدىقە غەيرى مۇستەھىق ئادەملەرگە بېرىلىپ قالسا، ئۇنى قايتا بېرىشنىڭ مۇستەھەپلىكى چىقىدۇ. يۇقۇرىدىكى سۆز نەپلى سەدىقىگە قارىتىلغان، زاكاتقا كەلسەك، ئۇنى پەقىر دەپ ئويلاپ باي ئادەمگە بېرىپ سالسا، دۇرۇس بولمايدۇ. ئەمما ئىمام ئەبۇ ھەنىفە بىلەن ئىمام مۇھەممەد زاكاتنى يۇقۇرىدەك بېرىپ سالسىمۇ دۇرۇس بولىدۇ، قايتا بېرىش لازىم ئەمەس، دەپ قارايدۇ.

② ئۇنىڭ چىرايلىق تۇرقىدەك.

غىن دېدى. بوۋاق سوزگە كېلىپ: ئى ئاللا، مېنى بۇ ئادەمدەك قىلمىغىن، دېگەندىن كېيىن، ئېمىشنى داۋاملاشتۇردى. ئۇنىڭ يېنىدىن باشقىلار سورەپ ۋە ئويۇنچۇقتەك ئويناپ كېتىۋاتقان بىر ئايال ئوتتى، بالىسنى ئېمىتىپ ئولتۇرغان ئايال: ئى ئاللا، ئوغلۇمنى بۇ ئايالدەك قىلىپ قويمىغىن، دېدى. بوۋاق سوزگە كېلىپ: ئى ئاللا، مېنى ئاشۇنىڭغا ئوخشاش قىلغىن، ئۇلاقلىق ئادەمگە كەلسەك، ئۇ كاپىردۇر، ئايالغا كەلسەك، كىشىلەر ئۇنى پاھىشىۋاز دەۋاتىدۇ. ئۇ بولسا ماڭا ئاللا كۇپايە، دەۋاتىدۇ، كىشىلەر ئۇنى ئوغرى① دەۋاتىدۇ. ئۇ: ماڭا ئاللا كۇپايە دەۋاتىدۇ، دېدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم بىر ئادەمدىن قورا سېتىۋاپتۇ، قورا سېتىۋالغان ئادەم قورادىن بىر كۇپ ئالتۇن تېپىۋاپتۇ، بۇ ئادەم قورانى ساتقۇچىغا: سەندىن مەن قورانى سېتىۋالدىم، ئالتۇن سېتىۋالغىنىم يوق، ئالتۇنۇڭنى مەندىن ئېلىۋالغىن، دەپتۇ. قورانى ساتقان ئادەم: ساڭا مەن قورانى ئۇنىڭدىكى نەرسىلەر بىلەن قوشۇپ ساتقان دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بىر كىشىنىڭ② ئالدىغا دەۋالىشىپ بېرىپتۇ، ئۇ: سىلەرنىڭ بالاڭلار بارمۇ؟ دەپ سوراپتۇ، ئۇلارنىڭ بىرى ئوغلۇم بار دەپتۇ. يەنە بىرى قىزىم بار دەپتۇ. ئۇ ئادەم: ئوغۇلغا قىزنى ئېلىپ بېرىڭلار، ئۇلار-

---

① ئۇ ئوغرىلىق قىلمىغان. ئى ئاللا بىزگىمۇ شۇنىڭدەك ئىمان ئاتا قىلغىن.

② بۇ كىشى داۋۇد ئەلەيھىسسالام ئىدى.

نىڭ چىقىمىغا شۇ ئالتۇندىن خەجلەڭلار، قالغىنىنى سەدىقە قىلىڭلار①
دەپتۇ.

625) ئۇلۇمنى تالىلىغان ۋە ئۇلىتۇرۇلۇش ۋاقىتىدا ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇشنى سۈننەت قىلىپ قالدۇرغان ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئون ئادەمنى دۈشمەن ئەھۋالىنى كۆزىتىپ كېلىشكە ئەۋەتتى، ئۇلارغا ئاسىم ئىبنى سابىت ئەنسارىينى باشلىق قىلىپ تەيىنلىدى. ئۇ ئاسىم ئىبنى ئۇمەر ئىبىنى خەتتابىنىڭ چوڭ دادىسى ئىدى. ئۇلار ئۇسفان بىلەن مەككىنىڭ ئارىلىقىدىكى ھەددە دىگەن جايغا يېتىپ كەلگەندە، ھۇزەيل قەبىلىسىدىن بولغان بەنى لىھيان ئۇرۇغىنىڭ ئادەملىرى ئاڭلاپ قېلىپ، يۈزگە يېقىن ئوقچىلارنى ئۇلارنى قوغلاشقا ئەۋەتتى. ئۇلار مۇسۇلمانلار چۈشكەن بىر مەنزىلگە كېلىپ ئۇلارنىڭ يىگەن خورمىلىرىنى ئۇچرىتىپ، بۇ— مەدىنىنىڭ خورمىسى، دىيىشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مۇسۇلمانلارنىڭ ئىزىدىن ئەگىشىپ ماڭدى. ئاسىم ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى مۇشرىكلارنىڭ قوغلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلىپ قېلىپ، پانا ئىزدەپ

---

① ئىمام شافىئىنىڭ مەزھىبىدە، بىر كىشى يەر-زېمىن ساتسا، ئۇنىڭدا كومۇلگەن غەزنىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ، بۇ خۇددى بىر ئادەم ئۆي سەرەمجانلىرى بار بىر قورانى ساتسا، ئۆي سەرەمجانلىرىنىڭ ساتقۇچىغا قالدىغانلىغان ئوخشاشتۇر. ئى ئاللا، بىزگە قانائەتنى نېسىپ ئەيلىگىن، بىزنى ئامانەتنى ئادا قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلغىن، بىزدىن رازى بولغىن.

بىر جايغا چىقىۋالدى. مۇشرىكلار ئۇلارنى قورشىۋېلىپ: چۈشۈپ بىزگە تەسلىم بولۇڭلار، سىلەردىن ھېچبىر ئادەمنى ئۆلتۈرمەسلىككە ۋەدە بېرىمىز، دېيىشتى. ئاسىم ئىبنى سابىت: ئى قېرىنداشلار، مەن كاپىرنىڭ كاپالىتى بىلەن بۇ يەردىن چۈشمەيمەن، ئى ئاللا، بىزنىڭ ھالىمىزنى پەيغەمبىرىڭگە يەتكۈزگىن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى مۇشرىكلارنى ئوقتا تۇتۇپ ئاسىمنى ئۆلتۈردى. خۇبەيب زەيد ئىبنى دەسىنە ۋە يەنە بىرەيلەن① بولۇپ ئۈچەيلەن مۇشرىكلارنىڭ كاپالىتى بويىچە، چىقىۋالغان يەرلىرىدىن چۈشتى. ئۇلار مۇشرىكلارنىڭ قولىغا چۈشكەندىن كېيىن، مۇشرىكلار ئۇلارنى ئوقيالىرىنىڭ زەيلىرىنى چىقىرىپ باغلىدى. بۇلارنىڭ ئۈچىنچىسى: مانا بۇ خىيانەتنىڭ باشلىنىشى، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى،مەن سىلەر بىلەن ماڭمايمەن، بۇ ئۆلگەنلەرنى مەن ئۆلگە قىلىمەن، دېدى. مۇشرىكلار ئۇنى سورەپ ماڭدۇرۇشقا ئۇرۇنۇپ كورسىمۇ، ئۇ ئۇلار بىلەن مېڭىشتىن باش تارتتى. خۇبەيب بىلەن زەيد ئىبنى دەسىنەنى ھەيدەپ بېرىپ ساتتى، بۇ ۋەقە بەدرى ئۇرۇشىدىن كېيىن بولغان ئىدى. خۇبەيبنى ھەرىس ئىبنى ئامىر ئىبنى نۇفەلنىڭ باللىرى سېتىۋالدى، خۇبەيب بەدرى جېڭىدە ھەرىس ئىبنى ئامىرنى ئۆلتۈرگەن ئىدى. خۇبەيب ئۇلارنىڭ قولىدا ئەسىر بولۇپ تۇردى، ئاخىر ئۇلار ئۇنى ئۆلتۈرۈش قارارىغا كەلدى. خۇبەيب سۈننەت قىلىش ئۈچۈن ھەرىسنىڭ قىزلىرىنىڭ بىرىدىن ئۇستۇرا سورىدى، خۇبەيبكە ئۇ ئۇستۇرا ئارىيەت بەردى. ھەرىسنىڭ قىزىنىڭ غەپلەتتە قېلىشى بىلەن، ئۇنىڭ بىر بالىسى خۇبەيبنىڭ يېنىغا بېرىپ قالدى، خۇبەيب ئۇ بالىنى

① بۇ ئابدۇللا ئىبنى تارىق ئىدى.

قۇچىغىدا ئولتۇرغۇزۇۋالغان ئىدى، خۇبەيبىنىڭ قولىدا ئۇستۇرا تۇراتتى. ھەرىسنىڭ قىزى ئېيتىدۇكى، مەن بۇ ھالنى كۆرۈپ قاتتىق چۆچۈپ كەتتىم، خۇبەيب بۇنى بىلىپ: مەندىن بالامنى ئۆلتۈرۈۋېتەرمىكىن دەپ قورقۇۋاتامسەن؟ ئۇنداق قىلمايمەن، دېدى. ھەرىسنىڭ قىزى: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، خۇبەيبدىن ياخشى ئەسىرنى كۆرمىدىم، بىر كۈنى ئۇنىڭ پۇتىدا ئىشكەل، قولىدا بىر ساپ ئۈزۈمنى① يەۋاتقانلىقىنى كۆردۈم، مەككىدە مېۋە يوق ئىدى. ئۇ چوقۇم ئاللانىڭ خۇبەيبكە بەرگەن رىزقى ئىدى، دەيدۇ. خۇبەيبنى ئادەم ئۆلتۈرۈش ھارام قىلىنغان ھەرەمنىڭ سىرتىغا ئېلىپ چىقىپ ئۆلتۈرۈش ئالدىدا تۇرغاندا، خۇبەيب ئۇلارغا: مېنى قويۇۋېتىڭلار، ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇۋالاي، دېدى. ئۇلار خۇبەيبنى قويۇپ بەردى. ئۇ ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇپ بولۇپ: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مېنى ئۆلۈمدىن چۆچۈۋاتىدۇ، دەپ ئويلىمايدىغان بولساڭلار، مەن نامازنى جىقراق ئوقۇيتتىم، دېدى. ئاندىن كېيىن ئۇ: ئى ئاللا، ئۇلارنىڭ سانىنى ئالغىن، ئۇلارنى تارقاق ئۆلتۈرگىن، ئۇلارنىڭ بىرىنىمۇ قويمىغىن، دېدى، ئاندىن مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

پەقەت ئىمان بىلەن كەتسەملا بولدى، يوقكى پەرۋايىم—
شەھىت بولۇپ يىقىلسام سول تەرەپتىن ياكى ئوڭ ياندىن.
خۇدانىڭ يولىدا ئۆلدۈم ئەگەر ئۇ خالىسا شەكسىز،
ئورۇن ئالغاي بۇ قىينالغان ۋۇجۇدۇم باغۇ رىزۋاندىن②.

---

① بۇ ئاللانىڭ خۇبەيبكە بەرگەن كارامىتى ئىدى. پەيغەمبەرنىڭ موجىزىلىرى بولغاندەك، ئەۋلىيالارنىڭ كارامىتى بولىدۇ.

② بۇ مىسرالار خۇبەيبنىڭ شەھىت بولۇش ئالدىدا ئېيتقان قەسىدىسىدىن ئېلىنغان بولۇپ، ئىبنى ئىسھاقنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئۇنىڭ تولۇق تېكىستى تۆۋەندىكىچە:

ئانىدىن ئەبۇ سەرۋە ئۇقبە ئىبنى ھەرىس بىرىپ خۇبەيبنى ئۆلتۈردى. خۇبەيب ئۆزىنى قوغداش ئىقتىدارى يوق ھالەتتە ئۆلتۈرۈلگەن ھەر بىر مۇسۇلمان ئۈچۈن، ئۆلتۈرۈلۈش ئالدىدا ناماز ئوقۇشنى سۈننەت قىلىپ قالدۇردى①. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلار

يىغىلدى بارچە دۈشمەنلەر، دىۋەيلەپ كەلدى ھەر ياندىن،
بولۇپ توپ ـ توپ ئاۋۇل، ئايماق، قەبىلە تاغ ـ باياۋاندىن.
تاماشا بولدى ياۋلارغا يىغىلدى ئەر ـ ئايال قالماي،
ئورۇن ئالغان چېخىمدا مەن ئۆلۈم گىرداۋى مەيداندىن.
ئۇلارنىڭ ھەممىسى قەستلەر جېنىمنى، مەندە يوق چارە،
قولۇم باغلاندى ئايرىلدىم، ئۇلارغا قارشى ئىمكاندىن.
ئۆلۈم ئالدىدا دادىمنى خۇداغا ئېيتىمەن يالغۇز،
ئۇلۇق تەگرىم مەدەتكارىم، مەدەت كۈتمەيمەن ئىنساندىن.
ئىلاھىم ماڭا بەرداشلىق ئاتا قىلغىنكى، دۈشمەنلەر —
ئازاپلاشلار بىلەن تىلدى شىلىپ گوشتۇمنى ئۇستىخاندىن،
خۇدانىڭ يولىدا ئۆلدۈم ئەگەر ئۇ خالىسا شەكسىز
ئورۇن ئالغاي بۇ قىينالغان ۋۇجۇدۇم باغۇ رىزىۋاندىن.
مېنى قىستاشتى ئىماندىن يېنىشقا، يىغلىمايمەن ھىچ،
ئۆلۈشكە رازىمەنكى، يوق يېنىش ھەرگىزمۇ ئىماندىن.
ئۆلۈمدىن زادى قورقمايمەن، ياشامتىم مەڭگۇ ئۆلمەستىن،
ئۆلۈم مىلڭ ياخشى ئاسىلىق قىلىپ دەۋزەختە ياندىن.
خۇدا دەرگاھىغا قايتقۇم، پىسەنت قىلمايمەن دۈشمەنگە،
ئېگىپ باش ياۋغا قىلمايمەن خوشامەت قىلچە يالغاندىن.
پەقەت ئىمان بىلەن كەتسەملا بولدى، يوقكى پەرۋايىم —
شەھىت بولۇپ يىقىلسام سول تەرەپتىن ياكى ئوڭ ياندىن.

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خۇبەيبنىڭ ئوقۇغان نامىزىنى مەقبۇل كۆردى ۋە ئېتىراپ قىلدى.

ئولتۇرۇلـگەن كۈنىلا ساھابىلىرىگە ئۇلارنىڭ خەۋىرىنى يەتكۈزدى. ئاسىم ئىبنى سابىتنىڭ ئولتۇرۇلگەنلىك خەۋىرى قۇرەيش خەلقىگە ئاڭلانغاندىن كېيىن، ئۇلار ئۇنىڭ راست ئولتۇرۇلگەنلىگىنىڭ بەلگىسى سۈپىتىدە ئۇنىڭ ئەزالىرىدىن بىر پارچە ئېلىپ كېلىشكە بىر تۈركۈم كىشىنى ئەۋەتتى. ئاسىم قۇرەيش خەلقىنىڭ چوڭ ئادەملىرىدىن بىرىنى[1] ئولتۇرگەن ئىدى. ئاللا ئاسىمغا سايا چۈشۈرۈپ تۇرىدىغان بۇلۇتـقا ئوخشاش ھەرىلەرنى ئەۋەتىپ، ئۇنى قۇرەيش خەلقى ئەۋەتكەن كىشىلەردىن قوغدىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئاسىمنىڭ جەسىدىدىن ھېچ نەرسىنى كېسىۋېلىشقا قادىر بولالمىدى[2].

626) ۋىترى نامىزى ئوقۇش، يامغۇر تەلەپ قىلىش، جۈمە خۇتبىسىنى ئاڭلاش ۋە كېچىسى بىدار بولۇش توغرىسىدا

ئابدۇللادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كېچىسى ئوقۇلىدىغان ئاخىرقى نامىزىڭلار ۋىترى نامىزى بولسۇن.

---

① بۇ ئۇقبە ئىبنى ئەبى مۇئەيت بولۇپ، بەدرى جېڭىدە ئولتۇرۇلگەن ئىدى.

② چۈنكى ئاسىم بىرەر مۇشرىكنىڭ جەسىدىنى تۇتماسلىققا، ئوزىنىڭ جەسىدىمۇ بىرەر مۇشرىك تەرىپىدىن تۇتۇلماسلىققا قەسەم ئىچكەن ئىدى، ئاللا ئۇنىڭ قەسىمىنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئۇنى دۈشمەنلەردىن ساقلىدى.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن ئىدى: قۇرغاقچىلىق بولغاندا كىشىلەر ئاببباس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىبنى شىپى كەلتۈرۈپ يامغۇر تەلەپ قىلاتتى. ئۇلار: ئى ئاللا، بىز پەيغەمبىرىمىزنى شەپى كەلتۈرۈپ يامغۇر تەلەپ قىلساق، يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرەتتىڭ. بىز پەيغەمبىرىمىزنىڭ تاغىسىنى شەپى كەلتۈرۈپ سەندىن يامغۇر تەلەپ قىلىمىز، بىزگە يامغۇر ياغدۇرۇپ بەرگىن، دەيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇلارغا يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرەتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جۈمە كۈنىدە پەرىشتىلەر مەسچىتنىڭ ئىشىگىدە تۇرۇپ، بۇرۇن كەلگەنلەرنى خاتىرىلەپ تۇرىدۇ، بىرىنچى بولۇپ كەلگەن ئادەم سەمرىتىلگەن توگە ھەدىيە قىلغاندەك (بەيتۇللاغا قۇربانلىق قىلىش ئۈچۈن. — ت) بولىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن ئادەم قوشقار ھەدىيە قىلغاندەك بولىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن ئادەم مىكىيان ھەدىيە قىلغاندەك بولىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن ئادەم تۇخۇم ھەدىيە قىلغاندەك بولىدۇ. ئىمام خۇتبىگە چىققان چاغدا پەرىشتىلەر دەپتەرلىرىنى قاتلاپ قويۇپ ئولتۇرۇپ خۇتبە ئاڭلايدۇ.

ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى كېچىسى ئويغىنىپ ... بولۇپ، يالغۇز بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ئاللانىڭ شېرىگى

يوق، پادىشالىق ئاللاغا مەنسۇپ، ھەمدۇ-سانا ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللا ھەممە نەرسىگە بەكمۇ قادىردۇر، بارلىق مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللانى پاك دەپ ئېتىقات قىلىمەن، پەقەت بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ئاللا ھەممىدىن ئۇلۇغدۇر، ھەممە كۈچ-قۇۋۋەت پەقەت ئاللاغا يولەنگەندىلا كېلىدۇ دىسە، ئاندىن كېيىن، ئى ئاللا: مېنى مەغپىرەت قىلغىن دىسە، ياكى دۇئا قىلسا، ئۇنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولىدۇ، ئەگەر تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇسا، ئۇنىڭ نامىزى قوبۇل بولىدۇ.

630) جىنازىنى تېز كوتىرىپ مېڭىش، مېيىتنىڭ تىرىكلەرنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تۇرىدىغانلىقى، ئۇزىنى ئولتۇرۇۋاللىغۇچى ۋە كىشىلەرنىڭ مېيىتنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جىنازىنى كوتەرگەندە، تېز مېڭىڭلار، ئەگەر مېيىت ياخشى بەندە بولسا، ئۇنى ياخشى ئەملىنىڭ نەتىجىسىنى كورۇشكە تېز ئېلىپ بارغان بولىسىلەر. ئەگەر ئۇ يامان بەندە بولسا، مۇرەڭلاردىن يامان ئادەمنى تېز ئېلىۋەتكەن بولىسىلەر.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمان بەندە قەۋرىدە قويۇلۇپ، ئۇنىڭ ئىگىلىرى قايتقان چاغدا، ئۇلارنىڭ ئاياق تىۋىشىنى چوقۇم

ئاڭلاپ تۇرىدۇ، بۇ چاغدا ئىككى پەرىشتە كېلىپ ئۇنى ئولتۇرغۇزۇپ، مۇھەممەد ھەققىدە نىمە دەيسەن؟ دەپ سورايدۇ. ئۇ: گۇۋالىق بېرىمەنكى، مۇھەممەد ھەققەتەن ئاللانىڭ بەندىسى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىدۇر، دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا: دەۋزەختىكى ئورنۇڭغا قارا، ئاللا ئۇنى ساڭا جەننەتتىكى ئورۇنغا ئالماشتۇرۇپ بەردى، دەيدۇ. ئۇ دەۋزەختىكى ئورنى بىلەن جەننەتتىكى ئورنىنى كورىدۇ. كاپىر بىلەن مۇناپىق بولسا پەرىشتىلەرنىڭ سوئالىغا: بىلمەيمەن، كىشىلەر نىمە دىسە شۇنى دىگەن ئىدىم، دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. پەرىشتىلەر: ئەقىل ئىشلىتىپ ئوزەڭ بىلىۋالمىدىڭ، بىلىدىغانلاردىن سوراپمۇ بىلىۋالمىدىڭ، دەيدۇ. ئاندىن ئۇنىڭ ئىككى قۇلىغىنىڭ ئارىسىغا تومۇر توقماق بىلەن شۇنداق قاتتىق ئۇرۇلىدىكى، ئۇنىڭ ۋاقىرىغان ئاۋازىنى ئىنسى-جىندىن باشقا، يېقىن ئەتراپتىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئاڭلايدۇ.

جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ياردار ئادەم ئوزىنى ئولتۇرۇۋالغان ئىدى. ئاللاتائالا: بەندەم ئولۇشكە ئالدىراپ ئوزىنى ئولتۇرۇۋالدى، ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلدىم، دىدى.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: كىشىلەرنىڭ ئالدىدىن بىر جىنازە ئوتكەن ئىدى، كىشىلەر ئۇنىڭ ياخشى گېپىنى قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: تېگىشلىك بولدى، دىدى. ئاندىن كېيىن يەنە بىر جىنازە ئوتتى، كىشىلەر ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: تېگىشلىك بولدى، دىدى.

ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئىمە تېگىشلىك بولىدى؟ دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بىرىنچى جىنازىنىڭ ياخشى گېپىنى قىلغان ئىدىڭلار، ئۇنىڭغا جەننەت تېگىشلىك بولدى، ئىككىنچى جىنازىنىڭ يامان گېپىنى قىلغان ئىدىڭلار، ئۇنىڭغا دوزاخ تېگىشلىك بولدى، سىلەر ئاللانىڭ زېمىندىكى گۇۋاچىلىرى، دېدى. يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، ھەزرىتى ئۆمەر ئىبنى خەتتابنىڭ ئالدىدىمۇ يۇقۇرقىدەك ئەھۋال يۈز بەرگەندە، كىشىلەر ئۇنىڭدىن تېگىشلىك بولدى دېگەن سۆزنىڭ مەنىسىنى سورىغان ئىدى. ھەزرىتى ئۆمەر ئۇنىڭ مەنىسىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سۆزىدەك دەيمەن دېگەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قايسىبىر مۇسۇلماننى تۆت ئادەم ياخشى دەپ گۇۋالىق بەرسە، ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، دېۋىدى، بىز: ئۈچ ئادەم گۇۋالىق بەرسىچۇ؟ دەپ سورىدۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۈچ ئادەم گۇۋالىق بەرسىمۇ ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، دېدى. بىز: ئىككى ئادەم گۇۋالىق بەرسىچۇ؟ دەپ سورىدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىككى ئادەم گۇۋالىق بەرسىمۇ ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، دېدى. ئاندىن بىز ئۇنىڭدىن بىر ئادەم گۇۋالىق بەرسىچۇ؟ دەپ سورىمىدۇق.

634) ھەج سەپىرىدە ئۇزۇق-تۈلۈك ئېلىۋېلىش، تەلبىيە ئېيتىش ۋە مەككە بىلەن مەدىنىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: يەمەنلىكلەر ھەجگە بارسا ئۇزۇق-تۈلۈك ئېلىۋالماي، بىز تەۋەككۇل قىلغۇچىلار-

مز، دەيتتى. ئۇلار مەككگە كەلگەندن كېين كشلەردن نەرسە سورايتتى، ئاللاتائالا بۇ توغرىلق مۇنداق دېگەن: "ھەجگە بارغاندا ئوزۇق-تۈلۈك ئېلۋېلڭلار، ئاخىرەت سەپىرى ئۈچۈن ياخشى ئوزۇق تەقۋدارلقتۇر."①

ئابدۇللا ئبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق تەلبىيە ئېيتاتتى: سېنىڭ تائەتڭدە بەرقارراردۇرمەن، ئى ئاللا، سېنىڭ تائەتڭدە بەرقارراردۇرمەن، سېنىڭ تائەتڭدە بەرقارراردۇرمەن، سېنىڭ شېرىگىڭ يوق، سېنىڭ تائەتڭدە بەرقارراردۇرمەن، پۈتكۈل مەدھىيە ۋە نېمەت ساڭا مەنسۇپ، پادىشالىق ساڭا مەنسۇپ، سېنىڭ ھېچ شېرىگىڭ يوق.

سەئدنىڭ قىزى ئائىشە سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئاڭلىغانلىغىنى ئېيتىدۇ: سەئد پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مەدىنە خەلقىنى پەنلىگەن ئادەم خۇددى تۇز سۇدا ئېرىگەندەك ئېرىپ كېتىدۇ.

---

① بۇنىڭدىن تەۋەككۈل قىلىشنى يامانلىغانلىق چىقمايدۇ، پەمەنلىكلەرنىڭ قىلمىشى ئۇزئارا قوساق بېقىشتۇر. تەۋەككۈل قىلىش ھېچقانداق سەۋەپ قىلماسلىق بولماستىن، بەلكى سەۋەپنى قىلىپ قويۇپ ئۇنىڭغا نەزەر سالماسلىقتىن ئىبارەت. كوز ئالدىدىكى زىياندىن مۇداپىيە كورۇش تەۋەككۈلغا زىت كەلمەيدۇ، بەلكى ئۇنداق قىلىش زورۇر، خۇددى ئورۇلۇپ چۈشۈۋاتقان تامدىن قېچىش، گالغا تۇرۇپ قالغان تاماقنى سۇ بىلەن يۇتۇۋېتىش، داۋالىنىش قاتارلىقلارغا ئوخشاش. بەزى ساھابە ۋە تابىئىنلارنىڭ ئاغرىقنى داۋالىتىشنى تەرك ئېتىشى ئېھتىمال ئاللانىڭ ئۇلارغا كېسەلنىڭ ساقايمايدىغانلىغىنى بىلدۈرگەنلىگىدىن بولسا كېرەك.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەككە بىلەن مەدىنىنى ھىساپقا ئالمىغاندا، دەججالنىڭ قەدىمى يەتمىگەن شەھەر بولمايدۇ. مەدىنىنىڭ ھەر بىر يوچۇقلىرىدا ئۇنى مۇھاپىزەت قىلىدىغان سەپ- سەپ بولۇپ تۇرغان پەرىشتىلەر بولىدۇ، ئاندىن مەدىنە ئۇز ئاھالىسىنى ئۇچ قېتىم قاتتىق سىلكىيدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئاللا مەدىنىدىكى ھەر بىر كاپىر ۋە مۇناپىقنى چىقىرىۋېتىدۇ.

638) تەھىيەتۇلمەسجىد نامىزى (پەرز نامازدىن باشقا، مەسچىتكە كىرگەندە مەسچىتكە سالام بېرىش يۈزىسىدىن ئوقۇلىدىغان ئىككى رەكئەت ناماز. —ت)، **ئويدە ئوقۇلىدىغان چاچكا نامىزى، نەپلى ناماز ۋە رامىزان ئېيى توغرىسىدا**

ئەبۇ قەتادە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەرقانداق ئادەم مەسچىتكە كىرگەن چېغىدا، ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇپ ئاندىن ئولتۇرسۇن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ دوستۇم ماڭا ئۇچ نەرسىنى ۋەسىيەت قىلدى، تاكى ئولگىچە ئۇلارنى تاشلىمايمەن، ئۇلار: ھەر ئايدا ئۇچ كۇن روزا تۇتۇش، چاچكا نامىزى ئوقۇش، ۋىترى نامىزىنى ئوقۇپ بولۇپ ئۇخلاشتىن ئىبارەت.

نافى ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: نەپلى نامىزىڭلارنى ئۆيۈڭ-لاردىمۇ ئوقۇڭلار، ئۆيۈڭلاردا ناماز ئوقۇماي ئۇنى قەۋرىستاندەك قىلىۋالماڭلار.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: رامىزان ئېيى كىرگەندە ئاسماننىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىدۇ، دەۋزەخنىڭ دەرۋازىلىرى تاقىلىدۇ، شەيتانلار باغلىنىدۇ.

642) روزىدار ئادەمنىڭ بىر نەرسە يەپ سېلىشى ۋە گەدىنىدە قازا روزىسى قېلىپ ئۆلۈپ كەتكەن ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: روزىدار ئادەم ئېسىدە يوق بىر نەرسە يەپ ۋە ئىچىپ سالسا، روزىسىنى بۇزماي تۇتىۋەرسۇن، چۈنكى ئۇنى ئاللا يىگۈزگەن ۋە ئىچكۈزگەن بولىدۇ.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى گەدىنىدە قازا روزىسى قېلىپ ئۆلۈپ كەتسە، ئۇنىڭ ئۈچۈن ۋارىسى تۇتۇپ قويسۇن.

ھەسەن مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر بىر ئايلىق رامىزان روزىسى قېلىپ ئۆلگەن ئادەم ئۈچۈن بىر كۈندىلا ئوتتۇز ئادەم روزا تۇتسا دۇرۇس بولىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، مېنىڭ ئانام ئۆلۈپ كەتتى، ئۇنىڭ گەدىنىدە بىر ئايلىق قازا روزىسى بار ئىدى، ئۇنىڭ ئۈچۈن مەن تۇتۇپ قويسام بولامدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەئە، بولىدۇ، ئاللاغا تۆلىنىدىغان قەرز ئادا قىلىنىشقا ھەممىدىن بەك تېگىشلىكتۇر، دېدى.

646) ئىپتارنى بالدۇر قىلىش ۋە جۈمە كۈندە روزا تۇتۇش توغرىسىدا

سەھل ئىبنى سەئىددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەر مادامىكى ئىپتارنى بالدۇر قىلغان ئىكەن، ئۇلار مېنىڭ سۈننىتىم بويىچە ئىش قىلغان بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: سىلەردىن بىركىم جۈمە كۈنىدە روزا تۇتسا، ئۇنىڭ ئالدىدىكى ياكى كەينىدىكى بىر كۈننىمۇ قوشۇپ تۇتسۇن.

648) ساتقۇچىنىڭ ۋە بەرگۈچىنىڭ ئۆلچەپ بېرىشى، ئالتۇننى ئالتۇنغا سېتىش، شاختىكى ھۆل خورمىنى قۇرۇق خورمىغا سېتىش توغرىسىدا

مىقدام ئىبنى مەئدىكەرىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: يېمەكلىك نەرسىلەرنى ساتقان چېغىڭلاردا ئۆلچەپ سېتىڭلار، ئۇلارنىڭ بەرىكىتى بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھەققىڭلارنى تولۇق تاپشۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ئۆلچەپ ئېلىڭلار. ھەزرىتى ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنداق دېگەن: سېتىپ بەرسەڭ، ئۆلچەپ بەر، سېتىۋالساڭ، ئۆلچەپ ئال.

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى بىرەر يېمەكلىكنى سېتىۋالىدىكەن، ئۇنى تاپشۇرۇۋالمىغىچە ئىككىنچى بىر ئادەمگە ساتمىسۇن.

ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئالتۇننى ئالتۇنغا ساتماڭلار، ئەمما ئۇ باراۋەر بولسا، ساتساڭلار دۇرۇس؛ كۈمۈشنى كۈمۈشكە ساتماڭلار، ئەمما ئۇ باراۋەر بولسا، ساتساڭلار دۇرۇس؛ ئالتۇننى كۈمۈشكە ۋە كۈمۈشنى ئالتۇنغا بولسا خالىغىنىڭلارچە سېتىڭلار.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: شېخىدىكى مېۋە مەنپەئەتلىنىشكە يارىمىغىچە ئۇنى بەيئى قىلىشماڭلار، شاختىكى ھۆل خورمىنى قۇرۇق خورمىغا ساتماڭلار.

653) ئىتنىڭ پۇلى، ئىشەنچلىك ئادەمنى ياللاپ ئىشلىتىش، باللار ئارىسىدا ئادىل بولۇش ۋە مەھرىدىكى شەرتلەر توغرىسىدا

ئەبۇ مەسئۇد ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىتنىڭ پۇلىنى، پاھىشىدىن كەلگەن پۇلنى ۋە پالچىلىقتىن كەلگەن پۇلنى يېيىشنى مەنئى قىلدى.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: نىمىنى بېرىشكە بۇيرۇلسا، شۇنى خۇشاللىق بىلەن بېرىدىغان غەزىنىچى سەدىقە بەرگۈچى ھېساپلىنىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇئازنى يەمەنگە ئەۋەتىدىغان چاغدا مۇنداق دېگەن: زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ دۇئاسىدىن ھەزەر قىلغىن، چۈنكى ئۇنىڭ دۇئاسى بىلەن ئاللانىڭ ئارىسىدا پەردە-ھىجاپ بولمايدۇ.

ھۇسەين ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، نۇئمان ئىبنى بەشىرنىڭ مۇنبەردە تۇرۇپ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئېيتىدۇ: ئاتام ماڭا مېلىدىن بىر قىسمىنى بەخشەندە قىلىپ بەرگەن ئىدى. رەۋاھەنىڭ قىزى ئانام ئەمرە: بۇنىڭغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى شاھىت

قىلمىغىچە رازى بولمايمەن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئاتام رەسۇلۇللانىڭ ئالدىغا كېلىپ: مەن رەۋاھەنىڭ قىزى ئەمرەدىن بولغان ئوغلۇمغا مېلىمدىن بىر قىسمىنى بەخشەندە قىلىپ بەرگەن ئىدىم، ئى رەسۇلۇللا، ئەمرە بۇنىڭغا سېنى شاھىت قىلىشىمنى بۇيرۇدى، دېدى. رەسۇلۇللا ئۇنىڭغا: ھەممە بالاڭغا مۇشۇنىڭغا بەرگەنندەك بەردىڭمۇ؟ دېۋىدى، ئاتام: ياق دېدى. رەسۇلۇللا: ئاللادىن قورقۇڭلار، بالىلىرىڭلارنىڭ ئارىسىدا ئادىل بولۇڭلار، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئاتام قايتىپ كېلىپ بەخشەندىسىنى قايتۇرۇۋالدى.

ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئايالنى نىكاھلاپ ئالغان ۋاقىتىڭلاردا ئۇستۇڭلارغا ئالغان شەرتلەر ئورۇنلىنىشقا ئەڭ تېگىشلىكتۇر.

658) ۋەخپىنىڭ شەرتلىرى، ئۇنى باشقۇرغۇچىلارنىڭ تەسەررۇپ قىلىشى ۋە روزا تۇتقۇچىنىڭ جەننەتكە رەييان دېگەن دەرۋازىدىن كىرىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خەيبەردە بىر زېمىنغا ئىگە بولغان ئىدى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بۇ زېمىننى قانداق قىلىش توغرىسىدا مەسلىھەت سوراپ: ئى رەسۇلۇللا، مەن خەيبەردە بىر پارچە زېمىنغا ئېرىشتىم، مەن ھېچقاچان مەن ئۈچۈن بۇنىڭدىن

قىممەتلىك بولغان نەرسىگە ئېرىشمىگەن ئىدىم، بۇنى قانداق قىلىشقا بۇيرۇيسەن؟ دىدى. رەسۇلۇللا: ئەگەر خالىساڭ، ئۇنى ۋەخپە قىلىپ قويساڭ بولىدۇ، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۆمەر ئۇنى سېتىۋەتمەسلىك، سوغا قىلىپ بەرمەسلىك، مىراس قىلىۋالماسلىق، ئۇنىڭ كىرىمىنى پەقىرلەرگە، خىش-ئەقرىبالارغا، قۇللارنى ئازات قىلىشقا، ئاللانىڭ يولىدا ئىبنى سەبىل (باشقا يۇرتتا مال-مۈلكى بولسىمۇ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش ئىمكانىيىتى بولمىغانلىقتىن يوقسۇزلۇقتا قالغان ئادەم. — ت) گە، مېھمانغا سەرپ قىلىش شەرتى بىلەن ۋەخپە قىلدى. ۋەخپىنى باشقۇرىدىغان ئادەمنىڭ ئۆزى ئۇنىڭدىن لايىقىدا يېسە ۋە قول-ئىلكىدە يوق ئادەملەرگە يېگۈزسە، گۇنا بولمايدۇ. ئىبنى ئەۋن: بۇ ھەدىسنى ئىبنى سىرىنگە سۆزلەپ بەرسەم، ئۇ "قول-ئىلكىدە يوق ئادەملەرگە" دىگەن سۆزنى پۇل-مال يىغمىغان ئادەملەرگە دەپ رىۋايەت قىلدى، دەيدۇ.

خەۋلە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مۇسۇلمانلارنىڭ ماللىرىنى ناتوغرا تەسەررۇپ قىلىدىغان ئادەملەرنى ئاللا قىيامەت كۈنى دەۋزەخقە تاشلايدۇ.

سەھل ئىبنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەتنىڭ سەككىز دەرۋازىسى بار، ئۇلارنىڭ بىرى رەييان دەپ ئاتىلىدۇ، بۇنىڭدىن پەقەت روزا تۇتقان ئادەملەرلا كىرىدۇ.

661) تەۋبە توغرىسىدا ۋە ئۇرۇشتا ئاياللارنى ئۆلتۈرۈشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەنى ئىسرائىلدا بىر كىشى بولۇپ، ئۇ توقسان توققۇز ئادەمنى ئۆلتۈردى، ئاندىن ئۇ تەۋبە توغرىلىق سوراش ئۈچۈن چىقتى. ئۇ بىر راھىبنىڭ ئالدىغا كېلىپ: مەن تەۋبە قىلسام قوبۇل بولامدۇ؟ دەپ سورىدى. راھىب: ياق، دەپ جاۋاپ بەرگەن ئىدى، ئۇنىمۇ ئۆلتۈردى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ: تەۋبە قىلسام قوبۇل بولامدۇ؟ دەپ يەنە سوراشقا باشلىدى. بىر ئادەم ئۇنىڭغا پالانى- پالانى يېزىغا بېرىپ سورا دىدى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ ئەجىلى يېتىپ، ئۇ يېزا تەرەپكە يۈزلىنىپلا دۈم چۈشۈپ ئۆلدى. رەھمەت پەرىشتىلىرى بىلەن ئازاپ پەرىشتىلىرى ئۇنىڭ ئۈستىدە تالىشىپ قالدى. ئاللا رەھمەت پەرىشتىسگە ئۇنىڭغا يېقىنلاشقىن دەپ، ئازاپ پەرىشتىسگە ئۇنىڭدىن يىراقلاشقىن، دەپ ۋەھيى قىلدى ھەمدە ئۇلارنىڭ ئارىسىنى ئۆلچەپ بېقىشقا بۇيرۇدى، ئۇلار ئۆلچەپ قارىسا، ئۇنىڭغا رەھمەت پەرىشتىسىنىڭ بىر غېرىچ يېقىنراق ئىكەنلىكى بىلىندى، شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇنى مەغپىرەت قىلدى.

نافى ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن چىققان بىر غازاتتا①

---

① مەككىنى پەتھى قىلىش غازىتى.

ئولتۇرۇلگەن بىر ئايال ئۇچرىدى، شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيـ ھىسسالام ئايالارنى ۋە ئۇششاق بالىلارنى ئولتۇرۇشنى مەنئى قىلدى.

663) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرى توغرىسىدا

جۇبەير ئىبنى مۇتئىم ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئاتىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مەن مۇھەممەددۇرمەن، مەن يوقاتقۇچىدۇرمەنكى، ئاللا مەن ئارقىلىق كۇپرىنى يوقىتىدۇ، مەن قىيامەت كۈنى ئەڭ ئالدىدا تىرىلگۈچىدۇرمەنكى، ئاللا كىشىلەرنى مېنىڭ ئارقامدىن تىرىلدۇرىدۇ، مەن ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەردۇرمەن.

664) تويغا چاقىرىش، قان ئېلىپ داۋالاش ۋە گال ئاغرىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيتتى: بايلار چاقىرىلىپ، كەمبەغەللەر چاقىرىلمايدىغان تويىنىڭ ئېشى ئەڭ يامان ئاش ھېساپلىنىدۇ، كىمكى چاقىرىلغان تويغا ئۇزۇرسىز بارمىسا، ئاللانىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئالدىدا گۇناكار بولىدۇ.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بەزىلەر ئۇنىڭدىن قان ئالغۇچىنىڭ ئىش ھەققى توغرىسىدا سورىغان ئىدى. ئەنەس مۇنداق دىدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ تەيبىگە قان ئالدۇرغان، ئۇنىڭ قان ئېلىپ قويغانلىق ئىش ھەققىگە ئىككى سا

(بىر سا توت قوش چاڭگال كېلىدۇ.ــت) خورما بەرگەن ۋە ئەبۇ تەيىبنىڭ خوجايىنلىرىغا ئۇنىڭ سىلىغنى يېنىكلىتىش توغرىسىــدا گەپ قىلىــپ قويغان ئىــدى. شۇنىڭ بىلەن ئەبۇ تەيىبنىڭ خوجايىــنلىرى ئۇنىڭ سىلىغنى يېنىكلەتكەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنىڭ داۋالاش ئۇسۇللىرىڭلار ئىچىدە قان ئالدۇرۇش ۋە دېڭىز قۇستىسىنى ئىستىمال قىلىش ئەڭ ياخشى ئۇسۇلدۇر، دېــگەن. يەنە ئۇ: بالىلىرىڭــلارنىڭ كىچىك تىلى ئاغرىپ قالسا، ئۇنى بارماقلىرىڭلار بىلەن سىــقماڭــلار، ئۇنى قۇست بىلەن داۋالاڭلار، دېگەن.

مىھسەننىڭ قىزى ئۇممۇ قەيستىن رىۋايەت قىلىــنىدۇكى (ئۇمــمۇ قەيس رەسۇلۇللاغا بەيئەت قىلغان دەسلەپكى مۇھاجىرلاردىن بولۇپ، ئۇكاشە ئىبنى مىھسەننىڭ ھەمشىرىسى ئىدى،) ئۇ ئۇكاشەغە مۇنــداق دەپ بەرگەن: كىچىك تىلى ئاغــرىپ قېلىپ مەن ئىــلاق ئۇسۇلى① بىلەن داۋالاۋاتقان ئوغلۇمنى ئېلىپ رەسۇلۇلــلانىڭ يېنىغا كىــرگەن ئىدىم. رەسۇلۇللا: قاچانغىچە بالىلىرىڭلارنىڭ گېلىغا بۇ ئازاپلىغۇچى ئىلاقنى سانچىيسىلەر؟ سىلەر ئۇنى بۇ ئۇد ھىــندى (قۇستنى دىــمەكــ چى.ــت) بىلەن داۋالاڭــلار، ئۇد ھىنــدى يەتــتە خىــل ئاغــرىققا جۇملىدىن كوكرەك پەردە ياللۇغىغا داۋا بولىدۇ، دېدى.

---

① ئىلاق دېگەن چىلىق ئىشلىگەن لاتا بولۇپ، ئۇ بالىنىڭ بۇرنىغا تىقىپ ئاغرىــق يەرگە سانــچىلــىدۇ، ئۇ يەردىن قارا قان ئېــتىلىپ چىــقىدۇ، بارماق بالىنىڭ كانىيىغا كىرگۈزۈلۈپ ئاغرىغان يەر بېسىــلىدۇ.

667) پۇتنى مىنگەشتۇرۇش ۋە ئائىلىدە قانداق بولۇش توغرىسىدا

ئەبباد ئىبنى تەمىم تاغىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسچىتتە پۇتىنى مىنگەشتۇرۇپ يېنى ياتقانلىقىنى كورگەن.

ئىبراھىم ئەسۋەددىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن ئائىشەدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئويدە نىمە ئىش قىلىدىغانلىقىنى سورىغان ئىدىم. ئائىشە: رەسۇلۇللا ئوي ئىچىدە بولغان چاغدا ئوينىڭ ئىشلىرى بىلەن بولاتتى، ناماز ۋاقتى بولۇپ قالسا، تۇرۇپ ناماز ئوقۇيتتى، دىگەن.

669) كىشىلەرنى كوككە كوتىرىپ ماختاش ۋە قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى توغرىسىدا

ئابدۇرەھمان ئىبنى ئەبى بەكرە ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىدا بىر ئادەمنىڭ ئىسمى تىلغا ئېلىنغان ئىدى، ئۇنى بىر ئادەم ماختاپ كەتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ساڭا ئۇۋال، بۇرادىرىڭنى (ماختىغان كىشىنى.ــت) ھالاك قىلدىڭ، دىدى ۋە بو سوزنى تەكرارلىدى: سىلەردىن بىركىم بىراۋنى ماختىماي بولمايدىغان بولسا، مىنىڭچە پالانى مۇنداق ـ مۇنداق دىسۇن، ئۇنىڭ قارىشىدا ئەگەر شۇنداق بولىدىغان بولسا، ئاللا

كىشىنىڭ قىلغان ئەمەلىنىڭ ھەقىقىتىنى بىلىپ جازا بېرىدۇ، كىشى ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچبىر ئادەمنى ئاقلىمىسۇن. ۋەھەيبنىڭ ئېيتىشىچە، خالىدنىڭ رىۋايىتىدە "ساڭا ئۇۋال" دېگەن سوزنىڭ ئورنىغا "ئىست ساڭا" دېگەن سوز كەلتۈرۈلگەن.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن شۇنداق بىر ھەدىسنى ئاڭلىدىمكى، ئۇنى سىلەرگە مەندىن باشقا كىشى ئېيتىپ بەرمەيدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جاھالەتنىڭ تارىلىشى، ئىلىمنىڭ ئازىيىشى، زىنانىڭ تارىلىشى، ھاراقنىڭ ئىچىلىشى، ئەرلەرنىڭ ئازىيىشى، ئاياللارنىڭ كوپىيىشى ھەتتا ئەللىك ئايالنىڭ بىر ئەر كىشىگە قاراشلىق بولۇشى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىندۇر.

671) ئۇخلايدىغان چاغدا، ئۇيقۇدىن ئويغانغان چاغدا ئوقۇلىدىغان دۇئالار ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇد ئوقۇشنىڭ رەۋىشى توغرىسىدا

ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام توشەكتە ياتقان چېغىدا: ئى ئاللا، سېنىڭ نامىڭ بىلەن ئولىمەن ۋە سېنىڭ نامىڭ بىلەن ياشايمەن، دەيتتى. ئۇيقۇدىن ئويغانغان چاغدا: بارچە مەدھىيە بىزنى ئولتۈرۈپ قايتا تىرىلدۇرگەن ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللا بىزنى قىيامەت كۈنى تىرىلدۇرىدۇ، دەيتتى.

ئابدۇرەھمان ئىبنى ئەبى لەيلا رىۋايەت قىلىدۇكى، كەئب ئىبنى ئۇجرە ماڭا ئۇچرىشىپ قېلىپ، ساڭا بىر ھەدىيە ئاتا قىلايمۇ؟ دەپ مۇنۇلارنى دىدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنىڭ ئالدىمىزغا چىقىپ كەلدى، بىز ئۇنىڭغا: ئى رەسۇلۇللا، بىز ساڭا قانداق سالام قىلىدىغانلىقىمىزنىغۇ بىلدۇق، ئەمدى ساڭا قانداق دۇرۇد ئېيتىمىز؟ دىدۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە: مۇنداق دۇرۇد ئېيتىڭلار، دىدى: ئەللاھۇممە سەللى ئەلا مۇھەممەدىن ۋە ئەلا ئالى مۇھەممەدىن كەما سەللەيتە ئەلائىبراھىمە ئىننەكە ھەمىدۇن مەجىد؛ ئەللاھۇممە بارىك ئەلا مۇھەممەدىن ۋە ئەلا ئالى مۇھەممەدىن كەما بارەكتە ئەلا ئىبراھىمە ئىننەكە ھەمىدۇن مەجىد (ئى ئاللا، مۇھەممەدكە ۋە ئۇنىڭ جەمەتىگە ئىبراھىمنىڭ جەمەتىگە رەھمەت قىلغاندەك رەھمەت قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن مەدھىيىگە لايىق ئۇلۇغسەن؛ ئى ئاللا، مۇھەممەدكە ۋە ئۇنىڭ جەمەتىگە ئىبراھىمنىڭ جەمەتىگە بەخت ئاتا قىلغاندەك بەخت ئاتا قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن مەدھىيىگە لايىق سەن، ئۇلۇغسەن.)

673) كېچىسى ئويغانغان چاغدا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئېيتىدۇكى، مەن مەيمۇنەنىڭ يېنىدا يېتىپ قالغان ئىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئورنىدىن تۇرۇپ ھاجەت قىلدى، ئاندىن يۈزىنى، ئىككى قولىنى يۇدى، ئاندىن ئۇخلىدى، ئاندىن يەنە تۇرۇپ تۇلۇمنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭ ئاغزىنى يەشتى، ئاندىن كېيىن سۇنى تېجەشلىك ئىشلىتىپ تاھارەتنى تولۇق ئالدى، ئاندىن نامازغا تۇردى. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىس-

سالامنى كورۇپ قېلىپ ماراپ تۇرۇپتۇ دەپ ياقتۇرماي قالمىسۇن دەپ، بىر سوزۇلۇۋېتىپ، تاھارەت ئالدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازغا تۇردى، مەنمۇ ئۇنىڭ سول تەرىپىدە تۇردۇم، ئۇ مېنىڭ قۇلىقىمدىن تۇتۇپ ئايلاندۇرۇپ، ئوڭ تەرىپىگە تۇرغۇزدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تولۇق ئون ئۈچ رەكئەت ناماز ئوقۇپ بولۇپ، ئاندىن يېتىپلا پۇشۇلداپ ئۇخلاپ قالدى. ئۇ پۇشۇلداپ ئۇخلايتتى، بىلال ئەزان ئېيتىپ ئۇنى ئويغاتتى، رەسۇلۇللا يېڭىدىن تاھارەت ئالماي بۇرۇنقى تاھارىتى بىلەن ناماز ئوقۇدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دۇئاسىدا مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، مېنىڭ قەلبىمنى نۇرلۇق قىلغىن، كوزۇمنى نۇرلۇق قىلغىن، قۇلىقىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئوڭ تەرىپىمنى نۇرلۇق قىلغىن، سول تەرىپىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئۈستۈمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئاستىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئالدىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئارقامنى نۇرلۇق قىلغىن، ماڭا نۇر ئاتا قىلغىن.

674) مېيىت قەۋرىدە قويۇلغاندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە قالىدىغان نەرسىلەر ۋە قايتىپ كېتىدىغان نەرسىلەر توغرىسىدا، نەزىر قىلىش ۋە ئەمەل تۈتۈشقا بولغان ھىرىسلىق توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېيىت دەپنە قىلىنغاندا ئۇنىڭغا ئۈچ نەرسە ئەگىشىپ بارىدۇ، ئۇنىڭدىن ئىككىسى قايتىپ كېلىدۇ، بىرسى مېيىت بىلەن قالىدۇ: ئۇنىڭغا يېقىنلىرى، پۇل-مېلى

ۋە قىلغان ئەمىلى ئەگىشىپ بارىدۇ، ئۇ دەپنە قىلىنغاندىن كېيىن ئۇنىڭ يېقىنلىرى ۋە پۇل-مېلى قايتىپ كېلىدۇ، ئەمىلى بۇنىڭ بىلەن بىللە قالىدۇ.

سەئىد ئىبنى ھەرىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ ئىبنى ئۇمەرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: نەزر قىلىش (شەرىئەتتە يوق ئىبادەتنى قىلىمەن دەپ ئۈستىگە ئېلىۋېلىش. — ت) تىن سىلەر مەنئى قىلىنغان ئەمەسمۇ؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەققىدە مۇنداق دېگەن: نەزر قىلىش يولى بىلەن قازا ۋە قەدەردىن بىرەر نەرسىنى ئىلگىرى سۈرۈش ۋە كېچىكتۈرۈش مۇمكىن ئەمەس. بېخىلدىن پەقەت نەزر ئارقىلىق نەرسە يۇلۇۋېلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەر ئەمەل تۇتۇشقا ھېرىسلىق قىلىڭلار، تۇتقان ئەمەلىڭلار ئۈچۈن قىيامەت كۈنى نادامەت چېكىسىلەر، ئەمەلدار بولۇشنىڭ دەسلىۋى نېمە دېگەن ياخشى، ئاخىرى نېمە دېگەن يامان.

677) ئىككى يۈزلىمىلىكنىڭ يامانلىقى ۋە ئاللاتائالانىڭ ئاللاغا زىكرى قىلغانلار بىلەن بىللە بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەھۇللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: ئۇلارغا بىر خىل، بۇلارغا بىر خىل باقىدىغان ئىككى يۈزلىمە ئادەم كىشىلەرنىڭ ئارىسىدىكى ئەڭ يامان ئادەمدۇر.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا بەندەم قەيەردە بولمىسۇن، مىنى زىكرى قىلىپ ئاغزىنى مىدىرلىتىپ تۇرىدىكەن، مەن شۇ يەردە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولىمەن.

679) ئىماننىڭ ھالاۋىتى، تاھارەتنى تولۇق ئېلىش ۋە ھاجەتخانىغا كىرگەندە ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: كىمدە مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك نەرسە تېپىلسا، ئۇ ئىماننىڭ ھالاۋىتىنى تېتىغان بولىدۇ، ئۇلار: ئاللانى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى باشقا ھەرقانداق نەرسىگە قارىغاندا تېخىمۇ سۆيۈش؛ بىرەر بەندىنى دوست تۇتسا، ئۇنى پەقەت خۇدالىق ئۈچۈن دوست تۇتۇش، ئاللانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن كۇپرىدىن قۇتۇلغاندىن كېيىن، قايتا كۇپرىغا يېنىشنى ئوتقا تاشلىنىشنى يامان كورگەندەك يامان كورۈش.

ئومەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئوغلى ئابدۇللا: تاھارەتنى تولۇق ئېلىش ئەزالارنى پاكىز يۇيۇشتىن ئىبارەت،

دىگەن.

ئابدۇللەزىز ئىبنى سۇھەيب ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خالاجايغا كىرگەندە مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، مەن ھەقىقەتەن سەن بىلەن ئەركەك ۋە چىشى شەيتانلارنىڭ يامانلىغىدىن پانا تىلەيمەن.

682) باشقىلارنى ئۆزىدىن ئەلا بىلىش ۋە تاھارەتنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كەلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاياللىرىغا ئادەم ئەۋەتتى، ئۇلار: بىزنىڭ يېنىمىزدا پەقەت سۇدىن باشقا نەرسە يوق دىيىشتى. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: بۇ ئادەمنى كىم مېھمان قىلىدۇ؟ دىدى. ئەنسارىلاردىن بىرەيلەن: مەن مېھمان قىلىمەن دەپ ئۇنى ئۆيىگە ئېلىپ باردى. ئايىلىغا: رەسۇلۇللانىڭ مېھمىنىنى كۈتكىن، دىدى. ئايىلى ئۆيىدە پەقەت باللارنىڭ يەيدىغان تومىسىدىن باشقا نەرسە يوق، دىدى. ئۇ ئايىلىغا تامىغىڭنى تەييارلىغىن، چىرىغىڭنى يورۇتقىن، كەچكى تاماق ۋاقتىدا باللىرىڭنى ئۇخلاتقىن، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئايىلى تامىقىنى تەييارلىدى، چىرىغىنى يورۇتتى، باللىرىنى ئۇخلاتتى، ئاندىن كېيىن تۇرۇپ چىرىغىنى ئۆچۈرگىلى بولۇپ ئۇچۇرۇۋەتتى، ئەر-خوتۇن ئىككىسى مېھمانغا تاماقنى ئۇنىڭ

بىلەن بىللە يەۋاتقان قىياپەتتە كورۈنۈپ، ئەمەلدە تاماقنى يېمەي ئاچ قوساق يېتىپ قىلىشتى. ئەتىسى ئەتىگىنى ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ئاللا سىلەرنىڭ ئاخشامقى ئىشىڭلاردىن كۆلدى ياكى ئەجەپلەندى، دېدى. ئاللاتائالا ئۇلار توغرىلىق مۇنۇ ئايەتنى نازىل قىلدى: "ئۇلار ئۆزلىرى مۇھتاج تۇرسىمۇ، باشقىلارنى ئۆزلىرىدىن ئەلا بىلىدۇ، ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغانلار نىجات تاپقۇچىلاردۇر......"
(سۈرە ھەشر، 9 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت)

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بامدات نامىزى ۋاقتىدا بىلالغا: ئى بىلال، سەن مۇسۇلمان بولغاندىن بۇيان قىلغان ئەمەللىرىڭ ئىچىدە ئۈمىدلىك ئەمىلىڭنى ماڭا سوزلەپ بەرگىن، چۈنكى مەن كېچە جەننەتتە ئالدىمدا كەشىڭنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىدىم، دېدى. بىلال: مەن ئۇچۇن بۇنىڭدىن ئۈمىدلىك بولغان ئەمەلنى قىلغىنىم يوقكى، كېچە ياكى كۈندۈزنىڭ قايسى ۋاقىتلىرىدا بولمىسۇن، تاھارەت ئالسام ـــ شۇ تاھارەت بىلەن ئاللا ماڭا مۇيەسسەر قىلغان نامازلارنى ئوقۇيتتىم، دېدى.

684) ناماز ئوقۇۋاتقاندا ئىنسى چاقىرغان بالا ۋە ئاياللارنىڭ جىنازىغا ئەگىشىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئايال ئوغلىنى سەۋمەئە

(راھىپ ياكى ئابدال ماكان قىلىپ تۇرغان تاغ ياكى ئۆگزىلىكتىكى جاي. — ت)
دە ناماز ئوقۇۋاتقاندا، ئى جۇرەيج، دەپ چاقىرغان. جۇرەيج: ئى ئاللا، ئانامغا جاۋاپ قايتۇرامدىمەن؟ نامىزىمنى ئوقۇۋېرەمدىمەن؟ دىگەن. ئانىسى: ئى جۇرەيج، دەپ يەنە چاقىرغان. جۇرەيج: ئى ئاللا، ئانامغا جاۋاپ قايتۇرامدىمەن؟ نامىزىمنى ئوقۇۋېرەمدىمەن؟ دىگەن. ئانىسى يەنە: ئى جۇرەيج، دىگەن، جۇرەيج: ئى ئاللا، ئانامغا جاۋاپ بېرەمدىمەن؟ نامىزىمنى ئوقۇۋېرەمدىمەن؟ دىگەن. ئانىسى: ئى ئاللا، جۇرەيج پاھىشە ئاياللارنىڭ يۈزىگە قارىمىغىچە ئۆلمىسۇن، دىگەن. جۇرەيجنىڭ سەۋمەئەسىدە قوي باقىدىغان بىر پادىچى ئايال تۇراتتى، ئۇ تۇغۇپ قويدى، بەزىلەر ئۇنىڭدىن بالىنىڭ ئاتىسىنىڭ كىملىكىنى سورىدى. ئۇ: جۇرەيج سەۋمەئەسىدىن چۈشۈپ مېنى ھامىلدار قىلىپ قويدى، دىدى. جۇرەيج: بالىنى مەندىن بولدى دەپ گۇمان قىلىدىغان ئايال قېنى؟ دىدى ۋە: ئى بابۇس①، ئاتاڭ كىم بولىدۇ؟ دەپ بوۋاقتىن سورىدى، بوۋاق ئاتام قوي باقىدىغان پادىچى، دەپ جاۋاپ بەردى②.

ئۇممۇ ئەتىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دىگەن: بىز (ئاياللار — ت)

① بابۇس دىگەن كىچىك بالا ياكى ئېمىۋاتقان بالا دىگەن مەنىدە، ياكى شۇ بالىنىڭ ئۆزىنىڭ ئىسمى.

② بۇ يەردە نامازنىڭ ھەققى بىلەن ئانىنىڭ ھەققى توقۇنۇشۇپ قېلىپ، نامازنىڭ ھەققى بېسىپ كەتتى، شۇنداق بولۇشى ھەقلىق ئىدى. ئانىنىڭ ھەققىمۇ بىكار كەتمىدى، ئانىنىڭ ھەققى تەرك ئېتىلگەنلىكى ئۈچۈن ئانىنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولدى، لېكىن نامازنىڭ ھەققى ئېتىۋارغا ئېلىنىپ، جۇرەيجنىڭ ئاقىۋىتى خەيرلىك بولدى، ئۇنىڭ كارامىتى مەيدانغا چىقتى.

جىنازىغا ئەگىشىشتىن مەنئى قىلىندۇق، لېكىن بۇ مەنئى قىلىش ھارام تەرىقىدە ئەمەس.

686) بازارلاردا سۇرەن سېلىشنىڭ يامانلىقى ۋە رەسۇلۇللانىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتى توغرىسىدا

ئەتا ئىبنى يەسار ئېيتىدۇكى، مەن ئابدۇللا ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ: رەسۇلۇللانىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىنى ماڭا سۆزلەپ بەرسەڭ، دېدىم. ئۇ: بولىدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، رەسۇلۇللا تەۋراتتا چوقۇم قۇرئاندىكى بەزى سۈپەتلىرى بىلەن سۈپەتلەنگەن، دېدى. تەۋراتتىكى سۈپىتى مۇنداق ئىدى: ئى پەيغەمبەر، بىز سېنى ھەقىقەتەن گۇۋاھچى، بېشارەتچى، ئاگاھلاندۇرغۇچى ۋە ئەرەپلەرگە قورغان قىلىپ ئەۋەتتۇق، سەن مېنىڭ بەندەم ۋە رەسۇلىمسەن. مەن سېنى مۇتەۋەككىل (ئاللاغا تەۋەككۇل قىلغۇچى.—ت) دەپ ئاتىدىم، سەن بەتئەخلاق، قوپال ئەمەسسەن، بازارلاردا سۇرەن سالغۇچى ئەمەسسەن، ساڭا يامانلىق قىلغانلارغا يامانلىق قىلماي، كەڭ قوساقلىق قىلىسەن، كەچۈرىسەن. ئازغان خەلق بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق دەپ ئىمان ئېيتىش بىلەن، ئۇلارنىڭ ھەقىقەتنى كورمەس كوزلىرى، ئاڭلىماس قۇلاقلىرى، چۈشەنمەس دىللىرى ئېچىلمىغىچە ئاللا سېنى قەبزى روھ قىلمايدۇ.

687) ئەركەك ھايۋانلار ئۈچۈن چاپتۇرۇش ھەققى ئېلىشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر

ئەلەيھىسسالام ئەركەك ھايۋانلار ئۈچۈن چاپتۇرۇش ھەققى ئېلىشنى مەنئى قىلدى①،

688) غۇسلى قىلغان ئادەمنىڭ ئۆزىنى دالدىغا ئېلىشى، يىتىمنى باققان ئادەم ۋە جۈمەگە ھازىر بولغانلارنى پەرىشتىلەر خاتىرىلەپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىدۇكى، مەيمۇنە مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۇنۇپلۇقتىن غۇسلى قىلغان چاغدا مەن ئۇنىڭغا دالدا بولۇپ تۇردۇم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئالدى بىلەن ئىككى قولىنى يۇدى، ئاندىن ئوڭ قولىدا سۇ قۇيۇپ سول قولى بىلەن ئەۋرىتىنى ۋە تازا ئەمەس يەرلىرىنى يۇدى، ئاندىن كېيىن قولى بىلەن تامنى ياكى زېمىننى سىيپىدى، ئۇنىڭدىن كېيىن پۈتۈنلەي نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت

---

① ئەركەك ھايۋانلارنىڭ چېپىشىنى سېتىش دۇرۇس ئەمەس. چۈنكى ئەركەك ھايۋانلارنىڭ سپېرمىسىنىڭ قىممىتىنى بەلگىلىگىلى ۋە ئېنىقلىغىلى بولمايدۇ، ئۇنى ئۆتكۈزۈپ بەرگىلىمۇ بولمايدۇ. شۇنىڭدەك ئەڭ توغرا رىۋا- يەتتە ئېيتىلىشىچە، ئۇنى ئىجارىگە ئېلىشقىمۇ بولمايدۇ، چىشى ھايۋاننىڭ ئىگىسى ئەركەك ھايۋاننىڭ ئىگىسىگە سوغا قىلىش يولى بىلەن بىر نەرسە بەرسە دۇرۇس بولىدۇ، چۈنكى كىلاپ ئايمىقىدىن بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئەركەك ھايۋانلارنى چاپتۇرۇش ھەققى توغرىلىق سوراپ: ئى رەسۇلۇللا، بىز ئەركەك ھايۋانلىرىمىزنى چاپتۇرغانلىقىمىز ئۈچۈن ھۆرمەتلىنىمىز دېگەندە، رەسۇلۇللا ئۇلارنىڭ ھۆرمەتلىنىشىگە رۇخسەت قىلغان.

ئالدى، پۇتىنى يۇمدى، ئاندىن بەدىنىگە سۇ قۇيدى، كېيىن بىر چەتكە چىقىپ پۇتىنى يۇدى.

سەھل ئىبنى سەئد رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەن يىتىمنى باقىدىغان ئادەم بىلەن جەننەتتە مۇشۇنداق يېقىن تۇرىمەن، دەپ كۆرسەتكۈچ بارمىقى بىلەن ئوتتۇرا بارمىقىنى كۆرسەتكەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى جۇمە كۈنى جۇنۇپلۇقتىن غۇسلى قىلغاندەك غۇسلى قىلىپ جۇمەگە دەسلەپكى سائەتتە بارسا، ئۇ بىر تۆگە سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، كىمكى ئىككىنچى سائەتتە بارسا، ئۇ بىر كالا سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، كىمكى ئۈچىنچى سائەتتە بارسا ئۇ بىر قوچقار سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، كىمكى تۆتىنچى سائەتتە بارسا، ئۇ بىر مېكىيان سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، كىمكى بەشىنچى سائەتتە بارسا، ئۇ بىر تۇخۇم سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، ئىمام خۇتبىگە چىققان چاغدا پەرىشتىلەر ھازىر بولۇپ خۇتبە ئاڭلايدۇ.

691) كېچىسى ئىبادەت قىلىش ۋە "بەرگەن سەدىقەڭلارنى مىننەت قىلىپ بىكار قىلىۋەتمەڭلار" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھايات ۋاقتىدا كىشىلەر بىرەر چۈش كۆرسە، ئۇنى

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا سوزلەپ بېرەتتى، مەن بىرەر چۈش كورۈپ رەسۇلۇللاغا سوزلەپ بېرىشنى ئارزۇ قىلىپ قالدىم. مەن ياش بالا ئىدىم، رەسۇلۇللانىڭ ۋاقتىدا مەسچىتتە ئۇخلايتتىم، چۈشۈمدە گويا ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى دەۋزەخقە ئېلىپ باردى. قارىسام دەۋزەخ قۇدۇققا ئوخشاش قوپۇرۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئىككى قىرغىقى بار ئىكەن، ئۇ يەردە تۇرغان كىشىلەرنى مەن تونۇدۇم، شۇنىڭ بىلەن، مەن: ئاللاغا سىغىنىپ دەۋزەختىن پانا تىلەيمەن، دېيىشكە باشلىدىم. ماڭا ئىككىنچى بىر پەرىشتە يولۇقۇپ: ساڭا قورقۇنچ يوق، دېدى. بۇ چۈشنى ھەفسىگە سوزلەپ بەردىم، ھەفسە ئۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دەپ بېرىپتۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئابدۇللا ئەگەر كېچىسى ناماز ئوقۇيدىغان بولسا، ئۇ نىمە دېگەن ياخشى ئادەم، دەپتۇ. ئابدۇللا ئىبنى ئومەر مۇشۇنىڭدىن كېيىن كېچىسى ئازلا ئۇخلايدىغان بولغان①.

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئى مومىنلەر، بەرگەن سەدىقەڭلارنىڭ ساۋابىنى مىننەت قىلىش ۋە رەنجىتىش بىلەن بىكار قىلىۋەتمەڭلار، (ئۇنداق قىلساڭلار) مېلىنى باشقىلارنى كورسۇن دەپ بېرىدىغان، ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنمەيدىغان ئادەمدەك بولۇپ قالىسىلەر. بۇنداق ئادەم گويا ئۈستىدە توپا بولغان، قاتتىق ياققان يامغۇر توپىنى ئېقىتىپ كېتىش بىلەن يەنىلا بۇرۇنقى پېتىچە

---

① يۇقۇرقى ھەدىستىن كېچىدە ئىبادەت قىلىشنىڭ كىشىنى دەۋزەختىن خالاس قىلىدىغانلىقى ۋە كېچىسى كوپ ئۇخلاشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى چىقىدۇ، كوپ ئۇخلاش كىشىنى قىيامەت كۈنى نامرات قالدۇرىدۇ.

قالغان سىلىق تاشقا ئوخشايدۇ، رىياكارلار قىلغان سەدىقىلەردىن ھېچقانداق مەنپەئەتكە ئېرىشەلمەيدۇ، كاپىرلارنى ئاللا ھىدايەت قىلمايدۇ①.» (سۈرە بەقەرە، 264 ـ ئايەت. ـ ت)

963) باي تۇرۇپ قەرزىنى ئارقىسىغا سورەش، ۋاقتىدا بەرمەسلىك توغرىسىدا، توقلۇققا شۈكرى قىلغۇچى، ئاچلىققا سەۋرى قىلغۇچى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: باي② ئادەمنىڭ قەرزىنى ئارقىغا سورىشى زۇلۇم قىلغانلىقتۇر.

---

① قىلغان سەدىقىسىنى مىننەت قىلىش ۋە ئەزىيەت يەتكۈزۈش بىلەن يوققا چىقىرىدىغان ئادەمنى ئاللاتائالا كورۇنۇشتە ئاللانىڭ رىزاسى ئۈچۈن سەرپ قىلغاندەك كورۇنۇپ، ماھىيەتتە كىشىلەرنىڭ ماختىشىغا، شوھرەتكە ۋە ياخشى نامغا ئېرىشىش مەقسىدىدە كىشىلەرگە كورسىتىش ئۈچۈن پۇل ـ مال سەرپ قىلغان ئادەمگە ئوخشىتىدۇ. شۈبھىسىزكى، باشقىلارغا كورسىتىش ئۈچۈن سەدىقە قىلغان ئادەمنىڭ ھالى سەدىقىسىگە مىننەت قىلغان ئادەمنىڭـ كىدىن يامانراقتۇر. ئاندىن ئاللا رىياكارلىق بىلەن بەرگەن سەدىقىنى ئۈستىدە توپا بولغان، قاتتىق يامغۇر يېغىش بىلەن توپىدىن ئەسەر قالماي تاپ ـ تازا بولۇپ قالغان سىلىق تاشقا ئوخشىتىدۇ. دېمەك، رىياكارلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرى تاشنىڭ ئۈستىدىكى توپا يوققا چىققاندەك يوققا چىقىرىلىپ، قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ دەرگاھىدا، قىلغان سەدىقىسىدىن ھېچقانداق ساۋاپقا ئېرىشەلمەيدۇ.

② باي ئادەمنىڭ قايتۇرۇشقا تېگىشلىك قەرزنى بېرىشكە قادىر تۇرۇقلۇق ۋاقتىدا بەرمەي ئارقىغا سورىشى ھارامدۇر، قايتۇرۇشقا ئاجىز كەلگەن ئادەم ئۇنىڭغا كىرمەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: توق تۇرمۇشقا شۈكرى قىلغان ئادەمنىڭ دەرىجىسى ئاچلىققا چىداپ روزا تۇتقان ئادەمنىڭ دەرىجىسى بىلەن باراۋەردۇر①.

695) ھەسەلنىڭ داۋا بولىدىغانلىقى، كوز تېگىشنىڭ راست ئىكەنلىكى، كېسەلنىڭ كوچمەيدىغانلىقى ۋە ماخاۋ كېسەلدىن قېچىش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىپ: قېرىندىشىمنىڭ ئىچى سۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ، دېۋىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: قېرىندىشىڭغا ھەسەل ئىچكۈزگىن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قېرىندىشىغا ھەسەل ئىچكۈزگەندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا:

---

① مىشكاتنىڭ شەرھىدە مۇنداق دېيىلگەن: ئىمان ئىككى يارتا بولۇپ، بىر يارتىسى سەۋرىدىن، بىر يارتىسى شۈكرىدىن ئىبارەت. ئاللانىڭ نېمىتىنى كورگەن، شۇ نېمەتتىن سەدىقە قىلغان، ئاللانىڭ مۇھەببىتىگە دىلى بىلەن بېرىلگەن، ئۇنى تىلى بىلەن بايان قىلغان شۈكرى قىلغۇچى ئادەم سەۋرىلىك ئادەملەرنىڭ دەرىجىسىگە يېتىدۇ.

شېئىر:

چەكلىدىم نەپسىمنى رەببىم سەن ئۈچۈن مېھرىڭنى دەپ،
خەيرىيەت گەر بولسا ئىشكەلدە كىشى ئىشكەللىنەر.

سەۋرىلىك ئادەم نېمەت بېغىشلىغۇچى ئاللانىڭ تائىتىگە ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلىدۇ، شۈكرىلىك ئادەم ئاللانىڭ مۇھەببىتىگە سەدىقە بېرىش ۋە مەدھىيە ئېيتىش بىلەن بېرىلىدۇ.

قېرىندىشىمغا ھەسەل بەرسەم تېخىمۇ سۈرۈۋاتىدۇ، دېدى①.
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللانىڭ سۆزى راست، قېرىندىشىڭنىڭ قورسىقىنىڭ ئاغرىشى يالغان②، دېدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كۆز تېگىش ئىشى راستتۇر③.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىسلامدا ئاغرىق كۆچىدۇ دەپ ئېتىقات قىلىش يوق، قۇشلارنىڭ ئۇچۇشىدىن شۇملىنىش يوق④، ھۇقۇشتىن شۇملىنىش يوق⑤، سەپەر ئېيىدىن شۇملىنىش

---

① چۈنكى ئاللا: "ھەسەل كىشىلەرگە داۋا بولىدۇ" دېگەن.

② ئاشقازاندا بۇزۇق ماددىلار كۆپىيىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ئۇنىڭ قورسىقى ئاغرىغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى قەي قىلدۇرۇش ئۈچۈن تەكرار ھەسەل ئىچىشكە بۇيرۇغان، ھەسەلنى تەكرار ئىچكەندىن كېيىن ئۇ ساقايغان.

③ كۆز تېگىش ئەمەلىيەتتە مەۋجۇت نەرسە، ئىمام مۇسلىم: ئەگەر تەقدىرنى بۇزۇۋېتىدىغان نەرسە مەۋجۇت بولىدىغان بولسا، ئۇ چوقۇم كۆز تېگىشتىن ئىبارەت بولىدۇ، دېگەن سۆزنى بۇ ھەدىسكە قوشۇپ رىۋايەت قىلغان. بۇ ھەدىستە كىشىنىڭ ۋۇجۇدىغا كۆزنىڭ تېز تەسىر قىلىدىغانلىقى ئەسلىتىپ ئۆتۈلىدۇ. ئەنەس رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىستە: كىمكى بىر نەر- سىنى كۆرۈپ ئەجەپلەنگەندە، بۇ — ئاللانىڭ ئىرادىسى، كۈچ پەقەت ئاللادىنلا كېلىدۇ دېسە، ئۇ نەرسىگە ئۇنىڭ كۆزى تەگمەيدۇ، دېيىلگەن.

④ جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر ئۇۋۇ قۇشلىرىنىڭ سولدىن ئوڭغا ۋە ئوڭدىن سولغا ئۇچۇشلىرىدىن شۇملىناتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەدىستە ئۇلاردىن ھېچقانداق پايدا-زىيان كەلمەيدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

⑤ جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر، ئۆلۈكلەرنىڭ سۆڭەكلىرى ھۇقۇشقا ئايلىنىپ، ئۆچ بارلاردىن ئۆچ ئالىدۇ، دەپ ئېتىقات قىلاتتى.

يوق①، ماخاۋ كېسىلىدىن خۇددى يولۋاستىن قاچقاندەك قاچقىن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەگەر مېنىڭ ئوھۇد تېغىدەك ئالتۇنۇم بولىدىغان بولسا، قەرزىمگە بېرىشكە ئېلىپ قالغىنىمدىن تاشقىرى، ئالىدىغان ئادەم تاپالايدىغانلا بولسام، ئۈچ كۈنگە قالماي ئۇنىڭدىن بىر دىنارمۇ قالدۇرماستىن ھەممىسىنى بىرىۋېتىشنى ئەلۋەتتە ياقتۇراتتىم.

غەيۋەت قىلماسلىق، ئادىل بولۇش، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ كەچۈرۈشى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزلىرىدىن تاللانغان دۇئالار ۋە داۋاملىق دۇئا قىلىپ تۇرۇشقا تەرغىپ قىلىش توغرىسىدا

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "بىر بىرىڭلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلماڭلار②، سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆزىنىڭ ئۆلگەن قېرىندىشىنىڭ گۆشىنى يېيىشنى

---

① جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر، سەپەر ئېيى ھادىسە-بالا، پىتنە-پاسات كۆپ يۈز بېرىدىغان ئاي دەپ گۇمان قىلىشاتتى.

② ئىسلام ئۆلىمالىرىنىڭ بىردەك قارىشىچە، غەيۋەت قەتئىي ھارام قىلىنىپ چەكلەنگەن نەرسە، ئۇ ئوچۇق-ئاشكارا بۇزۇقچىلىق قىلمايدىغان بىر مۇسۇلماننىڭ كەينىدە ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلىشتىن ئىبارەت، كۆز يۇمۇشلاش ياكى يېزىش ياكى ئىشارەت بىلەن بولسىمۇ.

ياقتۇرامدۇ؟ ئۇنى ياقتۇرمايسىلەر، ئاللادىن قورقۇڭلار، ئاللا تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر ۋە ناھايىتى مېھرىۋاندۇر......" (سۈرە ھۇجرات، 12 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئاللا ھەققانىي بولۇشقا ①، ئېھسان قىلىشقا ②، خىش ـ ئەقرىبالىرىغا سىلە ـ رەھىم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، گۇناھلاردىن، ناچار قىلىقلاردىن ۋە زۇلۇمدىن مەنئى قىلىدۇ، ئاللا سىلەرگە نەسىھەت قىلىدۇ، ئاللانىڭ نەسىھىتىنى قوبۇل قىلغايسىزلار." (سۈرە نەھل، 90 ـ ئايەت. ـــ ت)

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئاشكارا ياكى مەخپىي ھالدا قايسى بىر ياخشىلىقنى قىلساڭلار، ياكى بىرەر يامانلىقنى كەچۈرسەڭلار، ئاللانىڭ ئەخلاقىنى ئۆزلەشتۈرگەن بولىسىلەر، ئاللا ھەقىقەتەن ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، ھەقىقەتەن قادىردۇر③." (سۈرە نىسا، 149 ـ ئايەت. ـــ ت) يەنە ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "يامانلىقنىڭ جازاسى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر يامانلىقتۇر. كىمكى ئەپۇ قىلىدىكەن ۋە ئەپلىشىش يولىنى تۇتىدىكەن، ئۇنىڭ ئەجرىنى ئاللا ئۆزى بېرىدۇ، ئاللا زۇلۇم قىلغۇچىلارنى ياخشى كۆرمەيدۇ، ئۇچرىغان زۇلمى ئۈچۈن ئىنتىقام

---

① زۇلۇم قىلماسلىق ۋە ھەقدارنىڭ ھەققىنى جايىغا قارار تاپقۇزۇش.

② كىشىلەرگە ياخشىلىق قىلىش، دىنىي ۋە دۇنيالىق ئىشلارنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ ئىشلەش.

③ ئاللا سىلەردىن ئۈچ ئېلىشقا تولۇق قۇدرەتلىك بولۇپ تۇرۇقلۇقمۇ سىلەرنى كەچۈرۈپ تۇرىدۇ، سىلەرمۇ شۇنداق قىلىشقا تېگىشلىك. بۇ بوزەك قىلىنغانلارنى ئەپۇ قىلىشقا تەرغىب قىلغانلىقتۇر.

ئالغانلارنى جازالاشقا ھېچ يول يوق. پەقەت ناھەق رەۋىشتە كىشىلەرگە زۇلۇم قىلغانلارنى، زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلغانلارنى جازالاشقا يول باركى، ئۇلار قاتتىق ئازاپقا دۇچار بولىدۇ. يەتكەن ئەزىيەتكە سەۋرى قىلىش، قادىر تۇرۇقلۇق، زۇلۇم قىلغۇچىدىن ئىنتىقام ئالماسلىق ئەڭ بۈيۈك ئىشلاردۇر①." (سۈرە شۇرا، 40 — 43 - ئايەتلەر. — ت)

ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دىگەن: "ئاللا بىرىڭلارنى بىرىڭلاردىن ئارتۇق قىلىپ بەرگەن نەرسە ئۈچۈن ھەسەت قىلىشماڭلار، مەيلى ئەرلەر بولسۇن، مەيلى ئاياللار بولسۇن، ئۇلار قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ. ئاللانىڭ پەزلى-كەرىمىدىن سوراڭلار، ئاللا ھەقىقەتەن ھەر بىر نەرسىنى بىلىپ تۇرىدۇ." (سۈرە نىسا، 32 - ئايەت. — ت)

---

① ھىكايە قىلىنىدۇكى، ھەسەن رەھىمەھۇللاھۇ (ئاللا ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن)نىڭ يېنىدا بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمنى تىللىغان، تىللانغان ئادەم ئاچچىغىنى ئىچىگە يۇتۇپ، تەرلەپ كېتىپ تەرىنى ئېرتىپ ئولتۇرغان، ئاندىن مەزكۇر ئايەتنى ئوقۇغان. ھەسەن: نادانلار بۇ ئايەتكە ئەمەل قىلمىغان بىلەن، بۇ ئادەم ئۇنى چۈشەنگەن ۋە ئۇنىڭ مەزمۇنىنى تونۇپ يەتكەن، دىگەن. بەزىدە ئىش بۇنىڭ ئەكسىچىمۇ بولىدۇ. دىمەك، ئەپۇ قىلماسلىق ياخشى سانىلىدۇ، يەنى زۇلۇمنىڭ ئەۋج ئېلىپ كېتىشىنى چەكلەشكە ۋە زۇلۇمنىڭ ئامىلىنى قۇرۇتۇشقا زورۇرىيەت تۇغۇلغاندا شۇنداق بولىدۇ. ئى ئاللا، پەيغەمبىرىڭنىڭ بۇ گوھەر ياڭلىغ ھەدىسلىرىنى كوچۇرۇپ تارقاتقۇچى ۋە دۇئالارنى كوچۇرگۇچى ئەرزىمەس خار بەندەڭ مۇستەفا ئىبنى مۇھەممەد ئەمارەنى كەچۇرگىن، ئۇنى سېنىڭ ياخشى بەندىلىرىڭ ۋە مۇسۇلمانلار بىلەن بىرلىكتە سېنىڭ رەھمىتىڭ دائىرىسىگە كىرگۈزگىن، دۇئايىمنى قوبۇل قىلغىن.
ئى ئاللا، مەن ئاجىز بەندەڭ، مېنى ياخشىلىققا، رازىلىغىڭغا ۋە ئېھسانىڭغا

ئاللاتا ئالا يەنە مۇنداق دېگەن: "رەببىڭلار، ماڭا دۇئا قىلىڭلار، ئىجابەت قىلىمەن، دېدى" (سۈرە مۇئمىن، 60 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.ـــت).

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "رەببىڭلارغا يالۋۇرغان هالدا ۋە يوشۇرۇن هالدا دۇئا قىلىڭلار، ئاللا هەقىقەتەن دۇئادا هەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلەرنى ياخشى كۆرمەيدۇ." (سۈرە ئەئراف، 55 ـ ئايەت. ـــ ت) (توۋلاپ ۋاقىراپ دۇئا قىلىش، نامۇۋاپىق ياكى غەيرى مۇمكىن نەرسىلەرنى سوراش ياكى گۇنا ئىشلارنى قىلىشقا ياردەم سوراش هەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلىك بولىدۇ). ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "بەندىلىرىم سەندىن مەن توغرىلىق سورىسا، ئېيتقىنكى، مەن ئۇلارغا يېقىن، ماڭا دۇئا قىلغانلارنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىمەن....." (سۈرە بەقەرە، 186 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "مۇزتەر (ئېغىرچىلىقتا قالغان. ـــ ت)

مۇۋەپپەق قىلىشىڭنى، ئاقىۋىتىمنى بەختلىك قىلىشىڭنى، قىلغان تائىتىمگە يار- يۆلەك بولۇشۇڭنى، سېنىڭ ئۇلۇغ جامالىڭنى كۆرۈشتىن بەھرىمەن قىلىشىڭنى ئۈمىت قىلىمەن. سېنىڭ ئىلتىپاتىڭ بىلەن بۇ خىزمىتىمنى رىياسىز، خالىس، سەن ئۈچۈنلا رەسۇلۇللانىڭ هەدىسلىرىنى تارقىتىش ۋە دىنغا ياردەم بېرىش مەقسىدىدە قىلغان بولغايمەن. مېنىڭ ئىلمىمنى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئىلمىنى زىيادە قىلغايسەن، سېنى پاك دەپ ئېتىقات قىلىمەن. بىز پەقەت سەن بىلدۈرگەن نەرسىلەرنىلا بىلىمىز، سەن هەقىقەتەن هەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى دانادۇرسەن.

بۇ كىتاپ 1340 ـ هىجرىيە رەجەپ ئېيىنىڭ 7 ـ كۈنى تاماملاندى، يۇقۇردىكى دۇئاغا ئائىت ئۇلۇغ ئايەتلەرنى ئاللانىڭ پەزلى ـ كەرىمىنى تىلەپ، تەۋەررۈك يۈزىسىدىن بۇ يەردە كەلتۈردۈم، شۇنىڭدەك يۇقۇرقى ئايەتلەرگە ئۇلاپ بېرىلگەن دۇئا هەدىسلىرىنىڭ 1 ـ دىن 17 ـ گىچە بولغان قىسمىنى «رىيازۇسسالىھىن» («ياخشىلارنىڭ باغچىسى») دېگەن كىتاپتىن ئالدىم.

ئادەم دۇئا قىلغان چاغدا، ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىدىغان ۋە ئېغىر چىلىقنى كوتىرىۋېتىدىغان كىم......" (سۇرە نەھل، 63 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: دۇئا قىلىشىنىڭ ئۆزى ئىبادەتتۇر. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(1) ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلىدىغان ئەڭ كوپ دۇئاسى: رەببىمىز ئاللا، بىزگە دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، ئاخىرەتتىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دەۋزەخ ئازابىدىن ساقلىغىن، دېگەندىن ئىبارەت ئىدى. (بۇنى بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(2) ئەمىر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى دىللەرنى ئۆزگەرتىپ تۇرغۇچى ئاللا، دىللىرىمىزنى ساڭا تائەت قىلىشقا ئۆزگەرتكىن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(3) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئېغىر ئەھۋالدا قېلىشتىن، بەختسىزلىككە دۇچار بولۇپ قېلىشتىن، بالا ـ قازاغا يولۇقۇشتىن ۋە دۈشمەنلەرنى خوش قىلىدىغان ئىشقا دۇچار بولۇشتىن ئاللا بىلەن پاناھ تىلەڭلار. (بۇنى بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(4) ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا: ئى ئاللا، مېنى ھىدايەت قىلغىن ۋە

توغرا ئادەم قىلغىن دىگىن، دىگەن. (يەنە بىر رىۋايەتتە) ئى ئاللا، سەندىن ھىدايەتنى ۋە توغرىلىقنى سورايمەن، دەپ ئېيتقىن دىگەن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(5) ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىلغان دۇئاسىدا مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، قىلغان ئەمەللىرىمنىڭ يامانلىغىدىن ۋە قىلمىغان ئەمەللىرىمنىڭ يامانلىغىدىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(6) زەيد ئىبنى ئەرقەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن ئاجىزلىقتىن، ھورۇنلۇقتىن، بېخىللىقتىن، بەك قېرىپ كېتىشتىن ۋە گور ئازابىدىن پانا تىلەيمەن. ئى ئاللا، نەپسىمنى تەقۋىدار قىلغىن، ئۇنى پاك قىلغىن، ئۇنى پەقەت سەنلا پاك قىلىسەن، سەن ئۇنى قوغدىغۇچىسەن ۋە سەن ئۇنىڭ ئىگىسى سەن. ئى ئاللا، سەن بىلەن پايدىسىز ئىلىمدىن، بوي سۇنماس دىلدىن، تويماس نەپستىن، ئىجابەت بولماس دۇئادىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان)

(7) ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنۇ سوزلەر بىلەن دۇئا قىلاتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن دەۋزەخنىڭ پىتنىسىدىن، دەۋزەخنىڭ ئازاۋىدىن، بايلىق ۋە كەمبەغەللىكنىڭ يامانلىقلىرىدىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(8) زىياد ئىبنى ئەلاقە تاغىسى قۇتبە ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق

دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن يامان ئەخلاقلاردىن، يامان ئەمەللەر-
دىن ۋە ھاۋايى ھەۋەسلەردىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(9) ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن ئاق كېسەلدىن، روھىي كېسەلدىن، ماخاۋدىن ۋە يامان ئاغرىقلاردىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان.)

(10) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن ئاچلىقتىن پانا تىلەيمەن، ئاچ قېلىش نىمە دېگەن يامان، سەن بىلەن خىيانەتتىن پانا تىلەيمەن، خىيانەت قىلىش نىمە دېگەن يامان. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان.)

(11) ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىمراننىڭ ئاتىسى ھۇسەينگە دۇئا قىلىدىغان مۇنداق ئىككى سوزنى ئۇگىتىپ قويغان: ئى ئاللا، ھەق يولدا چىڭ تۇرۇشۇمنى مېنىڭ كوڭلۇمگە سالغىن، نەپسىمنىڭ يامانلىقىدىن مېنى ساقلىغىن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(12) ئەبۇلفەزل ئاببااس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن، ئى رەسۇ-
لۇللا، ماڭا ئاللاتائالادىن تىلەيدىغان بىرەر نەرسىنى ئۇگىتىپ قويساڭ، دىسەم، رەسۇلۇللا: ئاللادىن ئامانلىقنى تىلەڭلار، دېدى. بىرقانچە كۈن ئۇتكەندىن كېيىن مەن يەنە بېرىپ: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ئاللاتائالادىن تىلەيدىغان بىرەر نەرسىنى ئۇگىتىپ قويساڭ،

دىسەم، ئۇ ماڭا: ئى ئاباباس، ئى رەسۇلۇللانىڭ تاغىسى، دۇنىيا ۋە ئاخىرەتتە ئاللادىن ئامانلىقنى تىلەڭلار، دېدى. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(13) شەھر ئىبنى ھەۋشەبدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن: ئى مومىنلەرنىڭ ئانىسى، سىنىڭ قېشىڭدىكى چاغدا رەسۇلۇللانىڭ كۆپرەك قىلىدىغان دۇئاسى نىمە ئىدى؟ دەپ سورىغاندا، ئۇممۇ سەلەمە: رەسۇلۇللانىڭ كۆپرەك قىلىدىغان دۇئاسى، ئى دىللەرنى ئۆزگەرتىپ تۇرغۇچى ئاللا، قەلبىمنى سىنىڭ دىنىڭدا ئىزچىل قىلغىن، دىگەندىن ئىبارەت ئىدى دەپ جاۋاپ بەرگەن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(14) ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇنۇ دۇئا داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلىدىغان دۇئالىرىنىڭ جۇملىسىدىن ئىدى: ئى ئاللا، مەن سەندىن سىنىڭ مۇھەببىتىڭنى، ساڭا مۇھەببەت باغلىغانلارنىڭ مۇھەببىتىنى سورايمەن ۋە سىنىڭ مۇھەببىتىڭگە ئېرىشتۈرىدىغان ئەمەلنى سورايمەن. ئى ئاللا، سىنىڭ مۇھەببىتىڭنى ماڭا مىنىڭ ئۆزەمدىنمۇ، خىش-ئەقرىبالىرىمدىنمۇ ۋە مۇزدەك سۇدىنمۇ سۆيۈملۈك قىلغىن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(15) ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دۇئايىڭلارنى يازەلجەلالى ۋەلئىكرام (ئى ئەزەمەتلىك ۋە ھورمەتلىك ئاللا) دىگەن سوز بىلەن باشلاڭلار. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(16) ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق

دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نۇرغۇن دۇئا قىلدى، ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى تۇتۇۋالالماي، ئى رەسۇلۇللا، نۇرغۇن دۇئا قىلدىڭ، ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى تۇتۇۋالالمىدۇق، دىدۇق. رەسۇلۇللا مۇنداق دىدى: دۇئانىڭ بارلىق مەزمۇنىنى ئوز ئىچىگە ئالىدىغان بىر دۇئانى ساڭا ئېيتىپ بېرەي، مۇنداق دىسەڭ بولىدۇ: ئى ئاللا، سەندىن سېنىڭ پەيغەمبىرىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام سورىغان نەرسىلەرنىڭ ياخشىسىنى سورايمەن، سېنىڭ پەيغەمبىرىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام سەن بىلەن پانا تىلىگەن نەرسىلەرنىڭ يامىنىدىن پانا تىلەيمەن. مەدەت سەندىنلا سورىلىدۇ. ھەرقانداق چارە-تەدبىر ۋە كۈچ-قۇۋۋەت ئاللانىڭ خاھىشى بىلەنلا بارلىققا كېلىدۇ. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(17) ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دىگەن: بۇ دۇئا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلىدىغان دۇئالىرىنىڭ جۈملىسىدىن ئىدى: ئى ئاللا، سەندىن سېنىڭ رەھمىتىڭگە ئېرىشتۈرىدىغان نەرسىلەرنى، مەغپىرىتىڭگە سەۋەپ بولىدىغان نەرسىلەرنى سورايمەن، ھەر بىر گۇنادىن ساق بولۇشنى، ھەر بىر ياخشىلىقنى قولغا كەلتۈرۈشنى، جەننەتنىڭ قولغا كېلىشىنى، دەۋزەختىن نىجات تېپىشىنى سورايمەن. (بۇنى ھاكىم رىۋايەت قىلغان.)

ئى ئاللا، پېتەكچىمىز مۇھەممەدگە ۋە ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىگە ئەزەلدىن تائەبەت كېچە ھەر دائىم رەھمەت قىلىپ تۇرغىن ۋە ئۇلارنى ئامان قىلىپ تۇرغىن①.

① بۇ دۇرۇد بەزى ئەۋلىيالار تەرىپىدىن تۈزۈلگەن.

(18) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، مەن سەن بىلەن ئىتتىپاقسىزلىقتىن، مۇناپىقلىقتىن ۋە ئەخلاقسىزلىقتىن پانا تىلەيمەن.

(19) شىتىر ئىبنى شەكىل ئاتىسىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام-نىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئى ئاللا، سەن بىلەن قۇلىقىمنىڭ يامانلىقىدىن، كوزۇمنىڭ يامانلىقىدىن، تىلىمنىڭ يامان-لىقىدىن، قەلبىمنىڭ يامانلىقىدىن ۋە جان يېرىمنىڭ يامانلىقىدىن پانا تىلەيمەن.

(20) ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، ھەق يولدا چىڭ تۇرۇشۇمنى مېنىڭ كوڭلۇمگە سالغىن، نەپسىمنىڭ يامانلىقىدىن مېنى ساقلىغىن.

(21) ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سېنىڭ رازىلىقىڭ ئارقىلىق غەزىۋىڭدىن پانا تىلەيمەن، سېنىڭ قوغدىشىڭ بىلەن سېنىڭ ئازاۋىڭ-دىن پانا تىلەيمەن. سەن بىلەن سېنىڭ دەۋزىخىڭدىن پانا تىلەيمەن، سەن ئوزەڭگە سانا ئېيتقانىدەك مۇكەممەل رەۋىشتە سانا ئېيتىشتىن ئاجىزمەن.

(22) ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سەن بىلەن بەرگەن نېمىتىڭنىڭ ئۈزۈلۈپ قېلىشىدىن، ئامانلىقىمنىڭ ئوزگىرىپ قېلىشىدىن، تۇيۇقسىز جازالىشىڭدىن ۋە جىمى غەزەپ-لىرىڭدىن پانا تىلەيمەن.

(23) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، ماڭا بىلدۇرگەن نەرسەڭدىن مېنى پايدىلاندۇرغىن، ماڭا پايدىلىق نەرسىلەرنى بىلدۇرگىن ۋە ئىلمىمنى زىيادە قىلغىن، قايسى ھالدا بولماي، ئاللاغا شۇكرى قىلىمەن ۋە ئەھلى دەۋزەخنىڭ ھالىدىن ئاللا بىلەن پانا تىلەيمەن.

(24) ئەبۇ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، مېنى، مەغپىرەت قىلغىن، ماڭا رەھمى قىلغىن، مېنى ھىدايەت قىلغىن، مېنى سالامەت قىلغىن ۋە ماڭا رىزىق بەرگىن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، گۇنالىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، ھويلامنى كەڭ قىلغىن ۋە رىزقىمنى بەرىكەتلىك قىلغىن.

(26) ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، ھالال نەرسەڭ ئارقىلىق مېنى ھارامدىن بىھاجەت قىلغىن، پەزلى-مەرھەمىتىڭ بىلەن مېنى ئۆزەڭدىن غەيرىدىن بىھاجەت قىلغىن.

(27) ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، سېنىڭ توغرا يولغا يېتەكلىشىڭنى، تەقۋىدار قىلىشىڭنى، ھارامدىن پاك قىلىشىڭنى ۋە باي قىلىشىڭنى تىلەيمەن.

(28) ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، بىزگە بەرگىنىڭنى زىيادە قىلغىن، كېمەيتىۋەتمىگىن، بىزنى ئەزىز قىلغىن، خار قىلمىغىن، بىزگە ئاتا قىلغىن، بىزنى مەھرۇم قىلمىغىن، بىزنى ئۈستۈن قىلغىن، توۋەن قىلمىغىن، بىزنى مەمنۇن قىلغىن ۋە بىزدىن رازى بولغىن.

(29) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، سەن بىزدىن پەقەت ئۆزەڭنىڭ ياردىمى بىلەنلا قىلالايدىغان نەرسىلەرنى تىلىدىڭ، ئى ئاللا، بىزگە ئۇلارنىڭ ئىچىدىن سېنى بىزدىن رازى قىلىدىغان نەرسىلەرنى بەرگىن.

ئى ئاللا، بىزگە بىزنى سېنىڭ ئالدىڭدا گۇناكار بولۇشتىن توسىدىغان قورقۇنچ ئاتا قىلغىن، بىزنى جەننىتىڭگە ئېرىشتۈرىدىغان تائەت-ئىبادىتىڭگە مۇيەسسەر قىلغىن، بىزگە دۇنيانىڭ بالايى-ئاپەتلىرىنى مەنسىتمەيدىغان ئىشەنچ ئاتا قىلغىن، مادامىكى جېنىمىزنى ئېسەن قىلىدىكەنسەن، بىزنى قۇلاقلىرىمىزدىن، كۆزلىرىمىزدىن ۋە كۈچ-قۇۋۋىتىمىزدىن بەھرىمەن قىلغىن، ھاياتىمىز بويىچە بىزنى شۇ ئىشەنچتىن ئايرىمىغىن، بىزگە زۇلۇم قىلغانلاردىن ئۆچىمىزنى ئالىدىغان قىلغىن، دۈشمەنلىرىمىزگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگىن، بېشىمىزغا كېلىدىغان پىشكەللىكنى دىنىي جەھەتتە كەلتۈرمىگىن، دۇنيانى ئەڭ چوڭ غېمىمىز ۋە بىلىمىمىزنىڭ چېكى قىلمىغىن، سەندىن قورقمايدىغان، بىزگە رەھىم قىلمايدىغان ئادەمنى گۇنالىرىمىز تۈپەيلىدىن بىزگە مۇسەللەت قىلمىغىن.

(30) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، ئىشىمنىڭ قوغدىغۇچىسى بولغان دىنىمنى ياخشى قىلغىن، مېنىڭ ياشايدىغان بۇ دۇنيايىمنى ياخشى قىلغىن، قايتا تىرىلىدىغان ئۇ دۇنيايىمنى ياخشى قىلغىن، ياخشىلىققا قالغاندا هاياتىمنى زىيادە قىلغىن، يامانلىققا قالغاندا ئۆلۈمىمنى راھەت قىلغىن.

(31) ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، ماڭا رەھىم قىلغىن ۋە مېنى ئاخىرەتتە پەرىشتىلەر، پەيغەمبەرلەر، ئەۋلىيالار، شەھىتلەر ۋە ياخشى بەندىلەر بىلەن بىر يەردە قىلغىن.

(32) بۇرەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، مېنى شۈكرى قىلغۇچى قىلغىن، مېنى سەۋرى قىلغۇچى قىلغىن، مېنى ئۆزەمگە كىچىك، كىشىلەرگە چوڭ كۆرسەتكىن.

(33) ئەبۇ بۇرەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، مەن ھەققەتەن سەن بىلەن سورايمەنكى، سەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ئاللا بىردۇر، ئاللاغا ھەممە مۇھتاجدۇر، ئۇنىڭ ئەۋلادى بولغان ئەمەس، ئاتا-ئانىسى بولغان ئەمەس ۋە ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش ئەمەس.

(34) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە سەندىن ئامانلىق تىلەيمەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سەن ئەپۇ قىلغۇچىدۇرسەن، كەرەملىكدۇرسەن، ئەپۇنى دوست تۇتىسەن، مېنى كەچۈرگىن.

(35) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، مېنىڭ بەدىنىمنى سالامەت قىلغىن، كوزۇمنى ساق قىلغىن، كوزۇمنى مەن ئۇلگىچە ساق قىلغىن، مۇلايىم-كەرەملىك بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، بۇيۈك ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللانى نۇقسانلاردىن پاك ھىساپلايمەن. جىمى مەدھىيە پۇتۇن ئالەملەرنىڭ تەربىيىچىسى ئاللاغا خاستۇر①.

ئەمدى بۇ يەردە قەلەمنى تەۋرىتىشتىن توختايمەن. سەۋەنلىكلىرىمگە ئاللادىن مەغپىرەت تىلەيمەن، باشتىن-ئاخىر ئاللاغا شۇكرى قىلىمەن، يېتەكچىمىز پەيغەمبەر مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ رەھمەتلىرى ۋە ئامانلىقلىرى بولسۇن.

---

① 18 - دىن 35 - گىچە بولغان دۇئا ھەدىسلىرىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن رىۋايەت قىلىنغان تۇرلۇك كىتاپلاردىكى دۇئالاردىن تاللاپ ئالدىم.

بۇ كىتاپتا ئۇچرايدىغان ئايرىم چۈشىنىكسىز سوزلەرگە ئىزاھ

ئالىمى غەيىپ	روھانى ئالەم، سەزگۈ ئەزالىرى ئارقىلىق بىلگىلى بولمايدىغان ئالەم
ئاسى	گۇناكار بولغۇچى، ئازغۇچى
باتىل	ناتوغرا، بىكار، بىھۇدە
بالىغ	بالاغەتكە يەتكەن، ياش قورامىغا يەتكەن
پارىغ بولماق	بوشىماق، بىكار بولماق
پەجۇەخ	تەقۋىدار
پەتھى قىلىش	ئىشغال قىلىش، ئىگىلەش، ئېلىش
پەزلى	ئىلتىپات، مەرھەمەت، پەزىلەت
پىتنە	توغرا يولدىن ئازماق، گۇنا، سىناق
تەبلىغ قىلماق	يەتكۈزمەك، ئۇقتۇرماق
تەزىر	ئۇرۇش، تىللاش، شەرىەت تەرىپىدىن بېرىلىدىغان تەن جازاسى
تەسبىھ ئېيتماق	ئاللانى پاك دەپ بىلىش، سۇبھانالللا دەپ ئېيتىش
تەلبىيە	جاۋاپ قايتۇرۇش، ئاۋاز قوشۇش، ھەج ۋاقتىدا ئوقۇلىدىغان مەلۇم دۇئا
تەۋپىق	ئىنساپقا كەلمەك، لايىقلاشتۇرۇش، مۇۋاپىقلاشتۇرۇش، يارىشىش، توغرا يولغا كىرىش
تەۋھىد	بىر دەپ بىلمەك، ئاللا بىر دەپ ئېتىقات قىلماق

جايىز	رۇخسەت قىلىنغان، دۇرۇس
جىھاد	جەڭ، ئۇرۇش، دىن ئۈچۈن ئۇرۇشۇش
چارگاھ	كىرىش چەكلەنگەن جاي
خۇتبە	جۇمە نامىزىدا ئىمام مۇنبەردە تۇرۇپ قىلىدىغان سوز (ئوقۇيدىغان دۇئا)
خىش ـ ئەقرىبا	ئۇرۇق ـ تۇققان ۋە يېقىنلىرى
ھىپزى قىلىش	يادلىۋېلىش، ياد ئېلىش
ھەمدۇ ـ سانا	مەدھىيە، ماختاش
ھىجرەت قىلماق	كوچمەك، يوتكەلمەك
ھىدايەت	ھەق يول، توغرا يول ئىزدەش، توغرا يولغا كىرىش
رىدا	ئەرەپلەرنىڭ يەڭسىز تونى، پىلاش
رىيا	بىرەر ئىشنى باشقىلار كورسۇن دەپ قىلىش
راۋى	رىۋايەت قىلغۇچى
زىكرى قىلماق	يادلىماق، تىلغا ئالماق، ئەسلىمەك
سائىل	سورىغۇچى، نەرسە تىلىگۈچى
سەھىھ	توغرا، راست
سەلىب	كىرىست بەلگىسى
سىلە ـ رەھىم	مېھرى ـ شەيقەت قىلماق
سۇخەنچى	گەپ توشۇغۇچى
شاپائەت قىلماق	ئاراتۇرماق، تىلىۋالماق، ئارىغا چۈشمەك
شەررى	يامانلىق، بۇزۇقلۇق
شەقى	بۇزۇق، يامان. ئەسكى، بەتبەخت، بىتەلەي
قەبزى روھ قىلماق	جېنىنى ئالماق، جاننى تەندىن جۇدا قىلماق
قۇببە	گۈمبەز
فىقھى	شەرىئەت ئىلمى
گۇنايى كەبىرە	چوڭ گۇنا. ئېغىر گۇنا
گۇنايى سەغىرە	كىچىك گۇنا، يېنىك گۇنا

گۇمراھ	يولدىن ئازغان، ئاداشقان
مالامەت	ئەيىپلەش، كايىش
مەبۇد	ئىبادەت قىلىنغۇچى، خۇدا
مەغپىرەت قىلماق	كەچۈرمەك، ئەپۇ قىلماق، گۇنايىدىن ئۆتمەك
مۇفەسسىر	قۇرئاننى شەرھىلىگۈچى
مۇستەھىق	ھەقلىق، لايىق
مۇشرىك	ئاللاغا شىرىك كەلتۈرگۈچى، كوپ خۇداغا ئىتىقات قىلغۇچى
مۇشەررەپ بولماق	شەرەپ بىلەن ئېرىشمەك
مۇلاقات بولماق	ئۇچراشماق، كورۇشمەك
مۇبەددەل قىلماق	ئوزگەرتمەك
نازىل بولماق	چۈشمەك
نەپلى (نەفلى) ناماز	پەرز نامازنىڭ سىرتىدىكى ناماز
نەپلى روزا	پەرز روزىنىڭ سىرتىدىكى روزا
ئەرابى	قىرلىق ئەرەپ، تاغلىق چارۋىچى ئەرەپ
ئەرەسات	مەھشەرگاھ، قىيامەت كۈنى ئىنسانلار جەم بولىدىغان مەيدان
ئەزىيەت	زىيان ـ زەخمەت
ئەھكام	ھوكۇم، قارار، بەلگىلىمە
ئەمەل	ئىش، ھەركەت، دىننىڭ كورسەتمىسى بويىچە قىلىنغان ئىش
ئىستىغفار ئېيتماق	گۇنايىنىڭ كەچۈرۈلۈشىنى تىلىمەك
كاپارەت	مەلۇم گۇنانى يۇيۇش ئۇچۇن بېرىلىدىغان سەدىقە، تۇتۇلىدىغان روزا قاتارلىقلار
كاھىنلىق	پالچىلىق
كۇپرىلىق قىلماق	ئىمەتنى ئىنكار قىلماق، نانكورلۇق قىلماق
كەلىمە	سوز
فەسلى قىلماق	مېيىتنى يۇماق

本书根据埃及幸福出版社1929年(伊斯兰教历1348年)第3版阿拉伯文版翻译出版。

بۇ كىتاپ مىسىر بەخت نەشرىياتى تەرىپىدىن 1929 ـ يىلى (ھىجرىيىنىڭ 1348 ـ يىلى) نەشر قىلىنغان ئەرەپچە 3 ـ نەشرىگە ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

سەھھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى ۋە قەستەلانى شەرھى
تۈزگۈچى: مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە [مىسىرلىق]
تەرجىمە قىلغۇچى: مۇھەممەت سالىھ
تەرجىمىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى: خوجائابدۇللا ئوسمان
مەسئۇل كوررېكتور: رىشىت ۋاھىدى
مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى
شىنخۇا كىتاپخانىسى تەرىپىدىن تارقىتىلىدۇ
مىللەتلەر باسما زاۋۇدىدا بېسىلدى
1981 ـ يىل 10 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى
1981 ـ يىل 10 ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى
قاتتىق مۇقاۋىلىغىنىڭ باھاسى: 2.50 يۈەن
ئاددى مۇقاۋىلىغىنىڭ باھاسى: 1.60 يۈەن

布哈里圣训实录精华
（维吾尔文）
〔埃及〕穆斯塔法·穆·文玛热编
买买提·赛来译
呼甲阿不都拉校订
热西提瓦依提校对
民族出版社出版 新华书店发行
民族印刷厂印刷
开本：850×1168毫米1/32 印张：14 5/8
1981年10月第1版
1981年10月北京第1次印刷
精装本印数：00001—60,000册 定价：2.50元
平装本印数：00001—90,000册 定价：1.60元
书号：M2049(4)22